

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**



**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN
ÇOCUĞA GÖRELİK İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ
VE TAVSİYE ŞİİRLER SEÇKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa Tuğrul ÇOLAK

Danışman

Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

SAMSUN
2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Mustafa Tuğrul ÇOLAK tarafından, Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN danışmanlığında hazırlanan “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuğa Görelilik İlkeleri Açısından İncelenmesi ve Tavsiye Şiirler Seçkisi” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 28.03.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı		<input type="checkbox"/> Kabul <input type="checkbox"/> Ret
	Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı		<input type="checkbox"/> Kabul <input type="checkbox"/> Ret
Üye (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı		<input type="checkbox"/> Kabul <input type="checkbox"/> Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır

İmza

... / ... / 20...

Mustafa Tuğrul ÇOLAK

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuğa Görelik İlkelerine Göre İncelenmesi ve Tavsiye Şiirler Seçkisi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 21

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

İmza

... / ... / 20...

Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

ÖZET

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ VE TAVSİYE ŞİİRLER SEÇKİSİ

Mustafa Tuğrul ÇOLAK
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Ocak/2022
Danışman: Doç. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

Bu çalışma Ortaokul 5, 6, 7, 8. sınıf düzeylerinde okutulan Türkçe ders kitaplarında yer verilmiş şiirlerin çocuğa görelilik ilkelerine göre incelenmesi ve tavsiye şiirler seçkisi sunulması için yapılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Öncelikle literatür taraması yapılarak çocuğa görelilik ilkeleri ekseninde çocuk şiirlerinde bulunması gereken ölçütler belirlenmiştir. Ders kitaplarındaki her bir şiir belirlenen bu ölçütler üzerinden ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Şiirlerin çoğunluğunun çocuk şiiri ölçütlerinin hepsini birden karşılayamadığı, özellikle estetik duyarlık ile düzeye uygunluğun şiirlerde en çok ihmal edilen ölçütler olduğu tespit edilmiştir. Şiirlerin çoğunun temaya uygunluğu ve ideolojik dayatmadan arınıklığı olumlu karşılanmıştır. Ders kitaplarında yer verilen şiirlerin nicelik olarak da yetersiz olduğu görülmüştür. Tavsiye şiirler seçkisi ise Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan 16 tema dikkate alınarak her sınıf düzeyi için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Şiirler çocuk şiiri ölçütleri baz alınarak seçilmiştir. Tavsiye şiirler seçkisi için başta Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin bütün şiir akımları ve bağımsız şairleri, geleneksel Türk şiiri içinde Türkçeyi taşıyan öncü şairler ve güncel Türk şiiri içinde olgunluk çağındaki şairlerin şiirleri taranarak hazırlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ortaokul Türkçe Ders Kitapları, Çocuk Şiiri, Çocuk Edebiyatı, Ortaokula Yönelik Tavsiye Şiirler

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE POEMS IN SECONDARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS IN TERMS OF THE PRINCIPLES OF SUITABILITY TO THE STUDENTS AND A SELECTION OF RECOMMENDED POEMS

Mustafa Tuğrul ÇOLAK
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies

Department of Turkish and Social Sciences Education Turkish Education Programme
Master, January 2022

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN

This study was conducted to examine the poems included in the Turkish textbooks taught at the secondary school 5th, 6th, 7th, 8th grade levels according to the principles of child-appropriateness and to present a selection of recommended poems. In the study, document review and content analysis techniques from qualitative research methods were used. First of all, by making a literature review, the criteria that should be found in children's poems were determined in the axis of the principles of relativity to the child. Each poem in the textbooks was evaluated separately based on these criteria. It has been determined that the majority of the poems cannot meet all the criteria of children's poetry at once, and that aesthetic sensitivity and conformity to the level are the most neglected criteria in poems. The suitability of most poems to the theme and their freedom from ideological imposition were favorably received. It has been seen that the poems included in the textbooks are insufficient in terms of quantity. A selection of recommended poems has been prepared for each grade level, taking into account the 16 themes in the Turkish Language Curriculum. The poems were selected based on the criteria of children's poetry. For the selection of recommended poems, all the poetry movements and independent poets of the Turkish poetry of the Republic period, the leading poets who carry Turkish in traditional Turkish poetry and the poems of poets in the maturity age in contemporary Turkish poetry were prepared.

Keywords: Secondary School Turkish Textbooks, Children's Poetry, Children's Literature, Poems Advised for Secondary School.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışma özellikle tavsiye şiirler seçkisi hazırlama süreci ile birlikte uzun soluklu bir çalışma olmuştur. Bana bu zorlu çalışmaya başlama cesareti veren, süreç boyunca desteğini esirgemeyen ve motivasyonumu daima yüksek tutmamı sağlayan çok kıymetli danışman hocam Doç Dr. Şeyma BÜYÜKKAVAS KURAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Kritik zamanlardaki destekleri için başta İbrahim TEZCAN ve Burak Ş. ÇELİK olmak üzere tüm dostlarıma ve sevdiklerime teşekkür ediyorum.

Son olarak bana okuma ve eğitim öğretim hayatına atılma yolunda bilinç aşıl原因an rahmetli babam Ali ÇOLAK'a, çalışma sürecinde ilgisini ve dualarını esirgemeyen canım annem Emel ÇOLAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Mustafa Tuğrul ÇOLAK

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılığı	3
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Çocuk ve Çocukluk	4
2.1.1. Çocuğun Gelişim Dönemleri	5
2.1.1.1. Duyusal Motor Dönemi	6
2.1.1.2. İşlem Öncesi Dönem	6
2.1.1.3. Somut İşlem Dönemi	7
2.1.1.3. Soyut İşlem Dönemi	8
2.2. Edebiyat - Çocuk Edebiyatı	9
2.2.1. Edebiyat	9
2.2.2. Çocuk Edebiyatı	10
2.3. Şiir ve Çocuk Şiiri	11
2.3.1. Şiir	11
2.3.2. Çocuk Şiiri.....	13
2.4. Çocuk Şiiri Ölçütleri	15
2.4.1. Dil ve Anlatım Uygunluğu	16
2.4.2. Estetik Duyarlık	19
2.4.3. İleti ve Değer Aktarımı	20
2.4.4. Temaya Uygunluk	23
2.4.5. Şekil Unsurlarının Uygunluğu	25
2.4.6. His / Duygu Aktarımı	27
2.4.7. İdeolojik Dayatmadan Arınlık	30
2.4.8. Çocuk Gerçekliği	32
2.4.9. Düzeye Uygunluk	34
2.5. Türkçe Ders Kitapları	36
2.6. Türkçe Ders Kitaplarında Çocuk Şiirleri	38
3. YÖNTEM	42
3.1. Araştırma Yöntemi	42
3.2. Evren ve Örneklem	42
3.3. Verilerin Toplanması	42
3.4. Verilerin Analizi	43
4. BULGULAR VE YORUMLAR	44
4.1. İncelenecek Ders Kitaplarının Bibliyografyası	44
4.2. Kitaplarda Yer Alan Şiirler ve Şairleri	45
4.3. MEB 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Çocuğa Görelilik İlkelerine Göre İncelenmesi.....	46
4.4. MEB 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Çocuğa Görelilik İlkelerine Göre İncelenmesi	56
4.5. MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Çocuğa Görelilik İlkelerine Göre İncelenmesi	67

4.6. MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerin Çocuğa Görelik İlkelerine Göre İncelenmesi	74
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	90
5.1. Tavsiye Şiirler Seçkisi	101
5.1.1. 5. Sınıf Düzeyi Tavsiye Şiirler Seçkisi	102
5.1.2. 6. Sınıf Düzeyi Tavsiye Şiirler Seçkisi	128
5.1.3. 7. Sınıf Düzeyi Tavsiye Şiirler Seçkisi	155
5.1.3. 8. Sınıf Düzeyi Tavsiye Şiirler Seçkisi	193
KAYNAKÇA	222
ÖZGEÇMİŞ	228

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB :Milli Eğitim Bakanlığı

TDÖP :Türkçe Dersi Öğretim Programı

TDK :Türk Dil Kurumu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 4. 3. 1. Memleket İsterim Şiiri Değerlendirme Tablosu	47
Tablo 4. 3. 2. Mustafa Kemal'in Kağnısı Şiiri Değerlendirme Tablosu	49
Tablo 4. 3. 3. Sakın Kesme Şiiri Değerlendirme Tablosu	51
Tablo 4. 3. 4. Bilinçli Tüketici Şiiri Değerlendirme Tablosu	53
Tablo 4. 3. 5. Paylaşım Şiiri Değerlendirme Tablosu	55
Tablo 4. 4. 1. Arıyorum Şiiri Değerlendirme Tablosu	58
Tablo 4. 4. 2. Sevgi Diyen Çağlar Aşar Şiiri Değerlendirme Tablosu	61
Tablo 4. 4. 3. Anadolu Şiiri Değerlendirme Tablosu	64
Tablo 4. 4. 4. Ana Dili Şiiri Değerlendirme Tablosu	66
Tablo 4. 5. 1. Bir Dünya Düşünürüm Şiiri Değerlendirme Tablosu	68
Tablo 4. 5. 2. Atatürk'ü Gördüm Düşümde Şiiri Değerlendirme Tablosu	70
Tablo 4. 5. 3. Kitapla Kurulan Dostluk Şiiri Değerlendirme Tablosu	73
Tablo 4. 6. 1. İnsanla Güzel Şiiri Değerlendirme Tablosu	75
Tablo 4. 6. 2. Kaldırımlar Şiiri Değerlendirme Tablosu	77
Tablo 4. 6. 3. Türkiye Şiiri Değerlendirme Tablosu	80
Tablo 4. 6. 4. Vatan Sevgisini İçten Duyanlar Şiiri Değerlendirme Tablosu	82
Tablo 4. 6. 5. Rüzgar Şiiri Değerlendirme Tablosu	84
Tablo 4. 6. 6. Yaşamaya Dair Şiiri Değerlendirme Tablosu	87

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Eğitim ğretim sürecindeki çocukların edinmesi gereken kazanımların başında dil ve edebiyat duyarlığı gelir. Türkçenin güzellikleri ve edebi zenginlikleri eğitim sistemi bünyesinde okul içi etkinliklerle, ğretmen rol modeliyle ve ders kitabı içerikleriyle elde edilir ve pekiştirilir. Öğretim programları, hedeflenen bilgi ve becerilerin kazanımlar üzerinden öğrenciye aktarılmasını sağlar. Söz konusu hedefler, ders kitapları aracılığıyla sınıfa yani öğrenciye sunulur. Bu bakımdan diğer etmenlere göre ğretim programındaki hedefler daha somut ve daha bağlayıcıdır. Bu doğrultuda öğrencilerin metinleri türün özelliklerine göre okumaları, edebi metinler kaleme almaları, şiirler ezberlemeleri, okunan metinlerden hareketle yorumlar ve çıkarımlar yapmalarına imkn veren kazanımlar Türkçe Dersi ğretim Programında ve ders kitaplarında yer almaktadır.

Türkçenin nitelikli bir şekilde öğretilmesi ve sanatsal yönünün keşfettirilmesi ortaokul düzeyinde kazanımlar üzerinden Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle sağlanır. Dilin doğruluğu ve güzelliği edebi duyuşun incelikleri çocuğa ders kitapları aracılığıyla sunulur. Dilin ve edebiyatın kapsamındaki bu özelliklerin gösterilmesi, fark ettirilmesi, anlaşılır hale getirilmesi daha çok şiir metinleri aracılığıyla gerçekleşir. Çocuklar söz konusu edinimlerle okuduğunu anlama, analiz etme, değerlendirme becerilerini geliştirirken bu becerileri diğer disiplinlere ve hayata aktarma imkanına erişir. şiir, çocuğun i dünyasını renklendiren, geliştiren, yeni hayaller kurduran ve ufuklar açan, zihinsel devinimini hızlandıran ve çeşitlendiren özellikler taşır.

şiir genellikle estetik değer en yüksek ve edebi duyarlığın en öz olduğu tür kabul edilmektedir. “nk şiir dilin özüdür, kokusudur, lezzetidir, musiki kabiliyetidir yahut bunlardan doğan hususi bir şeydir” (Tanpınar, 1977: 38). Öte yandan şiir yazma amacıyla oluşturulan her metin iyi şiir midir, sanatın incelikleri lsnde bütün şiirler kıymetli midir? şiir sanatı, yüksek estetik ölülere dayanan kafiyeli ve ll her söz öbeğini şiir kabul etmeyen bir anlayışta yükselir. Bu sebeple bazı şiirler gcl bazı şiirler zayıf olarak değerlendirilebilir.

Ders kitabı incelemeleri, öğretmenlik deneyimleri, alanda yapılan alışmalar Türkçe ders kitaplarında yer verilen şiirlerin de şiir sanatı bağlamında böyle bir

değerlendirmeye muhtaç olduğunu göstermektedir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarını Çetin Uludağ söz varlığı, Sabahattin Demir duygu eğitimi, Fatma Döner Doğan ise metinsellik ölçütleri açısından incelemiştir. Son yıllarda Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri birden fazla yönüyle inceleyen çalışmalar da dikkat çekmektedir. Esin Yıldırım çalışmasında şiirleri zihniyet, tema, yapı, ahenk unsurları, değerler, yazım ve noktalama özelliklerine göre incelemiştir. Ayşe Yıldırım Kaldırım ise yazı büyüklüğü, sayfa düzeni, resimler, konu, plan, dil ve anlatım gibi özellikleri bakımından incelemiştir. Alanda ders kitaplarındaki şiirler üzerine birçok inceleme çalışması yapılmış olmakla birlikte ders kitaplarına yönelik kapsamlı bir tavsiye şiirler seçkisinin hazırlanmadığı göze çarpmaktadır.

Şiir gibi öznel ve derinlikli tarafları ağır basan şiir metinlerini değerlendirmek için kesin ve net bir formülün olmayacağı açıktır. Ancak Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri değerlendirmek veya çocuklara tavsiye edilebilir şiirler belirlemek için çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerle ilgili çalışan araştırmacılara ışık tutacaktır. Alan uzmanlarının yol göstericiliğinde çocuk şiirlerinin çocuğa ve ders kitabına uygunluğunu tespit edebilmek için ölçütler belirlemek mümkündür. Bu çalışmanın problem cümlesi şudur: 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler çocuğa görelilik ilkelerini ne ölçüde karşılamaktadır ve hedef kitleye uygun nitelikli bir tavsiye şiirler seçkisi hazırlanabilir mi?

1.2. Araştırmanın Amacı

Tezin amacı ortaokullarda okutulan Milli Eğitim Bakanlığı 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer verilen şiirlerin çocuğa görelilik ilkelerine uygunluğunu değerlendirmektir. Bu değerlendirmeye yönelik yanıt aranan sorular şunlardır:

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler, dil ve anlatım özellikleri açısından çocuğa görelilik ilkelerine uygun mudur?

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler, edebi ve estetik özellikleri açısından çocuğa görelilik ilkelerine uygun mudur?

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler, ileti ve değer aktarımı açısından çocuğa görelilik ilkelerine uygun mudur?

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler, şekil unsurları açısından çocuğa görelilik ilkelerine uygun mudur?

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler, duygu aktarımı açısından çocuğa görelilik ilkelerine uygun mudur?

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler, ideolojik dayatmadan arınlık açısından çocuğa görelilik ilkelerine uygun mudur?

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler, çocuk gerçekliği açısından çocuğa görelilik ilkelerine uygun mudur?

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler, hedef kitlenin düzeyine hitap etme açısından çocuğa görelilik ilkelerine uygun mudur?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin şiir sanatının inceliklerini ve çocuk edebiyatı bağlamında çocuğa görelilik unsurlarını karşılaması gerekmektedir. Bunun için ders kitaplarındaki şiirlerin belli ölçütler üzerinden incelenmesi ve niteliklerinin tespit edilmesi ihtiyacı vardır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki şiirler bazı yönleriyle ele alınmıştır. Ancak sınıf düzeylerinin ve şiirlerin tamamını birden şiir sanatı ve çocuk edebiyatı odaklı bütünüyle incelenerek niteliksel bir sonuç ortaya konulamadığı görülmüştür. Ayrıca şimdiye kadar yapılan çalışmalarda Türkçe ders kitaplarında yer alabilecek nitelikte kapsamlı bir şiir seçkisi sunulmamıştır.

Bu araştırmada, Türkçe ders kitaplarındaki şiirler çocuğa görelilik ilkeleri esas alınarak oluşturulan çocuk şiiri ölçütleri ile hem biçim hem de içerik yönüyle değerlendirilmiştir. Devamında ise ortaokul kademesinin sınıf düzeyleri için Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan bütün temalara yönelik modern ve klasik Türk edebiyatından tavsiye şiirler seçkisi oluşturulmuştur.

1.4. Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından basılmış ve halen ortaokullarda okutulan 6, 7 ve 8. Sınıf ders kitapları ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış 5. sınıf Anıttepe Yayınları Türkçe ders kitaplarında yer alan, ana metin olarak etkinliklerle işlenen şiirleri kapsamaktadır. Bu çalışmada ders kitabında serbest okuma metni olarak verilen şiirler kapsam dışı bırakılmıştır.

Şiirlerin değerlendirilmesi çocuğa görelilik ilkeleri esas alınarak oluşturulan dokuz ölçüte göre gerçekleştirilmiştir. Bu dokuz ölçüt alan uzmanlarının kitapları ve

makalelerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Alan uzmanlarının çocuk şiiri üzerine ortaya koyduğu ürünleri, görüşleri ve önerileri dikkate alınarak çocuk şiirlerini doğrudan değerlendirmeye imkân tanıyan bir çerçeve hazırlanmıştır.

Tavsiye şiirler seçkisi hazırlanırken Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan temalar dikkate alınmıştır. Türkçe ders kitaplarında yer verilebilecek TDÖP’te yer alan 16 tema her sınıf düzeyi için ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu doğrultuda her sınıf düzeyinde her bir tema için sanat değeri yüksek, çocuğa göreliliği uygun şiir veya şiirlerden oluşan tavsiye şiirler seçkisi oluşturulmuştur. Seçki şiirleri belirlenirken ders kitabındaki şiirleri değerlendirmeye yönelik hazırladığımız dokuz ölçüt dikkate alınmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk ve Çocukluk

Çocuk edebiyatı, merkezinde çocuğun yer aldığı bir edebiyat alanıdır. Algılanışı itibarıyla zaman içerisinde, farklı disiplinler tarafından çocuk ve çocukluk kavramlarına yönelik tanımlar ve yorumlar ortaya konmuştur. Halil Erdem Çocuk, toplumun çocuğa olan yaklaşımının dönemin gerekleri ile uyumlu olduğunu vurgular. Çocukluk ilk başlarda feodal toplumlara özgü gelenek ve göreneklerin öğretilmesi gereken bir dönem olarak, 19. yüzyılda ise aydınlanmacı anlayışa göre şekillendirilmesi gereken bir dönem olarak kabul görmüştür. Bu süreç daha sonra dünyada hüküm süren çeşitli ideolojik eksenlerle şekillendirilmeye devam etmiştir. (Çocuk, 2013: 145).

Her çocuk nasıl birbirinden farklı ve özelse çocuk tanımları da birbirinden farklılık gösterir. Çocuk; insanın küçük yaşlardaki halidir. İnsanın bebeklik ile erginlik arasındaki dönemine karşılık gelen evresidir. Necdet Neydim “Çocuklar bizim belki artık yer alamayacağımız bir zamana gönderdiğimiz canlı elçilerdir” (Neydim, 2000: 10) cümlesiyle daha metarofik bir tanımlamayı tercih eder. Mine Tan ise çocuğu şöyle tanımlar: “Çocuk daima umudun taşıyıcısı ve insanın soyunu sürdürme yolundaki bastırılmayan dürtüsünün simgesi olmuştur. İnsanın kendi yok oluşunu yenme, yeniden yaşama, zamana karşı koyma yolu” (Tan, 1989: 72).

Çocuk kavramına eğitim odaklı yaklaşan David Elkind’e göre ise “Çocuk doğanın bir armağanıdır; çocuk imgesi ise insanın yarattığı bir şeydir. Doğanın armağanı olmanın ötesinde olan çocuk imgesi, tarihin her çağında eğitim uygulamalarını belirlemiştir” (Elkind, 1999: 35).

Erhan Akın’ın çocuk tanımı ise oldukça kapsamlıdır. “Çocuk; gelişim evrelerinin tamamlanması için iç etkenlerle birlikte dış etkenlere muhtaç olan ve dış etkenlerin etkisi ile şekillenmeye müsait olan insan yavrusudur. Çocuk; kendisini şekillendirmek isteyen büyükler ile gelecek arasında köprü görevini üstlenecek olan bir insan yavrusudur. Çocuk kendisini yetiştirmek isteyen büyüklerin arzusudur. Çocuk yeryüzünün en büyük sanatçısı olan insanoğlunun sanatında kullanmaya çalıştığı en derin imge ve yine ortaya çıkarılan bu sanatların aynı zamanda en büyük muhatabıdır” (Akın, vd., 2019: 3).

Çocuk, sadece fiziksel olarak değil her geçen gün bilişsel ve duyuşsal olarak da büyüyen, gelişen bir varlıktır. Bu bakımdan çocukluk evreler halinde ele alınır. “İlk çocukluk çağı 2-6 yaşlarını kapsamakta ve bu çağa oyun çağı adı verilmektedir. Okul çağı olarak anılan ikinci çocukluk çağı terimi 6-10 veya 6-12 arasındaki yaş grupları için kullanılmaktadır. Son çocukluk çağı ise 10-13 veya 12-14 yaşlarını kapsamakta olup bu çağa erinlik çağı da denilmektedir” (Oğuzkan, 2013: 2).

2.1.1. Çocuğun Gelişim Dönemleri

Her insan doğumuyla birlikte aynı zamanda izlenebilir bir gelişim sürecine adım atar. Bu süreç, genellikle aşamalar halinde ilerlerken her aşama kendi içinde belirgin özellikleri de içinde taşır. “Birey, çocukluktan yaşlılığa kadar geçen süreçte birbirinden farklı gelişim dönemleri yaşar ve bu dönemler içerisinde birbiriyle aynı olmayan fizyolojik ve psikolojik bazı özellikler gösterir” (Üstten, 2014: 17).

Doğumundan itibaren bireyin gelişimini inceleyen ve tanımlayan öncü kuramlardan biri Jean Piaget’ye aittir. Figen Çok, Piaget’nin gelişim kuramını şöyle değerlendirir: “Piaget’nin temel ilgisi, doğumdan ileriye doğru insanın bilişinin - kişinin dünyayı öğrendiği ve anladığı düşünce süreçlerinin- gelişimidir. Piaget, örnek olay çalışma yöntemini kullanmıştır. Piaget kendi üç çocuğundan başlayarak binlerce çocuğu gözleyerek ayrıntılı notlar tutmuş ve bebeklikle ergenlik arasındaki gelişimin oldukça etkili bir kuramını ortaya koymuştur” (Çok, 1993: 646).

Piaget, yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya koyduğu kuram ile bireyin zihinsel gelişimine ışık tutar. Çocuklarda bilişsel gelişime odaklanan Piaget, çocukların bilişsel yeterliliklerini ve yeteneklerini izleyerek dört temel gelişim evresi tespit etmiştir. Birbirini takip eden bu evrelerim, bir alt dönemin özelliklerini bir üst döneme taşıyarak geliştiren ve dönüştüren bir anlayışa sahip olduğu söylenebilir. “Her bir evre yaşla bağlantılıdır ve farklı bir düşünce, farklı bir dünyayı kavrama biçimi içerir. Bu yüzden Piaget’ye göre çocuğun bilişsel dönemi bir evreden diğerine göre niteliksel olarak farklılık gösterir (Santrock, 2019: 22). Piaget’nin bilişsel gelişim evreleri şu şekildedir:

2.1.1.1. Duyusal Motor Dönem (0-2 yaş)

Piaget’nin gelişim dönemlerinin ilk evresi olan duyuşsal motor dönem, birey dünyaya geldiği andan itibaren işlemeye başlar. Doğumdan itibaren 2 yaşına kadar olan süreci içerir. “Bu dönemde yeni doğan bireyler fiziksel ve motorik hareketlerle (görme ve duyma gibi) duyuşsal deneyimleri de koordine ederek bir dünya anlayışı

geliştirirler” (Santrock, 2019: 22). Birey, bu dönemde her ne kadar bilişsel gelişimin ilk evresinde olsa da etrafıyla bağ kurma eğilimindedir. “Bebeğin çevresiyle etkileşimleri sonucu edindiği yaşantılarla oluşturduğu yeni bilişsel yapılar, refleksif davranışlardan, amaçlı davranışlara doğru ilerlemesini sağlar” (Senemoğlu, 2020: 42).

Duyusal motor dönemin sadece fiziksel gelişim açısından önemini vurgulamak yeterli olmaz. Bu dönemde çocuk, dil becerilerine yönelik de ilerleme kaydeder. “Aynı şekilde çocuğun dil gelişimi de son derece dikkat çekici gelişme gösterir. Çocuk kendisine gösterilen şeylere yönelme ve konuşulana dinleme eğilimini yaşar. Genellikle bir bebek bir yaşından itibaren ilk anlamlı kelimeyi kullanmaya başlar” (Aytekin, 2016: 12).

“Ayrıca dönemin sonlarına doğru çocuğun davranışları yavaş yavaş dışarıya dönük olmaya başlayıp merak ve yeniliklere ilginin yoğun olduğu bir süreçten geçerler” (Akın, 2019: 202-203).

2.1.1.2. İşlem Öncesi Dönem: (2-7 yaş)

İşlem öncesi dönem Piaget’nin gelişim dönemlerindeki ikinci aşamadır ve aşağı yukarı 2-7 yaş aralığına karşılık gelir. “Bu dönemde çocuklar, duyuşsal bilgiyi fiziksel eylemle ilişkilendirmenin ötesine geçmeye ve dünyayı kelimeler, görüntüler ve çizimlerle göstermeye başlarlar” (Santrock, 2019: 23). Piaget’nin bu evreyi işlem öncesi dönem olarak adlandırmasının nedeni çocukların henüz işlem becerisini edinmemiş olmalarıdır. Santrock işlem kavramının bu dönemle ilişkisini şöyle ifade eder: “Piaget’e göre okul öncesi çocukları hâlâ onun işlem olarak adlandırdığı beceriden yoksundurlar ki bu “işlem” çocukların sadece fiziksel olarak yapabildikleri şeyleri zihinsel olarak da yapmalarına izin veren süreçlerdir” (Santrock, 2019: 23).

Akın bu dönemde çocuğun edinebildiği bilişsel becerileri şöyle belirtir: “İşlem öncesi dönemdeki çocuklar dikkatlerini sadece bir tek nesne veya olaya verebilirler. Ayrıca sınıflama ve gruplama bu dönemde görülür ancak nesnelere sadece tek bir özelliğine göre sınıflandırabilirler”. İşlem öncesi dönemde çocuğun dil gelişimi de oldukça dikkat çekici ve hızlıdır. “Dil gelişimi sayesinde çocuk artık sözel iletişim becerisine sahip olup kişiler arası ilişki kurabilmektedir. Taklit becerisi gelişen çocuk, çevresindekileri taklit ederek dil gelişime pozitif katkı sağlar” (Akın, 2019: 203).

Suat Kol, bu dönemde 2-4 yaş aralığındaki çocukların benmerkezciliğine dikkat çeker. “(Çocuk) ben merkezlidir. Bu, bütün yaşam alanına yansır. Oyunlarda, bütün

oyuncakların istediği her an elinin altında olmasını, istediğinde verilmesini ister” (Kol, 2011: 5). Ayrıca bu dönemin, ahlaki farkındalığın ilk işaretlerinin görülmeye başlandığı dönem olduğu da söylenebilir. “Çocuk, iyi ve kötü kavramlarını ilk önce bu dönemde öğrenmeye başlar. Çocuk sadece kuralları ve davranışın sonuçlarını düşünür” (Çelik, 1996: 29).

Bu dönemde çocuğun dil gelişimine katkı sağlamada şiirin üstlendiği rol dikkate değerdir. “3- 6 yaş dönemindeki çocukların, Türkçenin anlatım gücünü ve yaratıcı özelliğini sezmelerini sağlayacak en etkili ürünlerden biri de şiirdir. İki-üç dörtlükten ve bellekte kalıcı kısa dizelerden oluşmuş, sözcüklerin yarattığı ses örüntüsüyle istekle söylenen ve dinlenen şiirler; çocukların Türkçenin bilinçli ve duyarlı kullanıcıları açısından önemli bir işlev üstlenir” (Sever, 2015: 20).

2.1.1.3. Somut İşlem Dönemi

Somut işlem dönemi, işlem becerisinin harekete geçip bireyin bilişsel gelişimine önemli bir etkide bulunmaya başladığı dönemdir. “Yaklaşık 7-11 yaş arası kapsayan somut işlem dönemi, Piaget’nin üçüncü dönemidir. Bu dönemde çocuklar nesnelere içeren işlemleri gerçekleştirebilir, belirli veya somut örneklerle uygulanabildiğinde mantıksal olarak akıl yürütebilirler” (Santrock, 2019: 23). Bununla birlikte Santrock, bu dönemdeki çocukların çok soyut cebirsel denklemleri çözebilecek gerekli aşamaları yerine getiremediklerini belirtir (Santrock, 2019: 23).

Somut işlem dönemini içeren 7-11 yaş aralığı ülkemizde çocukların ilköğretim çağına karşılık gelmektedir. “Bu dönemde korunum ve tersine dönüştürme kavramları gelişir. Bu çocuklar artık nesnelere farklı özellikleriyle sınıflayabilir ve sıralayabilirler” (Başkale ve Bahar, 2008: 136).

Nuray Senemoğlu, tüm dünyada çocukların somut işlemler döneminde okula başlamalarının bir tesadüf olmadığını belirtir ve bu dönemin özelliğini şöyle belirtir: “Somut işlemler dönemindeki çocuklar benmerkezcilikten uzaklaşmışlardır. Olayları ve dünyayı, başkaları açısından da görebilirler” (Senemoğlu, 2020: 51, 52).

Somut işlem dönemi aynı zamanda çocuğun içinde bulunduğu yaşam ve zaman evrenini kavramaya ve anlamlandırmaya başladığı dönemdir. “Bu dönemde çocuklar oyun ve dil yolu ile sosyal ve fiziksel dünyayı anlamaya çalışmaktadırlar... Ayrıca diğer pek çok kavram gibi bu dönemde zaman kavramı da geliştiği için geçmiş zaman çocuk için anlamlı hale gelmiştir” (Güleç ve Geçgel, 2005: 26).

2.1.1.4. Soyut İşlem Dönemi (12 yaş ve üzeri)

Soyut işlem dönemi bireyin soyut düşünme becerisinin harekete geçtiği dönemdir. Bu dönem, çocuklarda üst düzey zihinsel algıların belirginleşmesi ile öne çıkar. “11-15 yaşları arasını kapsayan ve yetişkinliğe kadar devam eden soyut işlem dönemi, Piaget’in dördüncü ve son dönemidir” (Santrock, 2019: 23). Çocuk bu evrede bilişsel, duygusal ve fiziksel yönleriyle yetişkin bir birey olma yolunda önemli adımlar atar. “Bu dönemde nasıl ki fizik geliyorsa zihin de gelişir. Artık soyut düşünme başlamıştır. Bu dönemin bir önceki dönemden en önemli farkı somut-soyut kavramları bakımındandır” (Söylemez, 2019: 9).

Bu dönem, ülkemizdeki eğitim kademeleri dikkate alındığında çocukların ortaokul dönemine tekabül eder. “Bu döneme son çocukluk ya da erinlik öncesi dönem de denir. Mantıksal düşünme, yetişkinlerin düzeyine ulaşmıştır. Çocuklar, soyut düşünür, genellemeler yapar ve soyut kavramları kullanarak bir durumdan diğer duruma geçebilirler. Tümevarım ve tümdengelim düşünce yöntemlerini kullanabilirler” (Uludağ, 2010: 14).

Soyut işlemler döneminde çocuklarda soyut düşünmenin metinlerle ilişkisini Altuntaş şöyle belirtir: “11 yaş ve sonrasında anlamı soyut olan, temel anlamlı sözcüklerin daha az kullanıldığı atasözlerini, deyimleri kavrayabilir. Beşinci sınıf öğrencileri soyut işlemler döneminin başındadır; dönemin ilk aşamalarını yaşamaktadır. Bu nedenle beşinci sınıf üzerindeki (11-12 yaşından itibaren) çocuklar, daha üst düzey, imgesel öğelerin daha çok kullanıldığı metinleri kavrayabilirler” (Altuntaş, 2018: 41-42).

Bu dönemde çocuklar, içsel ve çevresel faktörlerle ilişki kurarak kendileri için bir değerler bütünü oluşturmaya çalışırlar. Fikirlerini soyut kavramlar etrafında şekillendirebilir, idealize edilen düşüncelere, kültür ve inanç değerlerine kafa yorurlar. Bunlara yönelik kabul veya ret mekanizmasını çalıştırırlar. Bu dönemi başarılı bir şekilde geçiren çocukların geniş bir hayat görüşüne sahip, donanımlı bireyler olarak yetişme hedeflerine doğru önemli bir adım attıkları söylenebilir.

2.2. Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı üzerine ayrıntılı açıklamalara geçmeden önce edebiyat kavramına eğilmek daha uygun olacaktır. Çünkü çocuk edebiyatının genel edebiyat alanı içinde şekillenen bir alan olduğu kabul edilmektedir. Yalçın ve Aytaş bu iki

kavramı şöyle ayırt eder: “Edebiyat; malzemesi dile dayanan, insanların duygu düşünce ve hayallerini dile getiren, edebi ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2014: 17). Çocuk edebiyatı ise edebiyat kavramından yola çıkılarak, çocukların çocuksuluğu yani eğitilme ve eğlenme ihtiyaçları vurgulanarak tanımlanmaktadır. “Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2014: 17). Buradan hareketle edebiyat ve çocuk edebiyatı kavramlarını ayrı başlıklar altında ele alalım.

2.2.1. Edebiyat

Edebiyat; duygu, düşünce ve hayallerin dilin sanatsal imkânlarından yararlanılarak estetik bir dille aktarılması ile meydana gelen metinlerden oluşan bir bütündür. Orhan Okay edebiyatı muhatabıyla arasındaki mesafe veya ilişki açısından yaklaşarak tanımlar. Bu yaklaşım aynı zamanda edebiyatın diğer sanat dallarından üstün olduğunu hissettiren bir ifadedir. “Edebiyat, eserini seyircisi ile doğrudan doğruya temas ettirebilen tek sanattır” (Okay, 2015: 20).

Mehmet Kaplan, “Edebiyat” başlıklı yazısında edebiyatın yaratıcı yönüne vurgu yapar: “Dilin imkânları sayesinde insanoğlu gerçeği değiştirir, aşar ve yeni dünyalar kurar. İnsanlık birçok şeyi ilkin tasavvur ve hülya planında inşa etmiş, sonra bunları tabiatın kanunlarına uyararak, maddi planda gerçekleştirmeye çalışmıştır. Dil, bu bakımdan sadece bir haberleşme değil, aynı zamanda bir yaratma vasıtasıdır” (Kaplan, 2018: 73). Nihal Atsız ise edebiyatı tanımlarken güzel duyguların varlığına ve düşüncenin asaletine şöyle vurgu yapar: “Bedii duygu ve yüksek düşüncenin söz ve yazı ile ifadesine edebiyat denir” (Atsız, 2015: 12).

Edebiyatın dilden bağımsız ele alınması mümkün değildir. “Edebiyatın asıl malzemesi dildir. Dil, her şeyden önce bir algılama ve bu algıları dışa vurma aracıdır” (Karaca, 2019: 200). Edebiyatı bir dil sanatı olarak tarif eden Turan Karataş, edebiyatın amacının, insanların duygu, düşünce ve hayallerini inceltmek, güzelleştirmek, zevklerini yükseltmek ve bütün bunlara derinlik kazandırmak olduğunu belirtir ve edebiyatın temel/biricik malzemesinin söz, daha geniş anlamıyla dil olduğunu bu sebeple ona bir dil sanatı demenin yanlış olmayacağını ifade eder (Karataş, 2001: 121).

Edebiyat metinleri çok yönlülük, güçlü ve nitelikli düşünce iletimleri, anlamsal ve çağrışımsal derinlikleriyle insanlara geniş bir düşünce evreninde yeni ufuklar açar. “Ana dilini bilinçli ve özenli kullanan, estetik ilgi ve zevke sahip olan, düşünen, eleştiren, sorgulayan demokratik bireylerin yetiştirilmesinde edebiyat ürünleri önemli rol oynamaktadır” (Hıdıroğlu, 2019: 2-3). Sedat Sever ise bireyin gelişimsel özelliklerini ölçü alarak bir edebiyat tanımı yapar: “Edebiyat insanın evrimsel gelişiminin istemlerini önce ağırlıklı olarak resmin, gittikçe de sözcüklerin diliyle yanıtlayan bir sanattır” (Sever, 2015: 111).

Birbirinden farklı bakış açılarıyla oluşturulan tanımları göz önüne alındığında edebiyat kavramı şöyle özetlenebilir: Edebiyat; insanı ve insana özgü olanı dilin imkânlarını kullanarak aktaran ve estetik duyarlık gözeterek ortaya koyan sanat ürünlerinin toplamıdır.

2.2.2. Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı; bireyin hayat serüveninde çocukluk dönemine karşılık gelen özellikleri dikkate alınarak, çocuğa yönelik gerçekleştirilen bir edebiyat türüdür. “Çocuk edebiyatı çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır” (Şirin, 2000: 9). Öte yandan çocuk edebiyatının çocuksu oluşu onun basite indirgenmesi değil çocuğa uygun olması anlamındadır. “Çocuk edebiyatı ürünleri, edebiyat yelpazesi içinde yalnızca bir çeşitleme olsun diye yoktur. Tersine, modern çağın, çocuğun algılarının farklı olduğunu bulgularından sonra çocuk edebiyatı düşüncesi ortaya çıkmış ve çocuk edebiyatı ürünleri de çocukların doğal yaşam çevrelerinden konularını alarak gelişmeye, ürün vermeye başlamıştır” (Dilidüzgün, 2004: 49).

Çocuk edebiyatı kitapları birer sanat ürünüdür. Bu yönüyle çocuk edebiyatı metinlerinin edebi ve estetik değeri yüksek metinler olması gerektiği belirtilmelidir. Çocuk edebiyatını “taşıdığı duygu, düşünce ve düşlerle çocuğun estetik duygusunu harekete geçiren sözlü ve yazılı ürünler olarak ifade etmek mümkündür” (Çerçi, 2019: 21). Çocukları kitaba yaklaştıracak etkenlerin başında çocuk edebiyatı ürünlerinin estetik tarafıyla ilgi çekici olması gelir. “Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir” (Sever, 2017: 19).

Selahattin Dilidüzgün, çocuk kitaplarını beklenen özelliklere göre şöyle tanımlar: “...yazınsal değeri olan, çocuk gerçekliğini duyarlı olarak ele alan, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı verebilecek ve onlara nitelikli okur kimliği kazandırabilecek sanatsal değeri olan kitaplardır” (Dilidüzgün, 1996: 22). Bununla birlikte edebi ve estetik kaygı gözetmesinin yanında çocuk edebiyatı ürünlerinin derinliği, çocuğun düzeyini aşacak nitelikte olmamalıdır: “Çocuk edebiyatı çocuksu fantezinin şölenidir. Oyun, masal ve serüven çağı çocuğunun eğilimleri anlatıma yansıdığı oranda çocukların ihtiyacını karşılayan edebiyattan söz edilebilir. Derin ruh çözümlemelerinin çocuk edebiyatı anlatımında yeri yoktur” (Şirin, 2000: 13).

Çocuk edebiyatı çerçevesinde önemli sorulardan biri çocuk edebiyatının çocukluğun hangi dönemine seslendiğidir. Ferhan Oğuzkan, çocuğun gelişimsel dönemlerini dikkate alarak 2-14 yaş aralığını “çocukluk çağı” olarak ifade ederken çocuk edebiyatının da kapsamını çizer: “Gerçekten çocuk edebiyatı deyimi, çocukluk çağına bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar” (Oğuzkan, 2013: 3).

Turan Karataş çocuk edebiyatı kavramını ”Çocukların okuması amaçlanarak yazılan edebiyat ürünlerinin oluşturduğu toplamın genel adı (Karataş, 2001: 89)” biçiminde tanımlarken, Sedat Sever’in daha kapsamlı çocuk edebiyatı tanımı ise şöyledir: “Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2017: 17).

2.3. Şiir ve Çocuk Şiiri

2.3.1. Şiir

Şiir, duygu ve düşünce aktarımında ses gücünün etkin kullanıldığı ve anlatımın özgün imgelerle işlendiği edebi metinlerdir. “Şiir gerek içerik, öz gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür” (Aksan, 2016: 14).

Yahya Kemal Beyatlı şiiri şöyle tanımlar: “Şiir kalpten geçen bir hadisenin lisan hâlinde tecelli edişidir; hissin birdenbire lisan oluşu ve lisan hâlinde kalışıdır” (Beyatlı, 1971: 48). Peki şiir sadece hislerin bir yazılı kimliğe bürünmesi midir? Ya da salt ilham

denilen o görünmez içsel teşvik gücüne mi bağlıdır? “Bir şiir yaratmak için, ilhama asla ihtiyaç olmadığını söyleyen Valery, onun kuvvetini yalnız birinci mısralar için bir eleman kabul eder. Ondan sonrası teemmüldür, oluşturmaya” (Berk, 2019: 27).

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın şiir tanımı ise şöyledir: “Bizim şiirden anladığımız mana, kelimelerin terkiibinden doğan ritm, ahenk vs. vasıtalarla alelade lisanla ifadesi kabil olmayan deruni haletlerimizi, heyecanlarımızı, istiğraklarımızı, neş'e ve kederimizi ifade eden ve bu suretle bizde bedii alaka dediğimiz büyüü tesis eden bir sanat olmasıdır (Tanpınar, 1977: 16-17).

İsmet Özel, şiire insanın dünya ile kurmaya çalıştığı ontolojik bağ açısından yaklaşır. “Şüphe yok ki şiir insanın hangi yolda yürüyeceğini gösterebilecek bir etkinlik görevini yüklenmez. Onun yüklendiği yalnızca insanın kendi olmayı önemsemesidir. Kendi olmayı önemseyen insan dünyadaki yerini alma onuruna da kavuşamaz” (Özel, 2009: 22). Şiir, bir bakıma herkesten farklı bir idrak geliştirerek hayatı okumakla ve bu okumayı başarılı bir şekilde şiirleştirmekle ortaya çıkar, denilebilir. Alaattin Karaca ise şiiri bir çeşit algılama biçiminin özel bir dille dışavurumu olarak tarif eder (Karaca, 2019: 200).

Şiirin, bir çok özelliğiyle diğer edebi türlerden farklılık arz ettiği söylenebilir. Ferhan Oğuzkan “Genel olarak şiir adı verilen eserlerin, hayal gücü, duygusallık, uyum(ahenk) ve ölçü(vezin) gibi birtakım içerik, anlatım ve biçim özellikleriyle öteki tür edebiyat eserlerinden ayrıldığı görülür” der. Ayrıca taşıdığı estetik değer ve gerektirdiği yoğun dikkatten ötürü de şiirin düzyazıdan farklı olduğunu belirtir. (Oğuzkan, 2013: 250). Şiir, duygu unsurunun baskınlığıyla okuru etki altında bırakan, okurun iç dünyasına yön verebilen bir güce sahiptir. “Şiir, yazın türleri içinde yazılış amacı diğer türlerden ayrılan ve duyguların farklı bir anlatımla ifade edilmesini sağlayan türdür. Gençler, kendilerini ifade etmek veya şiirlerde kendi duygularını bulmak amacıyla şiire yönelirler” (Üstten, 2014: 224).

Şiir pek çok şair, teorisyen ve akademisyen tarafından şekil unsurları, içerik, edebi değer, algılama biçimi gibi yönleriyle defalarca tarif edilmiştir. Ancak ortak bir tanımda buluşulamamıştır. Bu bakımdan Melih Cevdet Anday’ın yaklaşımı dikkate değerdir: “Çıkar yol, şiiri tanımlamaktan vazgeçmektir. Tanım akıl işidir. Şiir ise akıl dışıdır” (Anday’dan akt, Eke, 2017: 1567).

Her yeni nesil, kendi bilgi ve tecrübesine çağın eğilimlerini de katarak, şiir meselesine yeni yorum ve değerlendirmeler getirmekte, onu daha değişik bir şekilde tarife çalışmaktadır (Özbalcı, 1990: 217). Sonuç olarak şiir, geçmişten bugüne devam ettiği gibi bugünden yarına ehilleri tarafından yeni tanımlar ve açıklamalarla üzerine konuşulmaya, tartışılmaya devam edecektir. Şiir yazma ve okumanın insanda bıraktığı etki ve şiir düşüncesinin derinliği insan var oldukça kendine yeni yollar bulacaktır.

2.3.2. Çocuk Şiiri

Çocuk, dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren hoşuna giden, içini ısıtan şeylerle tanışmaya başladığında duygulanma hissi ile de tanışır. İnsanın hayatla ilişkisi çeşitlendikçe duyguları da çeşitlenir. Mutluluk duyar, hüzünlenir, umutlanır, karamsarlığa düşer, heyecanlanır, coşar... Çocuk artık duygularına karşılık gelen doğru edebi metinlerin varlığından haberdar olduğunda özellikle şiirle aralarında güçlü bir bağ kurulması muhtemeldir. Çünkü “Şiirsellik çocuğun doğasında mevcuttur. Şarkılara tempo tutarken, oyun oynarken çocuktaki şiirselliği hissedebiliriz” (Akyol, 2006: 121). Çocukluk, şiirselliğe doğal olarak yönelim gösterilen ve duyguları açığa vurmaktan çekinilmeyen bir dönem olduğu için çocukların şiirle buluşturulması anlamlı olacaktır. Çünkü “Şiir türü, duygularımızı ve düşüncelerimizi coşkulu, ahenkli ve heyecanlı bir şekilde anlatması yönüyle diğer edebî türlerden ayrılır. Şiir, çocukların sözcüklerdeki duyguları anlayıp şiirde yaşadıkları duyguları anlatmasının en önemli yollarından birisidir” (Demir, 2015: 10).

Çocukların dikkatlerini şiir üzerinde yoğunlaştırmalarının başlıca nedenlerinden biri şiirin müzikal gücüdür. “Çocuklar tekrarları ve ritmi sevmektedir. Çocuk doğduktan sonra ilk duyduğu edebi türler ninnilerdir. Ninnileri dinlerken çocuklar adeta büyülenmektedirler. Ninnilerdeki ahenk, ritim, müzik ve sözlerin tekrarı çocuğu rahatlatarak farklı dünyalara taşımaktadır. Dünyaya geldikten kısa bir süre sonra çocuklar heceleri, daha sonraysa söz ve kısa cümleleri defalarca tekrarlamaktan zevk almaktadırlar” (Memmedov, 2013: 332). Çocuk, şiirin ses gücünden keyif alır. Ayrıca ses gücü başarılı bir şekilde işlenmiş şiirleri okumaktan ve ezberlemekten hoşlanır. Neslihan Karakuş “Çocuk, şiiri anlamasa da şiirdeki müzikal ahengi hisseder. Küçük yaşlardan itibaren çocuklara şiir okumak, ezberletmek gerekir” (Karakuş, 2012: 36) diyerek şiirdeki müzikalitenin çocuk üzerindeki tesirini öne çıkarır.

“Şiir her defasında bir buluş, keşfediş ve tattır. Her seferinde farklı haz alınır, sesli söylenir, dizeleri akıldan geçirilir ve duygular okuyucunun yüzüne yansır.

Çocuklar şiirin sesinden, kelimelerin ahenkli dans edişinden ve kıtaların birbiri ile alışverişinden zevk alır” (Kaya 2013: 64). Ayrıca şiir, çocuk için üzerine düşünülüp dilsel ve duygusal yeni imkânlar bulunabilecek bir türdür. “Anlam bağlamı geniş sözcüklerle yapılandırılan, kısa, yalın, çarpıcı dizelerin; çocuğu düş ve düşünce serüvenine çıkardığı, dil bilinci ve duyarlığı edinmede önemli etkileri olduğu bilinmektedir” (Sever, 2018: 167).

Şiir işlediğı temalar itibarıyla özellikle çocuklar için sınırlayıcı gibi görülebilir. Çocuk şiirle hep belli başlı temalar üzerinden buluşacağından aralarındaki bağ zamanla zayıflayabilir mi sorusu akla gelebilir. Ancak “Farklı kişiler tarafından aynı konuda yazılsa da her şiir benzersizdir, emsalsizdir çünkü yazan sadece kendine ait olan duygusunu, yaşantısını ve bilgisini aktarmıştır şiirine. Şiirin yazana has özelliklerini, bakış açısını, kelimelerini ve sesi kullanım biçimini de şiirde belirgin bir şekilde görebiliriz” (Kaya, 2013: 51).

Çocuk ile şiir arasında kurulan bağ çocukluğun sadece bir dönemiyle sınırlı değildir. “Çocuk, gelişiminin her döneminde şiire karşı olumlu bir tepki gösterir. Şiir dinlemekten, şiir okumaktan ve ezberlemekten zevk duyar” (Oğuzkan, 2013: 251). Çocuğun, uygun örneklerle karşılaştığında içindeki şiir sevgisini hep sıcak tutacağı söylenebilir. Halil Aytekin, çocuğun her dönemde şiiri sevebilme potansiyelini şöyle ifade eder. “Çocuk, duyguları, yaşı ve ilgileri itibarıyla kendisine özgü şiir isteyecektir. Büyüklere yazılmış şiirleri de anlama sıkıntısı çekmediğı sürece beğeni ile okumaktadır” (Aytekin, 2016: 130).

Ferhan Oğuzkan çocuk şiirlerinde aranan nitelikleri şöyle sıralar:

- a. Kafiyeleler –eğer varsa- belirli olmalı ve birbirilerine yakın mısraların sonlarında bulunmalıdır.
- b. Düşünceler açık olarak ve bir beyit veya bir dörtlük (kıta) sınırları içinde anlatılmalıdır.
- c. Tasvirler yalın ve kesin olmalıdır.
- d. Benzetme, istiare, mecaz gibi edebi sanatlara ölçülü bir şekilde yer verilmelidir.
- e. Hayal ve duygular çocukların yaşantılarıyla ilgili olmalı, bu unsurlarla olaylar arasında sıkı bir bağlantı bulunmalıdır.
- f. Mısralar kısa, cümle düzeni doğal ve seçilen sözcükler sade olmalıdır.

g. Tam ve yarım kafiyelerden, ölçüden ve bazı mısraların tekrarından ahenk zenginliği sağlanmalıdır.

(Oğuzkan, 2013: 261-262)

Şiirdeki üst dil ve anlamsal derinlik çocukta üst düzey bilişsel becerilerin gelişmesine katkı sağlar. “Şiir yorumlama ile çocukların analiz ve sentez yapma yetenekleri gelişir. Çocuk, şiiri oluşturan sözcükleri ve bu sözcüklerin birbirleri ile kurduğu ilişkiyi fark ederek analiz, şiirin anlatmak istediğini kavrayan parçaları kendi yorumlarıyla yeniden birleştirerek sentez yapmayı öğrenir” (Karakuş, 2012: 36).

Çocuğa görelik ilkeleri gözetilerek belirlenmiş şiirlerle buluştuğunda çocuklarda yaşanacak bilişsel, duygusal, ruhsal, sosyal gelişmeler şunlardır:

- Çocuğun zihinsel ve kültürel gelişimine katkı sağlar
- Sözel ve yazılı ifade becerisini artırır.
- Dinleme becerisini geliştirir.
- Sözcük dağarcığını zenginleştirir.
- Ezber okuma çalışmalarıyla hafızasını kuvvetlendirir.
- Hayal dünyasını geliştirir.
- Yaratıcılığını artırır.
- Estetik dünyasını geliştirir.
- Öğrenciyi duyarlı kılar.
- Duygularını ifade etmesine aracılık eder.
- Kendini keşfetmesini sağlar.
- Kendine güvenini artırır.
- Sosyalleşmesine imkân tanır.

(Aytekin, 2016: 153).

2.4. Çocuk Şiiri Ölçütleri

Çocuk edebiyatının özellikleri ve şiir üzerine alan yazın incelemesi yapıldığında çocuk şiirlerinde bulunması gereken ilkeler dokuz başlık altında şöyle toplanabilir:

1. Dil ve anlatım uygunluğu,
2. Estetik duyarlılık,
3. İleti ve değer aktarımı,
4. Temaya uygunluk,
5. Şekil unsurlarının uygunluğu,

6. His/duygu aktarımı
7. İdeolojik dayatmadan arınıklık,
8. Çocuk gerçekliği,
9. Düzeye uygunluk.

“Şiiri oluşturan, kuşkusuz tek bir öge değildir. Birçok öge ya ayrı ayrı ya da bir arada, gerçek şiirin, iyi şiirin ortaya çıkmasını sağlar” (Aksan, 2016: 49). Çocuklara sunulacak bir şiirin çocuğa görelilik ilkesini karşılama için çocuk şiiri ölçütlerinin hepsini birden gözetmesi gerekir. Şimdi çocuk şiiri ölçütlerini başlıklar altında tek tek inceleyelim.

2.4.1. Dil ve Anlatım Uygunluğu

Dil, insanlar arasındaki ilişkiyi ve anlaşmayı sağlayan en temel araçtır. Dil, insanın içinde var olan duyguların, zihninde beliren düşüncelerin somutlaşmasını ve bir alıcıya aktarılmasını sağlar. “Dil için; bir açığa vurma, bir ifade vasıtası, gözün gördüğünün kulağın işittiğinin kelimelere dökülmesi ve bir anlaşma/anlaşılma çabasıdır denilebilir” (Karakuş, 2012: 5). Dilin olanaklarına yoğunlaşıldığında ise dil sadece temel bir iletişim vasıtası olmanın ötesine geçer. İnsan, dilin olanaklarını zorladıkça edebi ve sanatsal ürünler meydana gelir. Şiir dili, şiir dilinin gücü ve zenginliği de dilin olanaklarından yararlandığında ortaya çıkar. “Şiirde kullanılan dil, iletişim amaçlı kullandığımız dilden farklıdır. Bu farklılık dilin kimi düzeylerinde yapılan sapmalarla ortaya çıkar. Dilde yapılan değişiklikler kimi şiirlerde kolayca gözlemlenir, kimilerindeyse gizliden gizliye sezdirilir” (Bayat, 2012: 328).

Çocuk edebiyatında dilin kullanımında daha yüksek duyarlılık gösterme çabası kaçınılmaz bir gerekliliktir. “Çocuk kitaplarının, çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli özelliği dili ve anlatımıdır” (Sever, 2017: 145). Bu açıdan çocuk şiirlerinin dil ve anlatım özellikleri çocukların dünyasına yönelik olmalıdır. “Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğa birçok katkısı olmakla birlikte bu eserlerin dil gelişimindeki katkısı hepsinden öncedir. Çünkü bu eserler çocuğa hitap eden bir dille yazılmakta ve dolayısıyla onların dünyasına onların dilini kullanarak hitap etmektedir” (Akın, vd., 2019: 106).

“Düşünceler dil sayesinde biçimlendiğinden, söz dağarcığı zengin olan bireyler, yine zengin bir düşünce dünyasına sahip olacaklardır” (Uludağ, 2010: 2). Çocuğun söz dağarcığı geliştikçe düşünme biçimleri de çeşitlenir. Bu durum, çocuk için söz

varlığının önemini daha da artırmaktadır. “Bir dilin söz varlığı denince, sadece o dile ait olan veya olmayan sözcükleri değil, aynı zamanda o sözcüklerle oluşturulmuş olan atasözlerinin, deyimlerin, terimlerin, kalıplaşmış birtakım özdeyişlerin ve kalıp ifadelerin oluşturulduğu bir bütün anlaşılmalıdır” (Uludağ, 2010: 6). Bu bakımdan çocuklar için seçilen şiirler, çocukların söz dağarcığını zenginleştirecek bir nitelik taşımaktadır.

Çocuğun şiirle ilişki kurabilmesi şiirde kendi evrenine yönelik unsurlar bulabilmesine bağlıdır. “Sözcüğün ya da sözcüklerin oluşturduğu anlam örüntüsü, çağrışımsal etkisi, okunuşta sağlanan söyleyiş kolaylığı çocuğu metinle iletişime yöneltir” (Sever, 2015: 167). Çocuğun şiirle bağ kurması ve bir şiir okuru olması onun dil becerilerine olumlu etki eder. Aliye Uslu Üstten, şiirin çocukluk döneminde dil gelişimi için önemli bir yeri olduğunu belirtir (Üstten, 2014: 224). Bu yönüyle çocuk şiirlerinde dildeki söz gruplarının estetik bir biçimde işlenmesi çocuğun söz dağarcığına katkı sağlar. Bununla birlikte kelimeleri, deyimleri, kalıplaşmış ifadeleri edebi kaygı gütmeden şiire boca etmek doğru bir tutum değildir. Sözcüklerin adeta süzülerek şiiri meydana getirmesi beklenir. “Yalınlık, çocuk şiirlerinde bulunması gereken temel özelliktir. Duygu ve düşüncelerin gereksiz sözcük kullanmadan; ancak en uygun sözcüklerle anlaşılır, etkili ve çocuklarda ana dili duyarlılığı oluşturacak biçimde anlatılmasıdır” (Sever, 2015: 170) ve çocuklara sunulan şiirlerde aranılan özelliklerden biri yalınlıktır.

Çocuk şiirlerinin yalın sözcüklerle duygu ve düşünce gücü meydana getirebilen şiirler olduğu söylenebilir. “Sözcüklerin özel olarak düzenlenmesiyle yaratılan anlamlar; dizelerdeki sözcüklerin bağlamları, duygusal ve çağrışımsal kullanımları, çocuklara duygu ve düşüncelerin kısa, yalın; ancak ne denli etkili anlatılabileceğini de somutlar” (Sever, 2015: 46). Şiirin içine ustalıkla yerleştirilen kelime ve kelime grupları görünenden çok daha fazla çağrışımlar yaratır. “Çocuğu edebiyat yapıtının anlamına ortak eden, onun çıkarımlar yapmasına ve yeni anlamlar yaratmasına olanak sağlayan temel özellik, sözcüklerin anlatım gücü ve etkisidir” (Sever, 2015: 169).

Türkçe dil becerileri ve Türkçenin incelikleri çocuklara belki de en ilgi çekici ve etkili biçimde şiir ile kazandırılabilir. Nitekim Halil Aytekin şiirden, çocukların dil becerilerinin gelişmesinde sözcüklerin sırrını sezdirmede bir araç olarak yararlanılabileceğini söyler (Aytekin, 2016: 151). Sedat Sever de çocuklara sunulacak metinlerde “çocukların kavramsal gelişimine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmeli,

çocuklara Türkçemizin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmeli” (89) diyerek Aytekin’i destekler.

Kendine uygun nitelikli şiirler okumayı alışkanlık haline getiren çocuğun, dil ve anlatım özelliklerinin olumlu etkileneceği savunulabilir. Güleç ve Geçgel, şiirin çocukların dil becerilerini geliştirmede önemli bir vasıta olduğunu söyler. Ayrıca farklı biçimlerde bir araya gelen kelimelerin meydana getirdiği o zengin şiir dünyasında çocukların yaratıcı gücünün de gelişeceğini vurgular. (Güleç ve Geçgel, 2005: 117)

Yetişkin şiirinin olduğu gibi çocuk şiirinin niteliği de sözcüklerin simgesel anlamlar içermesiyle doğrudan ilgilidir. Bu tarz şiirler çocukların anlam evreninin dışındaymış gibi görülebilir. Ancak çocuk şiirlerinin, yapay bir çocuksuluktan arındırılması için belli ölçülerde sembolik ifadeler içermesinde bir sakınca yoktur. “Çocuklar, sembolik şiirlerde çok rastlanılan edebi sanatlar üzerine yeterli bilgileri henüz edinmemiş olsalar bile sembolik şiirlerdeki mecazi anlamları çok kez fark ederler ve şairlerin söylemek istediklerini ayrıntılara inmeden sezebilirler. Ve bu sezış onlara zevk de verebilir” (Oğuzkan, 2013: 252). Şiir dilinin belki de kaçınılmaz olarak sembolik bir tarafının olduğu savunulabilir. Bu durumda şiirde sembolik dili yaratan imgesel dile değinmek gerekir.

Şiirde Dilinde İmge:

Şiirin -özelde çocuk şiirinin- dil ile olan bağı incelendiğinde şiirde özgün, yalın bir söylemle yakalanan anlatım gücü ve anlam derinliği öne çıkar. Bu bakımdan şiiri ören kelimelerin ilk ve en bilindik anlamlarından artık uzaklaştığı görülür. Şiir ve eleştiri bahsinde “Sahici yüksek edebiyat mecazlara dayanır” (Bloom, 2016: 16) görüşü ile Bloom, başarılı bir şiirin mecazi söyleyişler üzerinden kurulması gerektiğini vurgular. “Kelimeler yan yana kullanılırken ses değerleriyle birlikte çağrışımsal ve duygusal manalarıyla ele alınır. Oluşturulan bağlantılarda bu çağrışımlardan faydalanılır. Şair bu yolu kullanarak okuyucunun kafasında söyledikleriyle bağlantılı yeni görüntüler kurgulamaya uğraşır” (Kıbrıs, 2008: 54).

Zihinde tasarlanıp dilin imkânları kullanılarak yapılan yeni üretimler şiirde imge kavramını doğurur. “İmge; “gölge”, “hayal” ve “görüntü” terimleri ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Buradaki görüntü ile anlatılmak istenen, hayali olarak zihnimizde canlandırılan bir iç gerçekliğin görüntüsüdür. (İşildak, 2008: 66).

Çocukları, edebi değerini ve etkisini imgenin gücünden alan şiir metinleriyle buluşturmak gerekir. Bu şiir metinlerinde çocuğun gelişim düzeyine uygun bir yalınlık aranır. Çocuk şiirleri veya çocuklar için seçilen şiirlerde imge kullanımında denge gözetilmesi gerekir. “İmgenin yer almadığı ya da birçok imgeyle bezeli bir şiirin; okuru zorlamaktan; anlamı sıkıcılıktan, kuruluştan ya da imgeye boğmaktan öteye geçemeyeceği söylenebilir” (Altuntaş, 2018: 6). Şiiri daha etkili bir edebi metin haline getiren imge, çocuk şiirlerinde aranan dilin daha sade kullanılması özelliğinin önüne geçmemelidir.

Sonuç olarak çocuklara sunulacak şiirlerde, onların dil gelişimine katkı sağlaması bakımından ölçülü düzeyde imge, gelişim dönemlerine karşılık gelen bir yalınlık, söz dağarcığını genişletici sözcük seçimi, doğal bir şekilde aktarılan duygular ve dil becerilerini geliştirici içerik ve söyleyişler aranır.

2.4.2. Estetik Duyarlık

Sanatta güzelliği ve güzel olmayı ifade eden estetik kavramı edebiyatın ve şiirin en belirgin unsurudur. Bir sanat yapıtı belki de bütün özelliklerinden önce muhatabında derin, güçlü, güzel duygu ve düşünceler uyandırdığı için başarılıdır.

“Estetik, hem sanatı hem de doğadaki güzelliği, güzelin içsel yaşanışını ve bu içsel durumla sanat eserinin yapılışını inceleyen bir kavram olarak tanımlanabilir... Estetik, insanın dış dünyada, tabiatta gördüklerine karşı takındığı “güzel” ya da “çirkin” gibi öznel yaklaşımların ürünüdür. Bununla birlikte dış dünyada görülenlere karşı takınılan tavır sadece güzel ve çirkin gibi yaklaşımlardan ibaret olmayıp bunların yanında iyi, yüce, hoş, doğru vb. başka öznel tavırları da kapsamaktadır” (Demirel ve Kökçü 2019: 516).

Çocukların her şeyden önce güzel olanı kavrama ve beğenme alışkanlığı kazanması hedefleniyorsa estetik kaygı taşımayan hiçbir metnin çocuklarla buluşturulmaması gerekir. Bu alışkanlık, çocukların dilde, kültürde, insan ilişkilerinde ve bütün yaşamında çirkin olanı terk edip iyi ve güzel olanın peşinden koşmasına yardımcı olacaktır.

Dilidüzgün, “Bir sanat objesi olan yazınsal metni anlama ve yorumlama daha çok estetik bir duyarlılığı gerektirir. Bu nedenle yazın derslerinin içeriğinin estetik ve sanat eğitimi ağırlıklı olması zorunludur” (Dilidüzgün, 1996: 19) diyerek çocukta estetik algının geliştirilmesinin önemine işaret eder. Estetik duyarlık çocuğun dil

sevgisini pekiştirir ve dile ilişkin yeteneklerini açığa çıkarabilir. “Dilin söz varlığının iyi kullanıldığı, estetik anlatımın yeğlendiği metinler çocukların söz varlığını ve kendini daha iyi ifade edebilme becerilerini geliştirir” (Uyar, 2019: 109).

Çocuk, doğası gereği her haliyle sevimli ve güzeldir. Çocuklara sunulacak şiirlerde de öncelenmesi gereken ilk unsur güzellik yani estetik olmalıdır. ”Çocuk şiiri çocuk edebiyatının en incelikli türüdür. Çocuk dünyası, çocuk ruhu, çocuk kalbinin duyarlıkları çocuk şiirinin kaynağıdır. Şiirin estetiğine ilişkin bütün ölçüler çocuk şiiri için de gereklidir” (Şirin, 2000: 104). Çocuklara sunulacak şiirlerin bütün detaylarında estetiğin hâkim olması önemlidir. Çocuk şiirlerinde “yer alan tüm kelimeler, estetik haz uyandıracak şekilde seçilmeli, dil edebi olarak kullanılmalıdır” (Akın, vd., 2019: 132). Çocuklar için seçilmesi hedeflenen bir şiirin niteliğini belirlerken öncelikli ölçütün estetik olması sanatın doğası gereğidir. “Estetik bir obje olan şiire bakış ve değerlendiriş, estetik değerler açısından olmalıdır, diyebiliriz” (Demirel ve Kökçü, 2019: 516).

Şiir estetiği, çocuğun doğrudan duygularına, kalbine hitap eden bir özelliktir. Bu açıdan doğru şiirlerle buluşan çocuğun duygusal gelişimi de olumlu etkilenecektir. “Şiir, çocuktaki estetik hissi geliştirir.” (Karakuş, 2012: 36).

Sonuç olarak estetik duyarlığın bireyin iç dünyasını, kişisel gelişimini, sosyal çevresini ve gelecek yaşamını doğrudan etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Bu yönüyle çocuklarda okuma becerisini oluşturma ve geliştirme sürecinde onlara estetik duyarlıklarını geliştirecek metinlerin sunumu ayrı bir önem taşıyacaktır. Hele ki çocuk şiiri açısından estetik duyarlık ile hareket etmenin önemi çok büyüktür.

2.4.3. İleti ve Değer Aktarımı

İlet- fiil kökünden gelen ileti kavramı bir şeyi verme, gönderme işlevini anlatır. Bir metinde ileti okuyucuya gönderilen veya gönderilmek istenen mesajdır. Yazılı metinler için iletinin görevi anadüşünce ile benzeşmektedir. Nitekim Sedat Sever ileti ile anadüşünceyi eş anlamlı olarak kullanır. “İleti (anadüşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Öğretici metinlerde, yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçiminde de tanımlanabilir. Edebiyat yapıtlarında ileti dendiğinde ise, sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı akla gelmelidir” (Sever, 2017: 140).

İleti, şiirle düşünceyi kesiştiren temel unsurlardan biridir. Öte yandan Alaattin Karaca, “Düşünce, her şeyden önce akıl ve mantığın ürünüdür; akıl ve mantık ise düzyazının araçlarıdır; dolayısıyla bu araçlarla üretilen düşünce de şiirden çok düzyazıya özgüdür” (Karaca, 2019: 391) diyerek düşüncenin şiire uzak bir unsur olduğunu belirtir. Çocuk şiirinde ise düşünce unsurunun şiirle daha yakın bir ilişki içinde olması gerekebilir. Çocuk şiirinin hedeflerinden birinin ileti aktarımı olması onun düşünce unsurundan uzak kalamayacağını gösterir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, aktarılan düşüncenin çocuğun düzeyini ve gerçekliğini gözetebilmesidir. Şiirdeki düşünce unsurunun çocuğun duygu ve düşünce evrenine hitap edebilmesi ve çocuğa doğru bir rehberlik sunması gerekir. “Çocuk edebiyatı üzerinde çalışan araştırmacılar çocuklara sunulan kitapların onların hem bilişsel hem de duyuşsal becerilerine katkı sağlaması ve onları olumluya yöneltmesi konusunda hemfikirdirler” (Şimşek, 2011: 108).

Anafikir, “yazarın anlatma aracıdır” (Şimşek, 2011:107) ve sonuç olarak bir fikirdir ve metin yazarının çocuğa aktarmak istediği düşünceyi içerir. Öte yandan anafikrin iletilmesi bir dayatma ya da didaktik vurgularla çocuğun hafife alınması şeklinde olmamalıdır. “Kitaplarda, çocuklara neler yapması ya da yapmamasının söylenmesinden çok, neler yapması ya da yapmaması gerektiği düşünülmelidir” (Sever, 2015: 86).

Ana fikrin, iletinin metinde örtük olarak sunulması çocuk edebiyatı metinlerinden beklenen diğer bir husustur. “Çocuk kitaplarında ileti her zaman açıkça verilmeyebilir. Yazarın tercihinine göre örtük anlamlarla metin içine gizlenmiş olabileceği gibi iletinin açıkça ifade edildiği de görülebilir” (Altunbay, 2015: 96). Sanatsal duyarlılığı yüksek metinlerde iletinin okura açıkça verilemeyeceği söylenebilir. “Özellikle mecazlı anlatımın daha çok tercih edildiği edebi metinlerde ana düşünce örtük iletidir” (Şimşek, 2011: 108). Bu bağlamda şiirler; imgeler ve mecazlı söyleyişlerle oluşturuldukları için şiir iletileri örtük biçimde sunulmaktadır.

Çocuk şiirlerindeki iletilerin bazı değerleri de içerdiği görülmektedir. “Değer” kavramı bir millete ait kültürel, sosyal, bilimsel, sanatsal kıymetleri içeren maddi ve manevi unsurların toplamıdır. Çocuk şiirleri üzerinden aktarılan bir değer, çocuğun doğrudan duygularına temas edeceği için daha içselleştirici ve kalıcı olacaktır. Ancak bu özelliği, çocuk şiirini değer dayatan ve didaktik kaygıyı merkeze alan bir materyale dönüştürmemelidir. “Kitap, yazarın otoriter yaklaşımından

arınmış olmalı ve okuruna geniş alımlama olanakları sunabilmelidir. Yani yazar, çocuğu küçümseyecek derecede her şeyi bilen bir yetiřkinden çok, okuruyla birlikte dūřünen bir konumda olmalıdır” (Dilidūzgūn, 2018: 137).

Çocuklar için seçilen Őiirlerde, dūřünce/deęer aktarımı ile yüksek edebi duyarlık arasında bir denge gōzetilmesi gerekir. Bir toplum maddi ve manevi deęerleri ile var olan bir bütündür. Bu doęrultuda çocuklara uygun yařlarda bazı deęerlerin aktarılması gerekir. Zaten “Eęitimin amaçlarından birisi de toplumun deęer yargılarını bir sonraki nesle aktarmaktır” (Akbaba, 2003: 10). Eęitimin bu amacı, yapıcı ve bilimsel yaklařımlarla, çocuk dūnyasına ve çocuęa gōrelik ilkelerine uygun bir eęitim sūreci ile gerçeleřtirilmelidir. Yasin Őztürk’ün belirttięi gibi “her toplumun ortak kūltürel deęerleri vardır. Bu deęerler çocukların Őuur altına yerleřerek onlara olumlu davranıřlar kazandıracak biçimde dūzenlenmelidir” (Őztürk, 2019: 36).

Eęitimin değer aktarma işlevinde çocuk Őiirlerinin yadsınamaz bir yeri vardır. Çocuęun hisleri aracılığıyla Őiirle kurduğu baę, Őiirin aktardığı değerin çocuğun dūnyasına daha etkili bir Őekilde yerleşmesini sağlar. Bu yönüyle pek çok değer Őiir aracılığıyla çocuğa aktarılabilir. “Çocuęa vatan ve millet sevgisini aşılamada insana ve insanlığa özgü evrensel değerlerin verilmesinde Őiir önemli bir araç gōrevi ũstlenir” (Aytekin, 2016: 151). Çocuk Őiirleri, Tūrkçenin inceliklerini ve gūzelliklerini çocuğa aktarmada oldukça etkili bir alandır. “Ana dilini sevdirmeye ve onun zenginliğini tanıtma; bir duygu, dūřünce ve izlenimin sanatlı biçimde nasıl anlatılabileceğini öğretilme bakımından da Őiirin çocukların eğitiminde büyük işlevi vardır” (Oęuzkan, 2013: 250).

Çocuklar için belirlenen nitelikli çocuk Őiirleri aracılığıyla, çocuklara milli ve evrensel değerler, duygular; kişilik gelişimine etki eden vicdani ve ahlaki erdemler edebi bir duyarlıkla sunulma imkanı bulacaktır. “Nitelikli çocuk edebiyatı ũrünleri yoluyla dūrūstlük, çalışkanlık, saygı, adalet ve sorumluluk gibi evrensel değerlerin yanı sıra çocukların içinde buldukları topluma ait ulusal değerlerin de aktarılması sağlanabilir. Ayrıca çocuklar, yaşadıkları toplumun gelenek ve gōrenekleri gibi kūltürel unsurlarını da dūzeyilerine uygun edebi eserlerden öğrenebilir” (Akin, vd., 2019: 68).

2.4.4. Temaya Uygunluk

Şiiri meydana getiren ana unsurlardan biri olan tema; şiirde anlatılan, dile getirilen duygu, içerik veya konudur. Alaattin Karaca tema kavramını “şiirde anlatılan söylenen” biçiminde tarif eder ve temanın şiirdeki yerini şöyle ifade eder: “(Şiirde) konuya ve öyküye önem verme, doğrudan açıklığı, anlatmayı, öykülemeyi; hatta tek anlamlılığı getirir” (Karaca, 2019: 385). Öte yandan bu ifadeden Karaca’nın şiirde konu ve öykünün öncelenmesini olumlu bulmadığı da anlaşılmaktadır. Şiirler mecazi söyleyişlerin diğer edebi türlere göre çok daha fazla yoğunlaştığı metinlerdir. Bu açıdan şiir her zaman tek anlamlılık üzerine kurulamaz. Tek anlamlılıktan sıyrılan bir metinde temadan çok sanat ve özgünlük değerinin öncelendiği veya öncelenmesi gerektiği söylenebilir. Bununla birlikte çocuklara sunulacak şiirlerde edebi kaygı en üst seviyede gözetilirken çerçeve bir temanın bulunması da gerekmektedir.

Dilidüzgün, çocuk metinlerinde dikkat edilmesi gereken temel özellikleri belirtirken “Çocuk kitaplarında konular çocuk gerçekleri ve çocukların gereksinimleri dikkate alınarak seçilmeli.” (Dilidüzgün, 2018: 137) cümlesiyle genel bir çerçeve çizer. Aynı duyarlılık çocuk şiiri temaları için de geçerlidir.

Hem yetişkin hem de çocuk şiiri temalarının ortaklık içerdiğini savunan görüşler de mevcuttur. Meral Kaya “Şiir her konuyu aktarabilir. Şiirin konu yelpazesi hemen hemen her alanı içerebilir. Şiirde ciddi konuları da hayattan kesintileri de mizahı da en basit duyguyu da bulmak mümkündür. Yukarıda sayılan tüm özellikler çocuk şiiri için de mümkündür” (Kaya, 2013: 51-52) derken bu ortaklığa işaret eder. Öte yandan çocuk metinleri için konu, rastgele tercihlerde bulunulabilecek bir alan değildir. Çocuklar için yazılan ya da seçilen metinlerde konunun çocukları hayata hazırlayan nitelikte olması beklenir. “Yani çocuk okuduğu eserde gerçek hayatta karşılaşılabileceği olayları da görmelidir. Sadece çocuğu hayal âlemine yönlendiren konuların olması doğru değildir” (Akın, 2019: 218).

Öte yandan çocuk edebiyatı ürünlerinde bazı konuların işlenip işlenmemesi veya işlendiği durumlarda sınırlarının ne olması gerektiği hususu belirgin olarak ifade edilememektedir. Mattenklott “Çocuk yazınında modern anlamda engellilik ve ölüm konularının ele alınması(nın) henüz çok yeni” (Mattenklott’tan akt. Dilidüzgün, 2018: 109) olduğunu belirtirken Üstten, gençlerin gerçek dünyada yaşanan olayları görmeleri ve bu konularda fikir sahibi olmaları açısından metinlerde ölüm, savaş, boşanma gibi önemli meselelere değinilmesi gerektiğini savunur (Üstten, 2014: 118).

Dilidüzgün ise aile çatışmaları, iletişimsizlik, kent yaşamı, toplumsal gruplaşmalar, okul ve meslek yaşamına ilişkin sorunların çok açılı bir şekilde sunulabileceğini ancak bu yaklaşımın çocuklar ve gençler için sorunların çözümünde hazır bir reçete anlamı taşımadığını vurgular (Dilidüzgün, 2018: 108). Ortaokul ders kitaplarındaki metinler dikkate alındığında özellikle 5 ve 6.sınıf düzeyindeki çocuklar için yukarıda adı geçen temaların şiirlerde doğrudan yer almasının çok yerinde olmayacağı söylenebilir. Gençlik edebiyatına yaklaşan 7 ve 8. sınıf düzeyindeki çocuklara sunulacak metinlerde ise bu konular sezdirme yoluyla işlenebilir. Ancak metinlerde sorunlara doğrudan çözümler sunan sahicilikten uzak ifadelerin yer almaması beklenir.

Çocuğun sevme ve sevilme ihtiyacı sadece anne, babası veya yakın çevresiyle sınırlı değildir. Çocuk içinde yaşadığı dünyaya, diğer canlı varlıklara ve olaylara karşı da sevgi duyar. Örneğin çocuğun tabiatla ve hayvanlarla kurduğu fiziksel ve duygusal ilişki, çocuk şiirinde oldukça önemli bir yer tutar. “Çocukların sevdikleri ve beğendikleri şiirler konuları bakımından çok çeşitlidir. Doğa görünümelerini ve olaylarını, yağmuru, karı, mevsimleri, geceyi, ayı, ağaçları, kuşları, yıldızları, gölleri vb. anlatan şiir gibi. Çocuklar ayrıca yakından tanıdıkları evcil hayvanları (kedi, köpek, horoz vb.) konu alan şiirleri de severler” (Oğuzkan, 2013: 254).

İbrahim Kıbrıs, çocuklara uygun temaları daha geniş bir yelpazede ele alır. Çocuklar için yazılan kitaplarda; “aile, yurt, ulus, doğa ve yaşama sevgisi, özverinin ve dayanışmanın önemi, kişiler arası davranışlarda hoşgörü ve sempati, doğruluğun, dürüstlüğün, yiğitliğin değeri, çalışkanlık ve görev duygusu” gibi temalara yer verilmesini gerekli görür. (Kıbrıs, 2016: 41).

Çocuk şiirlerinin, büyüme ve olgunlaşma dönemlerinden geçen çocukların kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak temalara yönelmesi beklenir. “Seçilen temalar, çocuğun kişiliği üzerinde olumlu tesir bırakacak, evrensel değerleri öne çıkaracak esasları içermelidir” (Aytekin, 2016: 50). Çocukta evrensel değerlerin milli ve kültürel değerlerle bütünleşmesi hedeflenir. “Büyük adamlar ile ulusal, dinsel ve yöresel bayramlar veya günler üzerine şiirler de çocukların sık sık okumak istedikleri şiirler arasında yer alır” (Oğuzkan, 2013: 254). Türk eğitim sisteminin temel hedeflerinden birinin çocukların iyi birer Türk vatandaşı olarak yetişmelerini sağlamaktır. Bu açıdan çocuklar için yazılan veya seçilen şiirlerde “İyi bir Türk yurttaşı olmak, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı olarak yaşamak, demokratik toplum yaşayışıyla ilgili davranışları yaşama geçirmek gibi temaların da işlenmesi gerekir” (Kıbrıs, 2016: 41).

2.4.5. Şekil Unsurlarının Uygunluğu

Şiir, duyguları daha etkili bir biçimde aktarması ve sanatsal dil kullanımıyla diğer türlerden ayrılır. Bununla birlikte şiiri diğer edebi türlerden ayıran en belirgin faktörlerden biri şekil unsurlarıdır. Şiir; uyak, vezin, nazım birimi gibi özellikleriyle de özgün bir tür olarak kendini gösterir. Halil Aytekin, şiirin bir duygu ifadesi olduğunu vurguladıktan sonra “(Şiir) bu duygunun ifadesi sırasında uyum, ölçü, anlatım ve biçim özellikleriyle de ayrıcalık gösteren türdür.” (Aytekin, 2016: 147) diyerek şiirde şekil unsurlarının önemine dikkat çeker. Buradan hareketle şiirin sadece duygu ve muhtevanın birleşiminden meydana gelmediği aynı zamanda ses ve şekil unsurlarıyla da bezenmesi gerektiği görülür.

“Doğal dilde ses birimleri, anlamı taşımakta aracı bir işlevdeyken şiir dilinde sesler anlamsal birimler kadar önemli duruma gelir ve şiirsel nesnenin oluşumuna katkıda bulunur” (Bayat, 2012: 331). Ses faktörü ile şiir standart dilden ve diğer edebi türlerden ayrılır. “Ritim, şiiri nesirden ayıran en önemli özelliklerindedir. Ritim aslında müziğin ana unsurudur. Çocukluğun doğasında ritim vardır. Çocuk ritim ile büyür. Şarkılarda, ninnilerde ve tekerlemelerde ritim çok açık gözlenir... Şiirde iyi bir ritim yakalayabilmek için ölçü, uyak, vurgulama ve tonlamaya önem vermek gerekir” (Kaya, 2013: 53).

Çocuk, doğası gereği uyumlu seslerden hoşlanır. Çocuklar için kaleme alınan şiirlerde bu hoşlanma özelliğinin gözetilmesi gerekir. “Ölçülü ve uyaklı anlatımın ilgi gördüğünün en iyi tanığı, dünyanın bütün toplumlarında çok yaygın, çok eski ve kimi zaman yalnızca sözlü yazın ürünü olarak günümüze kadar gelen destanların ve öteki yazın ürünlerinin varlığıdır” (Aksan, 2016: 183). Böylece hem yetişkin hem çocuk şiirlerinde şekil özellikleri açısından en temel unsurların kafiye (uyak) ve ölçü (vezin) olduğu söylenebilir.

Ölçü (Vezin):

Şiirde ahengi meydana getiren öğelerden biri olan ölçü, bir bakıma şiirin matematiksel yönüne işaret eder. Bir şiirde bütün dizelerdeki hecelerin veya sesli harflerin eşit sayıda oluşuna ölçü/vezin denmektedir. Geleneksel hece şiirinde duraklı vezin yaygın kullanılırken çağdaş hece şiirinde duraklıların yanında duraksız hece şiiri örnekleriyle de sıkça karşılaşılmaktadır. “Kimileri, ölçüyü şiirde şairin ufkunu daraltan, bir unsur olarak görse de yaygın görüş bunun tersinedir. Şiir dilinde seslerin uyumu vezin sayesinde gerçekleşir” (Karataş, 2001: 454).

Ölçü tekniği başarılı bir biçimde uygulandığında şiiri duygu ve düşünceleri aktarmada daha etkili kılar ve şiirin ilgi çekici olmasını sağlar. Genel görüş olarak ölçünün şiir için yararlı bir unsur olduğu savunulmaktadır. Ersin Sarıçan, kafiye ve mısra tekrarları ile birlikte ölçünün şiirde ahenk zenginliğini sağladığını belirtir (Sarıçan, 2012: 13). Çocuk ve gençlik edebiyatı kapsamındaki şiirlerde 7’li, 8’li, 11’li ve 14’lü hece ölçüsü kullanılmasının uygun olduğu söylenebilir.

Uyak (Kafiye):

Uyak; şiirde ahengi sağlamak için ses benzerlikleriyle kurulan bir tekniktir. Turan Karataş, kafiye şiirde mısra sonlarındaki ses benzeşmesine verilen ad şeklinde tanımlar ve benzerlik arz eden seslerin farklı yapı, görev ve anlamlarda olması gerektiğini belirtir (Karataş, 2001: 227).

Kafiye, şiirde müzikalitenin sağlanması işlevini görür ve şiiri nesirden ayıran temel özelliklerin başında gelir. Kafiyenin varlığı, çocukların kendilerini şiire yakın hissetmesi bakımından önemlidir. Çünkü müzikalitesi güçlü metinler çocuklara daha çok hitap eder. “Çocukların ilgi ve dikkatlerini çeken kafiyeli söyleyişler, hem metinlerin akılda kalmasına hem de çocuklarda estetik bir değer yer etmesine vesile olur” (Demirel ve Kökçü, 2018: 521).

Bugün kafiye ile şiir arasındaki ilişki göz önüne alındığında yeni bir yorum getirme zorunluluğu doğar. Çağdaş Türk şiirinin pek çok örneğinde görüleceği üzere şairlerin çoğunun artık geleneksel düzlemde kafiye kaygısı taşımadığı görülür. Ama bu durum kafiyenin tamamen şiirden silindiği anlamına gelmez. “Uyağın önemini gösteren bir nokta da onun eski işlevini yitirdiği modern şiirde de birçok şairin yer yer, zaman zaman uyaklardan ve çeşitli yinelemelerden yararlanmakta olması, şiirin hiç değilse birkaç yerine uyaklar yerleştirme gereksinimi duymalarıdır” (Aksan, 2016: 191). Dolayısıyla çağdaş Türk şiiri örneklerinden de çocuklara uygun, nitelikli şiirlerin tespit edilmesi mümkündür.

Peki, ölçü ve uyak her koşulda şiiri güzelleştiren unsurlar mıdır? Yoksa doğru kullanılmadığında olumsuz bir şeye dönüşebilir mi? Doğan Aksan, kafiyenin sınırlılığına vurgu yapar ve kalıplaşmış, defalarca kullanılmaktan bıkkınlık yaratan uyak örneklerine rastlandığını belirtir (Aksan, 2016: 192). Klişeleşen uyaklarla bir şiirin özgünlüğünü ve değerini yitirmesi kaçınılmazdır. Böylesi şiir metinlerinin çocuklarda sanat ve edebiyat beğenisi meydana getiremeyeceği açıktır. Metin içerisinde ustaca seçilip işlenmediğinde şiirin ahengine katkı yapıyor gibi görünen

kafiye, çocukların şiiri hafife almalarına ve şiir ilgilerinin azalmasına neden olabilir. Bu hususta Berna Moran, salt seslerle kurulacak ahengin biraz hoşla gitse bile gerçek bir estetik yaşantı uyandıramayacağını belirtir (Moran, 2012: 163). Çocuklarla buluşturulacak şiirlerin biçim unsurları, ölçü ve uyak başta olmak üzere yapaylıktan ve klişelerden uzak, şiirin doğal diline uyumlu, güzellik kaygısını gözetilen bir sistem içerisinde kurulmuş olması gerekir.

Nazım Birimi:

Beyit ve dördlük geçmişten günümüze Türk şiirinin temelini meydana getiren şiir dönemlerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Demirel ve Kökçü, İslâmiyet'ten Önceki Türk şiirinde ve Türk Halk şiirinde dördlüğün Divan şiirinde ise beyitlerin en çok kullanılan nazım birimleri olduğunu belirtir.(Demirel ve Kökçü, 2018: 519). Çocuk şiirlerinde en çok kullanılan nazım birimleri de beyit ve dördlüktür. Kalıplar halindeki bu birimlerin çocukların daha çok dikkatini çektiği, seslendirme ve ezberleme gibi etkinlikler için de daha uygun olduğu söylenebilir.

Ferhan Oğuzkan da çocuk şiiri kriterlerini belirtirken düşüncelerin açık olarak ve bir beyit veya bir dördlük (kıta) sınırları içinde anlatılması gerektiğini söyler. (Oğuzkan, 2013: 261) Çocukların küçük yaşlardan itibaren dinledikleri, okudukları; maniler, ninniler, tekerlemeler vb. genellikle dördlükler ve ikiliklerden meydana geldiği için çocuklar bu birimlere aşinadır. Çocuklara yönelik seçilecek nitelikli şiirlerin arasında beyitler veya dördlükler şeklinde yazılmış şiirlerin de yer alması gerekir.

2.4.6. His / Duygu Aktarımı

Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun bilişsel ve sosyal gelişimlerinin yanı sıra duygusal gelişimlerine de destek olmayı hedefler. Duygusal gelişimde her edebi metnin kuşkusuz ayrı bir yeri ve önemi vardır. Ancak çocukta derin ve coşkulu biçimde duygu yaratan metinler şiirlerdir. Duygu kavramı kişinin etrafında şekillenen olay ve yaşantıların kişide bıraktığı hissi izlenimlerdir. Ayrıca duygular kişileri, olayları ve olguları vicdani ve estetik açılardan değerlendirme yetisinin de ortaya çıkmasını sağlar.

Her ne kadar uzmanları tarafından ortak bir şiir tanımında karar kılınmasa da şiirin duygu aktarımı yönü hep vurgulanmıştır. Şiir, metin türleri içinde duygunun en baskın şekilde yansıtıldığı türdür. Şiirde her ögenin estetiği gözetilmesi gerektiği gibi duyguların da estetiği gözetilmelidir. Emine Kolaç şiir metinlerinin öğrencilerin

gelişim düzeylerine uygun olarak onların duygusal gereksinimlerine cevap verecek özellikte olmasını belirtir. (Kolaç, 2009: 597).

Ferhan Oğuzkan, çocuk ve şiir ilişkisini şöyle dile getirir: “Çocuklar şiire muhtaçtırlar; yalnız onların ilgisini çeken eserler ortaya koymadıkça bu ihtiyacı duymazlar. Onlar için seçilecek parçaların, hayattan zevk almak, duygusal yaşantılarını zenginleştirmek, görüş ufuklarını genişletmek bakımından değerli ve etkili olmaları gerekir” (Oğuzkan, 2013: 253). Çocuklar hayatın başında oldukları için farklı duygu ve tecrübeleri anlama ve yaşama imkânına sahip değildirler. Fakat çocukların insanoğlunun yaşayacağı duyguların farkında olması karakter gelişiminde ve sosyalleşmede etkili olacak empati duygusunun gelişmesine; hayatı, insanları ve kendini tanımaya katkı sağlayacaktır. Eğitimin bir işlevi de çocuklardaki bu duygu gelişimini desteklemek ve iyiye, güzele yönlendirmektir. Öğretim etkinliği ya da materyali olarak kullanılan oyunlar, dramalar, okunan edebi metinler çocuklardaki duygu eğitimini destekleyecektir. Bu noktada şiirler çocukların birçok duyguyu bulabildikleri, kendileri yaşamasalar bile şiirler vasıtasıyla o duyguları anlayabilecekleri kaynaklardır (Yıldırım, 2012: 110).

Çocuğun, duygusal gelişimine olumlu etki edecek duygu durumlarıyla buluşturmada şiir metinleri ve Türkçe dersi ayrı bir öneme sahiptir. Öğretmenlerin üstüne bu konuda özel hassasiyetler ve görevler düşmektedir. “Öğretmenler çocukları geleceğe hazırlarken şiir türünü gerek duygusal gerekse dilsel anlamda çokça kullanmalıdır. Çünkü çocuklar şiir türünden özellikle çocukluk döneminde diğer türlerden daha fazla etkilenmektedir” (Demir, 2015: 24). Çocuğun derslerde şiirler aracılığıyla kazanabileceği duygusal gelişim, sosyal ortamlarda da ona olumlu yansıtacaktır. “Çocukların duygularını doğru bir şekilde ifade ederek okuldaki arkadaşlarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmesine, Türkçe derslerinde işlenen şiir türünün katkısı yadsınamaz bir gerçektir” (Demir, 2015: 10-11).

Çocuğun duygu evrenini yaşadığı çağın ve dünyanın dışında değerlendirmek doğru olmaz. Bu açıdan çocuklar için seçilecek şiirlerin çocuğun bugününe hitap eden bir duygu atmosferine sahip olması gerekir. Yazarlar çocuk metinlerini oluştururlarken kendi çocukluk dönemlerine dönük bir duygu ve düşünce atmosferi içine girebilirler. Ancak bu tercih çocukların ilgisini çekmeyecektir. “Dünya hızla değişiyor ve çocuk, yetişkinin çocukluğundaki duygu ve düşünceleri yaşamında somutlaştıramayacaktır. Bunun için de zamana ve mekâna göre değeri değişmeyen konuları ele alıp kurgunun

metnin yazıldığı dönemdeki çocuklara göre oluşturulması çocuğun ilgisini arttıracaktır” (Uz, 2009: 24).

Fatma Döner Doğan, şiirin hislendirme, etkileme; aşk, sevgi, mutluluk, ayrılık, hasret gibi birtakım duyguları iletme amacına vurgu yapar. (Doğan, 2018: 26). Sayılan bu duygular “Çocuk şiirlerinde her duyguya yer var mıdır?” sorusunu akla getirir. Şiirlerde çocukta; şiddet, yoğun karamsarlık, cinsellik gibi etkiler uyandırabilecek duygu yansımalarına yer verilmemelidir. Hayatın bazı güç zamanlarında ortaya çıkan duygu durumlarının ölçülü bir biçimde, doğru yönlendirici niteliğe sahip şiirlerle işlenmesi uygun olacaktır. “Ölüm, hastalık gibi konular işlenirken çocuğun neler hissettiği; hissettiklerinin bu olaylar karşısında birçok kişinin yaşayabileceği duygular olduğu yansıtılmalı ve nasıl düşünüp davranması gerektiği konusunda yol gösterici olmalıdır” (Uz, 2009: 26).

Sonuç olarak uygun şiirlerin çocuğun duygusal olgunlaşmasına sağladığı katkı inkâr edilemez. Bu çerçevede okul, aile, çevre, arkadaş, öğretmen ve ders unsurları ile zihinsel ve duygusal gelişim bir bütün olarak değerlendirilmelidir. “Çocuğun eğitim sonucu kazanabileceği güzel davranışlar yalnızca okulda edinecekleri bilginin ürünü değildir. Elbette bilginin olması gerekir fakat çocuğun duygusal yönü eğitim sürecine dahil edilmediği sürece her yönüyle sağlıklı bir eğitimin gerçekleşebilmesi mümkün değildir. Her yönüyle sağlıklı bir eğitim ancak bilişsel ve duygusal melekelerin birbirini destekler nitelikte bir etkileşim meydana getirmesi sonucu oluşabilecektir” (Demir, 2015: 24).

2.4.7. İdeolojik Dayatmadan Arınıklık

İdeoloji; ülküleri, idealleri, fikir akımlarını, siyasal hedeflerin düşünsel boyutlarını ele alan ve kişilere, cemiyetlere, kurumlara yön veren düşünceler bütünü şeklinde tanımlanabilir. İnsanın olduğu yerde düşüncenin varlığı, düşüncenin olduğu yerde ideolojinin varlığı kaçınılmazdır. Dolayısıyla edebiyatın düşünce ve ideolojik boyutunun görmezden gelinemeyeceği ayrıca ideolojik boyutunun tartışmalı bir alan olduğu dikkat çeken bir gerçektir.

Daha çok duygu yönüyle öne çıkarılsa da şiirin kendine özgü bir düşünce yönünün olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu yön “duyguları tamamlayarak şiirin anlamını ve işlevlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Duygular düşünceleri,

düşünceler de duyguları tamamlayınca şiir gerçek görünümüne ulaşabilmektedir” (Demir, 2015: 28).

İdeolojinin şiirdeki varlığına ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Ersun Çıplak, ideolojiyi bir düşünce unsuru şeklinde ele alarak şiirin yalnızca insan tarafından üretilmesinden kaynaklı kaçınılmaz bir şekilde ideolojik bir yön de içereceğini belirtir. Öte yandan ideolojinin şiirin esas amacı olarak işlenmesine karşıdır (Çıplak, 2013: 141).

Şair İsmet Özel, şiirin belli bir dünya görüşü üzerinden değerlendirilemeyeceğini şöyle savunur: “Biz şiiri herhangi bir dünya görüşüne sahip olmak ya da bir dünya görüşü içinde haklı delillerle kendimizi beslemek için okumayız. Bu yüzden de şiirin iyi ya da kötü oluşu o şiirde yer alan yargıların doğru veya yanlış kabul edilmesiyle ilgili değildir” (Özel, 2009: 29).

Şair ve araştırmacıların tespitlerinden şiirin bir siyasal öğretiyi, dünya görüşünü ya da ideolojiyi doğrudan savunan bir özelliğinin olmadığı ve olmaması gerektiği anlaşılır. Bununla birlikte şiirin insanın doğası gereği düşünceden bağımsız salt duygu yüklü metinler olmadığı da belirtilmelidir. Kısaca bu durum Alaattin Karaca ’nın “Valery’nin şiir düşüncelerle yapılmaz ve şiirin içinde düşünce, elmanın içindeki gıda kadar saklı olmalıdır” (Karaca, 2019: 394) hatırlatması ile özetlenebilir.

İdeoloji, yetişkin şiirlerinde bile tartışmalara yol açarken, konu çocuklara sunulan şiirler ve ideoloji ilişkisi olduğunda bu tartışmalar daha da büyümektedir. Çocuk şiirlerinde gösterilmesi gereken hassasiyet metnin her türlü ideolojik dayatmadan arındırılması olmalıdır. Öte yandan şiiri ideolojik dayatmadan arındırma duyarlığı, çocuklara kazandırılması gereken bazı milli ve manevi değerlerin şiirde uygun ve ölçülü bir biçimde yer bulmasına engel olmamalıdır. Selahattin Dilidüzgün, çocuk edebiyatı ürünlerinde din, ahlak ve ulus bilincinin işlenmesine karşı değildir. Ancak sanat kaygısı taşımayan, çocuk gerçekliğinden uzak metinlerle bu çabanın işe yaramayacağını belirtir. Hatta böylesine tek amaç uğruna yazılan metinlerle çocuğun yazınsal ve sanatsal duyarlık kazanması bir yana okumaya karşı tavır geliştirmesine neden olabileceğini vurgular (Dilidüzgün, 2018: 82).

Dini ve ideolojik konular öznel yargılar içermesi dolayısıyla çocuklar için seçilen şiirlerde politik, teolojik tartışmalar ve açmazlar yaratabilecek düşünce kalıplarına yer verilmemesi gerekir. “Biçim ve içerik özellikleri ne olursa olsun; dinsel

inançların tartışıldığı, anayasa ilkelerinin dışına çıkılarak kimi ideolojilerin aşılınmaya çalışıldığı, toplumun değer yargılarının küçümsendiği, ulusal değerlerin yerildiği çocukların duygularının kötüye kullanıldığı yayınlar çocuklar için sakıncalıdır” (Kıbrıs, 2016: 43). Özellikle 7 ve 8. sınıf öğrencileri, yeni yeni gençlik çağına adım atmaya ve özgür düşünmeyi içselleştirmeye çalıştıkları bir evrededir. Böylesine kritik bir dönemde maruz kalacakları ideolojik dayatmalar, onların gelecekteki parlak düşüncelerine şimdiden bir sınır koymak anlamına gelebilir. Sanatsal, bilimsel ve felsefi üretkenliklerine ket vurabilir.

Selahattin Dilidüzgün, idealize edilmiş yaklaşımlardan kaçınmanın ve çocuğa belli erdemleri, dünya görüşlerini zorla benimsetmeye çalışmanın sakıncalı olduğunu vurgular (Dilidüzgün, 2018: 137). Ayrıca bugünün dünyasında artık yeri olmayan yıpranmış ideolojilerin çocuklara sunulmasının da bir başka problem olduğu söylenebilir. Çocukların, değişen dünyaya ayak uyduramayan, eskimiş ve kötümser fikirlere maruz kalmaları halinde kendilerine, insanlığa ve hayata karşı umut ışıkları körelebilir. Çocuklar, bu olumsuz durumları doğuracak şiirlerden uzak tutulmalıdır. “Öğrencileri belli bir siyasal görüşe güdümlü kılacak, onları yaşamaktan soğutacak karamsar- şiirlerden kaçınılmalıdır” (Kıbrıs, 2016: 149).

Sonuç olarak insan, düşünce ve ideolojiden soyutlanabilecek bir varlık değildir. Sanat, edebiyat ve şiiri meydana getiren ana unsurlardan biri de düşüncedir. Buradaki dengeyi Cemal Süreya şairce bir bakış açısıyla şöyle ifade eder: “Düşünce, şiirsel akışı engellememeli, şairi ezmemelidir” (Süreya, 2000: 250). İdeolojinin son derece bireysel bir düşünme biçimi olduğu ve çocukta geleceğe dönük düşünsel ve psikolojik tahribat yaratabileceği ön görülebilir. Bir dayatma olarak ideoloji, çocuk şiirlerinde kesinlikle yer verilemeyecek en temel unsurlardan biridir.

2.4.8. Çocuk Gerçekliği

Çocuk kendi iç dünyasıyla ve çevresinde şekillenen gerçek yaşamın dinamikleriyle birlikte büyür ve gelişir. Bu sebeple çocuklara yönelik yazılacak veya seçilecek edebi metinlerde ihmal edilmemesi gereken özelliklerden biri de çocuk gerçekliğidir. Çelik ve Fırat, çocuk gerçekliğini şöyle tanımlar: Çocuk gerçekliği, “çocuğun dünyaya ve hayata bakışını, anlam evrenini, ilgi ve ihtiyaçlarını kapsayan; karşılaştığı olayları ve durumları belleğinin süzgecinden geçirerek, kendine özgü bir mantık örgüsü içerisinde oluşturduğu algı veya vardığı öznel sonuçtur” (Çelik ve Fırat, 2020: 95).

Bir edebi metinde çocuk gerçekliğinin gözetilip gözetilmediği çocuğa sunulan metinlerden alınan dönütlerle tespit edilebilir. “Çocuk okuduğu/dinlediği bir metni sonlandırmıyor, sonuna kadar izlemeye devam ediyorsa metin, çocuk gerçekliği göz önünde bulundurularak yapılandırılmış demektir. Bu durum yalnızca masal, roman, öykü gibi düzyazı türlerinde değil, şiir türünde de karşımıza çıkmaktadır” (Saltık, 2019: 184).

Gülsüm Cengiz, çocuk kültürü ile ilgili “Yazar Gözüyle Çocuk Edebiyatı” başlığıyla verdiği bir seminerde, çocukların içinde yaşadıkları toplumdan soyutlanmaması gerektiğini şöyle belirtir: “O yüzden onlara yazarken, yaşamdan yola çıkarak; yaşamda var olan her şeyin, olayların, çelişki ve çatışmaların, doğadaki ilişkilerin, güzelliklerin anlatılması gerektiğine inanıyorum. Çünkü çocuklar bunu görüyor ve yaşıyorlar. Ancak gerçekçiliği estetikten, fanteziden ve mizah duygusundan uzak kaba gerçekçilik olarak algılamıyorum” (İprişoğlu, İprişoğlu vd, 1997: 49).

Peki, çocuklar için kaleme alınacak metinlerde çocuk gerçekliği nasıl sağlanmalıdır? “Nitelikli çocuk yayınlarının varlığı çocuk gerçekliğini bilmekle başlar. Çocuk gerçekliği; “Çocuk nasıl düşünür? Nasıl hayal kurar? Neleri sever ya da sevmez? Çocuğu neler/kimler mutlu eder?” sorularının yanıtından oluşur” (Altunbay, 2015: 83). Çocuk gerçekliği için yazarın çocuğun dünyasına eğilmesi gerektiği söylenebilir. İyi bir gözlem ve çocukların yaşamıyla iç içe deneyimler yazarı çocuk gerçekliğine yaklaştırabilir. “Her şeyden önce çocuğun gerçeği yetişkinlerinkinden çok farklıdır. Çocuk farklı imgelerle ve değerlerle dünyaya baktığı, çevresini farklı algıladığı için kendine özgü olarak oluşturulmuş kitaplara da gereksinim duyar” (Dilidüzgün 2018: 23).

Çocuk gerçekliği kavramının doğru anlaşılması önemlidir. Selahattin Dilidüzgün, “Çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalı ancak çocukça olmamalı, çocuğun kültür gelişimine, düşgücünün gelişmesine okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermelidir” (Dilidüzgün, 1996: 22) diyerek çocuk gerçekliğinin çocuk dünyasının hafife alınışı olarak değerlendirilmemesi gerektiğini vurgular.

Bazen metinlerde çocuk gerçekliği gözetilmese de teknik olarak gözetildiği izlenimi verilebilir. “Sanatçı, söylemek istediği düşüncesini, çocuğun düzeyine uygun kişileştirilmiş bir karakter kullanarak, kurguyu düzenleyerek, olayları bu duruma

uygun hale getirerek aktarabilir; yalnız, bu yaklaşımlar, çocuk gerçekliğinin bastırılıp yerine ideolojik söylemlerin öncelendiğini gösterir” (Çer, 2019: 6). Böyle bir durumda hem çocuk gerçekliği hem de ideolojik dayatmadan arınlık duyarlıklarının aynı anda ihmal edildiği söylenebilir. Bu tarz yaklaşımların çocuk okur için sağlıklı olmadığı açıktır.

Çocuğun, hayatın akışı içerisinde hissettiği duyguları belli ölçülerde şiir metinlerinde görmesi gerekir. Bu duygular her zaman sevgi, mutluluk, yaşama sevinci gibi olumlu duygular değildir. Bazen hüznü veya duygusal, olgunlaşmaya katkı sağlayacak daha olumsuz duygular da olabilir. Burada esas kriter, duyguların çocuğun doğrudan kendi dünyasına hitap etmesi ve ölçülü bir şekilde sunulmasıdır. “Çocuğun yaşamda karşılaşılabileceği hüznü, endişe, kızgınlık, sevinç gibi duyguları şiirde bulması önemlidir. Bu duyguları şiirler aracılığıyla tadan çocuk, gerçek yaşamda karşılaştığı duygulara daha kolay uyum sağlar” (Yıldırım, 2012: 18).

Çocuk gerçekliği bir edebiyat metninin, bir şiirin çocuğa göreliğini belirleyen en önemli ölçütlerden biridir. Çünkü çocuk gerçekliği, çocuğa yetişkin bir gözle değil çocuğun içinde bulunduğu yaşam algısını dikkate alarak bakar. Çocuk gerçekliği gözetilmiş bir şiir çocuğa kendi dünyasından, kendi dilinden seslenerek çocukla aralarında bir mesafe olmadığını gösterir. Sonuç olarak çocuk gerçekliği, bir edebi metnin çocukla sıcak temas kurabilmesini sağlayan temel ölçüttür.

2.4.9. Düzeye Uygunluk

Çocukların dönemden döneme gelişim gösteren duygu, düşünce ve algı becerileri, onlara sunulacak metinlerin belirlenmesinde temel faktördür. Şiirlerin çocuğa göreliği, çocukların okuduklarını anlama, sezme ve hissetme seviyeleri ile ilgilidir. Çocuk şiirlerinin çocuğun zihinsel ve duygusal özelliklerine göre belirlenmesi düzeye uygunluk olarak ifade edilir. Dilidüzgün’e göre çocuk için oluşturulan bir edebiyatın amacı: “Çocuğun okuma ilgisini artırmak, onu sıkmadan düşündürmek, kendi ve çevresi hakkında düşüncesini etkinleştirmektir. Böylece çocuğun okuma sevgisi ve alışkanlığı da kendiliğinden gelişecek, okuyan, tartışan, sağlıklı düşünen bir birey olma yolunda önemli bir adım atmış olacaktır” (Dilidüzgün, 2004: 49). Çocuk edebiyatının amaca hizmet edebilmesi, çocuğun düzeyine uygun seçilmiş metinlerle buluşmasına bağlıdır.

Çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alındığında “4 ila 12 arası yaşlara yönelik yazınsal ve düşünsel bir tabanı olan kitaplar çocuk kitapları veya yazını olabilir. Bu dönem çocuğa yönelik olarak hazırlanan kitaplarda çocuğun anlama düzeyi, dili, imgeleri ve eğitim gereksinimi de göz önünde tutulmaktadır. (Dilidüzgün, 1996: 22). 12 yaş ve sonrası ise yetişkin edebiyatına doğru bir geçiş evresi olarak düşünülebilir. “12-14 yaş dönemi dili yetişkin düzeyinde olmasa da rahatlıkla ve kurallarıyla kullandığı bir dönemdir. Dilin inceliklerini ve zenginliklerini öğrenme ve bundan zevk alma dönemi olarak da değerlendirilebilir” (Anaz, 2018: 35). Düzeye uygunlukları tespit edildiğinde Türk edebiyatının, Türk şiirinin seçkin örnekleri çocuklara bu yaşlarda sunulmaya başlanabilir.

Çocuk şiirlerinde başta dil ve anlatım özelliklerinin çocuğun seviyesine uygun olması beklenir. “Dil, çocuk edebiyatı eserinin niteliğini belirleyen en önemli özelliğidir. Eser, dilinin çocuğa uygunluğu ile dikkat çekerek tekrar tekrar okuma isteği uyandırabilir. Bu bağlamda eserde kullanılacak dil ve anlatım sade ve çocukların gelişim düzeylerine uygun olmalıdır” (Orhun, 2019: 21). Anlatımda sadelik çocuğun düzeyine uygun kelime ve kelime gruplarıyla sağlanır. “Metinde yer alan yeni sözcüklerin çocuğun yaş ve kavram düzeyine uygun olmasına dikkat edilmelidir” (Anaz, 2018: 18).

Dil ve anlatımda didaktik kaygının ötesine geçemeyen şiirler çocuklara sunulmamalıdır. “Doğrudan eğitici bir üslubun yer aldığı, çocukların duygu ve düşünce dünyasına uygun olmayan mesajlarla dolu ürünler çocuğu yetişkin olma yolunda doğru yönlendirmeyebilir” (Ören, 2015: 27).

‘Her çocuk özeldir’ ilkesi gereğince aynı gelişim döneminde olmalarına rağmen bireysel farklılık gösteren çocuklar olabilir. Aynı yaş gurubunda olmalarına rağmen kimi çocukların hazırbulunuşluğu daha yüksek ve bilgi birikimi daha geniş iken kimi çocuklarınki daha düşük olabilir. Bu açıdan çocukların şiirle ve kitapla kuracakları bağ da özel ve kişisel olacaktır. “Çocuk ile kitap kültürü arasındaki ilişkinin seviyesi çocuğun entelektüel düzeyi ile de yakından ilişkilidir” (Batmaz, 2020: 44).

Çocuk edebiyatı ürünleri, titiz bir incelemeden geçtikten sonra çocuğun karşına çıkarılmalıdır. “Çocuk edebiyatı metinleri gerek işlediği konu ve ana fikir açısından gerekse üslup olarak çocuğa göre, onun ilgi ve kavrama düzeyine uygun olmalıdır” (Evren, 2008: 2). Nitelikli çocuk edebiyatından ancak çocuğun düzeyine uygun özelliklere sahip metinlerden hareketle bahsedilebilir. “Edebiyat estetiği konu, ileti,

değerler, karakterler, kurgu, tür, dil ve anlatım, illüstrasyonlar gibi çok önemli faktörleri kapsamaktadır. Estetik nitelikler bu faktörlerin çocuğun gelişim düzeyine uygun olarak belirlenmesiyle gerçek amacına hizmet eder” (Batmaz, 2020: 25). Çocuk şiirlerinde ise dil ve anlatım, ileti, tema, duygu, çocuk gerçekliği, biçimsel öğeler, ideolojiden arınıklık, estetik değer gibi duyarlıkların tamamının çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak yer alması gerekir.

Çocuk şiiri alanında maalesef çocuğun bilişsel ve duygusal dünyasını hafife alan şiir örnekleri mevcuttur. “Çocukların okumaktan zevk almayacağı, çocuk edebiyatı niteliklerine uygun olmayan ve çocuğun duygu ve düşünce dünyasını yansıtmayan birçok slogan nitelikli şiire rastlanılmaktadır. (Ören, 2015: 2). Söz konusu şiirlerin çocuğun düzeyine uygunluğu bir yana şiirin ve sanatın tabiatına aykırı olduğu söylenebilir.

“Çocuk edebiyatı metnlerinin çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine uygun olarak kurgulanması, kurgudaki düğümlerin çocuğun hayata bakışı ve yaşadıklarını yansıtabilmesi, çözümlerin ise yazar tarafından okuyucuya bırakılması metnin okunmasını ve anlaşılmasını kolaylaştıracaktır” (Danışman, 2019: 22). Çocukların yaş ve becerileri küçümsenmemeli ve metinlerde düzeylerine uygunluk gözetilmelidir. Böylece çocuklara edebi niteliği yüksek şiir metnlerinin sunulması sağlanmalıdır.

2.5. Türkçe Ders Kitapları

Dil, çocukların hayatlarını kuşatan kişilerle doğrudan iletişime geçebilme olanağıdır. Çocuklar, yaşamlarına henüz okul ve Türkçe dersleri girmeden dili öğrenmeye başlarlar. “Çocuğun doğumu ile başlayan dil öğrenme süreci, okula kadar plansız bir biçimde çocuğun ailesi ve çevresi ile girdiği iletişim sonucunda, dinleme ve öykünme yoluyla gerçekleşir. Bu süreç okulla birlikte daha planlı ve programlı bir biçimde devam eder” (Aykaç, 2011: 24).

Türkçe; Türk milletinin dil, tarih, kültür, sanat ve kimlik değerlerini sonraki kuşaklara aktarma görevini üstlenir. Bu işleve yönelik en güçlü sistemin eğitim ve en temel materyallerden birinin de Türkçe ders kitapları olduğu açıktır. Bu sebeple “Türk eğitim sisteminde dile ve ana dili öğretimine büyük önem verilmiş, her Türk vatandaşının Türkçeye, azami düzeyde konuşup yazabilecek kadar hâkim olabilmesi için devlet tarafından gerekli şartlar hazırlanmıştır” (Uludağ, 2010: 2).

Hem ders içeriğinin zenginliği hem de çocukların Türkçeyi sevme ve sahiplenmelerinde Türkçe ders kitapları niteliğiyle önemli rol oynar. “Ana dili öğretimi olan Türkçenin başarıyla yürütülmesi ilk elde çok iyi düzenlenmiş bir programla ve bu programa bağlı kalınarak hazırlanmış Türkçe ders kitaplarıyla gerçekleştirilebilir” (Çalışkan, 2016: 201). Türkçe ders kitapları çocukların Türkçenin gramerini, dil ve anlatım özelliklerini, sanat ve edebiyatın işlevini ve değerleri içselleştirmelerinde en önemli araçlardan biridir. “Türkçe dersi maddi ve manevi değerlerin aktarılmasında olduğu kadar estetik değer kazandırılmasında öğrencilerin duygularına, düşüncelerine hitap etmesi bakımından oldukça etkilidir” (Yıldırım, 2012: 25).

Türkçe ders kitapları ile her Türk vatandaşına Türkçe öğretmek amaçlanırken sonraki aşamada çocukların dilin güzelliklerini fark etmeleri hedeflenir. Dilin güzellikleri, ancak edebi zevki tadabilen öğrenciler tarafından fark edilecektir. “Çocuk edebiyatla Türkçe dersleri aracılığıyla tanışır. Eğer derslerde karşılaştığı metinler onu etkiler ve onun beğenisini kazanırsa çocukta okuma zevki, okuma keyfi oluşur. Bu da okuma alışkanlığı kazanmanın ilk adımıdır” (Evren, 2008: 2).

Türkçe dersinin temel amaçlarından biri öğrenciye temel dil becerilerini kazandırmaktır. Okuma, dinleme, konuşma ve yazma olarak dört başlıkta ele alınan temel dil becerileri ders kitaplarında yapılandırılmış bir şekilde sunulur. Temel dil becerilerinin ilki olan okuma becerisi, çocuğa okuma alışkanlığı kazandırma işlevini de içerir. Çocukların okuma alışkanlığı edinebilmelerinin pek çok faktöre bağlı olduğu açıktır. Öte yandan bu faktörlerden biri Türkçe ders kitaplarının niteliği ile ilgilidir. “Ülkemizde okuma alışkanlığının yeterince yerleşmemiş olması ders kitaplarının önemini daha da artırmaktadır” (Uludağ, 2010: 2).

Bu yönüyle okuma becerisinin kazanılmasında nitelikli bir ders kitabı ile birlikte doğru yöntemler ve sağlıklı bir eğitim süreci gereklidir. “Türkçe derslerinin amaçları arasında olan okuma alışkanlığı, eleştirel okuma ve estetik duyarlılığın geliştirilmesi için okuma ediminin planlı ve bilimsel yöntemler doğrultusunda geliştirilmesi kaçınılmazdır” (Dilidüzgün, 2004: 45). Öte yandan Türkçe dersinin, sadece dilin gündelik ve sanatsal işlevine yönelik bir ders olarak sınırlandırılması doğru değildir. “Bireyin, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerini bütünsel olarak ele alıp çok yönlü bir bakış açısı kazandırmayı amaçlayan Türkçe dersi, tüm duyuların eğitimini sağlamaktadır” (Aykaç, 2011: 25).

Türkçe ders kitapları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri kitaplarda çocuk dünyasına hitap eden metinlerin kullanılmasıdır. “Ana dili öğretiminde ders kitaplarındaki metinlerin çocuk gerçekliği göz önünde bulundurularak yazılması, kitapların nitelikli olması açısından önemlidir” (Küçükavşar ve Hasırcı, 2013: 58).

Her an, birçok yoldan ve en hızlı biçimde bilgi edinme olanağına erişildiği bu çağda, ders kitaplarının eski önemini yitirdiği düşünülebilir. Ancak nitelikli ders kitapları ve bunların doğru bir şekilde kullanılması ders kitaplarının hâlâ işlevsel olduğunu gösterecektir. ”Teknolojinin yaşama katılımı ve gelişimiyle çeşitli materyaller bilgi aktarım aracı olarak karşımıza çıksa da eskiden beri eğitimde kullanılan ders kitapları varlıklarını eğitim açısından koruyarak bilgiyi doğrudan edinme ile bilgiyi paylaşmada insanların öğrenme ihtiyaçlarını gidermek amacıyla amaçlarına uygun şekilde görevlerini yerine getirmiş ve yerine getirmeye de devam etmektedirler” (Nas, 2021: 25).

Çocukların, Türkçenin inceliklerini keşfedip okuma zevkine ulaşabilmeleri için Türkçe ders kitaplarında estetik kaygı gözetilmesi gerekir. Bu açıdan, Türkçe ders kitapları hazırlanırken estetik duyarlılığı yüksek metinler seçilmelidir. “Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir” (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 18). Türk ve dünya edebiyatı nitelikli metinler bakımından zengindir. Dolayısıyla Türkçe ders kitapları hazırlanırken doğru bir tarama yöntemiyle çocuğa uygun, edebi değeri yüksek, nitelikli metinlerin aranması gerekir. Bu açıdan “Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır” (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 18) uyarısı sağlanabilir bir niteliktir.

Metin türlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programında bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiir olmak üzere üç grupta ele alındığı görülür. TDÖP kapsamında Türkçe ders kitaplarında yer alabilecek bilgilendirici metinler şunlardır: Anı, biyografiler, otobiyografiler, blog, dilekçe, efemera ve broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler), e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.), gezi yazısı, makale / fıkra / söyleşi / deneme, mektup, özlü sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.), özlü sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.), sosyal medya mesajları (TDÖP, 2019: 17).

TDÖP kapsamında Türkçe ders kitaplarında yer alabilecek hikâye edici metinler şunlardır: Çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal / efsane / destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro (TDÖP, 2019: 17).

TDÖP kapsamında Türkçe ders kitaplarında yer alabilecek şiir metinleri şunlardır: Manî / ninni, şarkı / türkü, şiir, tekerleme / sayısmaca / bilmece. (TDÖP, 2019: 17).

Türkçe Dersi Öğretim Programında Türkçe ders kitaplarında her sınıf düzeyinde 8 temanın yer alması gerektiği belirtilmiştir. “Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenecektir” (TDÖP, 2019: 15). Türkçe ders kitaplarında yer alabilecek temalar şunlardır: “Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası” (TDÖP, 2019: 15-16).

2.6. Türkçe Ders Kitaplarında Çocuk Şiirleri

Çocukların dilin özelliklerini içselleştirmelerinde, edebi metinleri tanımalarında Türkçe ders kitapları önemli bir role sahiptir. Öğretim programındaki amaç ve kazanımların gerçekleştirilmesi nitelikli ders kitaplarına ve dolayısıyla nitelikli edebi metinlerin varlığına bağlıdır. Bu açıdan, Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin hem nitelikli hem de çocuğa görelilik ilkelerine uygun olması beklenir. Çocuklar özellikle anasınıflarında şiirle tanışmaya başlarlar. Okuma yazma becerisi ve dil zevki kazandırmada çocuklara gelişim evrelerine uygun şiirler sunmanın yararlı olacağı açıktır. “Daha küçük yaşlardan başlayarak çocuklara şiir dinleme, şiir okuma ve şiir üzerinden tartışma alışkanlıklarının kazandırılması yerinde olur. Böyle bir alışkanlık kazanan çocuk, çok erken yaşta ulusal ve evrensel kültürün edebi ve estetik değerlerinden önemli bir bölümünü tanıma imkânı bulur” (Akın, 2019: 133).

Küçük yaşlardan itibaren çocukların içten ve masum dünyalarına şiirin girmesi onların ruh ve zihin iklimini zenginleştirir. Fakat bu durum çocukları, kolaycılığa kaçılmış ve salt uyaklı diye şiir değeri taşıdığı düşünülen basit metinlere maruz bırakmak anlamına gelmez. “Çocuklara daha küçük yaşlarda yapma ve içten şiirler arasındaki ayrımı görebilme fırsatları verilmelidir. Ancak böyle bir ayrım gücü

kazandırabilmek için çocuklara ciddi şiir çözümlenmeleri yaptırmak gerekmez; uygun örneklerin tanıtılması, dinlettirilmesi ve okutulması ile bu amaca kolayca varılabilir” (Oğuzkan, 2013: 253). Çocukların, şiir üzerine en fazla odaklanacakları materyalin Türkçe ders kitapları olduğu düşünülürse ders kitaplarındaki şiir niteliğinin önemi bir kat daha artacaktır.

Çocukların dilin sanatsal yönünü keşfedebilmelerini sağlamada en yararlı metin türlerinin başında şiir gelir. Bu keşif, çocukların kendilerine uygun şiirleri okumalarına ve onların üzerine düşünmelerine bağlıdır. Şiirin edebi değerinin ve etki gücünün yüksek olması, çocukların iç dünyalarındaki zenginliğe doğru yol almalarındaki temel etkenlerden biridir. “Türkçe ders kitaplarına alınan şiirler, dil öğretimi materyali olarak kullanılırken aynı zamanda şiir türünün özgün yapısını da yansıtacak nitelikte metinler olmak durumundadır. Öğrenciler, dilin şiirsel kullanımına ancak böyle metinlerle karşılaşılırsa tanık olabilirler” (Bayat, 2012: 326).

Çocuklar evde, okulda, sokakta hayatın içinde insanlarla iletişim halindedir. Bu kaçınılmaz sosyal alanda, başarılı ilişkiler kurabilmek ve hayatı daha iyi yaşayabilmek duygu ve düşüncelerin doğru anlaşılıp doğru ifade edilebilmesine bağlıdır. “Çocukların duygularını doğru bir şekilde ifade ederek okuldaki arkadaşlarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmesine, Türkçe derslerinde işlenen şiir türünün katkısı yadsınamaz bir gerçektir” (Demir, 2015: 10-11). Bu doğrultuda, çocukların nitelikli şiirleri okuma ve özümsemelerinin sosyal hayattaki başarılarına da olumlu etki edeceği söylenebilir. Çünkü şiirler, duygu ve düşüncelerin en saf haliyle aktarıldığı ve okuyanların kendi duygu ve düşünce dünyalarından izler bulabildikleri metinlerdir. Bu sebeple ders kitaplarına alınacak şiirlerin seçimi ayrı bir önem ve dikkat gerektirmektedir. .

Türkçe ders kitaplarında uygun şiir metinleri sunulduğunda ve bu metinler doğru yöntemlerle işlendiğinde çocukların dil becerilerinin daha iyi gelişeceği öngörülebilir. Çocukların dilsel iletişim kurmayı ve edebi metinlerle bir arada olmayı eğlenceli, haz veren etkinlikler olarak algılanması sağlanmalıdır. Halil Erdem Çocuk, dil yeteneği gelişen çocukların iletişim kurmaktan zevk alacağını ve soyut sözcük dağarcıklarının artacağını belirtir. Ayrıca dil yeteneği ile iletişim kurma ve akademik başarı arasında ilişki kurulabileceğine de vurgu yapar (Çocuk 2013: 148).

Soyut sözcük dağarcığı soyut düşünmeyi de beraberinde getirecektir. Aliye Uslu Üstten, Piaget'nin soyut işlemler dönemine karşılık gelen 13-15 yaş grubunun okuma alışkanlıkları hakkında şunları söyler: “Bu evre aynı zamanda çocukluğun son

dönemine denk gelmektedir. Okuma alışkanlığı kazanmış çocuklar için ilk gençlik çağı yumuşak bir geçiştir. Ancak okuma zorluğu çeken okumayı bir zorunluluk olarak gören ve ailelerin kendi amaçları doğrultusunda çocuklarını yönlendirmek amacıyla seçtikleri kitaplardan başka seçme özgürlüğü olmayan çocuklar için okumaktan vazgeçebilecekleri bir süreçtir” (Üstten, 2014: 96). Ortaokulun son iki sınıf düzeyini içeren bu evrede, soyut düşünme becerisi gelişirken çocukların artık yeni tür ve seviyede metinlerle buluşturulması gerekir.

Türkçe Öğretim Programı ortaokul düzeyinde şiire ilişkin pek çok kazanım barındırır. TDÖP’te yer alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde şiire yönelik kazanımlar şöyledir:

5. Sınıf Düzeyinde:

T.5.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.

Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 36).

T.5.4.1.Şiir yazar. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 37).

6. Sınıf Düzeyinde:

T.6.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 40).

T.6.3.27. Şiirin şekil özelliklerini açıklar. Şiirde kafiye, redif gibi ahenk unsurları üzerinde durulur, bunların türlerine değinilmez. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 41).

T.6.4.1. Şiir yazar. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 41).

7. Sınıf Düzeyinde:

T.7.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur. Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 44).

T.7.4.1. Şiir yazar. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 46).

T.7.4.17. Yazdıklarını paylaşır. Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 46).

8. Sınıf Düzeyinde:

T.8.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur. Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 48).

T.8.4.1. Şiir yazar. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 50).

T.8.4.17. Yazdıklarını paylaşır. Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir. (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019: 50).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Yöntemi

Nitel bir çalışma olan bu araştırmada doküman inceleme ve içerik analizi metotları kullanılmıştır. Metni daha derinlemesine açıklama olanağı sunduğu için doküman inceleme yöntemi içerik analizi ile desteklenmiştir. “İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız” (Yıldırım ve Şimşek 2018, s 242). Şiir metinlerinin iç ve dış yapı unsurları üzerine yürütülen bu çalışma, analitik düşünme yoluyla çok yönlü bir inceleme gerektirmektedir. Bu sebeple şiir değerlendirmeleri, doküman inceleme tekniği ile sınırlandırılmayıp içerik analizi ile derinleştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokullara ve imam hatip ortaokullarına gönderilen Türkçe ders kitaplarıdır. Araştırmanın örneklemi 2019 yılından bu yana kullanılan MEB Anıttepe 5. sınıf Türkçe ders kitabı, 2018 yılından bu yana kullanılan MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarıdır. Araştırma kapsamı bu ders kitaplarında ana metin olarak yer alan ve etkinliklerle işlenen şiir metinleridir. Serbest okuma şeklinde verilen şiir metinleri ile etkinliklerde ayrıca bulunan şiir metinleri veya şiir parçaları araştırmaya dâhil edilmemiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma için 2019 yılından bu yana kullanılan MEB Anıttepe 5. sınıf Türkçe ders kitabı ile 2018 yılından bu yana kullanılan MEB 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitapları temin edilmiştir. Çocuk şiiri ölçütleri belirlenirken doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması istenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s 189). Çocuk şiiri ölçütleri, çocuk edebiyatı ve çocuk şiiri üzerine literatür taraması yapılarak bir değerlendirme çerçevesi şeklinde belirlenmiştir. Ders kitaplarında ana metin olarak yer alan bütün şiirler, doküman inceleme ve içerik analizi teknikleri ile çocuk şiiri ölçütleri baz alınarak değerlendirilmiştir. 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan bütün temalar için tavsiye şiirler seçkisi hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirler, doküman inceleme ve içerik analizi metotları kullanılarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Değerlendirme, çocuk edebiyatı literatüründen çocuğa görelilik ilkeleri gözetilerek belirlenmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. İncelenecek Ders Kitaplarının Bibliyografisi

MEB 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı:

5. Sınıf Türkçe ders kitabı ortaokul ve imam hatip ortaokulları için hazırlanmıştır. “MEB 5. Sınıf Türkçe ders kitabı 2019-2020 eğitim öğretim yılından beri kullanılmaktadır. Bu kitap, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı (ekli listenin 45. sırasında) kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.”

- Kitabın yazarları: Şule ÇAPRAZ BARAN ve Elif DİREN
- Dil Uzmanı: Kemal MEYDAN
- Görsel Tasarım Uzmanı: Aytul DÖNMEZ
- ISBN: 978-605-5400-07-1
- Yayınevi: Anıttepe Yayıncılık
- Baskı Yeri: Cem Web Ofset A.Ş - Ankara
- Baskı Yılı: 2020

MEB 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı:

6. Sınıf Türkçe ders kitabı ortaokul ve imam hatip ortaokulları için hazırlanmıştır. Bu kitap “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.”

- Kitabın Yazarları: Sabri CEYLAN, Kadir DURU, Gülten ERKEK, Murat PASTUTMAZ
- Editörler: Doç. Dr. Zekeriya BATUR, Sabri CEYLAN
- Görsel Tasarım Uzmanları: Hayrullah ORHAN, Halil ŞİMŞEK, Ali AYDOĞAN, Zeynep BULKAZ
- ISBN: 978-975-11-4597-0
- Yayınevi: MEB Devlet Kitapları

MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı:

7. Sınıf Türkçe ders kitabı ortaokul ve imam hatip ortaokulları için hazırlanmıştır. Bu kitap “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.”

- Kitabın Yazarları: Tolga KIR, Emine KIRMAN, Seda YAĞIZ

- Editör: Emine KIRMAN
- Program Geliştirme Uzmanı: Özer AKSU
- Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı: Erhan DÜZGÜN
- Rehberlik Uzmanları: Senem AŞKIN, Selma KARAARSLAN
- Görsel Tasarım Uzmanları: Gonca GÜZELHAN, Sertaç ÖZMUTLU,
- ISBN: 978-975-11-4603-8
- Yayınevi: MEB Devlet Kitapları

MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı:

8. Sınıf Türkçe ders kitabı ortaokul ve imam hatip ortaokulları için hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 25.07.2018 gün ve 99 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

- Kitabın Yazarları: Hilal ESELİOĞLU, Sıdıka SET, Ayşe YÜCEL
- Editör: Ayşe YÜCEL
- Program Geliştirme Uzmanı: Özer AKSU
- Ölçme Ve Değerlendirme Uzmanı: Erhan DÜZGÜN
- Rehberlik Uzmanları: Senem AŞKIN, Selma KARAARSLAN,
- Görsel Tasarım Uzmanları: Orhan ENGİN, Özkan TURHAN
- ISBN: 978-975-11-4915-2
- Yayınevi: MEB Devlet Kitapları

4.2. Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirler ve Şairler

5. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirler ve Şairler:

- Memleket İsterim, Cahit Sıtkı Tarancı
- Mustafa Kemal'in Kağnısı, Fazıl Hüsni Dağlarca
- Sakın Kesme, Mehmet Emin Yurdakul
- Bilinçli Tüketici, Dursun Bulut
- Paylaşalım, Dursun Bulut

6. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirler ve Şairler:

- Arıyorum, Yusuf Yanç
- Sevgi Diyen Çağlar Aşar, Bestami Yazgan
- Anadolu, Rıza Tevfik Bölükbaşı
- Ana Dili, Bahtiyar Vahapzade

7. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirler ve Şairler:

- Bir Dünya Düşünürüm, Coşkun Ertepinar
- Atatürk'ü Gördüm Düşümde, Abdullah Rıza Ergüven
- Kitaplarla Kurulan Dostluk, Coşkun Ertepinar

8. Sınıf Ders Kitabındaki Şiirler ve Şairler:

- İnsanla Güzel, İlhan Geçer
- Kaldırımlar, Necip Fazıl Kısakürek
- Türkiye, Attila İlhan
- Vatan Sevgisini İçten Duyanlar, Âşık Veysel Şatıroğlu
- Rüzgâr, Cahit Külebi
- Yaşamaya Dair, Nazım Hikmet Ran

4.3. MEB 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Çocuk Şiiri Ölçütlerine Göre İncelenmesi

5. Sınıf Türkçe ders kitabında Birey ve Toplum, Milli Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Vatandaşlık, Erdemler temalarında birer adet şiir metni bulunmaktadır. Kitapta yer alan Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji temalarında ise şiir türünde metne yer verilmemiştir.

4.3.1. Birey ve Toplum Teması

Şiirin Adı: Memleket İsterim

Memleket isterim

Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun

Kuşların çiçeklerin diyarı olsun

Memleket isterim

Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun

Kardeş kavgasına bir nihayet olsun

Memleket isterim

Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun

Kış günü herkesin evi barkı olsun

Memleket isterim

Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun

Olursa bir şikayet ölümden olsun

Cahit Sıtkı TARANCI (Baran ve Diren, 2020: 10).

Tablo 4.3.1. “Memleket İsterim” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	+
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınıklık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeye Uygunluk	+

MEB Türkçe ders kitabında, 5.sınıf düzeyinde, Birey ve Toplum temasında yer verilmiş olan Memleket İsterim şiiri çocuğa görelilik ilkelerinin tamamını destekleyen bir şiirdir. Sade ve anlaşılır bir üslupla kaleme alınan şiir, baştan sona sadeliğin içinde estetik duyarlığı da gözetir. İçinde yaşadığı topluma ve memlekete bağlılık, yurt sevgisi gibi iletileri canlı bir biçimde barındıran şiirin, aynı zamanda bu yönüyle Birey ve Toplum temasında yer almaya uygun bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Şiirin aşağıda paylaştığımız dizeleri Birey ve Toplum temasına uygunluğunu desteklemesi açısından örnek gösterilebilir.

“Memleket isterim

Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun

Kış günü herkesin evi barkı olsun” (Baran ve Diren, 2020: 10).

Şiir 3 dizeli bentler halinde toplam 12 dizeden meydana gelir. Her bent içinde “sarı-diyarı”, “hasret-nihayet”, “farkı-barkı”, “gönülden-ölümden” ses benzerliklerini barındırmaktadır. Bu kafiye gücü şiirin ahengini desteklemekte ve çocuğun şiire ilgisini kuvvetlendirmektedir. Şiirin aktardığı duygunun okura doğal bir akışla geçtiği söylenebilir. Saf bir memleket sevgisini işleyen şiirin herhangi bir ideolojik tutum içermediği açıkça görülmektedir. Memleket İsterim şiiri, çocuklara sunulabilecek bir şiirin bütün duyarlıklarına sahip başarılı bir metindir. Dil ve anlatım özellikleri, sanatlı söyleyişteki anlaşılma seviyesi, şekil unsurları, yapaylıktan uzak duygu atmosferi, çocuk dünyasına girebilmesi ile 5. Sınıf Türkçe ders kitabı için son derece uygun bir şiirdir.

4.3.2. Milli Mücadele ve Atatürk Teması

Şiirin Adı: Mustafa Kemal'in Kağnısı
Yediyordu Elif kağnısını,
Kara geceden geceden.
Sankim elif elif uzuyordu, inceliyordu,
Uzak cephelerin acısıydı gıcırtilar,
İnliyordu dağın ardı, yasla,
Her bir heceden heceden.

Mustafa Kemal'in kağnısı derdi, kağnısına
Mermi taşırdı öteye, dağ taş aşardı.
Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,
Nam salmıştı asker içinde.
Bu kez yine herkesten evvel almıştı yükünü,
Doğrulmuştu yola önceden önceden.

Öküzleriyle kardeş gibiydi Elif
Yemezdi, içmezdi, yemeden içmeden onlar,
Kocabaş, çok ihtiyardı, çok zayıftı,
Mahzundu bütün bütün Sarıkız, yanı sıra,
Gecenin ulu ağırlığına karşı,
Hafifletir, inceden inceden.

İriydi Elif, kuvvetliydi kağnı başında
Elma elmaydı yanakları üzüm üzümdü gözleri,
Kınalı ellerinden rüzgâr geçerdi, daim;
Toprak gülümserdi çarıklı ayaklarına.
Alını yeşilini kapmıştı, geçirmişti,
Niceden, niceden.

Durdu birdenbire Kocabaş, ova bayır durdu,
Nazar mı değdi göklerden, ne?
Dah etti, yok. Dahha dedi, gitmez,
Ta gerilerden başka kağnılar yetişti geçti gacır gucur
Nasıl dururdu Mustafa Kemal'in kağnısı.
Kahroldu Elifçik, düşünceden düşünceden

Aman Kocabaş, ayağını öpeyim Kocabaş,
Vur beni, öldür beni, koma yollarda beni.

Geçer götürür ana, çocuk, mermisini askerciğin,
Koma yollarda beni, kulun köpeğin olayım.
Bak hele üzerinden ses seda uzaklaşır,
Düşerim gerilere, iyceden iyceden.

Kocabaş yığıldı çamura,
Büyüdü gözleri, büyüdü yürek kadar,
Örtüldü gözleri örtüldü hep.
Kalır mı Mustafa Kemal'in kağnısı, bacım,
Kocabaşın yerine koştu kendini Elifçik,
Yürüdü düşman üstüne, yüceden yüceden.
Fazıl Hüsnü DAĞLARCA (Baran ve Diren, 2020: 40).

Tablo 4.3.2. "Mustafa Kemal'in Kağnısı" Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	+
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeğe Uygunluk	+

MEB Türkçe ders kitabında, 5.sınıf düzeyinde, Milli Mücadele ve Atatürk temasında yer alan "Mustafa Kemal'in Kağnısı" şiiri çocuğa görelilik ilkelerine uygunluğu açısından başarılı bir şiirdir. Şiir, içerisinde hikâyeye barındıran bir kurguya sahiptir. Çocukların kısa hikâyelerden hoşlandığı göz önüne alınırsa bu şiirin, çocuk bakışıyla hikâyeli bir şiir olarak daha dikkat çekici olduğu söylenebilir. Şiir, 5. sınıf düzeyindeki çocukların anlayabileceği yalınlıkta temiz bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Elif karakterinin Kocabaş adlı öküzüyle sözel iletişim kurmaya çalıştığı bölümleriyle 5. Sınıf düzeyindeki çocuklar için daha da ilgi çekici hale gelmiştir. Şiir, çocuk gerçekliği ilkesini karşılayan bir metindir. Şiirin yalın ve güçlü anlatımı "Uzak cephelerin acısıydı gıcirtılar", "İnliyordu dağın ardı yasla", "Toprak gülümserdi çarıklı ayaklarına" mısralarında görüldüğü gibi imgeli dizelerle desteklenmektedir.

Şiir, içerdiği iletilerle de öne çıkar. Metin, başlığından itibaren milli duyarlıklar üzerine mesajlarını sezdirmeye başlar. "Mustafa Kemal'in Kağnısı" başlığı, Milli Mücadele'nin önderi Gazi Mustafa Kemal'e olan saygı, sevgi, bağlılık ve güveni öne

çıkarmaktadır. Şiirde genel olarak vatanın bağımsızlık mücadelesi için her vatandaşın imkânlarını zorlayarak büyük fedakârlıklar yapabileceği ve yapması gerektiği vurgulanır. Ayrıca milli mücadelenin zafere ulaşmasında Türk kadınının oynadığı önemli rol Elif karakteri üzerinden yansıtılmıştır. Edebi değeri yüksek bu şiirle milli duyarlık taşıyan iletilerin çocuklar üzerinde daha etkili olacağı açıktır.

Şiir 7 bent ve 42 dizeden oluşmaktadır. 5. Sınıf düzeyi için biraz uzun olduğu düşünülebilir ancak şiirin kısa dizeleri, yalın dili ve şiirsel akışı öğrenciler için şiiri yorucu olmaktan kurtarmıştır. Belli bir kafiye şeması olmayan şiirde az sayıda birbirine uzak yarım kafiyeler bulunmaktadır. Şiirin kafiye bakımından en dikkat çekici yönü bölüm sonlarından kendini gösteren ses tekrarlarıdır. Sırasıyla bölüm sonlarında tekrar eden ses benzerlikleri şöyledir: “heceden, önceden, inceden, niceden, düşünceden, iyceden, yüceden.” Yer yer devrik ve kurallı cümlelerle kurulan dizelerin sağladığı ahenk şiirin estetik değerini yükseltmektedir. Şiir, doğal ve güçlü bir duygu aktarımı sağlarken şiirde herhangi bir ideolojik dayatmanın olmadığı açıkça görülmektedir. Anlatım biçimi, hikayesi ve duygusuyla çocuğun dünyasına girmeyi başaran şiirin, çocuğa görelilik ilkelerini karşıladığı ve 5. sınıf Türkçe ders kitabı için uygun bir metin olduğu görülmüştür. Şiirin ayrıca 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alması halinde de uygunluk arz edeceği belirtilmelidir.

4.3.3. Doğa ve Evren Teması

Şiirin Adı: Sakın Kesme

Ey hemşehri, sakın kesme! Yaş ağaca balta vuran el onmaz;

Bu kütükler 'Nice yıldır, hiç birine kervan gelmez, kuş konmaz'

Bunları kes, o baltanla çürümüş ağaçları yere ser.

Bak, sizin köy şu yemyeşil koruluğun gölgesinde ne güzel!

Gönülleri açmadadır yaprakların arasından esen yel.

Yazık, günah olmaz mı ki, çıplak kalsın bu zümrüt yurt, şirin yel.

Hem dünyada en birinci borç değil mi her kula,

Bir tohumu fidan yapmak, fidanı da bir orman?

Eğer böyle olmasaydı ne kalırdı oğula:

'Mirasımı artır' diye öğüt veren Atadan?

Sakın kesme! Her dalında bir güzel kuş ses versin.

Sakın kesme! Gölgesinde yorgun çiftçi dinlensin.

Sakın kesme! Şu verimli köye kanat, kol gersin.

Sakın kesme! Aziz vatan günden güne şenlensin.

Mehmet Emin YURDAKUL (Baran ve Diren, 2020: 94).

Tablo 4.3.3. “Sakın Kesme” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	-
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınıklık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeye Uygunluk	+

“Sakın Kesme” şiiri MEB 5. sınıf Türkçe ders kitabında Doğa ve Evren temasına özellikle içerdiği ileti bakımından son derece uygun bir şiir olup ağacın, ormanın korunmasının önemine başarılı bir şekilde dikkat çekmektedir. Ancak şiirde dil ve anlatımın şiirselliği ile estetik duyarlık ilk bentte bir parça gözetilmiş olsa da son ikinci dörtlükte sanatsal değer düşüğü görülmektedir. Şiirin ilk bölümünde yer alan dizeler estetik duyarlığı karşılayabilecek şiirsel güce sahip dizelerdir. Örneğin:

“Bak, sizin köy şu yemyeşil koruluğun gölgesinde ne güzel!

Gönülleri açmadadır yaprakların arasından esen yel” (Baran ve Diren, 2020: 94).

Fakat şiirin son dörtlüğüne bakıldığında salt ileti kaygısından doğan buyurgan bir üslup göze çarpar:

“Sakın kesme! Her dalında bir güzel kuş ses versin

Sakın kesme! Gölgesinde yorgun çiftçi dinlensin

Sakın kesme! Şu verimli köye kanat, kol gersin

Sakın kesme! Aziz vatan günden güne şenlensin” (Baran ve Diren, 2020: 94).

Şiir dil ve anlatım uygunluğu ile edebi kaygıyı yer yer gözetse de geneli itibarıyla bu ölçütleri karşılamak için yeterli değildir.

3 bölüm ve 14 dizeden oluşan şiirin uzunluğu 5. sınıf ders kitabı için uygundur. Şiirde biçimsel ahenk, “güzel-yel”, “oğula-kula”, “versin-gersin”, “dinlensin-şenlensin” gibi güçlü ses benzerlikleri taşıyan uyaklarla sağlanmaya çalışılmıştır. Şiirin, çocuğa aktarmak istediği duyguyu hissettirebildiği ve şiirdeki atmosferin çocuk dünyasına uzak olmadığı görülmektedir. “Kuş, köy, koruluk, fidan” gibi doğayı çağrıştıran ve okura ince bir ruh dünyasından seslenen kelimelerden oluşan imgelerle

kurulan atmosfer çocuk dünyasına hitap etmektedir. Şiirin ayrıca herhangi bir ideolojik kaygı gütmediği görülmüştür. Sonuç olarak Sakın Kesme şiiri bir çok yönüyle olumlu karşılanabilecekken dil ve anlatım zenginliği ile estetik duyarlık ihmal edildiği için ders kitaplarında yer verilmemesi gereken bir şiirdir.

4.3.4. Vatandaşlık Teması

Şiirin Adı: Bilinçli Tüketici

Sor bir kendine:

İhtiyaçlarımız ne?

İsteklerimiz sonsuz,

Dünyanın kaynağı ne?

Beslen, barın ve giyin;

Eğitim, sağlık ve oyun;

Sınırsız sanma suyun;

Bilinçli tüketici olun.

Temel gereksinimin,

Yasal hakları bilin,

Yeterli ve dengeli,

Sağlıklı gıda yiyin.

Al eline kalemi,

Yap ihtiyaç listeni.

Hem tutumlu verimli,

Kaynağı tüketmeli.

Reklamlar izlenmeli,

Hayal gerçek gözetmeli.

Son kullanma tarihine,

Çok dikkat etmeli.

Hesabını bilmeli,

Zor günleri görmeli.

Değer verip emeğe,

Savurgan olmamalı.

Dursun BULUT (Baran ve Diren, 2020: 143).

Tablo 4.3.4. “Bilinçli Tüketici” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	-
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	-
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	-
His / Duygu Aktarımı	-
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeğe Uygunluk	-

5. sınıf Türkçe ders kitabında Vatandaşlık temasında yer alan “Bilinçli Tüketici” şiirinin 3 ve 4. dörtlükleri incelendiğinde şiirin öğrenciye sadece mesaj verme amacıyla yazıldığı görülecektir.

Al eline kalemi
Yap ihtiyaç listeni
Hem tutumlu verimli
Kaynağı tüketmeli

Reklamlar izlenmeli
Hayal gerçek gözetmeli
Son kullanma tarihine

Çok dikkat etmeli (Baran ve Diren, 2020: 143).

Şiirin başlığından da anlaşılacağı üzere kaynakların bilinçli tüketilmesi başta olmak üzere tutumlu olmak, ürünlerin son kullanma tarihlerine dikkat etmek gibi mesajlar çocuklara doğrudan ifadelerle sunulmaktadır. Ancak bilinmelidir ki değerler ve iletiler çocuklara doğrudan değil sezdirme yoluyla sunulduğu vakit daha etkilidir. Dolayısıyla şiirin sadece mesaj verme kaygısıyla kaleme alınmış olması iletileri çocuğa aktarmada başarılı bir metin olduğunu göstermez. Şiirde dil ve anlatımın zayıflığı ve öğrenciyi sanatla buluşturacak söyleyişlerin yokluğu açıkça görülmektedir. Metinde, bir şiiri şiir yapan esas ölçütün -estetik duyarlılığın- hiçbir şekilde işlenmediği görülmektedir. Şiir bir duygu içermediği, çocukta hissi bir devinim oluşturamadığı için duygu gelişimine katkı sağlayamayacaktır. Şiir bütünüyle 5. sınıf düzeyi için fazla çocuksu kalmıştır. Bu durum, çocuk gerçekliğinin ihmal edildiğini ve şiirin öğrencilerin düzeylerinin altında olduğunu göstermektedir.

Şiir, çocuk şiiri ölçütlerine göre uzunluğu, uyaklı ve kısa dizelere sahip olmasıyla şekil unsurları açısından olumlu gibi görünmektedir. Ancak uyakların

yapaylığından dolayı Şiirin biçimsel yönden de aksadığı söylenebilir. Şiirin ideolojik kaygıdan arınık olması ve içinde bulunduğu tema ile örtüşmesi olumlu özellikleridir. Ancak Şiirin genel olarak edebi değer taşımadığı açıktır. Çocuğa Şiir zevki aşıl原因amayan, çocuğun Şiirle kurduğu veya kuracağı bağları zayıflatan bir Şiirdir. Sonuç olarak Bilinçli Tüketici Şiirinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer verilmemesi gereken bir metin olduğu görölmüşür.

4.3.5. Erdemler Teması

Şiirin Adı: Paylaşalım

Aramızda sevinçler,

Paylaştıkça artacak.

Üzüntü, elem, keder;

Tam tersi azalacak.

El ele verince,

Güç birliği edince,

Herkes kendi fikrinde,

Birlik olunca güzel.

“Bir elin nesi var,

İki elin sesi var.”

Ayrı gayrı olunmaz.

Yalnız taş duvar olmaz.

İş bulup işleyelim,

Güzel düş düşleyelim,

İş birliği yaparak,

Zorlukları aşalım.

Dursun BULUT (Baran ve Diren, 2020: 212).

Tablo 4.3.5. “Paylaşalım” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	-
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	-
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	-
İdeolojik Dayatmadan Arınıklık	-
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeğe Uygunluk	-

5. sınıf Türkçe ders kitabında Erdemler teması içinde yer verilen “Paylaşalım” adlı şiirin ilk dördlüğü incelendiğinde dil ve anlatım zenginliğinden uzaklık ve estetik duyarlıktan yoksunluk dikkati çeker. Dörtlük içinde “üzüntü, elem, keder” duygularına değinilmişse de duygu aktarımı olarak çocukta etki bırakacak düzeyde değildir. Duyguların sadece birer adlandırmadan ibaret olduğu söylenebilir. Bu nedenle çocuğun duygu dünyasına hitap etmekte eksik kaldığı görülmektedir. Genel olarak şiirin çocuksuluğunda 5. sınıf öğrencileri için basitlik göze çarpmaktadır. Örneğin son dördlük incelendiğinde çocuğu hafife alan üslup ve edebi bir metnin gerektirdiği sanatsal duyarlıktan mahrumiyet göze çarpar.

“İş bulup işleyelim

Güzel düş düşleyelim

İş birliği yaparak

Zorlukları aşalım” (Baran ve Diren, 2020: 212).

Bu durum şiirin çocuğun duygularına ve dünyasına hitap etmekten uzak kaldığını da gösterir. Şiirin sadece ileti aktarımını amaçladığı görülse de doğrudan bir üslupla çocuğa değerlerin kazandırılmayacağı bilinmelidir. Şiirin, temaya uygunluğu, kısa dizeler ve dize sonlarındaki uyaklarla sağlanmaya çalışılan ahenk ile ideolojik dayatmadan kaçınılmış olması yönleriyle olumlu olduğu söylenebilir. Ancak genel olarak Paylaşalım şiirinin, sanatsal duyarlılığı tamamen ihmal edilmiş bir metin olarak ders kitaplarında yer verilmemesi gereken bir metin olduğu görülmüştür..

4.4. MEB 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Çocuğa Görelik İlkelerine Göre İncelenmesi

6. Sınıf Türkçe ders kitabında Okuma Kültürü ile Erdemler temalarında 1'er adet; Milli Kültürümüz temasında ise 2 adet şiir metni bulunmaktadır. Kitapta yer alan Milli Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor, Birey ve Toplum temalarında ise şiir metnine yer verilmediği görülmüştür.

4.4.1. Okuma Kültürü Teması

Şiirin Adı: Arıyorum
Karamanoğlu Mehmet Bey'i arıyorum
Görebilirsiniz, bilirsiniz, duyanınız var mı?
Bir ferman yayınlamıştı;

'Bu günden sonra, divanda, dergâhta, bargahta, mecliste,
meydanda Türkçe'den başka dil konuşulmaya' diye,
Hatırlayabilirsiniz var mı?

Dolanın yurdun dört bir yanını,
Çarşığı, pazarı, köyü, şehiri,
Fermana uyanınız var mı?

Nutkum tutuldu, şaşırırım, merak ettim,
Dolandığımız yerlerdeki Türkçe olmayan isimlere,
Gördüklerine, duyduklarına üzülünüz var mı?

Tanıtımın demo, sunucunun spiker,
Gösteri adamının showmen, radyo sunucusunun diskjokey,
Hanım ağasının first lady olduğuna şaşırmanız var mı?

Dükkanın store, bakkalın market, torbasının poşet,
Mağazanın süper, hiper, gros market,
Ucuzluğun damping olduğuna kananız var mı?

İlan tahtasının billboard, sayı tabelasının skorboard,
Bilgi alışımın brifing, bildirgenin deklarasyon,
Merakın, uğraşım hobby olduğuna güleniniz var mı?

Bırakın eli, özün bile seyrek uğradığı,
Beldelerin girişinde welcome,

Çıkışında goodbye okuyanız var mı?

Korumanın, muhafızın body guard,
Sanat ve meslek pirlерinin duayen,
İtibarın, saygınlığın prestij olduğunu bileniniz var mı?

Sekinin, alanın platform, merkezin center,
Büyüğün mega, küçüğün mikro, sonun final,
Özlemin, hasretin nostalji olduğunu öğreneniniz var mı?

İş hanımızı plaza, bedestenimizi galeria,
Sergi yerlerimizi center room, show room,
Büyük şehirlerimizi mega kent diye gezeniniz var mı?
(...)

İki katlı evinizi dubleks, üç katlı komşu evini tripleks,
Köşklerimizi villa, eşğimizi antre,
Bahçe çiçeklerini flora diye koklayanınız var mı?

Sevimlinin sempatik, sevimsizin antipatik,
Vurguncunun spekülâtör, eşkiyanın mafya,
Desteğe, bilemediniz koltuk çıkmaya sponsorluk diyeniniz var mı?
(...)

Çarpıcı, önemli haberler flash haber,
Yaşa, varol sevinçleri oley oley
Yıldızları star diye seyredeniniz var mı?

Vırvırık dağının tepesindeki köyde,
Cafe shop levhasının altında,
Acının da acısı kahve içeniniz var mı?

Toprağımızı, bayrağımızı, inancımızı çaldırmayalım derken,
Dilimizin çalındığını, talan edildiğini,
Özün el diline özendiğine içiniz yananınız var mı?

Masallarımızı, tekerlemelerimizi, atasözlerimizi unuttuk,
Şarkılarımızı, türkülerimizi, ninnilerimizi kaybettik,
Türkçemiz elden gidiyor, dizini döveniniz var mı?

Karamanoğlu Mehmet Bey’i arıyorum,
Göreniniz, bileniniz, duyanınız var mı?
Bir ferman yayınlamıştı...
Hayal meyal hatırlayıp da, sahip çıkanınız var mı?
Yusuf YANÇ (Ceylan vd, 2021: 18-19).

Tablo4.4.1. “Arıyorum” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	-
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	-
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	-
His / Duygu Aktarımı	-
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	-
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeye Uygunluk	-

6. sınıf Türkçe ders kitabında Okuma Kültürü Teması içinde yer alan “Arıyorum” başlıklı şiir, Türkçe duyarlılığı yüksek oluşuyla bilinen Karamanoğlu Mehmet Bey’in “Bu günden sonra, divanda, dergâhta, bârgâhta, mecliste, meydanda, Türkçeden başka dil konuşulmaya” fermanı üzerine kurulmuş bir metindir. Bu yönüyle metnin ne amaçla yazıldığı ve hangi iletiyi sunmak istediği oldukça nettir. Şiir şu dizelerle başlar:

Karamanoğlu Mehmet Bey’i arıyorum
Göreniniz, bileniniz, duyanınız var mı?
Bir ferman yayınlamıştı;

Bu günden sonra, divanda, dergâhta, bargahta, mecliste,
meydanda Türkçe’den başka dil konuşulmaya’ diye,
Hatırlayanınız var mı? (Ceylan vd, 2018: 18).

Şiirin hemen her bölümünde doğrudan ve sadece ileti aktarımına yönelik bir çaba söz konusudur. Bu durum dil ve anlatım, estetik duyarlık, duygu aktarımı gibi nitelikli bir şiirde mutlaka bulunması gereken özelliklerin hepsinin birden ihmal edilmesine yol açmıştır. Aşağıda verilen dizeler bu ihmali örnekleyecektir:

Tanıtımın demo, sunucunun spiker,
Gösteri adamının showmen, radyo sunucusunun diskjokey,
Hanım ağanın first lady olduğuna şaşırmanız var mı?

Dükkanın store, bakkalın market, torbasının poşet,
Mağazanın süper, hiper, gros market,
Ucuzluğun damping olduğuna kananınız var mı? (Ceylan vd, 2021: 18).

Türkçe bilincini aşlamaya teşebbüs eden şiir, Türkçenin incelikleri ve güzelliklerinden mahrum bir metin olarak karşımıza çıkarak kendi içinde büyük bir çelişkiyi barındırmaktadır. Estetik değerden uzak dil ve anlatımın kuru ve sıradan oluşu çocuklara dil bilincini aşlamak şöyle dursun var olan ilgi ve bilinçlerine ket vurabilecek derecededir. İmgesel kullanımlardan ve metaforlardan uzak bir şiir dili ile estetik haz sunmaktan yoksun, şiirselliği çok zayıf bir metindir. Metinde kesintisiz tekrar eden karşılaştırma üslubu ve ilgi çekici olmayan bir anlatım göze çarpar. Bu nedenle şiirin estetik duyarlılıkla birlikte ileti ve değer aktarımı yönüyle de amaca hizmet etmediği görülmüştür.

55 dizeden meydana gelen şiirin 6. sınıf ders kitabı için uzun olduğu söylenebilir. Ayrıca şiirde ahengin oluşumunu destekleyecek ses benzerliklerinin kullanılmadığı görülmektedir. Her bölüm sonunda tekrar eden “...var mı?” kalıbı sitem anlamı taşıyan ve şiir uzadıkça yorucu hale gelen tekrarlardan ibaret kalmıştır. Bu nedenle şiirin şekil unsurları yönüyle uygun olmadığı görülmüştür. Metin, çocuğun duygu ve düşünce evrenine oldukça uzak bir yerden seslenmektedir. Estetik değeri düşük, duygu aktarımının yetersiz, şiir zevkinden mahrum, çocuk dünyasına hitap edemeyen bir metnin çocuk gerçekliğini gözetemeyeceği açıktır.

Şiirde, doğrudan batı kökenli sözcüklere bir karşı duruş söz konusudur. Dilimiz içerisinde eriyerek Türkçeleşmiş ve dilimize katkı sunan sözcükler de bu duruştan nasibini almıştır. Şiirin yer yer abartıya kaçarak amacından saptığı görülmüştür. Metnin 10. bölümünde “final” yerine “son” sözcüğünün kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin final sözcüğü kullanılmadan milli sporcularımızın ve kulüplerimizin mücadele ettiği ulusal ve uluslararası spor turnuvaları nasıl anlatılabilir? Milli haltercinin yarı finale çıkışını “yarı son” gibi hem birebir aynı anlamı karşılayamayan hem de dilin fonetiğine katkı sunmayan bir kelime grubunu mu tercih edeceğiz? Bu gibi abartıya kaçan ve dili sekteye uğratan tutumların Türkçe bilinci olarak sunulmasının doğru bir yaklaşım olmadığı bilinmelidir. Üstelik dil bilinci oluşturma iddiasında olan metin belki de çocukların bilmediği ve kullanmadığı İngilizce kelimelere yer vererek iddiasının tam tersi bir etkiye sebep olacaktır.

Metin, zorlama çatışmalar yaratılarak hem gereksiz yere uzatılmış hem de Batı kültürüne ait olan her ürüne, her üretime yönelik ideolojik bir gerilim yaratmaya neden olabilecek bir üslup sergilemiştir. Metnin 15. bölümü şöyledir:

“Vırvırık dağının tepesindeki köyde

Cafeshop levhasının altında

Acının da acısı kahve içeniniz var mı?” (Ceylan vd, 2021: 19).

Hayatın bir cep telefonuna sığıdığı, sosyal medya ve benzeri uygulamalarla iletişimin sıradışı ilerlediği, dünyanın bir ucundan bir ucuna saatler içinde varılabildiği, eğitim, sanat, turizm gibi alanlar vasıtasıyla bambaşka ülkeler ve kültürlerle buluşmanın her zaman an meselesi olduğu yani imkânların bu denli geliştiği bugünün dünyasında çocukların hem yerli hem de evrensel ürünler ve niteliklerle buluşmasının kaçınılmaz olduğu artık anlaşılmalıdır. Örneğin nasıl Türk kahvesi içerek, geleneksel eğlencelere katılarak sosyalleşmek sıradan bir aktivite ise bir kafede arkadaşlarla buluşup dünya kahvelerinden içerek sosyalleşmek de sıradan gündelik bir aktivite olarak hayatımıza girmiş durumdadır. Ders kitaplarındaki şiirler aracılığıyla gerçek hayatta bir karşılığı olmayan dayatmaların çocuklara hiçbir şey katmayacağı, aksine çocuğun şiirle, edebiyatla arasındaki mesafeleri daha da açacağı fark edilmelidir.

Sonuç olarak Arıyorum adlı metin, çocuğa görelilik ilkelerine göre temaya uygunluğu dışında hiçbir ölçütü karşılamamaktadır. Bu metne, Türkçe ders kitaplarında yer verilmemesi gerektiği açıktır.

4.4.2. Erdemler Teması

Şiirin Adı: Sevgi Diyen Çağlar Aşar

Kılıcını koy kınına,

Yüreğinle yürü dostum.

Şu dünyanın her yanına,

Yüreğinle yürü dostum..

Her adımın kor olsa da,

Yanmak sana yar olsa da,

Bu yolculuk zor olsa da,

Yüreğinle yürü dostum..

Nadanlara kulak asma,

Gariplere sakın küsme,
İnsanlıktan ümit kesme,
Yüreğinle yürü dostum..

Selam sevgi seherine,
Başla gönül seferine,
Karanlığın üzerine,
Yüreğinle yürü dostum..

Nice fikir yorgun düşer,
Göz yorulur, akıl şaşar,
Sevgi diyen çağlar aşar,
Yüreğinle yürü dostum.

Bestami YAZGAN (Ceylan vd, 2021: 114).

Tablo 4.4.2. “Sevgi Diyen Çağlar Aşar” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	-
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeğe Uygunluk	-

6. sınıf Türkçe ders kitabında Erdemler teması içinde yer alan “Sevgi Diyen Çağlar Aşar” şiirinin yalın anlatımı, yer yer lirizmi çağrıştıran kelime seçimleri, uygunsuz söz ve söz gruplarına yer verilmemesi gibi yönleriyle dil ve anlatım açısından uygun olduğu söylenebilir. Ancak üslubun belirgin bir şekilde Yunus Emre şiirlerini hatırlatması şiir dilinin özgünlüğü açısından bir eksiklik. Şiirde sanatsal duyarlığın yeterince gözetilmediği görülmektedir. Örneğin şiirin 3. dördlüğü incelendiğinde, insani erdemlere yönelimin bazı örnekleri sunulurken şiir zevkini meydana getirecek edebi söyleyişin ihmal edildiği fark edilir:

“Nadanlara kulak asma
Gariplere sakın küsme
İnsanlıktan ümit kesme
Yüreğinle yürü dostum” (Ceylan vd, 2021: 114).

5 dörtlük ve toplam 20 dizeden oluşan şiir uzunluğu açısından uygundur. Ayrıca şiirin ilk dörtlüğünde “abab” diğer drtklerinde ise “aaab” kafiye şeması kullanılmış ve şiirde çocuklar için ilgi uyandırıcı bir ahenk sağlanmıştır. şiirin ilk iki dörtlüğünün kafiye düzeni şöyledir:

İlk dörtlük:

...kı”nına”

...yürü dostum.

...ya”nına”

...yürü dostum..

İkinci dörtlük:

...ko”r olsa da”

...ya”r olsa da”

...zo”r olsa da”

...yürü dostum

şiir, içeriği ve iletileri itibarıyla erdemler temasına uygunluk gösterir. şiirle ilgili söylenebilecek bir diğer olumlu şey ise metnin ideolojik bir kaygı taşımamasıdır. şiir, belli oranda duygu aktarımı sağlasa ve yer yer ocuk dünyasına yönelik ifadeler içerse de bunlar tam olarak yeterli değildir. şiir genel atmosferi itibarıyla 6. sınıf düzeyi için fazla çocuksudur ve düzey altı kalmıştır. Bazı yönleriyle çocuğa uygunluk kriterlerini karşılayan Sevgi Diyen ağlar Aşar şiiri özellikle çocuğa şiir zevki sunmada yetersiz kalmıştır. Bu nedenle şiirin 6. sınıf ders kitabında yer almasının uygun olmadığı grlmştir.

4.4.3. Milli Kültürümüz Teması

şiirin Adı: Anadolu

Anadolu, Sultan Osman’ın yurdu.

Tuğrul Bey’in konağıdır o eller.

Milletimiz orda doğdu, büyüdü.

Bize ana kucağıdır o eller.

Osmanlılar unutmasın soyunu.

Anadolu'dan aştık hudut boyunu.
Orda oldu zorlu ateş oyunu.
Ataların ocağıdır o eller.

Bu devlete orda temel atıldı.
O meydanda can alınıp satıldı.
Yaylasında zağlı silah çatıldı.
Kahramanlar otağıdır o eller.

(...)

Hep gaziler ordan gelip geçtiler.
O çaylardan abdest alıp içtiler.
Memleketler fetheleyip göçtüler.
Erenlerin durağıdır o eller.

Her bir viran köşesinde bir er var.
Türbelerde nice nice server var.
Bilmem nerde böyle mutlu bir yer var.
Ulu Kâbe toprağıdır o eller.

Ormanında türlü kuşlar ötüşür.
Çayırında gürbüz koçlar itişir.
Tarlasında altın başak yetişir.
Gölgesinde gam dağıtır o eller.

Oradadır asıl Türk'ün oymağı.
Cevahirdir bütün taşı, toprağı.
Gümüş akar, çiçek kokar ırmağı.
Defineler yatağıdır o eller.

Sılasıdır serde, Türk'ün sevdası.
Memlekettir gece gündüz rüyası.
Askerlerin odur gelin odası.
Gönüllerin bucağıdır o eller.

Rıza, canım o ellere kurbandır.
Sinesinde yatan, atan, anandır.
Anadolu asıl eski vatandır.
Anamızın kucağıdır o eller.

Rıza Tevfik BÖLÜKBAŞI (Ceylan vd, 2021: 172-173).

Tablo 4.4.3“Anadolu” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	-
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeye Uygunluk	-

6. Sınıf Türkçe ders kitabının Milli Kültürümüz temasında kendisine yer bulan “Anadolu” şiiri, temaya uygunluğu açısından bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak başta dil ve anlatım ile estetik duyarlık olmak üzere pek çok ölçüte göre yeterli bir şiir değildir. Şiirde, “Bu devlete orda temel atıldı” biçiminde sanatlı söyleyişten yoksun bir çok dize bulunmaktadır. Ayrıca “Osmanlılar unutmasın soyunu” biçiminde buyurgan bir üslup taşıyan ve metnin ilgi çekiciliğini, estetik değerini düşüren bir dize de mevcuttur. Bu örneklerden hareketle şiirin dil ve anlatım ile estetik duyarlığın gerektirdiği niteliklere sahip olmadığı görülmektedir.

Bazı dizelerin, çağrışımları ve zihinde yarattığı görüntüler itibarıyla çocukların düzeyine uygun olmadığı fark edilmiştir. Aynı dizeler, şiirin çocuk dünyasına hitap etmesini engellemiş ve çocuk gerçekliğinin ihmal edilmesine yol açmıştır. Şiirin 3. dördlüğünde geçen şu dizeler söylediklerimizi örnekler niteliktedir:

“O meydanda can alınıp satıldı.

Yaylasında zağlı silah çatıldı.” (Ceylan vd, 2021: 172).

Anadolu şiiri Türk tarihine sevgi besletecek, Anadolu-Türk-İslam kültürüne olan bağlılığı artıracak sembollerle kurulmuştur. Şiirde geçen “Osman Bey, Tuğrul Bey, gaziler, otağ, yayla, abdest, eren, fetih, türbe, kabe” gibi kelimeler öne çıkmaktadır. Şiirin, çocukta epik duyguları açığa çıkarmada başarılı bir metin olduğu söylenebilir. Şiirde çocuğun duygu ve düşünce dünyasına sirayet edecek ideolojik bir kaygının olmaması şiirin olumlu yanlarından biridir. Şiirde daha çok Türk-İslam tarihine ve kültürüne ilişkin ilgi ve sevgi bağı kurulması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu durumu ideolojik bir dayatma olarak görmek doğru değildir.

Şiirin çocuk şiiri ölçütlerine göre uygunluğu açısından bir başka olumlu tarafı şekil unsurlarıdır. Şiirde 11’li hece vezninin kullanılması ve güçlü uyaklarla ahengin desteklenmesi şiiri çocuklar için ilgi çekici hale getirmiştir. Şiirin 9 dörtlükten meydana gelmesi ilk bakışta uzun bir metin algısı oluştursa da dizelerin kısa oluşu ve dörtlüklerin belli bir ses ahengiyle ilerlemesi yorucu bir metne dönüşmesini engellemiştir. Şiirin yorucu olması veya çocuğun beğenisinden uzak kalmasının sebebini şekil unsurlarıyla değil şiirin estetik değerinin zayıflığıyla açıklamak gerekir. Genel olarak şiirin özellikle estetik duyarlılığın ihmali ve çocuk gerçekliğinden mahrum olması dolayısıyla ders kitaplarında yer almaması daha doğru olacaktır.

Şiirin Adı: Ana Dili

Dilimiz çözülmüş ilk defa “ana” deriz biz,
“Ana dili” adını alır bizim ilk dersimiz.
İlk şarkımız ninniye anamız öz sütüyle,
İçirir ruhumuza bu dilde damla damla.

Bu dil bizim ruhumuz, aşkımız, canımızdır,
Bu dil birbirimizle ahd ü peymanımızdır.
Bu dil tanıtmış bize bu dünyada her şeyi.
Bu dil ecdadımızın bize koyup gittiği.
(...)

Ana dilim, sendedir halkın aklı, hikmeti,
Arap oğlu Mecnun’un derdi sende dil açmış.
Yüreklere yol açan Fuzuli’nin sanatı,
Ey dilim, kudretinle dünyalara yol açmış.

Sende benim halkımın kahramanlıkla dolu,
Tarihi yapraklanır, sayfa sayfa çevrilir.
Sende nice bin yıllık benim medeniyetim,
Şan şöhretim saklanır.

Benim adım sanımsın,
Namusum vicdanımsın.
Milletlere, halklara halkımızın adından,
Muhabbet destanları yaratıldı bu dilde.

Bu dil tanıtmış bize bu dünyada her şeyi
Bu dil ecdadımızın bize koyup gittiği

En kıymetli mirastır, onu gözlerimiz gibi
Koruyup nesillere biz de hediye verelim.

Bahtiyar VAHAPZADE (Ceylan vd, 2021: 186-187).

Tablo 4.4.4. “Ana Dili” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	-
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeğe Uygunluk	+

6. Sınıf Türkçe ders kitabında Milli Kültürümüz temasında yer alan “Ana Dili” şiiri, çocuklara dil bilinci iletisini aktarması yönüyle öne çıkmakta ve içinde bulunduğu tema ile uyumluluk göstermektedir. Şiirde yalın bir dil kullanılması, olumsuz örnek oluşturabilecek söz ve söz gruplarının bulunmaması dil ve anlatım yönüyle şiiri başarılı kılmıştır. Ayrıca “hikmet”, “ahd ü peyman” gibi çocukların sözcük dağarcığını genişletecek kültürel içerikli söz ve söz gruplarına yer verilmesi olumludur. Ancak şiirde sanatlı söyleyiş açısından inceleme yapıldığında estetik duyarlığın yeterli olmadığı söylenebilir. Şiir, imgeli söyleyişler ve çocuğa şiir dilinin zevkini tattıracak dizelerden mahrumdur. Örneğin şiirin son dördlüğünde sadece çocuğa mesaj verme kaygısının güdüldüğü, şiirsel üslubun ihmal edildiği görülebilir:

“Bu dil tanıtmış bize dünyada her şeyi
Bu dil ecdadımızın bize koyup gittiği
En kıymetli mirastır, onu gözlerimiz gibi

Koruyup nesillere biz de hediye verelim.” (Ceylan vd, 2018: 187).

Şiir, çocuğun duygu ve zihin dünyasına yeterince giremediği için çocuk gerçekliği ölçütünü tam anlamıyla karşılayamaz. Şiirde “İlk şarkımız ninniye anamız öz sütüyle / İçirir ruhumuza bu dilde damla damla” dizelerinde duygu aktarımının başarılı bir şekilde sağlandığı görülse de diğer dizeler, okuru doğal bir duygu atmosferine sokmakta bu dizeler kadar yeterli olamamıştır.

6 dördlük ve toplam 24 dizeden oluşan şiir uzunluğu açısından 6. sınıf ders kitabı için uygundur. Şiirde sistematik bir kafiye şeması olmamakla birlikte aralara

serpiştirilmiş kafiyeler göze çarpar. Bu kafiyelerin şiirin ses ahengine katkı sağladığı görülmüştür. Şiirdeki kafiyeli ifadeler aşağıdadır:

...b-iz
...dersim-iz

...di-l açmış
...yo-l açmış

...s-anımsın
...vicd-anımsın

Şiirin olumlu taraflarından biri de bir yandan dil bilinci aşlamaya çalışırken diğer yandan herhangi ideolojik bir dayatmada bulunmamasıdır. Sonuç olarak Ana Dili şiiri, bazı yönleriyle olumlu değerlendirilse de çocuğu özellikle edebi zevkten mahrum bırakacak ve onun duygusal gelişime katkı sunamayacak bir metin olmasından dolayı Türkçe ders kitaplarında yer almamalıdır.

4.5. MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Çocuğa Görelik İlkelerine Göre İncelenmesi

7. sınıf Türkçe ders kitabında Duygular, Atatürk ve Milli Mücadele ile Okuma Kültürü temalarında 1'er adet şiire yer verilmiştir. Erdemler, Kişisel Gelişim, Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor ile Sanat temalarında ise şiire yer verilmediği görülmüştür.

4.5.1. Duygular

Şiirin Adı: Bir Dünya Düşünürüm
Bir dünya düşünürüm
İlk günden beri;
Açılmış da masallar gülü
Hırsın, kinin kapısı kapanmış,
Yüzlerdeki gülümseme çocuksu,
Gözlerde sevginin ışığı yanmış...

Bir dünya düşünürüm,
Ülküsü kardeşlik.
Yaşlılar korkusuz, çocuklar mutlu
Ve yaşatan sevinçler için yarıştı gençlik...
O güzelim dünya ki yüzyıllardır
Bütün altın kalplerce arzulanmış...

Bir dünya düşünürüm;

Sarısında, siyahında, beyazında
Yürekler hep aynı anlayışla çarpar,
Aynı rüzgârla okşanır özgürlük çiçeği bayraklar...
Aranız bir olimpiyat şenliği yeryüzünde,
Düşlerimiz mavi "Arkadia" sabahlarına uzanmış...

Bir dünya düşünürüm:
Öylesine günlük güneşlik,
Orda her şey iyilik, güzellik, dostluk üstüne
Bir dünya düşünürüm bir dünya
Aklın aydınlığında
Duygunun selinde yıkanmış.

Coşkun ERTEPINAR (Kır vd, 2021: 10).

Tablo 4.5.1. “Bir Dünya Düşünürüm” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	-
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeğe Uygunluk	-

7. Sınıf Türkçe ders kitabında Duygular temasında yer alan “Bir Dünya Düşünürüm” şiiri temaya uygunluk teşkil eden bir şiir olup duyguyu aktarma gücüyle öne çıkmaktadır. Güzelliklerle dolu bir dünya hissi yaratan şiirin duygu aktarımı, hedef tema ile ilişkisi ve mutlu bir dünya iletisi başarılıdır. Örneğin şiirin daha ilk kısmında duyguların sahiciliği ve verilen mesaj kendini göstermektedir:

Bir dünya düşünürüm,
İlk günden beri,
Açılmış da masallar gülü
Hırsın, kinin kapısı kapanmış,
Yüzlerdeki gülümseme çocuksu,
Gözlerde sevginin ışığı yanmış... (Kır vd, 2021: 10).

Şiirin uzunluğu ders kitabı için uygundur. Şiirde az da olsa birbirine yakın dizelerin sonlarında “kapanmış-yanmış”, “çarpar-bayraklar” gibi ses benzerliklerine

yer verilmiştir. Ayrıca bölüm sonlarında tekrar eden sistematik ses benzerlikleri de bulunmaktadır. Şiirde ideolojik bir kaygı olmadığı görülmektedir. Ayrıca şiirin çocuğun dünyasına girebilecek bir atmosferi olduğu da söylenebilir.

Bununla birlikte şiirin dil ve anlatımında olumlu bir tutum olan sadeliğin bu şiirde 7. sınıf öğrencileri için yer yer basit kaçtığı görülmektedir. Örneğin, “Bir dünya düşünürüm: / Öylesine günlük güneşlik, / Orda her şey iyilik, güzellik, dostluk üstüne / Bir dünya düşünürüm bir dünya...” dizeleri 7. sınıf düzeyindeki öğrenciler için çocuksu kalabilir.

Bu dizeler daha alt sınıf düzeylerinde uygunluk gösterebilir. Ayrıca şiirde imgeler oldukça sınırlıdır. “Gözlerde sevginin ışığı yanmış...”, “Bütün altın kalplerce arzulanmış...” gibi özgünlükten uzak sanatlı söyleyişler şiirin estetik değerinin yeterli olmadığını göstermektedir. Bu sebeplerden ötürü şiirin düzeye uygunluk ölçütüne de uymadığı belirtilmelidir. Sonuç olarak bazı yönleriyle çocuk şiiri ölçütlerine uygunluk gösteren Bir Dünya Düşünürüm şiiri dil ve anlatımı, estetik duyarlılığı ve sınıf düzeyine uygunluğu açısından yeteli değildir. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında bu şiire yer verilmemesi gerekir.

4.5.2. Milli Mücadele ve Atatürk Teması

Şiirin Adı: Atatürk'ü Gördüm Düşümde
Sizler yaşadıkça çocuklarım
Ben de yaşıyorum demek,
İşte aranızdayım Ahmetler, Mehmetler'le,
Sizler yaşadıkça çocuklarım
Elele
Yanınızdayım

Sizler yaşadıkça çocuklarım
Daha ferah içim,
Gök daha geniş denizler daha geniş,
Vatan ya vatan,
Vatan sonsuzluktan gelmiş
Sonsuzluğa açılan yol
Vatan siz.

Sizler yaşadıkça çocuklarım
Bilin ki

Ben de yaşarım,
Bir sevinç düştü mü içinize
Bir keder düştü mü içinize
Bilin ki
Aranızda ben varım
Abdullah Rıza ERGÜVEN (Kır vd, 2021: 38).

Tablo 4.5.2. “Atatürk’ü Gördüm Düşümde” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	-
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeğe Uygunluk	-

7. sınıf Türkçe ders kitabında Milli Mücadele ve Atatürk teması içinde yer alan “Atatürk’ü Gördüm Düşümde” şiiri Atatürk’ün ağzından çocuklara seslenen bir şiirdir. Bu yönüyle içinde bulunduğu temayla uyum içindedir. Şiirin aktardığı duygu ise sevgidir. Atatürk sevgisi ve Atatürk’ün çocukları sevmesi bir arada işlenmektedir. Atatürk’ün vatani çocuklara emanet etmesi; Atatürk’ün bir düşünce, bir ışık olarak her zaman çocuklarla birlikte yürüyor olması gibi iletiler başarılı bir şekilde sunulmaktadır.

İdeolojik dayatmadan arınık olan şiir şekil unsurları yönüyle de uygunluk gösterir. 3 bölüm ve toplam 20 dizeden oluşan şiirin uzunluğu 7. sınıf ders kitabı için uygundur. Şiirde ahenk dize sonlarında ama sistematik olmayan ses benzerlikleriyle sağlanmıştır. Söz konusu ses benzerlikleri şu şekildedir:

İlk bölümde:

...çocuklar-ım

...yanınızday-ım

İkinci bölümde:

...gen-ış

...gelm-ış

Üçüncü bölümde:

...çocukl-arım

...yaş-arım

...v-arım

Ayrıca son bölümde “bilin ki “ ve “...düştü mü içinize” ifadeleri tekrar ettirilerek ahenk desteklenmektedir. Çocuğa görelilik ilkelerine göre şiirin olumlu özelliklerinin yanında olumsuz yanları da mevcuttur. Şiir genelinde düz ve basit bir anlatım ile edebi kaygıdan uzak bir üslup dikkati çeker. Şiirin dil ve anlatım yalınlığı 7.sınıf düzeyi için hafif düşmüştür. Bu hafiflik, şiirin hedef düzey olan 7. sınıfa göre çocuksu bir metin olduğunu göstermektedir. Şiir, estetik duyarlık açısından da oldukça yetersizdir. Dil ve anlatımdaki kuru üslup ve sanatsal nitelikten yoksunluk şiirin ilk benti ile birlikte göze çarpar:

Sizler yaşadıkça çocuklarım
Ben de yaşıyorum demek,
İşte aranızdayım Ahmetler, Mehmetler'le,
Sizler yaşadıkça çocuklarım
Elele
Yanınızdayım (Kır vd, 2021: 38).

Şiiri daha etkili kılmak ve çocuk dünyasına sokabilmek için dize sonlarında “çocuklarım” ifadesi sıkça vurgulamıştır. Bu vurgu şiirde çocuk gerçekliğine bir nebze katkı yapsa da şiir genel tutumu itibarıyla 7. sınıf düzeyi için basit kalmıştır. Sonuç olarak şiirin 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alması uygun değildir.

4.5.3. Okuma Kültürü Teması

Şiirin Adı: Kitaplarla Kurulan Dostluk
Ömür boyu dost bildiğim kitap,
Seni cüz adıyla tanıdım önce,
İlk çocukluğumda, masum çağımda,
Bir bez çantayla omzumda, elimde.
Küçücükten yitirdiğim
Sevdiklerim için yüreğim
Bir köz gibi yanarken,
Kavrulurken...

Sonra yavaş yavaş,
Yaşar oldun derinden derine
Düşüncemde, duygumda.

Masal oldun dilimde,
Gün gün serpildin
Gür bir ağaç gibi,
Bilgi oldun başımda, aklımda
Derken derken...

Bir düz ovada koşarcasına
Yayıldım, dağıldım sayfalarında.
Ben “Tek Adam”
Çoğaldım böyle böyle,
Dost oldum Keloğlan’la, Kerem’le,
Dolaştım Karacaoğlan’la dağ tepe.
Aradım
“Erkilet güzelini bağ arasında.”
“Çalikuşu”yla söyleştim
Bir bahçede dallar üstünde.
“Dar Kapı”dan geçtim,
Don Kişot’tan Faust’a ulaştım seninle...
Güç kattın umutlarıma, hayallerime,
Sen olmasaydın eğer kar yağacaktı
Yaz ortasında
Dağlarıma, ovalarıma, yoluma.

Kitap, kitap,
Sen dostların başında gelen dost,
Yeryüzünün güneşten önce güneşi!
Işığın aydınlattı içimi,
Sevgilerin ölümsüzüyle dolup taşı
Yüreğim.
Sen olmasaydın hâlim kim bilir
Nice olurdu nice?

Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar!
Güvenin kitaba
Herkesten, her şeyden çok...
Eviniz, yuvanız kadar sıcak olsun
Gözünüzde kitaplıklar.
Hayatta belki
Her türlü dostluk yıkılır da
Yıkılmaz kitaplarla kurulan dostluklar.

Coşkun ERTEPINAR (Kır vd, 2021: 80-81).

Tablo 4.5.3. “Kitaplarla Kurulan Dostluk” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	-
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeğe Uygunluk	-

7. sınıf Türkçe ders kitabında, Okuma Kültürü temasında yer alan “Kitaplarla Kurulan Dostluk” şiiri, içinde bulunduğu tema ile uyumluluk göstermektedir. Çocuğa vermeye çalıştığı kitabın önemine işaret eden mesajlar ve duygu aktarımı yönüyle amaca hizmet eden bir şiir olduğu söylenebilir. Şiirin üçüncü ve dördüncü bölümlerinde geçen kitapların bazılarının çocukların ilgisini çekebilecek ölçüde kitaplar olmadığı söylenebilir. Bu durum çocukların şiire olan ilgilerini olumsuz yönde etkileyecektir.

Bu dizelerde ayrıca şiirde herhangi bir ideolojik dayatmanın olmadığı görülmektedir. Yazar-kitap telmihlerinde geçmişten moderne Türk edebiyatı verimleriyle, Don Kişot gibi Batı menşeli klasiklerden örneklerin yan yana sunulması çoğulcu bir okuma yönlendirmesine işaret etmektedir.

Şiirin şekil unsurlarının üzerinde ise durmak gerekir. Çünkü 6 bent ve toplam 48 dizeden oluşan şiirin 7. sınıf ders kitabı için uzunluğu tartışmaya açıktır. Dizelerin genellikle çok uzun olmaması şiirin uzunluğundan doğan olumsuzluğu ortadan kaldırır. Daha çok kısa dizelerden meydana gelen şiirin dize sonlarında ses benzerliklerine fazla başvurulmamıştır. Şiirde ahenk, kısa dizelerin devrik bir şekilde bentlere yerleştirilmesiyle sağlanmaya çalışılmıştır.

Şiirde kitap kavramı işlenirken “Bez çantadaki cüz”, “dilde masal olmak” “keloğlan” gibi çağrışımlar “kitaplıkların yuva gibi sıcak olması” gibi içten söyleyişler kullanılmıştır. Böylece şiir çocuğun duygu ve düşünce evrenine girebilmeyi başararak çocuk gerçekliği ile buluşabilmiştir. Şiirde olumsuzluk teşkil edecek herhangi bir söz veya söz grubu bulunmamaktadır. Lirik anlatımıyla çocukların şiire olan ilgisini besleyecek bir üslup göze çarpar. Genellikle edebi bir düzeyden seslenen şiirde estetik

duyarlılığın belli oranda gözetildiği ancak 7. sınıf düzeyindeki çocuklar için yeterli olmadığı söylenebilir. Sonuç olarak şiirin özellikle estetik duyarlılığının yeterli olmamasından kaynaklı 7. Sınıf Türkçe ders kitabında yer almaması gerektiği anlaşılmıştır.

4.6. MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Çocuğa Görelik İlkelerine Göre İncelenmesi

8. sınıf Türkçe ders kitabında Erdemler, Birey ve Toplum, Zaman ve Mekân, Milli Kültürümüz, Doğa ve Evren ile Vatandaşlık temalarında 1'er adet şiir metni yer almaktadır. Kitapta yer alan Milli Mücadele ve Atatürk ile Bilim ve Teknoloji temalarında ise şiire yer verilmemiştir.

4.6.1. Erdemler Teması

Şiirin Adı: İnsanla Güzel
Her şey insanla güzel
Doğan güne karşı gerinen evler
Mavi rüzgârların koştuğu sokak
İnsansız olursa sevimsiz resim gibi
Dal uçlarında göveren bahar
Tarlada boy veren o altın başak

İnsanlar canım insanlar
Işıklar renkler hep sizin için
Sizinle anlamlı gökler ve deniz
Sizinle bölüşür sevinci kuşlar
Siz oldukça tehlikesiz
Karanlıklar yokuşlar

Sabahlar sizinle aydınlık
Elleriniz uzandıkça mavi bulutlar
Sizin için kızarır dalında yemiş
Sizin için yağar bereketli yağmurlar

Sımsıcak dostluklar sevgiler varken
Savaşlar kinler öfkeler neden
Bırakıp gideceğiz bir gün
Dünya bu kadar güzelken

İlhan GEÇER (Eselioğlu vd, 2021: 28)

Tablo 4.6.1. “İnsanla Güzel” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	+
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınıklık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeğe Uygunluk	-

8. Sınıf Türkçe ders kitabının Erdemler teması içinde yer alan “İnsanla Güzel” şiiri, çocuğa görelilik ilkelerinin pek çoğunu karşılamaktadır. Şiirin, zorlayıcı dizeler ve ifade kalıpları barındırmayışı, yalın bir Türkçe ile sunulması dil ve anlatım uygunluğunu desteklemektedir. Şiirde olumsuz örnek oluşturabilecek ifadelerden kaçınılmış pürüzsüz bir anlatım gözetilmiştir. Şiir, yalın bir üslup çerçevesinde çocuklar için ilgi çekici metaforik dizelerle kurulmuştur. Bu durum, şiirde estetik duyarlığın yüksek olduğunu göstermektedir. Şiirin ilk dörtlüğü metaforlarla oluşturulan estetik düzeyi örneklemektedir:

“Doğan güne karşı gerinen evler
Mavi rüzgârların koştuğu sokak
İnsansız olursa sevimsiz resim gibi
Dal uçlarında göveren bahar” (Eselioğlu vd, 2021: 28)

Şiir, insan sevgisini imgesel dil ile çocuk dünyasından bir atmosferle sunmaktadır. Böylece hem ileti ve duygu aktarımı başarılı bir şekilde gerçekleştirilmekte hem de çocuk gerçekliği sağlanmaktadır. Şiirin ikinci bölümündeki şu dizeler söylediklerimizi somutlar niteliktedir.

“İnsanlar canım insanlar
Işıklar renkler hep sizin için
Sizinle anlamlı gökler ve deniz
Sizinle bölüşür sevinci kuşlar” (Eselioğlu vd, 2021: 28)

4 bent ve toplamda 20 dizeden oluşan şiirin uzunluğu hedef kitle için uygundur. Şiirde ahenk kısa dizelerin düz ve devrik şekilde akış uyumu gözetilerek sağlanmıştır.

Serbest tarzda yazılan şiirde sistematik bir ses şeması olmamakla birlikte serpiştirilmiş kafiyeli dizelerle ahenk güçlendirilmiştir:

...den-iz

...tehlikes-iz

...ned-en

...güzelk-en

Şiirde herhangi ideolojik bir dayatma yoktur. Tek başına bir çocuk şiiri olarak hemen her ölçütü karşılayan İnsanla Güzel şiiri 8. sınıf öğrencilerinin düzeyi dikkate alındığında biraz hafif kalmaktadır. Şiirsel niteliklere sahip bu metnin 8.sınıf yerine 5 veya 6. sınıf Türkçe ders kitapları için çok daha uygun olduğu görülmüştür.

4.6.2. Birey ve Toplum Teması

Şiirin Adı: Kaldırımlar

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikeyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi...

Necip Fazıl KISAKÜREK (Eselioğlu vd, 2021: 116-117).

Tablo 4.6.2. “Kaldırımlar” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	+
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	-
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeğe Uygunluk	-

8. sınıf Türkçe ders kitabında Birey ve Toplum teması içerisinde yer alan “Kaldırımlar” şiiri dil ve anlatımındaki pürüzsüzlüğü ve estetik zenginliği ile modern Türk şiiri içinde en dikkat çekici şiirlerden biridir. Öte yandan şairin bu şiirde kurduğu metaforlar ve okura sunduğu imgeler dünyasının 8. sınıf öğrencilerine uygunluğu tartışmaya açıktır. Örneğin bu şiirde çocuklara aktarılması hedeflenen duygu nedir? Ya da şiir çocuklara ne gibi bir ileti vermektedir? Şairin, söz gücünü ve şiirsel derinliğini kullanarak şiirde yarattığı bohem atmosferde, çocuğa verilebilecek uygun bir ileti bulunmadığı ve şiirin öğrencide uyandıracığı duygu durumlarının 8. sınıf düzeyi için karmaşık olduğu söylenebilir.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;

Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi... (Eselioğlu vd, 2021: 117).

Bu dizelerle çocuğu, varoluşsal sancılar içindeki şairin yaşamla ölüm arasındaki git-gellerinin içine atmak eğitim öğretim sürecinden beklenen hedeflerle örtüşmemektedir. Ölüm arzulayan bir iç dünya ile yüzleşmenin 8. sınıf öğrencisine sağlayacağı katkı sorgulandığında öğrenciye böylesine bir kara delikten seslenmenin doğru olmadığı açıktır. Öte yandan şiir, birey ve toplum temasına uygunluğu açısından olumlu karşılanabilir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki hedef kitlenin, metnin içine girmekte zorlanacağı ön görülürse temaya doğrudan ulaşmakta da zorlanacağı tahmin edilebilir.

7+7=14'lü hece vezni ile kaleme alınan şiir 9 dörtlük 45 dizeden meydana gelmiştir. Uzunluğu açısından 8. sınıf ders kitabı için üst sınırı zorlayan bir şiir olarak kabul edilebilir. Şiirin ahengine doğal söyleyiş gücünün yanısıra her dörtlüğün kendi içinde "abab" kafiyeye şeması ile kurulması da katkı sağlamıştır. Şiirin ikinci dörtlüğünün kafiyeye ve rediflerden oluşan dize sonu ses benzerlikleri bir örnek olarak aşağıda verilmiştir:

...kap-anık

...yı-ldırımlar

...uy-anık

...ka-ldırımlar

Şiirde ideolojik bir dayatma yoktur. Çocuk gerçekliğine uygunluğu bakımından ise şiir 8. sınıf öğrencilerinin duygusal ve bilişsel özellikleri dikkate alındığında oldukça ağırdır. Şiirin ortaokul ders kitapları için seviye üstü bir metin olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Kaldırımlar'ın başarılı bir yetişkin şiiri olmasına rağmen ortaokulda herhangi bir sınıf düzeyinde çocuklara sunulmasının çocuğa görelik ilkelerine göre uygun olmadığı görülmüştür.

4.6.3. Zaman ve Mekân Teması

Şiirin Adı: Türkiye

Türkiye, Türkiye dağlarını duman almış,
Üzümler memleketi, tütünler memleketi,
Türkiye, Türkiye çok gülmüş, çok ağlamış,
Sabırlı, bağı yanık insanlar memleketi.
Bulut gibi köpürmüş topraktan bereketi,
Pehlivan dağlarında şafaklar büyümüş
Ya o nehirler delirip gür gür gelirler
Bir şarkı gibi dağdan denize yürümüş.

(...)

Sen Türkiye'sin, ekmeğim, tuzum Türkiye.
Omzumda mavzer, koynumda çevresin
Ve kıl heybemde taze lor peyniri.

(...)

Batan güneş gibi bakır taşkömürü
Ve rüzgâra vermiş saçlarını nefti ormanlar
Ve köylere karşı sarışın harmanlar.
Ferik elması, kavun, karpuz, dut ve kayısı,
Fındık da sende, ceviz de sende, badem de sende,
Alnımın teri, gözlerimin nuru Türkiye.

Sen Türkiye'sin, evim barkım, köyüm obam Türkiye.
O senin çifte çarşılı harp görmüş şehirlerin,
Sahilde Mersin, yayla türküsü Konya.
Adana'nın yolları taştan, yola çıkıp
Maraş'tan ezanla birlikte vardık bir akşam Urfa'ya.
Bursa'nın, ya Bursa'nın ufak tefek taşları,
Uçan yıldızı dondurur Ardahan'ın kışları.
Erzincan'da bir kuş var, kanadı gümüş pul pul
Ve göğe kılıç gibi çekmiş minarelerini
Şehirler padişahı canım İstanbul. Türkiye,
Türkiye, aylı yıldızlı Türkiye,
Sen Mehmet'sin omuzların Anadolu yaylası,
Aladağlar, Toroslar dev gibi gövden,
Sen şehit oğlu, şehit babası,
Sana selam olsun dünyadan, hürriyetten...

Attila İLHAN (Eselioğlu vd, 2021: 156-157).

Tablo 4.6.3. “Türkiye” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeye Uygunluk	-

8. Sınıf Türkçe ders kitabında Zaman ve Mekân teması içinde yer alan “Türkiye” şiiri temiz bir Türkçe, yalın bir üslup ile kaleme alınmıştır. Öte yandan şiirin imgesel gücünün 8. sınıf düzeyi için bir parça hafif kaldığı görülmektedir. Örneğin şiirin ilk dört dizesine bakıldığında şiirde sanatlı söyleyişin yeterli seviyede olmadığı anlaşılabilir:

“Türkiye, Türkiye dağlarını duman almış
 Üzümler memleketi, tütünler memleketi
 Türkiye, Türkiye çok gülmüş, çok ağlamış
 Sabırlı, bağıryanık insanlar memleketi” (Eselioğlu vd, 2021: 156).

Öğrenciye sunduğu ileti Türkiye sevgisi çerçevesinde ele alınabilecek şiir bu yönüyle başarılıdır. Şiirde Anadolu’nun maddi ve manevi birçok değeri işlenmektedir. Yurdumuzun Konya, Adana, Urfa gibi bazı şehirleri; tütün, fındık, dut gibi toprağımızda yetişen bazı ürünler; Aladağlar, Toroslar gibi dağlarımız, bakır, taş kömürü gibi madenlerimiz şiirde doğrudan geçmektedir. Bunların yanında ezan, şehit, hürriyet gibi manevi değerler de işlenmektedir. Şiirin okurun ülkesi ile sevgi bağı kurmasını veya bu bağı daha da kuvvetlendirmesine yönelik kaleme alındığı görülmektedir. Bunun olumlu bir çaba olduğu ve çocuğa önemli ölçüde duygu aktarımı sağladığı söylenebilir. Şiir çocuğun duygu ve düşünce evrenine hitap eden unsurlar taşımaktadır. Çocuğun ilgisini çekecek kültürel öğeler, coğrafi anımsatmalar içten ve lirik bir anlatımla sunulduğundan şiir 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin dünyasına girebilmektedir.

Serbest tarzda yazılan şiir, ders kitabına kısaltılmış şekliyle 32 dize olarak alınmıştır. Şiirde sık tekrar eden “Türkiye” ifadesi gibi dış yapı unsurları kullanılmış; şiirde ahenk uzun ve kısa, düz ve devrik olarak kurulmuş dizelerin uyumuyla ve dize

sonlarında sistematik olmayan ses benzerlikleriyle sağlanmaya çalışılmıştır. Şiirde kullanılan ses benzerliklerinden bazıları şunlardır:

...mehl-eketi

...ber-eketi

...büy-ümüş

...yür-ümüş

...yayl-ası

...bab-ası

...gövd-en

...hürriyett-en

Şiirde sadece Anadolu'nun kendine özgü nitelikleri işlenmiş ve ülke sevgisi aşılınmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla şiirde herhangi bir ideolojik dayatma söz konusu değildir. Ancak çocuğa görelilik ilkeleri toplam olarak düşünüldüğünde 8. sınıf düzeyi için özellikle estetik gücün daha zengin olması beklenir. Şiirin 8. sınıf ders kitabı için yeterli olmadığı daha alt sınıf seviyelerinde değerlendirilebilir özellikler taşıdığı görülmüştür.

4.6.4. Milli Kültürümüz Teması

Şiirin Adı: Vatan Sevgisini İçten Duyanlar

Vatan sevgisini içten duyanlar

Sıtk ile çalışır benimseyerek

Milletine ulusuna uyanlar

Demez neme lazım neyime gerek.

Her ferдин hakkı var, bizimdir vatan

Babamız dedemiz döktüler al kan

Hudut boylarında can verip yatan

Saygıyla anarız şehit diyerek.

Vatan aşkı ile çalışan kafa

Muhakkak erişir öndeki safa.

Tesir nüfuz olur her bir tarafa

Herkes onu büyük tanır severek.

Olmak istiyorsan dünyada mesut
Hakka halka yarayacak bir iş tut.
Çalıştır oğlunu, kızını okut
İnsan olmak için okumak gerek.

Vatan bizim, ülke bizim, el bizim,
Emin ol ki her çalışan kol bizim.
Ayyıldızlı bayrak bizim, mal bizim
Söyle Veysel övünerek överek.

Âşık Veysel ŞATIROĞLU (Eselioğlu vd, 2021: 186).

Tablo 4.6.4. “Vatan Sevgisini İçten Duyanlar” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	-
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	-
Düzeye Uygunluk	-

8. sınıf Türkçe ders kitabında Milli Kültürümüz teması içinde yer alan “Vatan Sevgisini İçten Duyanlar” şiiri yer aldığı tema ile uyumlu bir şiirdir. Şiir “sıtk” gibi güncel dilin uzağında kelimeler içerse de dil ve anlatımı yönüyle 8. sınıf düzeyi için uygundur. Şiirde çocukların söz dağarcığını geliştirecek “tesir, mesut, nüfuz” gibi kelimelerin varlığı da önem arz etmektedir. Öte yandan şiirin estetik duyarlık açısından yeterli olmadığı göze çarpmaktadır. Şiirde “Hakka halka yarayacak bir iş tut / Çalıştır oğlunu, kızını okut” gibi buyurgan üsluba sahip ve şiirsel güzelliği yeterince yakalayamamış dizeler bulunmaktadır. Yine şiirin ilk dördlüğü incelendiğinde şiir estetiğinin ihmal edildiği, edebi bir duyarlığın geliştirilemediği dikkati çeker:

“Vatan sevgisini içten duyanlar

Sıtk ile çalışır benimseyerek

Milletine ulusuna uyanlar

Demez neme lazım neyime gerek.” (Eselioğlu vd, 2021: 186).

Aslında şiirde en başından itibaren sadece ileti kaygısı gözetildiğinden şiirin estetik unsurlarının ihmal edildiği görülmektedir. Şiir, çocuğun duygu dünyasına dokunacak bir his gücünden de mahrum kalmıştır. Şiir, içinde bulunduğu Milli Kültürümüz teması için muhtevası ve verdiği mesajlar itibarıyla uygundur. Şiir başlığından da anlaşılacağı üzere vatan sevgisini, bağımsız bir yurdun kıymetinin bilinmesini ve vatan için çalışmanın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca şiirde politik bir dayatma söz konusu değildir.

11’li hece vezni ile yazılan toplamda 5 dördlükten oluşan şiir uzunluğu bakımından 8. sınıf ders kitabı için uygundur. Şiirde ahenk, güçlü ses benzerlikleri ve kusursuz bir vezin ile sağlanmaktadır. Şiirde ilk dördlük “abab” sonraki dördlükler ise “aaab” ile koşma tipi kafiye şeması üzerinden kaleme alınmıştır. Bu şema çocukların okumayı ve ezberlemeyi en sevdiği şemalardan biridir. Şiirin ilk iki dördlüğünün kafiye ve rediflerini içeren ses benzerliği şöyledir:

...d-uyanlar

...benimsey-erek

...uyanlar

...g-erek

...va-tan

...k-an

...ya-tan

...diy-erek

Şiir bazı olumlu özellikleri taşımasına rağmen estetik duyarlık, duygu aktarımı ve çocuk gerçekliği ölçütlerine uygunluk açısından sorunludur. Vatan Sevgisini İçten Duyanlar şiirinin, çocuk şiiri ölçütlerinin hepsini bir arada karşılayamadığı için Türkçe ders kitaplarında yer almasının uygun olmadığı görülmüştür.

4.6.5. Doğa ve Evren Teması

Şiirin Adı: Rüzgâr

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan

Koştum ama yetişemedim.

Nerelerde gezmiş tozmuş

Öğrenemedim.

Besbelli denizden çıkıp

Kıyılar boyunca gitmiştir.

Tuz kokusu, katran kokusu, ter kokusu
Yüreğini allak bullak etmiştir.

Sonra başlamış tırmanmaya dağlara doğru
Bulutları koyun gibi gütmüştür,
Okşayıp otları yaylalarda
Büyütmüştür.

Köylere de uğradıysa eğer
Islak, karanlık odalarda beşik sallamıştır
Güneş altında çalışanlara
İmdat eylemiştir.

Sonra başlayıp alçalmaya ovalara doğru,
Haşhaş tarlalarında eflatun, pembe, beyaz,
Kıraçlarda mavi dikenler...
Toz toprak gözlerine gitmiştir.

Kentlere de uğramış ki yanımdan geçti,
Haşhaş çiçeğine benzer kızlar görmüştür.
Bir gülüş, bir tel saç, allık pudra
Alıp gitmiştir.

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan
Koştum ama yetişemedim.
Soraydım söylerdi herhalde
Soramadım.

Cahit KÜLEBİ (Eselioğlu vd, 2021: 226-227).

Tablo 4.6.5. “Rüzgâr” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	-
Estetik Duyarlık	-
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	+
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınıklık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeğe Uygunluk	+

8. sınıf Türkçe ders kitabında Doğa ve Evren teması içinde yer alan “Rüzgâr” şiiri tema ile uyumlu bir şiirdir. Şiir yalın bir dil ve genellikle pürüzsüz bir anlatım akışına sahiptir. Ancak son bölüm incelendiğinde şiirsel dilin gereklerine uygun bir bitirişe sahip olmadığı görülür. Özellikle son iki dizede şiir zevkinden mahrum bırakan kuru bir anlatım göze çarpmaktadır:

“Şimdi bir rüzgâr geçti buradan
Koştum ama yetişemedim
Soraydım söylerdi herhalde
Soramadım” (Eselioğlu vd, 2021: 227).

Şiir, estetik duyarlık bakımından genellikle açık ve yorucu olmayan imgesel dili ile öne çıkar. Şiirin edebi değerini yükselten “Haşhaş çiçeğine benzer kızlar görmüştür.” gibi söyleyişler mevcuttur ancak şiirin genelinde okuru edebi hazza sürükleyecek bir duyarlık yeterli seviyede değildir.

Şiirde ana unsur olan rüzgârın ülkenin dört bir yanını; köylerini, dağlarını, ovalarını, yaylalarını gezerek yaptığı gözlem anlatılmaktadır. Oldukça sıcak bir şiir olan Rüzgâr şiiri, çocukta tabiat sevgisini geliştirmeye yardımcı olacak niteliktedir. Bu yönüyle ileti ve duygu aktarımlarında amaca hizmet etmektedir. Bununla birlikte rüzgârın dağ, ova, bayır seyahat etmesi şiirin çocuk okurların zihin dünyalarına hitap etmesine katkı sunmaktadır. Ayrıca şiirde herhangi bir ideolojik dayatma söz konusu değildir.

7 dörtlük yani 28 dizeden meydana gelen şiir uzunluk açısından 8. sınıf ders kitabı için uygunluk gösterir. Şiirde ahenk daha çok düz cümle biçiminde kurulmuş parçalı dizelerle sağlanmaya çalışılmıştır. Şiirde dörtlükler içinde uyaklara yer verilmezken dörtlüklerin sonlarında genellikle “etmiştir, büyütüştür, eylemiştir” gibi ses benzerlikleri ile ahenk desteklenmiştir. Sonuç olarak şiir, çocuğa yönelik ilkelerinin birçoğunu taşımaktadır. Ancak özellikle estetik duyarlığın 8. sınıf düzeyi için yeterli olmadığı görüldüğünden şiirin ders kitabında yer almasının uygun olmadığı anlaşılmıştır.

4.6.6. Vatandaşlık Teması

Şiirin Adı: Yaşamaya Dair

1.

Yaşamak şakaya gelmez,

Büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
Bir sincap gibi mesela,
Yani, yaşamının dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
Yani, bütün işin gücün yaşamak olacak.
Yaşamayı ciddiye alacaksın,
Yani o derecede, öylesine ki
Mesela, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
Yahut kocaman gözlüklerin,
Beyaz gömleğinle bir laboratuvarda
İnsanlar için ölebileceksin,
Hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için
Hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken
Hem de en güzel en gerçek şeyin
Yaşamak olduğunu bildiğin hâlde.
Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
Yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin,
Hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
Ölmekten korktuğun hâlde ölüme inanmadığın için
Yaşamak, yani ağır bastığından.

2.

Diyelim ki ağır ameliyatlık hastayız,
Yani, beyaz masadan,
Bir daha kalkmamak ihtimali de var.
Duymamak mümkün değilse de biraz erken gitmenin kederini
Biz yine de güleceğiz anlatılan
Bektaşi fikrasına,
Hava yağmurlu mu, diye bakacağız pencereden,
Yahut da sabırsızlıkla bekleyeceğiz
En son ajans haberlerini.
Diyelim ki dövüşülmeye değer bir şeyler için,
Diyelim ki cepheleyiz.
Daha orda ilk hücumda, daha o gün
Yüzükoyun kapaklanıp ölmek de mümkün.
Tuhaf bir hınçla bileceğiz bunu,
Fakat yine de çıldırması merak edeceğiz
Belki yıllarca sürececek olan savaşın sonunu.
Diyelim ki hapisteyiz,
Yaşımız da elliye yakın,
Daha da on sekiz sene olsun açılmasına demir kapının.

Yine de dışarıyla beraber yaşayacağız,
İnsanları, hayvanları, kavgası ve rüzgârıyla
Yani, duvarın arkasındaki dışarıyla.
Yani, nasıl ve nerede olursak olalım
Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşanacak...

3.

Bu dünya soğuyacak,
Yıldızların arasında bir yıldız,
Hem de en ufacıklarından,
Mavi kadifede bir yıldız zerresi yani,
Yani bu koskocaman dünyamız.
Bu dünya soğuyacak günün birinde,
Hatta bir buz yığını
Yahut ölü bir bulut gibi de değil,
Boş bir ceviz gibi yuvarlanacak
Zifiri karanlıkta uçsuz bucaksız.
Şimdiden çekilecek acısı bunun,
Duyulacak mahzunluğu şimdiden.
Böylesine sevilecek bu dünya
“Yaşadım.” diyebilmen için...

Nazım Hikmet RAN (Eselioğlu vd, 2021: 262-263).

Tablo 4.6.6. “Yaşamaya Dair” Şiiri Değerlendirme Tablosu

Ölçütler	Değerlendirme Sonucu
Dil ve Anlatım Uygunluğu	+
Estetik Duyarlık	+
İleti ve Değer Aktarımı	+
Temaya Uygunluk	-
Şekil Unsurlarının Uygunluğu	+
His / Duygu Aktarımı	+
İdeolojik Dayatmadan Arınlık	+
Çocuk Gerçekliği	+
Düzeye Uygunluk	+

8. sınıf Türkçe ders kitabında Vatandaşlık teması içinde yer alan “Yaşamaya Dair” şiiri üçlü bir seriden oluşur. Duru bir Türkçeyle, pürüzsüz bir üslupla kaleme alınan şiirde olumsuz örnek teşkil edecek herhangi bir anlatım bulunmamaktadır. Estetik duyarlığın gözetildiği edebi değeri yüksek bir şiir olan Yaşamaya Dair, aynı zamanda modern Türk şiirinin öne çıkan eserlerinden biridir. Şiir, dil ve anlatım ile

estetik duyarlık ölçütlerine uygundur. İçinde yaşadığımız dünyayı ve hayatı her yönüyle sevmeyi teşvik eden şiir duygu ve ileti aktarımı yönüyle başarılıdır. Aşağıdaki dizelerde bu duygu ön plandadır:

Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
Yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin,
Hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
Ölmekten korktuğun hâlde ölüme inanmadığın için
Yaşamak yani ağır bastığından. (Eselioğlu vd, 2021: 262).

Şiir, düzeye uygunluğu ve çocuk gerçekliğini kuşatması açısından başarılıdır. Şiirde, 8. sınıf düzeyindeki öğrenciyi içine çekebilecek bir dünya tasavvuru ve idealist düşüncelere kapı aralayan bir duyarlık söz konusudur. İdealizmi içeren dizeler aşağıdadır:

Beyaz gömleğinle bir laboratuvarıda
İnsanlar için ölebileceksin,
Hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için
Hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken
Hem de en güzel en gerçek şeyin
Yaşamak olduğunu bildiğin hâlde. (Eselioğlu vd, 2021:262).

Toplam 57 dizeden oluşan şiirin tek başına 8. sınıf ders kitabı için uzun olduğu anlaşılabilir. Ancak sırasıyla 20 dize, 23 dize ve 14 dizelik üçlü bir seri olması şiiri parça parça değerlendirmemize imkân tanımaktadır. Şiirin lirik akışı ve okuru içine çeken anlatım güzelliği ortadadır. Üç parça halinde düşünüldüğünde şiir yorucu bir hal almayacak, uzunluğu sorun oluşturmayacaktır. Şiirde ahenk serbest tarzın nesre yakın formuyla doğal bir anlatımla sağlanmıştır. Ayrıca birbirine uzak “yıldız, dünyamız, bucaksız” gibi dize sonu ses benzerlikleri seyrek olarak göze çarpmakta ve bu ses benzerlikleri şiirin ahengini daha da güçlendirmektedir.

Samimi üslubu ve yarattığı olumlu atmosferiyle şiirin çocuk dünyasına hitap ettiği, 8. sınıf düzeyindeki öğrenciler için uygun olduğu ve ideolojik bir kaygının güdülmediği görülmüştür. Yaşamaya Dair şiiri hakkında tek olumsuz değerlendirme temaya uygunluğu yönüyle yapılabilir. Vatandaşlık teması içinde yer verilen şiirin aslında her parçası ayrı bir temaya uygunluk gösterir. Yaşamaya Dair 1 şiiri Kişisel Gelişim ya da Erdemler temasına daha yakın bir muhtevaya sahiptir. Yaşamaya Dair 2 şiirinin Birey ve Toplum temasıyla daha uyumlu olduğu söylenebilir. Öte yandan Yaşamaya Dair 2 şiirindeki yer yer karşımıza çıkan olumsuz durum aktarımı şiirin ders

kitabında yer alıp almaması hususunda soru işareti yaratabilir. Yaşamaya Dair 3 şiiri ise doğa ve evren temasına uygunluk gösterir. Şiirin ders kitabında en uygun temaya konulmaması ders kitabı için bir sorun oluşturabilir ancak bu durum şiirin niteliğini azaltan bir aksaklık değildir. Özellikle Yaşamaya Dair 1 ve 3 şiirlerine daha uygun temalarda 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer verilmesi gerekmektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirler çocuğa görelilik ilkelerinden yola çıkılarak oluşturulan çocuk şiiri ölçütlerine göre tek tek incelenmiştir. Her şiir ayrı ayrı değerlendirildikten sonra ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

1. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında her sınıf düzeyinde serbest okuma metinleri hariç 32 metin yer almaktadır. 5. sınıf ders kitabında 5 metin, 6. sınıf ders kitabında 4 metin, 7. sınıf ders kitabında 3 metin ve 8. sınıf ders kitabında 6 metin şiir türündedir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer verilen toplam 128 metin arasından sadece 18 metnin şiir türünde olması nicelik olarak yetersizdir.
2. Ders kitaplarında şiire en çok yer verilen temalar 4 şiir ile Milli Kültürümüz ve 3 şiir ile Erdemler temasıdır. Birey ve Toplum, Atatürk ve Milli Mücadele, Okuma Kültürü ile Vatandaşlık temalarında 2'şer şiire, Zaman ve Mekân, Doğa ve Evren ile Duygular temalarında 1'er şiire yer verilmiştir.
3. Ders kitaplarında yer alan temalar arasında Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Kişisel Gelişim ile Sanat temalarında şiire yer verilmediği görülmüştür. Tezimiz kapsamında şiir seçkisi hazırlarken de Sanat teması hariç söz konusu temalara yönelik uygun şiir örnekleri bulmakta güçlük çekilmiştir. Ancak az sayıda da olsa ders kitabında yer almak için yeterli niteliğe sahip şiirler olduğu tespit edilmiş ve tavsiye şiirler listesine eklenmiştir. Ders kitabında Sanat temasında şiire yer verilmemiş olması ise önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.
4. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki 5 şiirden sadece 2'si çocuk şiiri ölçütlerinin tamamını karşılamaktadır. 6 ve 7. sınıf kitabında ise ölçütlerin tamamına uyan şiirin olmadığı görülmüştür.
5. 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerde bütün ölçütlere uyan şiir bulunmamakla birlikte üç şiir için ayrı bir başlık açmak gerekir. Necip Fazıl Kısakürek'in Kaldırımlar şiiri modern Türk şiirinin başarılı örneklerinden biri olmasına rağmen 8. sınıf öğrencileri için düzey üstü bir metindir. Nazım Hikmet'in Yaşamaya Dair şiiri ise şiirsel niteliği ders kitabında yer almaya elverişli olmasına rağmen içinde bulunduğu temaya uygunluk

göstermemektedir. Vatandaşlık teması yerine içeriğine daha uygun temalarda yer aldığı takdirde 8. sınıf Türkçe ders kitabında kullanılabilir. İlhan Geçer'in İnsanla Güzel başlıklı şiiri, çocuğa görelilik ilkeleri ve edebi duyarlıklar açısından uygun bir şiir olmasına karşın daha alt sınıf düzeylerindeki ders kitaplarında yer almalıdır.

6. Türkçe ders kitaplarındaki 18 şiir içinde en fazla ihmal edilen çocuk şiiri ölçütleri 10'ar defa ile estetik duyarlık ve düzeye uygunluk ölçütleridir. Şiirlerin yarısından fazlasında bu ölçütlerin gözetilmemiş olması kaygı vericidir. Ayrıca 18 şiir içinde dil ve anlatım uygunluğunun 8 şiirde, çocuk gerçekliği ve duygu aktarımının 7 şiirde gözetilmediği görülmüştür. Türkçe ders kitaplarında çocuklara genellikle sanatsal niteliği düşük şiirler sunulduğu anlaşılmıştır.
7. Şiirlerde ihmal en az olan ölçütlerse 1'er kere ile temaya uygunluk ve ideolojik dayatmadan arınıklık olmuştur. Ders kitaplarındaki şiirler aracılığıyla çocuklara politik yönlendirmeden kaçınılmış olması olumlu anlamda dikkate değerdir.
8. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 3 şiir kitapta sırasıyla ilk üç temada yer almaktadır. Bir ders kitabında bir eğitim öğretim yılı boyunca 8 tema işlendiğine göre çocuklar ders kitabı aracılığıyla eğitim öğretim yılının sadece ilk döneminde şiirle buluşmaktadır. İlk dönemin sonu ile ikinci dönemin tamamında çocuklar derste şiir metni işlememektedir. Yıl boyunca 3 şiir nicelik olarak zaten yetersizken böylesine hatalı bir dağılım ile çocukların şiirle aralarında kapanmaz mesafelerin açılabilmesi hesap edilmelidir.

Muttalip Söylemez, "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin ve Şairlerin Seçimi Üzerine Bir İnceleme" başlıklı çalışmasında çocuklara sunulan şiirleri şöyle sınıflandırır: "Edebiyatımızda çocuk şiirleri iki şekilde karşımıza çıkmaktadır: çocuk duyarlılığını yansıtan, tamamen çocuklar için yazılmış şiirler; çocuğu ele alan, çocuktan bahseden şiirler" (Söylemez, 2019: 11). Söylemez'in tespiti gösterir ki çocuklara sunulan şiirlerde aranan ölçütler eksik ve yetersizdir. Çünkü tamamen çocuklar için yazılmış veya içinde çocuk olan şiirler ortaokul Türkçe ders kitaplarında ihtiyaç duyulan şiir niteliğini karşılamaya yeterli değildir. Bu tarzdaki şiirler belki ilkokul kademesi için geçerli olabilir. Ancak 12-15 yaş aralığında bulunan çocukları sadece çocuktan bahseden ya da tamamen çocuklar için yazılmış şiirlerle kısıtlamak

onları gelişim dönemlerine göre çocuksu denilebilecek şiirlerle sınırlandırmak anlamına gelir. Bu durum çocukların gençlik dönemine adım atarlarken şiirin sahil dünyasından ve hazzından uzak kalmalarına sebep olacaktır. Ortaokul ders kitaplarında modern Türk edebiyatının seçkin şairlerinden çocuklara uygunluk gösterecek şiirlere yer verilmesi gerekir. Bu da yukarıdaki iki ölçüte bir üçüncüsünü daha ekler. Dahası eklenen bu ölçüt ortaokul Türkçe ders kitaplarının şiir varlığını besleyecek en güçlü damardır. Zaten ortaokul Türkçe ders kitaplarında yetişkin şiirlerinden yer yer güçlü çoğu zaman da zayıf örneklerin çocuklara sunulduğuna bulgular ve yorumlar kısmında işaret edilmişti. Burada yapılması gereken doğru şiir örneklerinin ortaya konmasıdır.

Aliye Nur Ercan “8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Şekil, Tema ve Tür Açılımlarından İncelenmesi” adlı çalışmasında ders kitaplarındaki şiir metinlerinin niteliğinin düşüklüğünü belirtmiş ve farklı şiir örnekleri ile seçkin şairlerin çocuğa görelilik açısından uygun şiirlerine ders kitaplarında yer verilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Bilim ve Teknoloji, İletişim gibi temalarda şiirlere yer verilmesinin önemi üzerinde durmuştur. Ercan’ın genel yaklaşımını uygun bulmamıza karşın “İletişim”, “Bilim ve Teknoloji”, “Sağlık ve Spor” gibi temalarda şiir metinlerine yer verilmesi gerektiğini vurgulaması teoride uygun bir yaklaşım gibi görünmektedir. Ancak bu temaları nitelikli şiirlerle desteklemek oldukça güçtür. Örneğin Bilim ve Teknoloji teması, şairleri şiir yazmaya iten duygu ve düşünce dünyasının şimdilik uzağında bir temadır. Bu tez kapsamında tavsiye şiirler listesi hazırlanırken yapılan kapsamlı literatür taramasında da bu temalara uzaklık dikkat çekmiştir. Klasik ve modern Türk şiirinin sayıca zenginliğine rağmen Bilim ve Teknoloji, İletişim gibi temalar için nitelikli şiirler bulmakta güçlük yaşanmıştır. Sağlık ve Spor teması içinse nitelikli şiir bulmak mümkün olmamıştır. Bu sonuçlar, bize zoraki yazılmış, sanat kaygısı barındırmayan zayıf şiirlerin salt temaya uygunluk adına çocuğa sunulmasındansa hiç sunulmamasının daha yerinde olacağını gösterdi. Bazı temalara nitelikli şiir bulunamıyorsa şiir varlığı zengin olan başka temalarda birden fazla nitelikli şiire yer verilerek telafi yoluna gidilmesi daha doğru bir tutum olacaktır.

Nihat Bayat (2012) “Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirlerin Şiirbilim Açısından Görünümü Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmasında sınıf düzeyi yükseldikçe ders kitabındaki şiirlerin seviyelerinin de hiyerarşik bir yükseliş

göstermesi gerektiğini şöyle belirtmiştir: “7. sınıf ders kitabında bulunan şiirler anlatım düzlemi, içerik düzlemi ve bütünsel açıdan genelde düşük düzeyde şiirsellik içeren betiklerdir. Ancak Mustafa Kemal’in Kağnısı şiiri, kitapta yüksek düzeyde şiirsel bulunan tek örnektir. Bununla beraber 7. sınıfların 6. sınıf öğrencilerine oranla daha gelişmiş olması bu şiirin buraya konmasının uygun olacağını düşündürmüş olabilir. Bunun doğru olduğu kabul edilirse, belirtilmelidir ki 8. sınıf Türkçe kitabına daha şiirsel metinlerin konması ve bu hiyerarşinin sürdürülmesi gerekirdi.” Yukarıda belirtilen hiyerarşi Türkçe ders kitabında sınıf düzeyi arttıkça şiirde dilin daha sanatlı, anlamsal derinliğin daha yoğun, biçimsel zenginliğin daha fazla olmasıyla ilgilidir. Sınıf düzeyi yükseldikçe kitaplara şiirsel gücün arttığı metinler konulması düşüncesi dikkate değerdir. Özellikle soyut işlemler dönemine geçen öğrencilere hitap eden 6, 7. ve 8. sınıf ders kitaplarındaki şiirlerin, klasik ve modern Türk şiirinin çocuğa göreliği ihmal edilmeyen seçkin örnekleri arasından seçilmesi gerektiğini bize bir kere daha göstermektedir.

Ortaokul ders kitaplarında seçkin şairlerden çocuğa görelilik ilkelerini karşılayan şiirlerin yer alması hususundaki görüşümüzü hem bizim ders kitaplarımızdan hem de eğitim öğretimde modern politikaları başarılı şekilde uygulayan devletlerden örneklerle desteklemek mümkündür. Örneğin Almanya’da 8. sınıf düzeyinde okutulan ve bizdeki Türkçe ders kitabına karşılık gelen “Deutschbuch” Almanca ders kitabında klasik veya modern Alman edebiyatından seçkin şairlere yer verilmektedir. Bu ders kitabında 19. yy sonları ve 20. yy başlarında yaşamış olan Alman şair ve yazar Kurt Tucholsky’nin 8. sınıf ders kitabında “Augen in der Großstadt” adlı şiirine yer verilmiştir. Şiir “Metaphern Verstehen” yani “Metaforları Anlamak” konu başlığı altında işlenmektedir. Şiirin kaynak dilindeki hali ve Türkçe çevirisi sırasıyla aşağıdadır:

Augen in der Großstadt - Kurt TUCHOLSKY
Wenn du zur Arbeit gehst
am frühen Morgen,
wenn du am Bahnhof stehst
mit deinen Sorgen:
da zeigt die Stadt
dir asphaltglatt
im Menschentrichter
Millionen Gesichter:
Zwei fremde Augen, ein kurzer Blick,

die Braue, Pupillen, die Lider –
Was war das? vielleicht dein Lebensglück...
vorbei, verweht, nie wieder.

Du gehst dein Leben lang
auf tausend Straßen;
du siehst auf deinem Gang,
die dich vergaßen.
Ein Auge winkt,
die Seele klingt;
du hast's gefunden,
nur für Sekunden...
Zwei fremde Augen, ein kurzer Blick,
die Braue, Pupillen, die Lider;
Was war das? kein Mensch dreht die Zeit zurück...
Vorbei, verweht, nie wieder.

Du mußt auf deinem Gang
durch Städte wandern;
siehst einen Pulsschlag lang
den fremden Andern.
Es kann ein Feind sein,
es kann ein Freund sein,
es kann im Kampfe dein
Genosse sein.
Es sieht hinüber
und zieht vorüber...
Zwei fremde Augen, ein kurzer Blick,
die Braue, Pupillen, die Lider.
Was war das?
Von der großen Menschheit ein Stück!
Vorbei, verweht, nie wieder. (Langner vd, 2015: 127).

Kentlerde Gözler – Şükran YİĞİT (Çev.)
Sabah erkenden
İşe giderken
Bütün dertlerinle
İstasyonda beklerken
Kent gösterir sana
Asfalt kayganlığında

Bir huniden akıp giden
Milyonlarca çehre:
İki yabancı göz, bir anlık bir bakış
Kaşlar, gözbebekleri, göz kapakları –
Neydi o? Belki de hayatının şansı...
Bitti, geçti gitti, yok gerisi.

Hayatın boyunca
Binlerce sokaktan geçersin
Yoluna seni unutup gidenler çıkar
Bir göz pırıldar
Ruhun ışıldar
Bulursun aradığını,
Ama sadece birkaç saniye...
İki yabancı göz, bir anlık bir bakış
Kaşlar, gözbebekleri, göz kapakları –
Neydi o? Kimse döndüremez zamanı geriye...
Bitti, geçti gitti, yok gerisi.

Yolun boyunca giderken kentlerde
Yürümek zorunda kalırsın bir uçtan öbür uca
Bir nabız atışı kadar kısa bir anda
Yabancı, öteki çıkar karşına
Sana bir düşman da olabilir
bir dost da
Ya da bir yoldaş olabilir
Kavganda
Bir an baksa da sana
çekilir sonra...
İki yabancı göz, bir anlık bir bakış
Kaşlar, gözbebekleri, göz kapakları –
Neydi o? Büyük insanlıktan küçücük bir parça!
Bitti, geçti gitti, yok gerisi (Yiğit: 2020).

Görüldüğü üzere eğitim öğretim alanında başat ülkelerden biri olan Almanya'da okutulan bir ders kitabında, ortaokul düzeyindeki öğrencilere metafor öğretiminde Alman edebiyatının seçkin şairlerinden alınmış bir şiirden yararlanılmıştır. Bu çalışmada da Türk edebiyatının önemli şairlerinden Türkçe ders kitaplarına koyulabilecek düzeydeki şiirler tespit edilerek bir seçki oluşturulmuştur.

Ders kitaplarında yer alması gereken şiirler meselesi her şeyden önce poetik bir tartışma zemininde yürütülmelidir. Yola buradan çıkıldığında varılacak yer, çocukların Türkçe ders kitapları aracılığıyla doğru şiir metinlerine kavuşmasını sağlayabilir. Poetik bir zeminde ele alınmayan yaklaşımlar, şiiri sanatsal ürün olarak merkeze alamaz ve şiiri öncelenen başka bağlamlara araç kılmaktan öteye geçiremez. Çocuklara sunulacak şiirler, ileti kaygısı dışında sadece sanatsal yönüyle öne çıkan metinler olmalıdır. İletiyi sunmanın da inceliği vardır. İletiyeye doğrudan değil şiirde bir alt metin okuması yapılarak ulaşılabilmelidir. Ayrıca her ileti her yaş grubuna verilmemeli, gelişim evreleri takip edilmelidir.

Şiir, poetika veya şiir teorisi bağlamında bugüne kadar bir edebi ürünün, bir şiirin estetik gücünü belirleyebilecek kesinlik içeren bir değerlendirme formülü geliştirilememiştir. Edebi estetiği evrensel bir çerçeveye sokabilecek ya da kullanıldığında bir edebi metni doğrudan daha estetik kılacak bir metodun olduğunu söylemek olanaksızdır.

Bir estetik görüş, dile getirildiği noktadan ve kendisini dile getiren kişiden bağımsız olarak düşünülemez. Bir okur ya da eleştirmen Turgut Uyar'ın şiirini kendi beğenisine göre güzel bulabilir. Ya da Cemal Süreya'nın Turgut Uyar şiirine ilişkin güzellik yargısını kendi beğenisine dayanak gösterebilir. Ancak yine de bir edebi yapıya yönelik estetik yargı öznellikten bütünüyle ayrılamayacak ve tam bir nesnellığe kavuşamayacaktır.

Öte yandan bir şiirin bütün estetik ölçütlerinin onu okuyan kişi tarafından belirlendiğini söylemek ve estetik algıyı salt öznel bir deneyimle açıklamak da mümkün değildir. Çünkü edebiyat estetiği, alelade kişisel bir beğeni algısıyla değerlendirilip açıklanabilecek bir estetik duyarlılığın çok ötesindedir. Türkçe ders kitaplarına yönelik şiirler belirlenirken bu aleladelikliğin ve seçici komisyonun öznel tutumlarının kitaba konulacak şiirlerde doğrudan etkin olmasının önüne geçilmelidir.

Edebiyat metinlerinin nitelik olarak birbirinden ayırt edilmesinde eleştirmen gözü kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu göz; iyi bir metni kötü bir metinden, güçlü bir şiiri zayıf bir şiirden ayırabilir; metinler arasında estetik değeri karşılaştırmada bir terazi işlevi görür. Şiir metinlerine eleştirmen gözü ile bakabilmek için poetik açıdan hareket edilmelidir. Politik, salt kültürel veya kişisel saplantı içeren her türlü yaklaşım şiirin poetik tarafının gölgede bırakılmasına yol açacaktır. Böylesi bir eleştirinin nesnel ve sağlıklı olması mümkün değildir. Türkçe ders kitaplarına şiir seçen

komisyonlarda iyi şiirle kötü şiirin ayırdına varabilecek yüksek birikime ve yüksek estetik duyarlıklara sahip uzmanlar yer almalıdır.

Borges, Norton Konferanslarında Çinlilerin dünyayı 10 bin nesne (varlık) olarak adlandırmasından hareketle yer yüzünde üretilebilecek metafor sayısı hesabı yapar. Buna göre bir metafor en az iki varlık arasındaki ilişkiden doğuyorsa dünyada 10000'in 1'lisi, 10000'in 2'lisi, 10000'in 3'lüsü...10000'in 9999'lusu alınıp toplamlarının sonucu kadar sayıda muazzam bir metafor üretimi olanağı vardır. Bir matematik formülü üzerinden çıkan bu çarpıcı sonuç şiirde özgünlüğü yakalamadaki mümkünün vurgusudur. Dünyada veya dilde var olan sözcük ve kavram miktarının her şaire özgün bir şiir dili kurma fırsatı sunmaktadır. Hal böyleyken belli başlı kalıpları tekrar etmekten kaçınmayan, şiir işçiliği yeterli olmayan ve kolaya kaçılmış şiirlerin literatürde yer ettiği gerçeğini de göz ardı edemeyiz. Bu yönüyle şiir literatürümüzden ders kitapları için şiir tespit etmeye çalışırken uzman gözünün her zamankinden daha titiz bakmak gibi bir sorumluluğu vardır.

Şiirde sanatsal kaygı ve özgünlük dilsel yaratılarla mümkündür. Zihin dünyasında yaratılan imgeler ve metne dökülerek insanlar dünyasına dağılan metaforlar başarılı şiirin mihenk taşlarıdır. Metafor ya da mecaz olarak adlandırılan kavram bir bakıma imadır, sezdirmedir. Bir metinde ne amaçlanıyorsa amaçlansın sezdirme metodu doğrudan aktarıma göre hem daha sanatsal hem daha işlevseldir. Hele ki sanatsal bir bakış açısı geliştirmekle bazı kültürel değerlerin aktarımı aynı metinde eritmek isteniyorsa. Dolayısıyla ders kitaplarında yer alacak bir şiirde aranacak ilk özellik özgünlük olmalıdır. Türkçe ders kitaplarında sanat değeri ve özgünlüğü yüksek, değer aktarımı yönüyle işlevsel ve çocuk gerçekliğine uygun şiirlerin yer alması Türkçe dersinden beklenen hedeflerin gerçekleştirilmesine imkân sağlayacaktır.

Sözcüklerle kurulmasından ve sözcüklerin bir araya gelerek yeni ve güzel anlamlar yaratmasından dolayı şiir, bitmez tükenmez bir sözcükler deryasına sahiptir. Hem genel manada şiirin hem de özeldir Türk şiirinin evreninde, Türkçe ders kitaplarına doğru şiirler seçmeye imkan tanıyacak bir zenginlik mevcuttur.. Böylesine dil ve edebiyat zenginliği içinde edebi değeri düşük ve sığ metinlerin ders kitaplarında yer bulması dile, kültüre ve yetişen nesillere yapılan bir haksızlık olacaktır. Bu sebeple Türkçe ders kitaplarına şiir seçecek kurulların konunun uzmanlarından oluşması ve çalışmanın belli bir disiplin içinde yürütülmesi gerekmektedir.

Şiir insana hayat karşısında bir duruş sunar. Şiirin okuruna verdiği sahici duyguların coşkunuğu, kıvrak imgelerle zihinde yarattığı canlılık insanın adeta temel ihtiyacı gibidir. Müzik ruhun gıdasıdır sözüne gönderme yaparak denilebilir ki şiir kalbin, aklın ve ruhun oksijenidir. Çünkü gerçek şiir yeni, güçlü ve güzel dizelerle insanın iç dünyasını genişleten, ferahlatan günün ve hayatın ortasında nefes aldırın bir alandır. Bu bağlamda İlhan Berk'in Üç Kez Seni Seviyorum Diye Uyandım adlı şiiri okuruna böyle bir etkiyi sunacak niteliktedir:

Cumhuriyetin ilk günleri gibiydi yüzün.
Kalktım sonra bir aşağı bir yukarı dolaştım
Şiirler okudum şiirlerdeki yaşa geldim
Karanfil sakız kokan soluğunu üstümde duydum.
Eskitiyorum eskitiyorum kalıyor ne kadar güzel olduğun (Berk, 2021: 353).

“Cumhuriyetin ilk günleri gibiydi yüzün” Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte aşama aşama gelişecek olan kişisel ve toplumsal özgürlüğün insana verdiği ferahlık, sevgilinin yüzüne bakınca şairin ruhuna işleyen ferahlıkla bir dizede armonilemiştir. Şiirin diğer dizeleri de bu etkiyi destekler biçimde kurulmuştur.

İsmet Özel'in Yaşamak Umrumdadır şiiri de özgün yapısıyla okuruna hayat karşısında bir duruş sunmaktadır:

“Sabah şairin üstüne saldırıyor
yaşamaktan bir güneşle kaplanıyor onun kalbi
onun kalbi topraktan sıyrılıyor
aşk dahi sıyrılıyor topraktan” (Özel, 2011: 101).

Şiirin ilk dört dizesi olan bu dizelerin, yaşamının ne denli bir dirilik ve dik başlılık gerektirdiğinden yola çıktığı söylenebilir. Hayatın şaire/insana bir saldırı gibi düşünülebileceği, bunun karşısında yaşamak nimetinin yürekte oluşturduğu bir güçle bu saldırıya karşı konulabileceği ifade edilir. Şiirin sonraki bölümlerinde geçen “Yaşamak debelenir içimde kıvrak ve küheylan / beni artık ne sıkıntı ne rahatlık haylamaz” dizeleri, yaşamının içte oluşturduğu devinimin vardığı safhaları iletmesi bakımından önemlidir. Yaşamak Umrumdadır şiirinin insana yüklediği yaşama sorumluluğu ve enerjisinin oldukça etkileyici olduğu görülmektedir. Elbette bu şiirler yetişkin okura yöneliktirler. Fakat özgünlük, dilin kullanımı ve hayata karşı teklif ettikleri duruş bağlamında çocuklara sunulacak şiirlerde aradığımız ölçütleri yetişkin düzeyinde sergileyen örnekler olarak görülmelidir.

Türkçe ders kitapları için hazırladığımız şiir seçkisinden alınan Cahit Sıtkı Tarancı'nın Bu Sabah Hava Berrak şiiri de çocuklara sunulacak şiirlerde aradığımız ölçütleri taşıyan örnek bir metindir. Aşağıdaki dizelerde insanın hayata olumlu bakabilmesinde, içindeki yaşama sıcaklığını keşfedebilmesinde doğaya yüklenen anlamın orijinal ifadesiyle karşılaşılır.

bu sabah hava berrak;
bu sabah her şey billurdan gibi.
gök masmavi bu sabah,
güzel şeyler düşünelim diye.
yemyeşil oluvermiş ağaçlar,
bulutlara hayretinden. (Tarancı, 1987: 143).

Yine seçkiye aldığımız Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Allah'a ve Bize Dair adlı şiirinin ilk iki dördlüğü çocuklara sunulacak şiirlerde aradığımız ölçütleri örneklemek üzere aşağıda verilmiştir:

Allah ne kadar büyüktür,
Ekinlere güneş verir çocuğum.
Beni mavi sabahlara devreder,
Mavi güller gibi uykum.

Allah ne kadar büyüktür,
Kuşlar gönderir dallarımıza.
Karanlıklar kalbe dolduğu vakit,
Nasibi terk ederiz bir yıldıza. (Dağlarca, 1969: 129).

Bu şiirde hayata ve Allah'a dair öğretici dayatması veya öğütlenme yoktur. Çocuğu yaşamın felsefesi ve Yaradan'ın varlığına yaklaştıracak tertemiz, yalın imgelerden kurulu sıcak bir anlatım vardır. Tam da bu sebeple başarılı bir çocuk şiiri örneğidir. Bu bağlamda salt nasihat eden veya fikir dayatan, politize olan şiir örnekleri çocukları hayata, dünyaya tek pencereden baktırmakta ve inanç değerlerini çocuğun kalbinden uzaklaştırmaya ya da yanlış anlamasına neden olabilmektedir.

Yukarıda paylaştığımız şiir örneklerinden hareketle denilebilir ki bir şiir tematik çerçevesi itibarıyla neyi anlatırsa anlatsın aslında insana, dünyaya, hayata dair bir şeyler söyler. Bu anlam evreni çocukların kalplerinde ve zihinlerinde hep vardır ancak gelişmeyi ve derinleşmeyi bekler. Başarılı şiir örnekleri çocuklara bazen hayatın olumsuz yanlarına karşı direnebilmeyi öğretirken bazen insanın, doğanın

güzelliklerine karşı açık ve keşfedici olmanın değerini sezdirir. Bazen de varoluşsal ihtiyaçlarını sorgulayıcı ve tatmin edici olmada önemli ipuçları verir.

Verilen örneklerden hareketle özgün ve sanatsal değeri yüksek olan şiirlerin insanın yaşama enerjisini yükselttiği, duygu ve düşüncelerini harekete geçirerek okurun dünya ile nasıl bir ilişki kuracağına dair ipuçları sunduğu görülecektir. İyi bir şiir okurunun hayata şiir okuru olmayanlardan daha farklı, daha derinlikli bakacağı tahmin edilebilir. İyi şiir okurlarının bu derinliği; kişisel gelişimlerine, insan ilişkilerine, akademik başarılarına, sanatsal ilgilerine, hayata bakış açılarına etki edecektir. Dolayısıyla çocukları iyi birer şiir okuru olarak yetiştirmek onların kişisel, duygusal, toplumsal gelişimlerine katkı sağlayacaktır. Bu sorumluluk aile ile birlikte okulun, öğretmenin ve ders kitaplarının niteliğine bağlıdır. Türkçe ders kitaplarına alınacak şiirlerin genç kuşakları farklı düşünme biçimlerine ve sahah duygulara yöneltici nitelikte olması beklenir. Şiir zihnin ve kalbin üst katlarında adeta özgürlüğün surlarında yazılır. Her bir şiirde özgürlük daha da büyür. Şiir ve şair kendiliğini ve özgürlüğünü her adımda yeniden ve daha güçlü ilan eder. Şair İsmet Özel şiirin özgürlüğe ihtiyacı olmadığını ancak özgürlüğün şiire muhtaç olduğunu belirtir. Şiirde özgürlük ise şiiri meydana getiren unsurlardan herhangi birine kapılıp gitmemeyi gerektirir. Örneğin, şiirde biçimin öncelenmesi şiirin biçimini güçlendirebilir fakat bu öncelene şiirin bütününe zarar verebilir. Çünkü şiir salt biçimden ibaret değildir. Dahası biçim kusursuz bile olsa bu durum şiirin sadece teknik tarafını güçlendirebilir. Oysa şiir düşünce, duygu, özgün metaforlar, doğal söyleyiş gücü gibi pek çok unsur ve özelliği bir arada tutmalıdır. Biçimin öncelenmesi diğer hususların ihmeline yol açabilir. Bu açıdan şiirde salt kusursuz kafiyeye ve vezin düzeninin varlığı tek başında o metni iyi şiir yapmaz. Çocuklara sunulacak şiirlerde en göze batan kusurlardan biri de budur. Şiir, teknik olarak başarılı olduğu için hemen hemen diğer tüm özellikleri sanatsal nitelikten yoksun ürünler çocuk şiiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkçe ders kitaplarında bu gibi metinlerin çocuk şiiri olarak yer alması büyük bir kusurdur.

Sonuç olarak Türkçe ders kitaplarında yer verilecek şiirleri belirleyecek komisyonlarda şiir bilgisinin yanında şiirsel derinliği olan, hayata estetik bakabilen, çalışma dikkati ve disiplini yüksek uzman kişilerin görev alması sağlanmalıdır. Böylece Türk şiirinin seçkin örneklerinden ders kitaplarına alarak doğru şiirleri çocuklara sunma sorumluluğu yerine getirilebilir. Bu tez kapsamında 5, 6, 7, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan ve yer almaya aday Türkçe Öğretim Programındaki

temalara yönelik tavsiye şiirler seçkisi oluşturularak ortaokullar için Türkçe ders kitabı hazırlayacak olanlara bir fikir sunulmak istenmiştir.

5.1. Tavsiye Şiirler Seçkisi

Tavsiye şiirler seçkisi, tezimiz kapsamında çocuğa görelilik ilkeleri baz alınarak belirlediğimiz çocuk şiir ölçütlerine göre ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alabilecek şiirlerden oluşmaktadır. Seçki, doküman inceleme tekniği ile hazırlanmıştır. Bu çalışmaya, cumhuriyet dönemi Türk şiirinin eserlerine ulaşılabilen kayda değer bütün isimleri; Karacaoğlan, Yunus Emre gibi geleneksel Türk şiirinin öncü şairleri ile günümüz Türk şiirinde olgunluk çağında bulunan İsmet Özel, Hilmi Yavuz, Haydar Ergülen, Cahit Koytak, Süleyman Çobanoğlu gibi şairlerin şiir kitapları dâhil edilmiştir.

Çalışma sonucunda, Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan 16 tema içinden hiçbir sınıf düzeyinde Sağlık ve Spor temasına uyumlu, çocuğa görelilik ilkelerinin tamamını karşılayan nitelikli şiir tespit edilmemiştir. Bunun dışında 5. Sınıf düzeyi için Vatandaşlık ve 8. Sınıf düzeyi için Hak ve Özgürlükler ile Çocuk Dünyası temalarına da uygun, çocuğa görelilik ilkelerinin tamamını karşılayan nitelikli şiirin bulunmadığı görülmüştür. Şiir seçkisi ortaokul Türkçe ders kitapları için bütün sınıf düzeylerini içeren 64 temanın 57'si için en az bir şiir olmak üzere toplam 208 adet şiirden oluşmaktadır.

5.1. 1. 5. Sınıf Düzeyi Tavsiye Şiirler Seçkisi

5. Sınıf “Erdemler” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Dost Yüreğin Geniş Olsun – Bestami YAZGAN

Bağrı yanık dağlar gelir,
Dost yüreğin geniş olsun.
Gözü yaşlı çağlar gelir,
Dost yüreğin geniş olsun.

Güneş batsa ay doğmalı,
Semâdan ışık sağmalı,
İçine dünya sığmalı,
Dost yüreğin geniş olsun.

Gözü gönlü açlar vardır,
Himmete muhtaçlar vardır,
Hüzün yüklü göçler vardır,

Dost yüreğin geniş olsun.

Mazlum ksz olabilir,

Sevgi yetim kalabilir,

Hak misafir gelebilir,

Dost yüreğin geniş olsun. (Yazgan. 2013: 108).

Gl İncitme Gönül - Bestami YAZGAN

ieklerle hoş geçin,

Balı incitme gönül.

Bir küçük meyve için

Dalı incitme gönül.

Konuşmak bize mahsus,

Olsa da bir güzel ss,

“Ya hayır de, yahut sus.”

Dili incitme gönül.

Sevmekten geri kalma,

Yapan ol, yıkan olma,

Sevene diken olma,

Gl incitme gönül.

Başın olsa da yüksek,

Gzn enginde gerek,

Kibirle yürüyerek

Yolu incitme gönül.

Mevlâ verince azma,

Geri alınca kızma,

Tten ocağı bozma,

Kl incitme gönül.

Dokunur gayretine,

Karışma hikmetine.

Sahibi hürmetine

Kulu incitme gönül. (Yazgan, 2013: 77-78).

Sevenlere Selam Olsun - Bestami YAZGAN

Yâr-ı sâdık bilir hâlden,

Aşk dersini alır glden,

Karşılıksız tâ gönülden

Sevenlere selam olsun.

Yeşerip sevgi glşeni

Kuşatsın ruhu, bedeni.
Bir gül için bin diken
Sevenlere selam olsun.

Öz nefsinı kayırmadan,
İnsanları ayırmadan,
Kimselere duyurmadan,
Sevenlere selam olsun.

Tutuşarak için için,
Hiç sormadan neden, niçin,
Sevdiğini Allah için,
Sevenlere selam olsun. (Yazgan, 2013: 118).

Ana Öğüdü, Tahsin SARAÇ

Çiçekleri ezme yavrum
Çiçekler bir yüreğe benzer
Çiçek ezen, insan ezer.

Sakin sen kuş vurma yavrum
En engin bir kardeşlikte
Uçar kuşlar gökyüzünde.

Tüfikle oynama yavrum
Şakacığı bile çirkin
Bir canlıyı öldürmenin.

Gel bir çiçek ol sen yavrum
Kendi ülkenin renginde
Şu yeryüzü demetinde (Ay, 2001: 367).

5. Sınıf “Milli Kültürümüz” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Fatih, Ulubatlı, Akşemsettin - Coşkun ERTEPINAR

Biri bir sur burcunda doğdu düşüncelere
Al al...
Biri düşünceleriyle baktı karanlık düşüncelere
Bizans'a bakar gibi beyaz bir at üstünde.
Biri burca bayrak dikti kan kırmızı,
Ulubatlı Hasan'ım
Asırlardır ölmez!

Biri Büyük Sultanım, beyaz atlım,
Karadan gemiler yürüttü,
Denize at sürdü
Asırlardır batmak bilmez!
Aynı tabloda görünür üçü de
Biri Sultanı biri er, biri pîr
Al bir şafak açmış ellerinde hepsinin
Bayrak bayrak
Hepsinin elleri çiçek gibi beyaz,
Alınları nur gibi ak
Hepsinin çelikten yoğrulmuş gücü,
Hepsinin kalbi ipekten yumuşak (Ertepinar, 1963: 73).

Türkiyem - Dilaver CEBECİ

Baş koymuşum Türkiye'min yoluna
Düzlüğüne, yokuşuna ölürüm,
Asırlardır kır atımı suladım.
Irmağının akışına ölürüm.

Deli sular, salkım-saçak söğütler,
Kışlada kumandan, asker öğütler,
Yaylalarda ata biner yiğitler,
Bozkurt gibi bakışına ölürüm.

Sevdalıyım, yangın yeri bu sinem
Doksan yıldır çile çekmiş hep ninem.
Pınarlardan su doldurur Eminem
Mavi boncuk takışına ölürüm.

Düğünüm, derneğim, halayım, barım,
Toprağım, ekmeğim, namusum, arım,
Kilimlerde çizgi çizgi efkârım,
Heybelerin nakışına ölürüm (Cebeci, 2016: 141).

Akıncı – Yahya Kemal BEYATLI

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik;
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kabilelerle...

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan;
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Bir gün dolu dizgin boşanan atlarımızla,
Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla.

Cennette bugün gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde.

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik! (Beyatlı, 2008: 13)

5. Sınıf “Milli Mücadele ve Atatürk” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Atatürk’e, Birlikte Savaşanlara ve Çocuklarına VI – Cahit KÜLEBİ

Bir gemi yanaştı Samsun’a sabaha karşı
Selam durdu kayığı, çapası, takası
Selam durdu tayfası
Bir duman tüterdi bu geminin bacasından bir duman
Duman değildi bu
Memleketin uçup giden kaygılarıydı
Samsun Limanına bu gemiden atılan
Demir değil
Sarılan anayurda
Kemal Paşa’nın kollarıydı
Selam vererek Anadolu çocuklarına
Çıkarken yüce komutan
Karadeniz’in halini bir görmeliydi
Kalkıp ayağa ardı sıra baktı dalgalar
Kalktı takalar
İzin verseydi Kemal Paşa
Ardından gürleyip giderlerdi
Erzurum’a kadar
Bu ne inançtı ki, Kemal Paşa
Atının teri kurumadan
Sürüp geldin yeni yeni savaşların peşinde (Külebi, 2013: 219).

Örnek - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Subaylardan kurulu bir manga
Ne güzel
Öyle saldırıyorlardı ki

Göze göz, dişe diş,
Subaylarca erdiler.

Subaylardan kurulu bir takım
Ne güzel
Nasıl yapabiliyorlardı şaşıyorduk
Koşarken dağ gibi
Yürürken yer'diler.

Subaylardan kurulu bir takım daha
Ne güzel
En büyük savaşıardan,
Bayrak dalgalanırcasına
Kocaman bir örnek verdiler.

Subaylardan kurulu bir bölük
Ne güzel
Öyle saldırdılar ki
Yeryüzü yok oldu birdenbire,
Göklerdiler (Dağlarca, 2007: 359).

5. Sınıf “Birey ve Toplum” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Selâm Olsun - Ahmet Hamdi TANPINAR

Selâm olsun bizden güzel dünyaya
Bahçelerde hâlâ güller açar mı?
Selâm olsun sonsuz güneşe, aya
Işıklar, gölgeler suda oynar mı?

Hepsi güzeldi kar, tipi, fırtına
Günlerin geçişi ardı ardına.
Hasretiz bir kanat şakırtısına
Mavi gökte kuşlar yine uçar mı?

Uzak, çok uzağınız şimdi ışıktan,
Çocuk sesinden, gül ve sarmaşıktan,
Dönmeyen gemiler olduk açıktan,
Adımızı soran, arayan var mı?... (Tanpınar, 2017: 32).

Memleket İsterim - Cahit Sıtkı TARANCI

Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.

Memleket isterim
Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Memleket isterim
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;
Olursa bir şikâyet ölümden olsun (Tarancı, 1987: 131-132).

5. Sınıf “Okuma Kültürü” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Yasin Efendi, Turgut UYAR

İstanbul’da bir Yasin Efendi vardır.
Sahaflarda bir dükkâncağızda.
Allah ne verirse ama üç ama beş,
Şükreder oturur...

Sabah erken gelir Sultan Selim’den
Dükkânının önünü sular süpürür.
Sahafların en güzel vaktidir,
Karşıdan karşıya yârenlik olur.

Bir çay ısmarlayınca acem çaycıdan,
Minderli sandalyesine kurulur
Bilinmez hayalleriyle saatlerce
Oyalanır durur...

Tarçın tarçın kokar elbiseleri,
Tesbih çekerek akşama kadar
Güvercinler için mısır, darı
Ve Mızraklı ilmihal satar.

Akşam oldu muydu Yasin Efendi

Paltosunu giyer, dükkânını kitler,
Beyazıt fırınından bir ekmek alıp,
Evine döner...

İstanbul'da bir Yasin Efendi vardır.
Sahaflarda bir küçük dükkânda,
Asma çardaklarının yeşilliği altında
Allah'ına şükreder oturur... (Uyar, 2011: 20).

5. Sınıf “İletişim” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Evim, Karım, Çocuğum - Ziya Osman SABA

Şu fakir mahallede bir göz evim olsaydı,
Nasıl sevinç içinde çıkardım şu yokuşu.

Arkadaşlık ederdi yolda ihtiyar komşu.
Nasıl hafif gelirdi eve taşıdıklarım.

Kapıyı ben çalmadan açiverirdi karım.
Her akşam tekrarlardım onun güzel adını.

Boynuma atılarak, "Baba!" derdi çocuğum.
Onu göğsüme basıp cevap verirdim: "Yavrum." (Saba, 2014: 40).

5. Sınıf “Hak ve Özgürlükler” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Doymak – Ziya Osman SABA

Doymak istiyorum Allah'ın denizine,
Deniz rüzgârına, pırıl pırıl engine.
Vapur, sandal, ne varsa denizlerde giden,
Tam yolla, çala kürek, pupa yelken;
Sürmek köpükler içinde motörü,
Üstünde yola çıkmış bulutlar sürü sürü,
Altında dilsiz balıkların ömrü,
Yürü, yürü, yürü ...
Doymak istiyorum denizlerde yol almaya,
Bir çınar gölgesinde rüyaya dalmaya,
Denize, karaya.
Ey, üzerinde nefes aldığım dünya,
Doymak istiyorum yaşamaya! (Saba, 2014: 155).

5. Sınıf “Kişisel Gelişim” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Değişmek – Mustafa ÖZÇELİK

Bir kuşun gelip
Konduğu olur pencerene
Beklediğin haberi getirmiş
Duyup dinlesene

Bakmışsın çiçek açmış
Ya da kar yağmış bahçene
At eskileri üstünden
Yenileri giysene

Gözyaşın akşamda kalsın
Çöz tutsaklığı içinde
Bırak başkasını şimdi
İçinden bir gülsene (Özçelik, 1997: 24).

Bir Günün Tarihi - Mustafa ÖZÇELİK

Usulca sönüyor yıldızlar
Gülümsüyor sabah uykulu gözleriyle
Uzun bir gece geride kalmış

Yüzümüze iyi gelen soğuk rüzgâr
Gün doğmadan penceremizde
Birazdan güneş sularla oynayacak

Şimdi önünde yeni bir hayat
Aynalara değil yollara bak
Sabah nasıl olmuşsa
Akşam da öyle olacak (Özçelik, 2012: 61).

Günaydın - Muzaffer Tayyip USLU

Kapalı duran penceremden
Odama giren sabah güneşi
Günaydın diyor

Sandalyanın sırtında ceketim
Dün gece olup bitenleri unutmuş
Uzun etme diyor işte.

Ve bir mırıltı
Kulağımın dibinde
Ben başlayan günüm
Aydınlığı getirdim sana

İnsanoğlu
Hadi kalksana
Peşinden lafa karışıyor pencere
Günaydın Muzaffer Bey
Sokaklar seni bekliyor
– Sokaklar beni bekliyormuş –
Günaydın (Uslu, 2001: 554-555).

5. Sınıf “Bilim ve Teknoloji” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Uçan Daireler - Bülent ECEVİT

bu sonsuz gök
bizden midir değil midir
bu yıldızlar
canlı mıdır cansız mı

dostlar olmalı
bu göğün içinde
düşman olmalı

canlıysa bu yıldızlar
toprağında can olmalı
nefes alınmalıdır
yaşanıp ölmeli

insan bu göğün boşluğuna dayanmaz
bir koca göğün içinde
bir ufacık dünyada yapayalnız
bir avuç insanla yaşanmaz

can olmalıdır göğün
yıldızlarında can
bize benzer veya benzemez
dost veya düşman

gelmeliler dünyamıza

içmeliler suyumuzdan (Ecevit, 2009: 89).

5. Sınıf “Zaman ve Mekan” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Kıran yağmur* – Gökhan AKÇİÇEK

Kırıldığında kalbi yağmurun

Duyan var mı?

Varsın olmasın

Dağ lalesi,

Sığırcık kuşu

Ve çobanaldata

Yumuşak huylu

Bir rüzgar

Öper, onarır onu

İki yanağından

Neye benziyor

Bu köyün ismi

Söyleyeyim mi

Mor kadifeye

Ya da

Türkçenin boynuna

İliştirilmiş

Zarif bir kolyeye

**Ordu Ulubey’de bir köy (Akçiçek, 2020: 30).*

Karadeniz - Kemalettin KAMU

Göklere aynasın, bulutlar serin

Bir ufak meltemle ürperir tenin

Fırtına türküsü enginlerinin

Köpük sularının perisi deniz

Gemiler görünmez dalga çığında

Bir hınç uğultusu var çığlığında

Duru sabahların gün ışığında

Serili bir kaplan derisi deniz

Kıyın yeryüzünün cenneti bize

Koylar sıra sıra, dağlar diz dize

Giresun, Görele, yemyeşil Rize
Siyah sularının perisi deniz (Kamu, 2019: 78).

Doğduğum Yer - Ömer SEYFETTİN

Buralardan çok uzakta bir köydü!
Beyaz, billûr bir derecik, içinden,
Hıçkırırdı, sevinerek geçerken.
Kenarında vardı birçok söğüdü...

Ben işte bu söğütlerin susmayan
Gölgesinde büyümüştüm. Evimiz
Tenhâ idi; ne yabancı, ne bir iz...
Bahçemizdi yakındaki o orman.

Bir ses: "Sevin!" derdi gülen rüzgârda,
Sevinçlere yoktu orda nihayet.
Sanılırdı bu ses gümüş dallarda

Görünmeyen bülbüllerin öğüdü!
Doğduğum yer, doğduğum yer... O cennet
Buralardan çok uzakta bir köydü (Polat, 2017: 177).

Bir Oda, Bir Saat Sesi - Ziya Osman SABA

Bir oda; içinde bir saat sesi.
Hayatın sırtımdan giden pençesi;
Ve beni maziye götüren bir el;
Eski günlerimiz, sessiz ve güzel..
Bulduğum kayıplar; her günkü yerin,
İşte konsol, ayna, köşe minderin,
Seccaden, tesbihin, namaz başörtün.
Bir şey değişmemiş sanki daha dün.
Yine ortancalar altı camının
Dışarda sükûnu yaz akşamının,
Bahçemiz sulanmış, ıslak her çiçek,
Kapı çalınacak, babam gelecek (Saba, 2014: 29).

Bir Yer Bilirim - Ziya Osman SABA

Bir yeşil yer bilirim ormanların içinde,
Bütün gün mavi bir gök, bir rüzgar, akşam esen.
Dedikodusuz bir köy, herkes kendi işinde,
Bahçeli, küçük bir ev, kapıyı çalınca: sen!

Arılar kovanlarda, kulübesinde köpek.
Her an düşüneneğim: Allah ne kadar iyi!
Bir parça aşk, bir parça sevinç, su, güneş, ekmek,
Bahtiyar; seveceğiz, yaşamayı, ölmeyi. (Saba, 2014: 78).

Bir Yer Düşünüyorum - Ziya Osman SABA

Bir yer düşünüyorum, yemyeşil,
Bilemem, neresinde yurdun.
Bir ev günlük güneşlik,
Çiçekler içinde memnun.

Bahçe kapısına varmadan daha,
Baygın kokusu ihlamurun.
Gölgesinde bir sıra, der gibi:
Oturun!

Haydi çocuklar, haydi,
Salıncakları kurun!
Başka dallarsa, eğilmiş:
- Yemişlerimizden buyurun!

Rüzgâr esmez, konuşur:
- Uçurtmalar uçun, çamaşırlar kuruyun
Mesut olun, yaşayın,
Ana baba evlat torun. (Saba, 2014: 121).

Bu Sakin Öğle Vakti - Ziya Osman SABA

Bu sakın öğle vakti... Mevsim taze, gün ılık.
Bir dersten çıkmış kadar içimde bir ferahlık.
Yeniden yapraklanan şu çınarın gölgesi.
Şu beyaz minareden dökülen ezan sesi.
Şu yosun tutmuş çeşme, her bir taş selvilikten,
Bana bahsediyorlar en sonsuz iyilikten.
Cetlerimin mermerde seyrettiğim yazısı.
Bir saatin vuruşu: günün henüz yarısı.
Çocukların koşusu, kuşların dem çekişi,
Mesud ediyor beni vatanımın güneşi. (Saba, 2014: 54).

5. Sınıf “Duygular” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Göçmen Kuğu - Abdurrahim KARAKOÇ

Gölde yüzen göçmen kuğu
Selam versem alır mısın?
Ağırlarım her konuğu
Gitme desem kalır mısın?

Bakışınla can kat bana
Her nefesin imdat bana
Ne gördünse anlat bana
Arkadaşım olur musun?

Dost özlemek nasıl bir şey?
Yol gözlemek nasıl bir şey?
Aşk gizlemek nasıl bir şey?
Yaşadın mı, bilir misin?

Mezar büyük, dünya küçük
Gün sayarız yarım-buçuk
Kalbim geniş, kapım açık
Davet etsem gelir misin?

Yükselirsin perde perde
Kanat süzersin göklerde
Sevdiklerin kimdir, nerde
Aramakla bulur musun? (Karakoç, 1997: 102).

Elde Büyüttük Sevgiyi – Bülent ECEVİT

Birlikte öğrendik seninle
avcumuzda yüreği çarpan
kuşa sevgiyi

El ele duyduk kumsalda denizin
milyon yılda yonttuğu
taşa sevgiyi

tırtılları tanıdık seninle baharda
tırtılken daha sevmeyi öğrendik
sevgiden üreyen kelebeği

toprağı evimiz gibi sevdik seninle
birlikte sevdik kuru toprakta
ev kren kstebeği

kstebeğinden toprağına taşına
trtlından kelebeğine kuşuna
el ele sevdik bu dünyayı

acıyla sevinciyle sevdik
yazıyla kşıyla sevdik
köy-köy ülke-ülke

gökler gibi sardı dünyayı
yağmur gibi sızdı dünyaya
dünya kadar oldu sevgimiz

el ele büyütüp el ele derdik
el ele derip insana verdik
verdikçe çoğalan sevgimizi (Ecevit, 2009: 80-81).

Buzağından ıkış - Bülent ECEVT

buzların rttğne bakmayın
ısınacak bir gün bu dünya
eriyecek buzağı
zdke buzları damla damla
yüreklerin sıcağı

nce kır çiçekleri başverecek
incecik yarklarından buzların
ve sonra toprak
doğurgan yorganıyla
dünyayı sarmalayacak

eridikçe buzlar
sevginin kuşağında
ısınacak bir gün
canlanacak bu dünya
umutların ocağında (Ecevit, 2009: 87).

Sıla - Cahit Sıtkı TARANCI

Gün bitti;
Akşam serinliğiyle başlıyor memleketim.
Doğduğum köy göründü;
Sakin yıldızlarıyla gittikçe yakınlaşan sema,
Dört nala kalktı atım sevincinden;
Uçaraktan gidiyorum sılaya.
Çocukluğumda uçurduğum uçurtmalar olacak
Bacalara takılan şu beyaz bulutlar;
Belki de rüzgârda namaz bezidir,
Yüzüne hasret kaldığım anacığım!
Herhalde beni bekleyenler var (Tarancı, 1987: 148).

Öyle Dalmışım Ki – Cahit Sıtkı TARANCI

öyle dalmışım ki bu akşamüstü,
komşu arsadır gözümde gökyüzü.

ben dünyadan bihaber bir çocuğum,
kayıp zıpzıplarımı arıyorum.

koşun çocuklar, koşun komşu kızlar,
avuçlarıma sığmıyor yıldızlar (Tarancı, 1987: 149).

Güvercinim Süt Beyaz – Gökhan Akçiçek

Aslında ben daha önce de
güvercinlere
gülümsemiştim

Hatırlıyorum şimdi
Bir yanımda nar ağacı
Vardı
Diğerinde zeytin

Küçücük elleri vardı hem
annenin
ve daha o günden
alfabesi
öğretiyordu dilini
sevginin

ah güvercinim
kimlere bırakıp da geldin
sevincin şakıyan sesini

kanatlarını merhametin

Sularda kırılışını

Ve

Süt beyaz gülüşünü

Hevesin (Akçiçek, 2020: 9).

Belki Uğrarım Şiiri - Gökhan AKÇİÇEK

Deniz kabuğu buldum

Dün Kumsalda

Kenarları düz

Yüzünü tuttukça güneşe

Dönüşüyor rengi birden

Yeşilden maviye

Bir ricam var senden anne

Böylesi yakışır büyüklüğüne

Lütfen, kabul et onu

Kırdığım çay bardağının

Yerine

Bağışlarsın artık beni

Öyle değil mi anne

Daha önce almıştım çünkü

Yanağının ölçüsünü

Öpücüğümle (Akçiçek, 2020: 11).

Arzum Ela'nın On Birinci Gün Şiiri - Gökhan AKÇİÇEK

Şimdilik karıştırıyorum

Yaban mersinini ve can eriğini

Ne zaman dönsem yüzünden

Anne

Su kuşları öpüyor bileğini

Kanat seslerini öğrendim

Yeni yeni

Martılar gürültücü

Güvercinler daha sakın

Çiçek de olurum kim bilir

Anne

Beni ilkyazın göğsüne dikin

Üzülme anne
Soluduğum havaya içtiğim suya
Seni soruyorum
İlkin (Akçiçek, 2020: 91).

Uykusunda Bir Çocuk - Mustafa ÖZÇELİK

Dünya o kadar büyük ki
Yatağına sığmaz çocuk
İster ki
Bir bulut olsun anne göğsünde
Sonsuza kadar özgür

Hele bir yürüse
Ardından ırmaklar yürür
Çılgılığında
Kirlenmemiş yer altı sularının
Çılgın uğultusu

Nereye baksa bir çocuk
Annenin kalbi
Orada çarpar

Ağlasa ateşlerde yanar anne
Gülse uçurum uçurum
Sevinçler boşanır dilinden
Yüzünde dokunur
Sevginin ipek kumaşı

Oyunlar oyuncaklar
Dünyanın en tatlı telaşı

Uyur çocuk
Melekler öper yüzünden
Annenin yüzünde
Sağanak sağanak
Bitmeyen huzur (Özçelik, 2017: 56).

5. Sınıf “Doğa ve Evren” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Kuşlar - Ahmet Kutsi TECER

Bütün yaz bahçelerde ötüşen mini mini
Kuşların o sevdalı sesleri işitilir.
Onların Allah yollar sularını, yemini,
Onlar yalnız uçmayı ve ötmesini bilir.

Biri bir dalda yorgun, biri çılgın, havada,
Biri daha ötede öter, durmadan öter.
Akşam olunca döner, birleşirler yuvada,
Melekler bu yuvayı kanatlarıyla örter.

Gönül, sen de kaygısız, bu kuşlara benzersin.
Dilerim Allah'ımın rahmeti eksilmesin,
Baharın bu zavallı kuşları üzerinden.

Onlar baharın ruhu, kırların neşesidir,
O sevdalı kuşların musikisi, sesidir,
Bana şiirlerimin ahengini öğreten. (Tecer, 2001: 8).

Mürdüm - Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

Ağaç ağaç
Telli ağaç, pullu ağaç
Gül fidanı boylu ağaç
Şamdan şamdan kolların aç
Uza, uza boyumu geç
Gölgene evimi kurayım
saksâğanlar konsun dalına
Salıncaklar kurayım beline
Fenerler vereyim eline
Kurbanlar adayım yoluna

Bir ağacım adım mürdüm
Efendim istedi büyüdüm.
Uzadım geçtim boyunu
Gölgeme kurdun evini
Uzadım evin boyunca
Serpildim sevgin boyunca
Betim bereketim belli
Eriklerim ballı ballı

Dallarım var yetmiş kollu
Yoluna koymuşum başımı
Efendimi bekler dururum.
Eli değmezse elime
Mutlak kahrımdan ölürüm
Yabancı al bu eriği
Götür efendime göster
De ki: Senin maydanoz mürdüm
Büyüdü ellerinden öper. (Eyüboğlu, 2005: 200-201).

Yağmur – Cahit KÜLEBİ

Yağ hay mübarek
Şarıl şarıl
Yıka taşları toprakları
Tarlalar yeşerinceye dek

Artık geçti hüznün taşımının modası
Getir bize yeşillik, neşe getir
Sendedir bütün nafakamız
Bil ki bütün ümidimiz sendedir

Yıka taşları toprakları
Şarıl şarıl
Tarlalar buğday bekler senden çocuklar ekmek
Dünyanın da yüzü yıkanmak gerek
Yağ hay mübarek (Külebi, 2013: 71).

Gece Bahçelerinde, Cahit Sıtkı TARANCI

gece bahçelerinde
ışıldayıp da bazan,
olgun meyve halinde
sallanırken yıldızlar,
“elim yetişmez!” diye
görenin içi sızlar.
bu sızıyı içinde
sen de duyduğun zaman
öyle kendi kendine
yum gözlerini bir an:
düşer eteklerine
bir bir ahû yıldızlar;
sen istediğin zaman,

senindir bu yıldızlar (Tarancı, 1987: 63).

Sayıklayan Ağaç – Cahit Sıtkı TARANCI

Güzü duymayagörsün ağaç,
Artık her günü bir işkence;
Bir hayale dalar her gece,
Başında gök ürperen bir taç.

Göz kırparken ona yıldızlar,
Baharında sanıp kendini
Çağırır eski bülbüllerini
Ağaç pırl pırl sayıklar (Tarancı, 1987: 128-129).

Çevirmenlerim - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Gece karanlığı
Aydınlığa çevirir.

Toprağı su
Yeşile çevirir.

El çizgiyi
Yazıya çevirir

Gökyüzünü bilim
Yeryüzüne çevirir.

Taşı yel
Yontuya çevirir.

Sessizliği kuş
Türküye çevirir.

Yiğitler tutsaklığı
Özgürlüğe çevirir (Dağlarca, 2007: 810).

Güzel Coşku 2-3 - Hasan Hüseyin KORKMAZGİL

2.
babacığım hani çiçek
babacığım hani kuş
hani nerde arı kardeş - kelebek
ya niçin gitmiyoruz güneşli tarlalara
niçin ateş yakmıyoruz tarlalarda
güneşi tutsan ya bırakmasan ya

küsüp küsüp gitmese ya uzaklara
nohutlar yıldız yıldız çiçeklense ya
arılar kelebekler konup kalksa ya
babacığım neden niçin
niçin çiçek açmıyor bu toprak
niçin arı gelmiyor balkonumuza
doktora söylesen ya
haplardan yuttursan ya
o ateşler o geçen yazlar
tuzlu yeşil o nohutlar
sanki neden gelmiyorlar bizim balkona
neden nohut ütmüyoruz ateşte

3.

karıştırma yavrucuğum
dağıtma toprağın o İnce imbiğini
ürkütme kuşları - tuzlu ağustosların
küstürme böceklerini
senin o mavi mavi
senin o pembe pembe
düşlerinde yıldız yıldız
gülen nohut çiçekleri
yeter de artar bile (Korkmazgil, 1988: 47-48).

Ağacım – Orhan Veli KANIK

Mahallemizde
Senden başka ağaç olsaydı
Seni bu kadar sevmezdim
Fakat eğer sen
Bizimle beraber
Kaydırak oynamasını bilseydin
Seni daha çok severdim

Güzel ağacım
Sen kurduğun zaman
Biz de inşallah
Başka mahalleye taşınmış oluruz (Kanık, 2010: 18).

Al Gönünü Yağmurun - Süleyman ÇOBANOĞLU

Al gönünü yağmurun
toprağa kül serpererek

kırlangıç yüreciğim
şakıyarak, sekerek

işte kurur iğdeler
kokulu mayıs kurur
devrilir uyku düşe
koşan toynak burulur

yün giymeyi severdi
yalnızdı diyecekler
bir vakitler Süleyman
kırlangıçlar, böcekler (Çobanoğlu, 2009: 89).

5. Sınıf “Sanat” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Küçük Ressam - Bedri Rahmi EYÜBOĞLU
İçimde renkler uçuşur
Al yanar yeşil tutuşur
Ne sihirdir ne keramet
Ne de el çabukluğu marifet
Bu bir ressam oğlu ressam işidir

Sağ yanımda usul usul
Morla turuncu konuşur
Beri yanda kuzgunî siyahlardan
Ödü patlamış beyazlar
Ötede çil yavrusu gibi dağılmış pembeler
Kenarda yüzlerce senedir
Özlediği kahverengine kavuşmuş bir sarı
Beride Bursa çinilerine değmiş
Yunmuş yıkanmış bir memleket rüzgârı
Bazan ılık bazan serin
Işıl ışıl yanıyor mavilerin
Dilerim Allahtan dert görmesin
İki kocaman çiçek gibi açılmış gözlerin
Minicik ellerin (Eyüboğlu, 2005: 105).

5. Sınıf “Çocuk Dünyası” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Mavi Işık – Behçet NECATİGİL
Sen bir çiçeksin,
Annen saksı.

Azıcık hastalansan
Odalar yaşlı

Sevincimiz, üzüntümüz
Hep sana bağlı,
Senden gelir gücümüz
Doğan güne karşı

Bizim çocukluğumuz
Karanlık paslı,
Sen güneşlerde yaşa
Altın saçlı!

Gökten düşen mavi ışık,
Mavi ışıklarda dünya.
Evlerin yaşaması
Sen olunca (Necatigil, 2013: 36).

Perili Ev – Behçet NECATİGİL

Bak, masa, işte
Yerini bulmuş şimdi
Biz yokken bu eve
Besbelli biri girdi.

Allahım, çamaşır
Yıkanmış, ütülü!
Ben giderken bu kitap
Yere düşmüştü.

İçemezdim suyundan
Dibi yosundu, sahi!
İmkânı yok inanmam
Bu başka sürahi.

Emektar çul keçe
Yeni gibi tertemiz.
Ocakta ateş yanyor
Yanyor lambamız.

Hemen yatasım geldi

Bir hal olmuş perice,
Tüyden hafif
Yatağıma değince.

Gezmiş eşyada belli
Bir kadının elleri (Necatigil, 2013: 36).

Çocukluk – Cahit Sıtkı TARANCI

Affan Dede'ye para saydım
Sattı bana çocukluğumu
Artık ne yaşım var, ne adım
Bilmiyorum kim olduğumu
Hiçbir şey sorulmasın benden;
Haberim yok olan bitenden.
Nu bahar havası, bu bahçe
Havuzda su şırıl şırıldır.
Uçurtmam bulutlardan yüce,
Zıp zıplarım pırıl pırıldır
Ne güzel dönüyor çemberim
Bitmese horoz şekerim (Tarancı, 1987: 165).

Bahar ve Çocuk - İhsan SEZAL

İçim sevgi... içim sen
Gördükçe sevincini
Nasıl sevinirim bir bilsen

Senin için açarım çiçeklerimi
Güllerimi ve günlerimi
Seninle boyarım renklerimi

Oyunlarını benim için oyna
Tut kanatlarından kuşları
Her çocuk bir zümrüdüanka

Baharsam seninle bahar çocuk
Güneşsem, aysam, yıldızsam
Üç aylık bir ömür benimki
Her anımı seninle doldursam (Ay, 2001: 216).

Çocuk - Osman SARI

Ey çimenler üzerinde
Bize el sallayan çocuk
Ayakta zor duran çocuk

İşte birden düşüverdin
Bir çiçek daha düşmüş
Gibi çiçekler üstüne

Bugün geçiyorken burdan
Bir tren penceresinden
Ansızın gördüm seni
Ey çiçekler arasında
Bize el sallayan çocuk
Ayakta zor duran çocuk

Ne kadar tazedir şimdi
Üstüne bastığın çimen
Topuğunu öpen çimen
Bize el eden ellerin
Bize el sallayan çocuk
Ayakta zor duran çocuk (Ay, 2001: 307).

Çocuğun Düşü - Sedat UMRAN

Çocuk hayâl ediyor: Bulut olaydım keşke
ne güzel olurdu annemin göğünde yitmek

Çocuk hayâl ediyor: Bir kuş olaydım keşke
ne güzel olurdu annemin saçına konmak

Çocuk hayâl ediyor: su olaydım keşke
ne güzel olurdu annemin sesine karışmak

Çocuk hayâl ediyor: Çiçek olaydım keşke
ne güzel olurdu annemin sevincinde açmak (Ay, 2001: 333).

Uyku - Ülkü TAMER

Bana çiçek gönderme
Bir kuş ağacı gönder
Dallarında gezinsin
Kül rengi güvercinler

Konsunlar yastığıma
Uyutmak için beni
Sırtlarında kuş tüyü
Gagalarında ninni

Kaldırıp yatağıma
Uçursunlar göklere
Kendimi yıldızlarda
Bulayım birdenbire

Bana çiçek gönderme
Bir kuş ağacı gönder
Alnıma dokunanlar
İyileşmiş desinler (Tamer, 2021: 180).

5.1. 2. 6. Sınıf Düzeyi Tavsiye Şiirler Seçkisi

6. Sınıf “Erdemler” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Dostlar Beni Hatırlasın – Âşık Veysel ŞATIROĞLU

Ben giderim adım kalır
Dostlar beni hatırlasın.
Düğün olur bayram gelir
Dostlar beni hatırlasın

Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han, konan göçer
Ay dolanır yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın

Can bedenden ayrılacak
Tütmez baca yanmaz ocak
Selam olsun kucak kucak
Dostlar beni hatırlasın

Ne gelsemdi, ne giderdim
Günden güne arttı derdim
Garip kalır yerim yurdum
Dostlar beni hatırlasın

Açar solar türlü çiçek
Kimler gülmüş kim gülecek
Murat yalan ölüm gerçek
Dostlar beni hatırlasın

Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Dostlar beni hatırlasın (Küçükakın, 2009: 39).

İyimserlik – Coşkun ERTEPİNAR

Kimseye bir şey dediğimiz yok
Alnımızın teriyle yaşıyoruz bu dünyada
Güneşin doğduğuna şükrediyoruz
Ağacın dal budak saldığına.
Dünya nimetidir diyoruz
Geçtiğı toprağı sulayan ırmağı.
Karanlık geceleri gözlerimizle yokluyor
Işığını sunuyoruz yıldızlara kalbimizin.
Düşlerimiz gerçekleşse de bir
Gerçekleşmese de
Kalbimiz katı değil çok şükür
Kalbimiz bahar sisleri kadar yumuşak,
Düşüncelerimiz alabildiğine hür... (Ertepinar, 1963: 42).

Şehitler Şehitlere Der Ki – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Biz sustuk,
Yetiştiler bebese anası kızı.
Biz sustuk ama
Susmadılar;
Parladı en iri gecede,
Kaderin en uzak yıldızı.

Biz sustuk,
Bağrımızda yeryüzünce bir sızı.
Biz sustuk,
Çoluk çocuk geriden;
Dağlar diliyle söylediler,
Maceramızı (Dağlarca, 2012: 57).

İnsanla Güzel – İlhan GEÇER

Her şey insanla güzel,
Doğan güneşe karşı gerinen evler,
Mavi rüzgârların koştığı sokak.
İnsansız olursa sevimsiz resim gibi
Dal uçlarında göveren bahar,
Tarlada boy veren o altın başak.

İnsanlar, canım insanlar!
Işıklar, renkler hep sizin için.
Sizinle anlamlı gökler ve deniz,
Sizinle bölüşür sevinci kuşlar.
Siz oldukça tehlikesiz,
Karanlıklar yokuşlar.

Sabahlar sizinle aydınlık,
Elleriniz uzandıkça mavi, bulutlar.
Sizin için kızarır dalında yemiş,
Sizin için yağar bereketli yağmurlar.

Sıcak dostluklar, sevgiler varken,
Savaşlar, kinler, öfkeler neden?
Bırakıp gideceğiz bir gün,
Dünya bu kadar güzelken. (Eselioğlu vd, 2021: 28).

Ana Oğul - Kemal ÖZER

Oğul bakıyor
Yürümeyi göze alamayan yaşlı anaya
Adım atsın diye koluna giriyor
Ve düşünüyor yıllar öncesini o anda:
“Onun gibiydim bir zamanlar
Ayaklarım güvensiz, titrek
Beklerdim uzatsın da kollarını
Esirgesin beni yürümeye başlarken”

Aynı ürpertili bekleyiş, aynı sevecen dayanışma
Yön değiştiriyor şimdi ikisi arasında (Özer, 1983: 67).

6. Sınıf “Milli Kùltürümüz” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Athılar – Fazıl Hùsnù DAĞLARCA

Athılar gùkleri aştılar bir daha
Kocaman maviye şaştılar bir daha

Su yeni ot yeni dal yeni kuş yeni
Athılar gùtürür ta beni ta seni

Bir yakın uzakta yaklaşı ele dek
Masallar içinden bir yakın gelecek

Yeryüzü başlarken duymuşsun ilk hızı
Parlamış alnında yaşamak yıldızı

Yellere karşı sen yellerce es estir
Yankılanan Türkçe ol ta için bir sestir

Der ki gel gidersin gidersin der ki gel
İyiye doğruya ulaşmak ne güzel.

Kocaman maviye şaştılar bir daha
Athılar gùkleri aştılar bir daha (Dağlarca, 2007: 193).

Kopuz – Fazıl Hùsnù DAĞLARCA

Hele kuş olsam
Hele gün
Ben uçar uçmaz da mavi
Mavilerden yüksele gün

Hele dağ varsam
Hele gün
Geleceğin yollarına
Yörük atlarla yele gün

Hele yol olsam
Hele gün
Doldursam çiçek yelleri
Ses ederken güzele gün

Hele köy olsam

Hele gün
Sığsa otursa büyüse
Kazma kürekle ele gün

Hele söz olsam
Hele gün
Türkü eyleseler beni
Konsa en uzak tele gün

Hele su aksam
Hele gün
Çorak tarlalardan sonra
Varacaktır bir sele gün (Dağlarca, 2007: 1064).

Her Şey Fetih Hazırlığında – Yavuz Bülent BAKİLER

I.

Bir zafer sıcaklığı doldurur gönülleri
Ana gibi, yar gibi
Tekbirlerle geçip gider bütün atlılar
Atlılar rüzgâr gibi.

Bir zafer sıcaklığı doldurur gönülleri
Sıyrılır kılıçlar kından
Sıvazlar sakalını gülümseyerek Hünkâr
Pırıl pırıl hadîs-i şerifler geçer aklından

Pırıl pırıl hadîs-i şerifler geçer aklından
Birdenbire kırkbin yürekle büyür
Al bir küheylân şahlanır Bizans sûrları üstüne
Hünkâr görünür

II.

Yeşil yeşil tutuşur yıldızlar hikmetinden
Mazgallardan bir ışık sızar inceden-ince.
Teker teker hücumu kalkacak dağlar taşlar
Allah! Allah! deyince.

Uykusu kaçırılmış gecelerde
Çözülür sırrı bilmecenin.
Fethin sancısına tutulur

Nefesi kesilir gecenin (Bakiler, 2011: 231-232).

6. Sınıf “Milli Mücadele ve Atatürk” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Atatürk – Behçet Necatigil

Ben eskiden yurt deyince
Şimdi bir düş gibi gelir
O tarih ne tarihtir
Zaferler peşinde.

Sarp dağların eteğinde
Bunca ırmak
Yeşil vadilerden akarak
Dalıp gider bozkırların içine.

Herkes işinde gücünde
Gökyüzü, şanlı bayrak
Deniz, orman ve toprak
Yolumuzun üstünde.

Ben eskiden yurt deyince
Böyle düşünürdüm yurdumu,
Yurdun Atatürk olduğunu
Anladım Atatürk ölünce.

Atatürk bu yurda
Ellerini verdi,
Büyüyen çocuklarda
Atatürk'ün elleri.

Atatürk bu yurda
Gözlerini verdi,
Gökyüzü bir üzgün mavi
Atatürk öldü öleli (Necatigil, 1993: 192).

Gece Bayrak Su ve Biz – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Hafif idi dağ taş gönül gönül,
Azdık.
Gecedен
Bayraktan
Sudan,

Umardı ölüm bizi,
Biz ölümü ummazdık.

Bizce bilinir sevgisi toprağın,
İğde, kayısı, üvez.
Geceden
Bayraktan
Sudan,
Koca göklerin sevdiği,
Bizce bilinmez.

Alırdı bir şey,
Dizi dizi.
Geceden
Bayraktan
Sudan,
Yavaşça
Bizi (Dağlarca, 2012: 58).

Yalnız Köy- Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
Düşünürdü ağarmış Gülsüm Nine erkenden
Yalnızlığımı duya duya.

Ordudadır oğullar torunlar
Burdalar mı, değil,
Gitmiş
Kızlar gelinler çocuklar hep
Kağnılarla kağnılarla, mermi mermi göçmüş orduya.

Ağaç durayazmış
Kımıldamaz ot.
Sözde akar ya, değil,
Akar değil sanki
Su bilem,
Katılmış gitmiş buralardan
Su bilem,
Katılmış gitmiş buralardan
O da ulaşmış orduya.

Kendi soluğu bile ağzında değil Gülsüm Nine'nin

Soluğu
Gİtmiş katılmış
Orduya (Dağlarca, 2007: 328).

Sakarya Kurultayı – Fazıl Hİsnİ DAğLARCA

Bİtİn yurttan gelmişlerdir, dağ bakış, ova gİz
Kimi Vanlı kimi Çorumlu kimi İzmirlİ.
Birleşmenin gİzelliği bitmez tİkenmez ki oğul
Kurultay 320 kişidir.

Belirtirler çevrelerini
Birbirine karışmış saç sakal, uzak.
Gerçeğin bİyİk acısı duyulur duyulmaz
Kurultay 48 kişidir.

Yumruk sİz olunca gİzel
Sİz saldırı olunca
İşte nelerden sonra Mustafa Kemal yalnız,
Kurultay bir kişidir (Dağlarca, 2007: 362).

İstemdir – Fazıl Hİsnİ DAğLARCA

İstemdir
Kartaldan sonra gİklerdeki hız
İşte
İstemdir
Gİneş varken bile parlayan yıldız.

İstemdir
Ana oğul dede kız
İçi dışı yangın iken
Mustafa Kemal'in bakışlarında
Yaşamak dipdiri parlar yalnız.

İstemdir
Bende sende onda İtekinde milyon milyon ağız
İşte haykırır geleceğe
Ne çıkar yanmışsa yıkılmışsa yarısı yurdun
Biz bİtİn yurdu bir daha yaratacağız (Dağlarca, 2007: 584).

6. Sınıf “Birey ve Toplum” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Yüksek Evde Oturanların Türküsü – Gülten AKIN

Evleri yüksek kurdular
Önlerinde uzun balkon
Sular aşağıda kaldı
Aşağıda kaldı ağaçlar

Evleri yüksek kurdular
On bin basamak merdiven
Bakışlar uzakta kaldı
Uzakta kaldı dostluklar

Evleri yüksek kurdular
Cama betona boğdular
Usumuzdaydı unuttuk
Topraklar uzakta kaldı
Toprağa bağlı olanlar (Akın, 2019: 45).

6. Sınıf “Okuma Kültürü” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Çağrı – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Atadan oğula dek
Geceleyin gürültüler durunca
Dört yana dağılır kocaman bir çağrı
Türk Dil Kurumu'nun görkemli yapısından
Divanü Lügat-it Türk'te
Tüererken yeni sözcüklerimiz
Bu senin yazmandır söylemendir
Yönündür
Bilincindir
Uygarlığındır
Özgürlüğüdür
Bu senin yarınındır ey Türk genci (Dağlarca, 2007: 1401).

6. Sınıf “İletişim” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Bir Zamanlar – Hasan Hüseyin KORKMAZGİL

ne çok mektup getirirdi postacı
kimi yurt içindendi kimi dışından
ne çok dergi ne çok kitap ne çok gazete
renk renkti pulları hepsinin de

ben mi çok severmişim dostlarımı o zamanlar
yoksa onlar mı beni

aşk gibi bir şey oldu posta beklemek

yıllar var ki yoksunum o dost mektuplarından
sanki savaş sanki deprem
bir anda hepsi birden göçüp gitmişler sanki

ne çok selam getirirdi postacı bir zamanlar
aşk gibi bir şey oldu selam beklemek şimdi (Korkmazgil, 1985: 131).

6. Sınıf “Hak ve Özgürlükler” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Kentlerde Yaşayan Çocuklar da Oyun Oynamak İster – Eray CANBERK

kentler daralıyor yollar daralıyor
kaldırımlar daralıyor daralıyor bahçeler bile,
daralıyor masallara sığmayan evrenimiz
yürekllerimiz daralıyor gün geçtikçe
oynayacak yer bırakın bize

önce cadde kenarları sonra kaldırımlar
bahçeli apartmanların bahçeleri
size ayrıldı sizin otomobillerinizle doldu
okulumuzun önü düşlerimizin içi
oynayacak yer bırakın bize

caddelere şimşek gibi fırlıyorsak
haşarılıktan değil yaramazlıktan değil
bizim olması gereken yerler bize yasak
büyükler söz anlamaz büyükler bencil
oynayacak yer bırakın bize

hey babalar abiler amcalar yöneticiler
bir makina yığınınına kurban etmeyin bizi
aklınıza gelsin boş arsalarda oynadığınız günler
ama şimdi boş arsalar bile otomobil sergileri oynayacak yer bırakın bize. (Canberk,
1983: 52-55).

6. Sınıf “Kişisel Gelişim” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Engeller – Behçet NECATİGİL

Sen benim engelimsin beyaza.
Yaparım yıkılır,
Saldıran sularda silinen
Kumdan kuleler deniz kıyısında.

Sen benim düşmanımsın değişen,
Her seferinde ismin başka.
Ama hiç tadı yok yaşamının
Tam doğrulurken yeniden
Tarlama suların basmasa.

İnsanla vur, hastalığınla yere ser,
Sars beni paraca
Her yıkılışında kuvvetim artar
Işıyan köşe er geç benim
Sen benim geçidimsin beyaza (Necatigil, 2013: 44).

Bugün Hava Güzel - Cahit Sıtkı TARANCI

Bugün hava güzel,
Bugün içim içime sığmıyor.
Annemden mektup aldım,
Memlekette gibiyim.
Allaha çok şükür karnım tok;
Elimi uzatsam kahve fincanı dudaklarımdadır.
Kuşlar kaçmıyor benden;
Bir güvercin kanadında okşuyorum
Göklerin maviliğini.
Serçelerin cıvıltısıyla sınıyor içime
Ağaçların yeşilliği.
Bulutların ipek gölgesi
Çocukların yüzünde hışırıyor.
Çember çeviriyorum çocuklarla beraber
Elime çember almadan.
Düşüncelerimi nura gark eden güneşe sor,
Bu nisan rüzgârı da şahadet eder,
Bütün insanları kardeş biliyorum,
Cümlelerin sağlığına duacıyım.
Şayet ölürsem,

Helallaşmaya vakit kalmadan,
Hatırdan çıkarmayın beni;
Dünyaya benden selam olsun,
Her nefes alıp verişiniz (Tarancı, 1987: 150).

Her Gün Şaştığım Bu - Fazıl Hüsni DAĞLARCA

Her gün şaştığım bu
Ne evlerin güzelliği
Ne yepyeni serinliği yolların
Ne uyanmış ağaç
Ne duvarlara karanlıkta asılmış iri yazılar

Her gün şaştığım bu
Kocaman bir geceden sonra
Aydınlık yüzü insanların (Dağlarca, 1997: 142).

Pırpırlı Şiir - Orhan Veli KANIK

Uyandım baktım ki bir sabah
Güneş vurmuş içime
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm
Pır pır eder durur bahar rüzgârında
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm
Cümle azam isyanda
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm
Kuşlara
Yapraklara (Kanık, 2010, 73).

Tortular - Sina AKYOL

Aktığım nehir
Nereye taşır beni?

Nerede kalır
İncelmiş kumum?

Kıyıya vuran dalga
Arınır mı benden?

Öğrenmenin sevinciyle geçiyorum
Hayatı (Behramoğlu, 2001: 520).

6. Sınıf “Bilim ve Teknoloji” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Bilişim – Bülent ECEVİT

tüm verileri verdim bilgisayara
tüm kuralları verdim

bildiklerimi bilmediklerimi
duyduklarımı duymadıklarımı

tüm soruları verdim ona
tüm yanıtları verdim

sorunları verdim
çözümleri verdim

şan olsun diye
akıl da verdim

yürek kaldı bir tek
bana benden öğünecek (Ecevit, 2009: 63).

Gök'le Sayı – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Gök kendine eşittir
Eşittir
Eski sayıların toplamı
Yeni sayıların toplamına

Sayılar dolusu gök:
Yıldızlar

Tavşan kulaklarım
Bilinmeyen yerleri
Sayarcasına dinler göklerden yavaşça

Gök bakıştan yapılmıştır
Bakışlar sayılardan

Günler yıllar çağlar
Yüz değiştirmesidir sayıların
Göklerde (Dağlarca,2007: 1245).

6. Sınıf “Zaman ve Mekân” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Sorular – Ahmet EFE

Çocuk sordu:

— Zaman nedir?

“Akıp giden bir su belki

Önümüzde pusu belki...”

Çocuk sordu:

— Hayat nedir?

“Yeni açmış çiçek belki

Çiçekte kelebek belki...”

Çocuk sordu:

— Dünya nedir?

"Aldatıcı sevda belki

Görölmüş bir rüya belki...” (Ay, 2001: 31).

Bir Yaz Geçti – Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

Bir yaz geçti

Tozu dumana katarak

Kavun karpuz yüklü

Bir yaz geçti.

Bütün iştihalar tetikteydi

Ağaçlar kolum kanadım kadar benim

Deniz anam babam kadar iyiydi

Bir yaz geçti yanı başımızdan

Dışımızden tırnağımızdan

Alı al moru mor

Nefes nefese bir yaz geçti (Behramoğlu, 2001: 325).

Tokat’a Doğru – Cahit KÜLEBİ

Çamlıbel’den Tokat’a doğru

Tozlu yolların aktığı ırmak!

Ben seni çoktan unuttum,

Sen de unuttun mu, dön geri bak.

Atların kuyruğu düğümlü,

Bir yandan yağmur yağar, ıslak...

Bir yandan hamutlar şak şak eder

Bir yandan tekerler döner, dön geri bak

Orda, derenin içinde
İki üç akça kavak.
Tekerler döner, başım döner
Kavaklar yeşeriyor dön geri bak.

Orda, derenin içinde
İki üç çırılçıplak
Alçacık damı düşündükçe
Gözlerim yaşarıyor, dön geri bak.

Irmaklar gibi uzaklaşır
Bir türkü kadar uzak
Tekerler iki çizgi bırakır,
Hamutlar şak şak eder, dön geri bak (Külebi, 2013: 171).

Akdeniz'den Geçerken – Kemalettin KAMU

Suları pırıl pırıl, rüzgârı mis kokulu
Kuş uçurtmaz eski Türk kalyonlarının yolu
Sağda sıra dağlarla kabaran Anadolu
Yeşil eteklerinde tükeniyor Toros'un

Akşam pembeleşiyor bembeyaz tepelerde,
Eğiliyor bulutlar engine perde perde,
Dönüyorken kıyıları koyu bir lâciverde,
Sesini dinliyorum sularda Barbaros'un

Havada bir dost eli okşuyor derimizi,
Boynu bükük adalar, tanıyor sanki bizi,
İçimize çevirip yaşlı gözlerimizi
Geçtik yabancı gibi yakınından Rodos'un (Kamu, 2019: 51).

Türkiyem Anayurdum Sebebim Çarem – Yavuz Bülent BAKİLER

Ben, kağnılarla, yaylılarla büyüdüm geldim
Çocuk yüreğimi yakan türküler dinleye dinleye...
Mahzun kağnılarınla, nazlı yaylılarınla
Ve tozlu yollarınla sevdim seni Türkiye!

O tezek topladığım kırlar, yaylılar...
Başına oturduğum, ekme yediğimi tandır.

Türkiyem, anayurdum, sebebim, çârem...
Taşına, toprağına vurgunluğum bundandır...

Akşam karanlığıyla başlardı kurbağalar
Susar gökyüzü kadar, dinlerdim biteviye.
Gecemi besteleyen cır cır böceklerinle
Kurbağa seslerinle sevdim seni Türkiye!

Bir Peygamber sofrasıydı sofralarımız:
Biraz tandır ekmeğı, biraz çökellik...
Yoksulluğunla da bağlandım kaldım sana
Mecnunlar gibi üstelik.

Yağmurlar başlayınca odalarımız damlardı
Dizlerini döve döve ağlardı anam
Şimdi kırk ikindiler boyunca sırsıklam
Küçük kerpiç evlerin çıkmaz aklımdan!

Türkiyem! Hasretim, kınalı türküm!..
İç içe güzellik, uc uca kahr...
Yüreğimi bin parçaya börseler
Her parçası yine seni çağırır. (Bakiler, 2011: 33-34).

6. Sınıf “Duygular” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Anadolu Sevgisi - Abdurrahim KARAKOÇ

Sen bizim dağları bilmezsin gülüm,
Hele boz dumanlar çekilsin de gör.
Her haftası bayram, her günü düğün,
Hele yaylalara çıkılsın da gör.

Bilmezsin ovalar nasıldır bizde;
Kağnılar yollarda, yoncalar dizde...
Saydıklarım damla değil denizde,
Hele bir ekinler ekilsin de gör.

Görmedin sen bizim mavi suları,
Karlar eriyince kırar yuları...
Köpük olur beyaz, sel olur sarı;
Hele taştan taşa dökülsün de gör.

Sen bizim köyleri görmedin ki hiç,
Yolları toz, çamur, evleri kerpiç.
O kirli kabukta, o en temiz iç;
Hele bir yakından bakılsın da gör.

Anlamaz, bilmezsin sen bizim halkı,
Sevgiyi bulasın, yakına gel ki...
Kalıplar gerçeği göstermez belki
Gönül perdeleri sökulsün de gör (Karakoç, 2015: 56).

Annem – Ahmet Kutsi TECER

Tatilleri yanında geçiririm annemin,
Bir aydınlık belirir o sararmış benzinde;
Sevimli günlerde gamdan, tasadan emin,
Avunurum bir çocuk gibi onun dizinde.

Ömrüm eski bir masal havasına bürünür,
Mesut günler yaşarım, yarınları anmadan;
Günler bitmeyecekmiş gibi uzun görünür,
Gülerim, eğlenirim, şakırım usanmadan.

Fakat içli bir saat gibidir anne kalbi;
Ayrılırım dizinden kopan bir yaprak gibi,
Sonbahar bulutları örterken evimizi.

Onu her ayrılışım bir parça daha üzer,
Gözlerimi öperken fısıldar, yavaşça der:
"Bilmem göreceğ miyiz yine birbirimizi?" (Tecer, 2001: 9).

Ekmek Kıvrımları - Behçet NECATİGİL

çocukluğum, çocukluğum,
ah o cennet ülke
bir daha ele geçse
dediklerini duydum

kaybedilmemiş ki
hatıralar sağ olsun
ışıkları yandıkça
yeri belli çocukluğun.

ya canından bezmiş

sığınmışsanız bir ormana,
acaba o zaman da
çocukluğu arar mısınız?

benim de arkamda
renkli taşlar olsaydı
çocukluğuma giden yolu
bulmam kolay olurdu (Necatigil, 2013: 38).

Çocukluk – Cevdet Kudret SOLOK

Ne oldu çocukluğum?
Köşelerinde nefes nefes koştüğüm
Odalar?
Ortalarında tahta at koşturduğum
Geniş sofalar?
Sofalarda gizli yuvalarım, gizli yerlerim?
Hani benim kurşun askerlerim?
Bir oda içinde kurduğum şehir,
Geçtiğim nehir?

Hani benim hayallerim, emellerim,
Suya girince balık sandığım ellerim?
Bir leğende bir deniz gören ben,
Bir leğende Çin'e varan yelken?
Beni ufuklardan ufuklara götüren,
İçine binemedi biniğim tren?

Hani benim sevgilerim, kinlerim,
Yüzünde yüzümü gösteren potinlerim?
İçine girmeden girdiğim ev gibi
Yüzünü görmeden gördüğüm misafir?

Ah! Ne beyazdı yelkenim,
Ne güzeldi evlerim benim,
Ne ufaktı potinlerim,
Ne minikti ellerim benim!

Nerdesin çocukluğum,
Küçüklüğüm nerdesin?
Bir metrede bin metrede koşan tahta atım,

Bir metrede bir dünya gören saltanatım,
Her zaman her yeri alan kurşun askerim
Evlerim, potinlerim
Nerdesiniz?
Bana şimdi bir uzak,
Bir uzak yerdesiniz!
Nerdesiniz?

Elimde ne ev kaldı,
Ne evin yeri kaldı,
Sırtımda kumaş değil,
Bir ince deri kaldı
Ayağımda potinler
Gitti, izler kaldı... (Ay, 2001: 141-142).

Allah'a ve Bize Dair – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Allah ne kadar büyüktür,
Ekinlere güneş verir çocuğum.
Beni mavi sabahlara devreder,
Mavi güller gibi uykum.

Allah ne kadar büyüktür,
Kuşlar gönderir dallarımıza.
Karanlıklar kalbe dolduğu vakit,
Nasibi terk ederiz bir yıldıza.

Allah ne kadar büyüktür,
Yol verir gemimize denizler üstünden.
Garip sonsuzluklar duyarız
Sular akarken, bulutlar yürürken.

Ve Allah ne kadar büyüktür çocuğum,
Şükrolsun ruhumuz şimdi.
Nihayetsiz asırları içinde
Bizi tesadüf ettirdi (Dağlarca, 1966: 129-130).

Anne – Haydar ERGÜLEN

Sahi senden mi doğdum anne
Yollar nehirler kuşluk vakitleri dururken
bir insandan mı doğar bir çocuk

Anne senin yüreğın taş olsa dayanır mı
Kuş olsa çiçek olsa gündüz olsa
Kırılmaz mı acıdan bir sap menekşenin boynu (Ergülen, 2010: 13).

Kardelen - Mustafa ÖZÇELİK

Hoş geldin kardelen
Cesur çiçek gökçek melek
Bir kış gününde
Dayanamayıp yaşamının sevdasına

Merhaba hayat deyip
Aldırmadan kara rüzgâra
Dünyamıza geldin
Ne üşümekten korktun
Ne tufanlardan

Yeni bir sabahtı
Odamızda bir kuş sesiydi çığığın
Annenin yüzünde menekşe
Baban büyüdü dünyalar kadar

Sen kışımızda bahar
Bereketli bir yağmur olup
Yağ bahçemizin toprağına
Endişeli alınımıza
Çiçekler getir ellerinle

Ah, rüzgâr gülü, derin heyecan
Cuma güzelliğı ıtır kokulu saksı
Gülümse, içimize aksın sular
Bak sen geldin ısındık işte
Yeni bir renge büründü aşklar

Hoş geldin çoğalan gülümseme
Hoş geldin.
Bu kez dağlar doğursun beni anne
Sen de ılık bir yağmur ol
Durmadan yağ kanayan yerlerime (Özçelik, 2017: 60).

Kırlangıçlar – Vahap AKBAŞ

Yaz bahar ayları gelir
Bezenir erik dalları

Gelmez ama kırlangıçlar
sokaklarına
Yaz bahar ayları gelir
Giyinir kuşanır toprak
Ne kokular sürünür ne kokular
genç kızlar
ve toprak
Avdet eder tek tük de olsa
leylekler
Gelmez ama kırlangıçlar
sokaklarına
Tutar kırlangıç sayarım
çocukları
Süzülüp aralarından
Uçmak isterim arada bir
çocukluğuma
Yaz bahar ayları gelir
Körpe kuzular/çocuklar gelir
Gelmez ama kırlangıçlar
sokaklarına
Gelmez çocukluğum
Kırlangıç Sokağına (Ay, 2001: 385).

6. Sınıf “Doğa ve Evren” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Kış Şarkısı – Behçet NECATİGİL

Tam otların sarardığı zamanlar
Yere yüzükoyun uzanıyorum
Toprakta bir telâş, bir telâş
Karıncalar ötedenberi dostum.

Ellerime hanım böcekleri konuyor
Ne şeker şey onlar!
Uç böcek, uç böcek diyorum
Uçuyorlar

Pan'ın teneffüsü bile
Ilık, okşamakta yüzü.
Devedikenleri, çalılık vesâire
Bir âlem bu toprakların üstü.

Tabiatla haşır neşir
Kırlarda geçen ikinci vakti.
Sakin, dinlenmiş, rahat
Bir gün daha bitti (Necatigil, 2013: 15).

Zerdali Ağacı – Cahit KÜLEBİ

Havalar güzel gidiyor
Sen de çiçek açtın erkenden
Küçük zerdali ağacım,
Aklın ermeden.

Bak kurt gibi kalın yapılı
Görmüş geçirmiş ağaçlara
Küçük zerdali ağacım,
Pişman olursun sonra.

Şimdi okşar da hafif hafif
Bir gün yerden yere çalar rüzgâr
Küçük zerdali ağacım,
Bakma güzel gitsin havalar.

Sallansın dalların çocuklar gibi
Bakma güneş ısıtsın varsın
Küçük zerdali ağacım,
Sonra donarsın.

Zemheride bahar mı olur
Akşamları seyret anlarsın
Sakin erkenden çiçek açma
Küçük zerdali ağacım (Külebi, 2013: 134).

Ak Türkü - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Güler ağaçlar sevgiler uzundu
Koşardık biz
Koşardık da kanamazdık güzelliğin tadına
Mavi gökler bitmez tükenmezdi ki

Delice açardı dallar binbir kez
Mor kırmızı pembe turuncu sarı
Bir doğalar şenliğine katılırdık kuşlarla
Yeşilcek

Irmaklarında çimerdik yurtların
Balıklarla bir olurduk ışıksı
Düşününce acıkırdık
Su içerdik ekmek yerdik anılarda üç öğün

Süslü evlerimiz vardı aydınlık
Süslü giysilerimiz
Yeni yeni yaşardık biçimlerde
Sevincimiz susmaz eksilmezdi ki

...Baba dağlar uzakları beklerdi
Gece ulu gece gelirdi en son
Durur idik uykulara
Güler idi yıldız bacı (Dağlarca, 1997: 270-271).

Menevşe – Karacoğlan

Kadir Mevla'm seni övmüş yaratmış
Çiçekler içinde birdir menevşe
Bitersin güllerin harı içinde
Korkarım yüzüne batar menevşe

Yaz gelir de heveslenir bitersin
Güz gelince başın alır gidersin
Yavru niçin boynun eğri tutarsın
Senin derdin benden beter menevşe

Senin meskenindir kayalar sengi
Kokusu menevşe güldür irengi
Aradım dünyayı bulunmaz dengi
Güzel yatağında biter menevşe

Bakmaz mısın Karac'oğlan halına
Garip bülbül konmuş gülün dalına
Kadrin bilmeyenler alır eline
Onun için eğri biter menevşe (Karaer, 2017: 87-88).

Güz – Hilmi YAVUZ

bir dal ince parmaklarıyla
cama vuruyor;
elinde çiçekler var

konuk ediyorum ormanı

bir dalda hangi rüzgâr
yazları kırıyor?
hangi yolculuğa bağlı bu ağaç?

ne olur, beni kırma, güz! (Yavuz, 2006: 385).

Bahçede - Necati CUMALI

I.
Anlamak istersen beni
Ağaçlarla iyi geçin
Çiçekleri sula çapala

Ben giderim. Bir akşam
Sessiz boş bahçede asma
Eğilir kulağına söyler
Göz göze küpe çiçeği
Söyleyemediklerimi (Cumalı, 1983: 176).

Bir Duyma da Gör - Orhan Veli KANIK

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çıtırdayarak açılan fıstıkların,
Gör bak ne oluyorsun.
Bir duyma da gör şu yağın yağmuru;
Çalan çanı, konuşan insanı.
Bir duyma da kokusunu yosunların,
İstakozun, karidesin,
Denizden esen rüzgarın... (Kanık, 2010: 86).

Serçe 2 - Ülkü TAMER

avlunun ucundaki kayısı ağacından kalktım
pencereden havuza erik fırlatıyordu şen çocuk
evin çatısına doğru yükseldiğimi gördü
gagamı ve tüylerimi tanırdı ama galiba yeniden döneceğimi sandı

oysa ben dönmemek üzere ayrılıyordum
yazların, kışların, yılların avlusundan
böceklerin, çekirdeklerin damından
taşların evinden
ve çocuğun kırılmaz gülüşünden

çünkü beklediğim an gelmişti artık
yolculuk: gökkuşağına
dağla birleştiği noktaya gökkuşağının

neden istiyordum bu yolculuğu, onu bilmiyorum
hem ben yolculuk etmeyi sevmem
uykusuzluk beni yorar
gökyüzü beni korkutur
ama bir şey vardı kayısı ağacında beni iten
ve yağmur kesilince gökkuşağı beni çekiyordu (Tamer, 2021: 298).

Kar - Ülkü TAMER

Kar. Senin adın kardı
yolculuklarda. Beyaz.
Uykulu geyiklerin
Çektiği anılardı

Yine, işte yine güz
Bitti ormanlar için
Bitti. Başladı doğa
Uçuşuyor göğün mor
Yırtılmış pelerini

Ne kar var ne beyazlık
Aslında geyik de yok
Belki bir kaplumbağa
Usulca götürüyor
Sırtında kar sesini

Su. Senin adın suydu
Akarsu. Geceleyin
Karanlıkta geçerken
İçinden bir denizin
Denizi büyüten su

Suyu dirilten balık (Tamer, 2021: 150).

Şu Güzel Gün - Ziya Osman SABA

Şu güzel gün, şu çocuk, yanı başındaki anne...
Sen koymuşsun, Allahım, her şeyi bu düzene!

Ŗu günü gstermiŖ, geceyi bitirmiŖsin,
Hasret kavuŖturmuŖ, gzyaŖı dindirmiŖsin,
Garip gönlümü almıŖ, beni sevindirmiŖsin...
KavuşmuŖ dünyasına herkes, uyumuŖ uykusunu.
Esen rzgr iletiyor
Bembeyaz bulutların kokusunu...
Rüzgar dolup dolup taŖıyor göğsüme,
Bir nurdur dökülüyor doğan günden yüzüme,
Bakıyorum: Ŗu alem görünüyor gözüme...
Tutuyorum, scacık, bir insanın elini,
Bakıyorum kırlara, denize, gökyüzüne... (Saba, 2014: 124).

6. Sınıf “Sanat” Teması İçin Tavsiye Ŗiirler

Ayak İzleri - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Yazmak yürümektir
Yazarken
ağırır bizi
ağırır bizi niye
ağırır bizi niçin
ağırır bizi nasıl
ağırır bizi nereye
Varlığın evrensel uykularından
ağırır bizi kim?

Seslerin yola dnŖmesi midir
Ki görürken içeri dıŖarı
Kapsar gemiŖi de geleceği de
Yazarken anımsar ellerimiz
Ta eskiden

Ta birer birer
Gövdesinin öncüsü olduğunu
nayak olduğunu

Bu kuŖ
Bu yaprak
Bu yıldız
UlaŖırken ta uzaklara
Ayak izleridir
Sözcükler ellerimizin (Dağlarca, 2012: 84).

Unutkan Şair – Gökhan AKÇİÇEK

Sesli harflerini evde unutan

Bir şair

Ne kuşlara

Ne de çiçeklere

Şiir yazabilir

Bu duruma ise en çok

Ağaçlar ve gökyüzü

Sevinir

Her şiire bir yaprak

Her şarkıya bir yıldız

Arkadaş olur belki

Ressamlar şaşırır

Böylesi dalgınlıklara

Ceplerinde saklarlar,

Onun için her rengi (Akçiçek, 2020: 32).

6. Sınıf “Çocuk Dünyası” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Gün Bahardan Kalma - Coşkun ERTEPİNAR

Haydi çocuk, haydi kalk,

Evde kalınmaz böyle günde, böyle havada.

Bırak oldukları yerde bebeklerini, oyuncaklarını,

Bak, sokaklara dökülmüş bütün halk,

Bulamazsın bu güneşi bir daha

Sen bilmezsin uzak geçmişin

Aralıklarımı, ocaklarımı,

Evlerin buz tutmuş saçaklarım

İnsan boyunu aşan o karlar, o kışlar unutuldu,

Mevsimler bile değişti akşamdan sabaha

Haydi, haydi bırakıver olduğu gibi her şeyi,

Dizi dizi fincanlarımı, tabaklarımı.

Onlar sabırla beklerler kendi köşelerinde seni,

Dönüşle içeriz hayalden şerbetlerini, kahvelerini.

Şenlik var kış ortasında, gün bahardan kalma... (Ertepinar, 1986: 77).

Apartmanlarda Yaşayan Çocukların Gözlemleri – Eray CANBERK

Aşağı kattaki teyze çiçeklerini
Canı gibi seviyor çocuk gibi bakıyor onlara
Ama biz bahçede oynarken horluyor bizi
Çiçekleri gibi davranmıyor çocuklara

Yukarı kattaki amca otomobiline tutkun nedense
Çocuk gibi yıkayıp temizliyor onu her gün
-çekilin bakalım otomobilin yanından! diye bağıyor bize
Otomobili güneşin ve yağmurun altında kaldığı için üzgün

Durmadan birbirine bağırın yaşlılar hele
Bizim sesimizi duymak istemiyor
Biz kuşlar gibi cıvıldaştığımızı sanıyoruz belki de
Ama büyükleri bazı şeylere inandırmak zor

Televizyon ve otomobil büyükler için birer oyuncak
Ellerine verilmiş oyalansınlar diye
Bize kalıyor apartman sorunlarıyla uğraşmak
Ama çok kızıyorlar biz işe girişince (Canberk, 1983: 56-57).

Çocuklar – Yavuz Bülent BAKİLER

Şimdi bütün çocukların elma bahçelerinde
Dağıtır saçlarını bir serin rüzgâr.
Ve gider sanki sesleri uzak iklimlere kadar
Salıncaklar sallanın.

Artık karanlığı hiç sevmiyorum.
Aydınlıkta çocukların masal gibidir gözleri,
Ve bir avuç suya benzer ince yüzleri
Işıklar yanın

Bir beyaz sandal nasıl güzelse bir denizde
Çocuklar da öylesine güzeldir uykularda...
Sayıklayınca sanki güller açılır sulara
Anneler, babalar uyanın (Bakiler, 2011: 29).

5.1. 3. 7. Sınıf Düzeyi Tavsiye Şiirler Seçkisi

7. Sınıf “Erdemler” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Çünkü - Haydar ERGÜLEN

Üşümüş bir sokak kedisinin kirli burnunu
kâğıt mendiliyle silen o küçük kız olmak isterdim,
çünkü inanırım o küçük kızın çağrıldığına
o yavru kedinin derdine çare bulamasa da
saflığından ötürü onun çağrıldığına inanırım
belki saflığı iyileştirir onu çağırın cümleyi,
belki onun sözcükleri açık yaraları kavuşturur,
belki bir melek tercümesidir o küçük kız
insanların ve hayvanların dilleri arasında elçidir,
insanın bahtiyarlığını hayvana,
hayvanın iyiliğini insana iletmek için gönderilmiştir,
belki de dünyada bundan başka mes'el yoktur,
belki de bu mes'el dilden dile söylene söylene
insanlarla hayvanlar arasındaki sırları da bildirir
o zaman insanın utandığını hayvan unuttur
hayvanın hatırlattığı şeylerde insan kendini bulur
ve sokak kedisinin hastalığına çağrılan küçük kız
o şaşkın hemşire, o melek tercümesi
'kelimelere kıyamam' diyen bir şiirin yerine
'tam teşekkürlü bir dost' gibi tamam olur...

kelimeler sokak kedileri kardeşlerim n'olur
sizin başınıza gelen benim de başıma gelsin! (Ergülen, 2012: 93).

Bir Kez Gönül Yıktın İse – Yunus EMRE

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil

Ne erenler geldi geçti
Bunlar yurdu kaldı geçti
Pervaz olup Hakk'a uçtu
Huma kuşudur kaz değil

Yol odur ki doğru vara

Göz odur ki Hak'kı göre
Er odur alçak dura
Yüceden bakan göz değil

Erden sana nazar ola
İçin dışın pür nur ola
Beli kurtulmuştan ola
Şol kişi kim gammaz değil

Doğru yola gittin ise
Er eteğin tuttun ise
Bir kez hayır ettin ise
Birine bindir az değil

Yunus bu sözleri çatar
Sanki balı yağa katar
Halka mataların satar
Yükü gevherdir tuz değil (Basut, 2011: 66-67).

7. Sınıf “Milli Kültürümüz” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Bayrak – Arif Nihat ASYA

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım!
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Sana benim gözümle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selâmlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgende bana da, bana da yer ver.
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar:
Yurda ay yıldızının ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızıllığında ısındık;
Dağlardan çöllere düştüğümüz gün
Gölgene sığındık.

Ey Şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı
Yüksek yerlerde açan çiçeğim.
Senin altında doğdum.
Senin altında öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim:
Yeryüzünde yer beğen!
Nereye dikilmek istersen,
Söyle, seni oraya dikeyim! (Karaçelebi, 1959: 19).

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor – Arif Nihat ASYA

Şehitler tepesi boş değil,
Biri var bekliyor.
Ve bir göğüs, nefes almak için;
Rüzgâr bekliyor.
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye;
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye?

Destanını yapmış, kasideye kanmış.
Bir el ki; ahretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer öpsün diye fâniler!
Öpelim temizse dudaklarımız,
Fakat basmasın toprağa temiz değilse ayaklarımız.
Rüzgârını kesmesin gövdeler
Sesinden yüksek çıkmasın nutuklar, kasideler.

Geri gitsin alkışlar geri,
Geri gitsin ellerin yapma çiçekleri!
Ona oğullardan, analardan dilekler yeter,
Yazın sarı, kışın beyaz çiçekler yeter!
Söyledi söyleyenler demin,
Gel süngülü yiğit alkışlasınlar
Şimdi sen söyle, söz senin.

Şehitler tepesi boş değil,
Toprağını kahramanlar bekliyor!

Ve bir bayrak dalgalanmak için;
Rüzgar bekliyor!
Destanı öksüz, sükûtu derin meçhul askerin;
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye? (Asya, 1996: 17-19).

Atlar - Birhan KESKİN

Rüzgâr gibiydiler, dünyada biz onlarla rüzgâr gibiydik
Tuhaf bir boşluk duygusu yaratıyor şimdi
Onların burada olmaması.
Otların sesinin uzak durması da demek bundan...
...
Rüzgâr gibiydiler, dünyada biz onlarla rüzgâr gibiydik,
Bulutlardan otlardan çayırdan geçer nehre değerdik.
Dağlara göçer dağlardan iner adımızla yaşadık,
Bir şimşek çakımıdır dediydik ömür, bunu onlardan bilirdik.
Yakıcı güneş, mağrur yeldi gençliğimiz
Yaşımız yüzünde yağmur taşır saçlarını uzatır, ahhhhh
Dı.Dı.Dı.Dı....dık.

İçimin kederini çeken atlar, yokuşu düz eden atlar.
Kalbimi ısıtan atlar.

Kahverengi bir akşam burada, onlar yoklar (Keskin, 2014: 60).

Türk Köylüsü – Nazım Hikmet RAN

Topraktan öğrenip
kitapsız bilendir.
Hoca Nasreddin gibi ağlayan
Bayburtlu Zihni gibi gülendir.
Ferhad'dır
Kerem'dir
ve Keloğlan'dır.
Yol görünür onun garip serine,
analar, babalar umudu keser,
kahbe felek ona eder oyunu.
Çarşambayı sel alır,
bir yâr sever
el alır,
kanadı kırılır

öllerde kalır,
ölmeden mezara koyarlar onu.
O, «Yûnusû biçâredir
baştan ayağa yâredir,»
ağı içer su yerine.
Fakat bir kerre bir derd anlayan düşmeyegörsün önlerine
ve bir kerre vakterişip :
«—Gayrık yeter!...»
demesinler.
Ve bir kerre dediler mi :
«İsrafil surunu urur
mahlukat yerinden durur»,
toprağın nabzı başlar
onun nabızlarında atmağa.
Ne kendi nefsinı korur,
ne düşmanı kayırır,
«Dağları yırtıp ayırır,
kayaları kesip yol eyler âbıhayat akıtmağa...» (Ran, 2011: 52).

Bu Vatan Kimin – Orhan Şaik GÖKYAY

Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıradağlar gibi duranlarındır,
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir.

Tutuşup kül olan ocaklarından,
Şahlanıp köpüren ırmaklarından,
Hudutta gaza bayraklarından
Alnına ışıklar vuranlarındır.

Ardına bakmadan yollara düşen,
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan,
Huduttan hududa yol bulup koşan,
Cepheden cepheyi soranlarındır.

İleri atılıp sellercesine
Göğsünden vurulup tam ercesine,
Bir gül bahçesine girercesine
Şu kara toprağa girenlerindir.

Tarihin dilinden düşmez bu destan,
Nehirler gazidir, dağlar kahraman,
Her taşı yakut olan bu vatan
Can verme sırrına erenlerindir.

Gökyay'ım ne yazsan ziyade değil,
Bu sevgi bir kuru ifade değil,
Sencileyin hasmı rüyada değil,
Topun namlusundan görenlerindir (Karaçelebi, 1959: 161).

Türkiyem – Turgut UYAR

Seni boydan boya sevmişim,
Ta Kars'a kadar Edirne'den.
Toprağını, taşını, dağlarını
Fırsat buldukça övmüşüm

Sen vatanımsın, ekmeğimsin
Duyduğum, bildiğim zafersin yıllarca..
Zonguldak'ta 63 numara
Nazlı sahiller Akdeniz'de.
Sevdasın ciğerlerimde parça parça
Yarı kalmış dileğimsin.

Sen Koçhisar'da tuzum,
Sille'de kızım
Çift kulaklı Sürmene bıçağı belimde.
Varmışım çiğ köfte yemeye Adana'ya
Dadaloğlu'ndan bir koçaklama dilimde:
– Şu yalan dünyaya geldim geleli..
Hey vatanım, bacım, sağdıcım, emmim
Senden bir yara her yerimde.
Desteye güreşmişim Kırkpınar'da.
Durmuş da yorgunluk çıkarmışım,
Bir akşam vakti
Dört bardak kırlama çayla Erzurum'da..

Ardahan'a varmışım yollar uzamış
Bel vermiş, yol vermemiş dağlar.
– Yüce Tanrı dört yanını bezemiş,
Beni yakan bir Konyalı kız imiş..

Seni boydan boya sevmişim
Ta Edirne'ye kadar Kars'tan.
Taşını, toprağını, yiğidini,
Fırsat buldukça övmüşüm (Uyar, 2011: 35-36).

7. Sınıf “Milli Mücadele ve Atatürk” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Mustafa Kemal'in Kağnısı - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Yediyordu Elif kağnısını,
Kara geceden geceden.
Sankim elif elif uzuyordu, inceliyordu,
Uzak cephelerin acısıydı gıcirtılar,
İnliyordu dağın ardı, yasla,
Her bir heceden heceden.

Mustafa Kemal'in kağnısı derdi, kağnısına
Mermi taşırdı öteye, dağ taş aşardı.
Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,
Nam salmıştı asker içinde.
Bu kez yine herkesten evvel almıştı yükünü,
Doğrulmuştu yola önceden önceden.

Öküzleriyle kardeş gibiydi Elif,
Yemezdi, içmezdi, yemeden içmeden onlar,
Kocabaş, çok ihtiyardı, çok zayıftı,
Mahzundu bütün bütün Sarıkız, yanı sıra,
Gecenin ulu ağırlığına karşı,
Hafifletir, inceden inceden.

İriydi Elif, kuvvetliydi kağnı başında
Elma elmaydı yanakları üzüm üzümdü gözleri,
Kınalı ellerinden rüzgâr geçerdi, daim;
Toprak gülümserdi çarıklı ayaklarına.
Alını yeşilini kapmıştı, geçirmişti,
Niceden, niceden.

Durdu birdenbire Kocabaş, ova bayır durdu,
Nazar mı değdi göklerden, ne?
Dah etti, yok. Dahha dedi, gitmez,
Ta gerilerden başka kağnılar yetişti geçti gacır gucur
Nasıl dururdu Mustafa Kemal'in kağnısı.

Kahroldu Elifçik, düşünceden düşünceden

Aman Kocabaş, ayağını öpeyim Kocabaş,
Vur beni, öldür beni, koma yollarda beni.
Geçer götürür ana, çocuk, mermisini askerciğin,
Koma yollarda beni, kulun köpeğin olayım.
Bak hele üzerinden ses seda uzaklaşır,
Düşerim gerilere, iyceden iyceden.

Kocabaş yığıldı çamura,
Büyüdü gözleri, büyüdü yürek kadar,
Örtüldü gözleri örtüldü hep.
Kalır mı Mustafa Kemal'in kağnısı, bacım,
Kocabaşın yerine koştu kendini Elifçik,
Yürüdü düşman üstüne, yüceden yüceden (Dağlarca, 2007: 627-628).

19 Mayıs – Fazıl Hüsni DAĞLARCA

İşte 19 Mayıs Vardık bir kapısına Anadolu'nun, önlerine Samsun'un
Öyle büyüdü ki ağızımız
Öyle acıktık ki
Bize ekmek değil dağ sunun.

Tez Erzurum'a, Sivas'a, Ankara'ya
İlk uçan kuşla birlikte giden.
Dorukları duman almak üzredir,
Otlara, kavaklara, başaklara bir yel gibi
Varalım yeniden.

Nerdeyse, yurdun neresindeyse o,
Soluğumuz ulaşsın üstüne yalım yalım
Yüce ataların eyleminde yücelelim bir daha
Atalım yurtdışına hepsini
Sömürğenden kurtulalım.

Yediden yetmişe analar babalar oğullar kızlar,
Elleri ayakları geçmişten geleceğe büyümüş bak.
Yüreğin bütün ulusun yüreği
Adın Mustafa Kemal,
Ne güzel başlamak.

Biz yurt üzere yaşama verenler sesleniriz al uykularımızda
Gövdemiz kanımız yok
Bir daha adarız ya
Bir daha canımız yok
Yerimize, Mustafa Kemal, bizim yerimize
Çek, kurtuluş bayrağını gönderimize (Dağlarca, 2007:61).

Yurdun Gücü Ordunun Gücüne

I.

7-8 Ağustos 1921 'de ulusal yüklenimler(tekalüf-i milliye) buyruğu-

Bir savaşı kazanmak için
Bir karıncayı bile kazanmalı.

Soluğu biriktirmeli yerden göğe
Maviliği soluğumuzdan önce bitecek sanmalı.

Kimi inançsızdır ya
Ta yürek onlar adına da inanmalı.

Yeşil nasıl kapsarsa öyle
Yeryüzüne yeşilleyin abanmalı.

Gündüzler bile geceyse
Karanlıklar bile mum olup yanmalı.

Savaşı kazanmak için
Ölümü kazanmalı.

II.

-İstek-

Gökyüzü sudur işte
Yeryüzü ekmek.

Her ilçede toplanacak ne varsa
Az çok ayırt edilmeden
Ne varsa derede taş
Bayırda çiçek.

Uykuda düşü alacaksın

Karanlıktan bin yıl önceki yıldız ışığını.
Bir dağ kurmak için
Bir tozu düşünerek (Dağlarca, 2007:321).

Vatan Destanı – Halit Fahri OZANSOY

O kadar dolu ki toprağın şanla,
Bir değil, sanki bin vatan gibisin.
Yüce dağlarına çöken dumanla
Göklerde yazılı destan gibisin.

Hep böyle bulutlar içinde başın,
Hilâli kucaklar her vatandaşın.
Geçse de asırlar, tazedir yaşın,
O kadar leventsin, fidan gibisin.

Çiçeksin, bayılır kuşlar kokundan,
Her dalın bir yay ki zümrüt okundan
Müjdeler fısıldar Ergenekon'dan:
Bu sese gönülden hayran gibisin.

Ey bütün cihana bedel Türkeli,
Açtığın cenklerin yoktur evveli.
Tarih bir nehir ki coşkundur seli.
Sen ona nisbetle, umman gibisin.

Bir yandan hep böyle taşın, köpürdün,
Bir yandan cefalı bir ömür sürdün,
Fakat ne derece ezildinse dün.
Şimdi gene tunçtan kalkan gibisin.

Bir insan nihayet kemikle ettir,
Bu et, bu kemiğe can hürriyettir.
En büyük hürriyet Cumhuriyettir,
Demek şimdi sen bir cihan gibisin.

Ey ana toprağı, ey Anadolu,
Açıldı önünde terakki yolu
Hamdolsun her yanın bereket dolu,
Cennette bir yeşil meydan gibisin.

Yeni bir ay ördün al bayrağına,
Girdin en sonunda irfan bağına,
Medeni hayatın nur ırmağına
Ezelden susamış ceylan gibisin (Karaçelebi, 1959:163-164).

Bir Yolcuya – Necmettin Halil ONAN

Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu ıssız, gölgesiz yolun sonunda
Gördüğün bir tümsek, Anadolu'nda,
İstiklâl uğrunda, namus yolunda
Can veren Mehmed'in yattığı yerdir.

Bu tümsek, koparken büyük zelzele,
Son vatan parçası geçerken ele,
Mehmed'in düşmanı boğduğu sele
Mübarek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki, haşır olan kan, kemik, etin
Yaptığı bu tümsek, amansız, çetin
Bir harbin sonunda bütün milletin
Hürriyet zevkini tattığı yerdir (Karaçelebi, 1959:19).

7. Sınıf “Birey ve Toplum” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Öğretmen – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

A'dan başlar aydınlık,
Bir taş koyar bütün yapılarda temele öğretmen.
Soluğudur düşüncenin buğdaydan yalaza dek
Yeryüzünde ne varsa ondan gelmedir,
Yeryüzü ile el ele öğretmen

Göz gözdür o, uzakları görürüz
Ağızdır o, türkü söyleriz haykırırız günlerden.
Ulaşırsız erdem üstüne, gelecekler üstüne biz hep
Çizer büyük değirmisini
Uç olur da pergele öğretmen.

Hey hey, burası bir dağ köyü, kurda kuşa
Bırakılmış göğün kıyısına bırakılmış
83 toprak ev, 83 acı duman,
Çoluğuyla, çocuğuyla 415 karanlık
Kurtulacağız, el ayak kurtulacağız,
Bir okul yapıla, bir gele öğretmen.

Bir ışık, bir ışık daha,
Gecelerin içindeki ejderlerle dövüşür
Nice istemeseler de, nice önleseler de,
Uyandırır toplumunu
İyiye, doğruya, güzele öğretmen (Dağlarca, 2007: 816).

Çağrı - Nazım Hikmet RAN

Tanrı ellerimizdir,
Tanrı yüreğimiz, aklımız,
her yerde var olan Tanrı,
toprakta, taşta, tunçta, tuvalde, çelikte ve pılastikte
ve bestecisi sayılarda ve satırlarda ulu uyumların.

İnsanlar sizi çağırıyorum :
kitaplar, ağaçlar ve balıklar için,
buğday tanesi, pirinç tanesi ve güneşli sokaklar için,
üzüm karası, saman sarısı saçlar ve çocuklar için.

Çocukların avuçlarında günlerimiz sıra bekler,
günlerimiz tohumlardır avuçlarında çocukların,
çocukların avuçlarında yeşerecekler (Ran, 2008: 1833).

7. Sınıf “Okuma Kültürü” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Gün – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Dil bir kenttir
Tümceler sokakları onun
Sözcükler evleri

Uyandınız mı
Günaydın dediniz mi birbirinize
Peynir ekmekle
Yeniden tanıştınız mı siz?

Dil bir ülkedir
Tümceler yolları onun
Sözcükler kentleri

Haydi ormanlara gidelim
Ağaçlar
Dallar
Yapraklar
Yellerle konuşurken
Köklerimiz
Görsün birbirimizin bilinçaltlarını

Dil bir gökyüzüdür
Tümceler yönleri onun
Sözcükler yıldızları

Toprakta yürürdük denizde yüzerdik mavilikler
Niye böylesine uzak niye böylesine saydam
Ya gövdeleri bütün yaratıkların
Niye maviliklere uymasız niye öylesine saydam değil
Uçaklar uçullar usumuzun gövdeleridir ya
İstiyorum
istiyorsun
İstiyor
istiyoruz ki deşsin birbirine çırılçıplak
insan gövdemizle mavilik gövdemiz

Dil bir evrendir
Tümceler galaksileri onun
Sözcükler güneşleri (Dağlarca, 2007: 1457).

7. Sınıf “İletişim” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Kelimelerin Dili – Coşkun ERTEPİNAR

Bir dili var kelimelerin
İnsanların konuştuğı dilden başka
Gece karanlıkta fısıldaşırız
Gündüz aydınlıkta

Kelimeler var olgun mevsimler gibi ılık
Kelimeler var korkar kaçınırım.

Üşürüm, gün yüzlü kelimelerde ısınırım,
Kelimeler var ayrılığına dayanamam.

Kelimeler var, duruşu dost, bakışı dost,
Kelimeler var, ellere bir şey demez,
Bir duygulu el gibi okşar içimi benim,
Ben onlarsız olamam... (Ertepinar, 1963: 34-35).

7. Sınıf “Hak ve Özgürlükler” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Bura Hiroşima'dır - Fazıl Hüsni DAĞLARCA

Sarı bir ışıkla
Yeşil bir ışıkla
Kara bir ışıkla, sessiz,
Uçtu gövdeleri 245 bin kişinin.

90 bin yapıdan 62 bini artık masal,
Ötesi bir baca, bir duvar, bir direk.
Yalnız beş yapı ayakta
Ta içi kavruldu 245 bin kişinin.

Bura Hiroşima'dır, bu ilk atom bombasıdır,
Resmi çıktı
Kulelerin, atlarını kamçılayan arabacının, taşa toprağa,
Çınladı canı 245 bin kişinin (Dağlarca, 2007: 65).

7. Sınıf “Kişisel Gelişim” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Açık Sesle ve Divanece – Cahit KOYTAK

varlığımızın anlamı, elbette Sensin,
elbette Sensin, Allah'ım, fakat
bunu keşfetmek için,
içimizdeki dağları, çölleri
ve karanlık dehlizleri
aşan da biziz!

aşkın kaynadığı pınar da,
ulaştığı deniz de Sensin,
elbette sensin, fakat
o pınarı yol türküleriyle
ırmağa çeviren

ve denize doğru koşturan biziz!

dereler, derecikler halinde, hayat
hep Senden, hep Senden
ve yine Sana, hep Sana
akıp duruyor, fakat
hayatın, döne dolaşa
içinde aktığı vadiler biziz!

Kimimizde sessiz sessiz akıyor o,
Kimimizde rüyalarla boyana boyana,
Kimimizde türkülerle çağıldayarak,
Kimimizde söz gibi bozbulanık,
Kimimizde aşk gibi berrak... (Koytak, 2018: 115-116).

Ağırlık – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Siz çok yaşarsınız
Dağ ne der
Yıldız ne der karanlığa
Kuş ne der tan ağarırken
Anlamadan
Toprağı taşı ırmakları
Geceyi gündüzü
Düşünceyi
Sevmeden
Buluta denize ormana
Gülümsemeden
Siz çok yaşarsınız (Dağlarca, 1997: 239).

Çağrı II - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Nedir yaşamak
Yaşanmamışsa
Nedir
İçimizdeki yeşil.
Bir ağaç mı
Bir yaprak mı
Bir gök mü
Nedir
İçimizdeki yeşil.

Nedir

Ben değilsem
Sen değilsen
Özgürlük değilse
Su veren
Ekmek veren
Ovalar dağlar değilse
Nedir
İçimizdeki yeşil (Dağlarca, 2007: 199).

Gerçek – Fazıl Hüsni DAĞLARCA

Ayağa kalk der biri
Kimsin derim
Ben güzelliğim der
İşte başım geçer ağaçları kuşları
Başım değer yıldızlara.

Ayağa kalk der biri
Kimsin derim
Ben bilgiyim der
Geçer omuzlarım ovaları dağları
Başım aydınlığa değer.

Ayağa kalk der biri
Kimsin derim
Ben toplumum der
Başım birdenbire aşar hepsini bana anlatılanların
Başım değer gerçeğe (Dağlarca, 2007: 814).

Yaşamaya Dair 1– Nazım Hikmet RAN

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi mesela,
yani, yaşamının dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani bütün işin gücün yaşamak olacak.
Yaşamayı ciddiye alacaksın,
yani o derecede, öylesine ki,
mesela, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
yahut kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuvarında
insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,

hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.
Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, mesela, zeytin diyeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak, yani ağır bastığından (Ran, 2011: 62).

Anlam – Necati CUMALI

Sen ne türlü desen
Söz dinleyenden
Alır anlamını

Öyledir görüntü de
Bin kişi denize bakar
Denizi görür biri

Her yaşam aklın duyarlığın
Kıyılarına varır
Yok ondan öte (Cumalı, 1983: 163).

Son Söz – Oktay Rıfat HOROZCU

Boğazından lıkır lıkır geçen
Şu suyun kıymetini bil
Nedir ki bu mavilik deme
Pencereden görebildiğin kadar
Göğün kıymetini bil
Kıymetini bil çiçek açmış bademin
Güneşli odanın, çamurlu sokağın
Beyazın siyahın yeşilin
Pembenin kıymetini bil
Dirilik öyle bir şey yürekte
Sevinçle çırpınır
Kavak yelleri eser insanın başında
İnsanoğlu kızır öfkelenir savaşır
Halk için girişilen savaşta
O korkulu sevincin
Öfkenin kıymetini bil
Bil ki bu
Budur işte

Güneş yalnız dirileri işitir
Güneşin kıymetini bil (Horozcu, 1998: 24).

7. Sınıf “Bilim ve Teknoloji” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Dev Bilgisayarın Yanıtları – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

-Sayılar nasıl oluşmuştur
-Yaşamaktır bu
Doğadaki düzenden oluşmuştur

-Sayılarla ne başlamıştır
-Sevmek üzere
Çoğalmak başlamıştır

- Sayılar ilkin nerde görülmüştür
- Sürez bu
Kendi görürken görülmüştür

-Sayıları kim bulmuştur
-Kimse

Sayılar insanları bulmuştur (Dağlarca, 2007: 1234).

Oyma Yazı – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Kalıtım bir türküdür
Doğa kavalının üflediği
Koyun sürüleridir günlerimiz
Görünmeyen çobanın ardında

Sürüp gelen iyiye sözü edilmez pek
Sularla bitkilerle kolay
Kötüye
Korkarız eski karanlıklardan

Bilimdir girer içeri
Soy gerimize yalın ayak
Güneş'te güneş tadında yok olur
Atalar anısı kalıtım (Dağlarca, 2007: 1388).

7. Sınıf “Zaman ve Mekân” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Uzun İnce Bir Yoldayım – Âşık Veysel ŞATIROĞLU

Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldeyim
Gidiyorum gündüz gece

Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece

Uykuda dahi yürüyom
Kalmaya sebep arıyom
Gidenleri hep görüyom
Gidiyorum gündüz gece

Kırk dokuz yıl bu yollarda
Ovada dağda çöllerde
Düşmüşem gurbet ellerde
Gidiyorum gündüz gece

Düşünülürse derince
Irak görünür görünce
Yol bir dakika miktarinca
Gidiyorum gündüz gece

Şaşar Veysel işbu hale
Gâh ağlaya gahi güle
Yetişmek için menzile
Gidiyorum gündüz gece (Küçükakın, 2009: 17).

Evin Halleri – Behçet NECATİGİL

Evin yalın hali
İster cüce, ister dev
Camlarında perde yok
Bomboş, ev.

Evin -i hali, sabah,
Geciktiniz haydi!

Uykuların tatlandığı sularda
Bırakacaksınız evi.

Evin -e hali, gün boyu,
Ha gayret emektar deve!
Sırtınızda yılların yorgunluğu
Akşam erkenden eve.

Evin -de hali, saadet,
Isınmak ocaktaki alevde
Sönmüş yıldızlara karşı
Işıklar varsa evde.

Evin -den hali, uzaksınız,
Hattâ içinde yaşarken
Aşkların, ölümlerin omzunda
Ayrılmak varken evden (Necatigil, 2013: 30).

Anadolu – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Görüyor musunuz
Anadolu'nun başka evren olduğunu
Burada
Nice ulusların yüz bin yıldır
Kardeşliklerle harman olduğunu

Sarı mavi kırmızı mor otların
Türkü olduğunu
Burada
Çocukların çiçek ağız
Anaların babaların günaydın ağız olduğunu

Güneşe uçarken kuşların bir sessizlik
Bir su olduğunu
Burada
Ovaların özgürlük adına yücelmiş
Dağ olduğunu

Duyuyor musunuz
Anadolu'nun yarınlara dönük olduğunu
Burada

Eski çağlardan yeni çağlara yaşamanın
Sevmek olduğunu (Dağlarca, 2007: 1022).

İstanbul – Ziya Osman SABA

Seni görüyorum yine İstanbul,
Gözlerimle kucaklar gibi, uzaktan.
Minare minare, ev ev, yol, meydan.
Geliyor Boğaziçi'nden doğru,

Bir iskelenden kalkan vapurun sesi.
Mavi sular üstünde yine
Bembeyaz Kızkulesi.
Bir yanda, serin sabahla beraber,

Doğduğum kıyılar: Beşiktaş'ım.
Baktıkça hep semt semt, yer yer,
Beş yaşım, on beş yaşım, ah yirmi yaşım!
Durmuş bir tepende okuduğum mektep,

Askerlik ettiğim kışladır ötesi.
Bir gün, bir kızını benim eden
Evlendirme dairesi.
Benim de sayılmaz mı oralar?

Elimi tutar gibi iki yanımdan,
Babamın yattığı Küçüksu,
Ananın toprağı Eyüpsultan.
Önümde, açık kollarıyla Boğaz,

Önümde, açık kollarıyla
Boğaz, Çengelköy'den aktarma
Rumelihisarı. İstanbul, İstanbul'um benim,
Kadıköy'ü, Üsküdar'ı. ..

Gün olur, Köprü ortasında durur,
Anarım Adalar'da çamların uykusunu.
Gün olur, Beyoğlu'nu özler içim,
Koklamak isterim Tünel'in kokusunu.

Bulut geçer üstünden,

Gemi gelir yanaşır,
Bir eski türkündür, kulağıma fısıldar:
"İçi dolu çamaşır."

Göğünde tanıdım ayın on dördünü,
Kırlarında bilirim baharı,
Her şey, içimde her şey,
İstanbul yadigârı.

Bir daha görüyorum seni dünya gözüyle,
Göğün hep üstümde, havan ciğerlerimdedir,
Ey doğup yaşadığım, yerde her taşını
Öpüp başıma koymak istediğim şehir! (Saba, 2014: 116-117).

7. Sınıf “Duygular” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Denizi Özleyen Çocuklar – Ahmet Muhip DIRANAS

Bahar sabahlarında bir, iki, üç, beş, on,
Altın rengi başları altın bir madalyon,
Göğüslerini yelken gibi gere gere
Ve kollarını doğan güne açarak
Büyük su'yu özleyen çocuklar, yalnayak
Koşarlar dalgaların koştuğu yere.

Bu bahar toplayınca son güllerimizi,
Coşalım, coşalım, coşalım! Ve rüzgâr
Gibi denize doğru koşalım, çocuklar!
Umut en güzeliyse dünyalarımızın,
Sen cennetine değin rüyalarımızın
Şahlanan bir at gibi sürelim denizi...

Ve denizde bir temiz yıldızlı gökyüzü,
Büyük su'yu özleyen çocukların yüzü (Diranas, 2009: 77).

Sevginin Ölümsüzlüğü Üzerine – Coşkun ERTEPINAR

Kim için, ne için olursa olsun,
Söz yürekten doğmuşsa sevgi yerinedir.
Bu yağmur, bu rüzgâr, bu benim türkülerim,
Aklımın erdiği günden beridir
Sevginin ölümsüzlüğü üzerinedir.

Aramasın hiç kimse hiçbir yerde,
Ne inci, ne elmasta.. Başka şeyde bulunmaz,
Daldan düşen yaprak gibi solmaz, kaybolmaz;
Bin yıl, yüzbin yıl
Sevgiye göre göz açıp kapayacak süredir..

Yalnız ona güvenirim ben, ona sevinirim
Aklımın erdiği günden beridir.
Bana hep bir yerlerden gel eder, güç verir,
Onun içindir ki bu benim türkülerim
Sevginin ölümsüzlüğü üzerinedir.

Yağsın yağmur yağmur, essin rüzgâr rüzgâr,
Ne varsa bu duygular yağmurunda, bu rüzgârda var!
Yürek bulut yüklü gökler gibi dolar..
Bu benim türkülerim aklımın erdiği günden beridir
Sevginin ölümsüzlüğü üzerinedir (Ertepinar, 1986: 10-11).

Sınırlamıyor Beni Sevda – Kemal ÖZER

sınırlamıyor beni sevda
yalnız senin görüntünle.
ne sendeki güzelliğe bağımlı
ne benim duygularına tutsak
birlikte omuzladığımız dünya.

zincirleri yok kafamızda
yalnız birbirimizi düşünmenin.
birlikte ürettiğimiz sevinç
çürüyüp giderdi çoktan
paylaşmasaydık başkalarıyla (Özer, 1998: 7)

Bozkır Güzellemesi – Mustafa ÖZÇELİK

Seni dağlarda buldum, yollarda
Serin yaylalarda, çeşme başlarında

Bir yörük kiliminde
İlmik ilmik işlenen sevda nakışı
Şiirin öteki renginde

Yüzün ki, bozkır güzellemesi
Saçların ki yıldızlı bir geceden

Hatıralar taşır renginde

Ellerin ki mutlak kınalıdır
Ellerinde nasır, buğday kokusu
Aşkın ve emeğin hatırası

Ayağının bastığı toprakta
Seni selamlar kardelen, düğün çiçekleri
Sabahın serin saatinde
Bir çiy düşer yanaklarına

Her ağaç yoldaşın
Her çiçek sırdaşın olur
Karıncanın muhabbeti seninle
Seninle meleyen kuzunun sesi

Seni en iyi Karacoğlan anlattı
Kimi zaman Elif'tin kimi zaman Suna
Ona da yâr olmadın hiçbir adınla
Geriye şiirler kaldı

Şimdi deli taylarla ben de içtim
O soğuk ayranı
Dört bir yanım ateş
Hayat ölümle birleşiyor
Bozkırın orta yeri sessizlik
Sensizlik dağ başları
Oysa bozkıra yağmur gerek
Yüreğe sevda
Çam sakızı, çoban armağanı

Hadi bir bozlak dinleyelim Neşet ustadan
Götürsün bizi götüreceği yere (Özçelik, 2012: 44).

Veda - Necip Fazıl KISAKÜREK

Elimde, sükûtun nabzını dinle,
Dinle de gönlümü alıver gitsin!
Saçlarımdan tutup, kor gözlerinle,
Yaşlı gözlerime dalıver gitsin!

Yürü, gölgen seni uğurlamakta,
Küçülüp küçülüp kaybol ırakta
Yolu tam dönerken arkana bak da,
Köşede bir lahza kaliver gitsin!

Ümidim yılların seline düştü,
Saçımın en titrek teline düştü,
Kuru yaprak gibi eline düştü,
İstersen rüzgâra saliver gitsin! (Kısakürek, 2009: 202).

Gün Olur - Orhan Veli KANIK

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda.
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.

Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürültüyle açar;
Gürültüyle çıkar duman topraktan.

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telaş!...

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi... (Kanık, 2010: 75).

Deniz Hasreti – Ömer Bedrettin UŞAKLI

Gözümde bir damla su deniz olup taşıyor
Çöllerde kalmış gibi yanıyor, yanıyorum
Bütün gemicilerin ruhu bende yaşıyor
Başımdaki gökleri bir deniz sanıyorum

Nasıl yaşayacağım ey deniz senden uzak
Yanıp sönüyor gözlerimde fenerin
Uyuyor mu limanda her gece sallanarak
Altından çivilerle çakılmış gemilerin?

Sevmiyorum suyunda yıkanmamış rüzgârı
Dalgaların gözümde tütüyor mavi, yeşil...
İçimi güldürmüyor sensiz ay ışıkları

Ufkunda yükselmeyen güneşler güneş değil

Bir gün nehirler gibi çağlayarak derinden
Dağlardan, ormanlardan sana akacak mıyım?
Ey deniz, şöyle bir gün sana bakacak mıyım
Elma bahçelerinden, fındık bahçelerinden? (Behramoğlu, 2001: 220).

Uçun Kuşlar - Rıza Tevfik BÖLÜKBAŞI

Uçun kuşlar uçun doğduğum yere;
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır.
Ormanlar koynunda bir serin dere,
Dikenler içinde sarı gül vardır.

O çay ağır akar, yorgun mu bilmem?
Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem?
Yaslı gelin gibi mahzun mu bilmem?
Yüce dağ başında siyah tül vardır.

Orda geçti benim güzel günlerim;
O demleri anıp bugün inlerim.
Destan-ı ömrümü okur dinlerim,
İçimde oralı bir bülbül vardır.

Uçun kuşlar, uçun burda vefa yok;
Öyle akar sular, öyle hava yok;
Feryadıma karşı aks-i seda yok;
Bu yangın yerinde soğuk kül vardır.

Hey Rıza, kederin başından aşkın,
Bitip tükenmiyor elem-i aşkın,
Sende -derya gibi- daima taşkın,
Daima çalkanır bir gönül vardır (Behramoğlu, 2001: 57-58).

Ne Tuhaf - Sabahattin Kudret AKSAL

Ne tuhaf ömrümün sonuna kadar
Kelimelerle yaşamam.
Ağaçtan çok ağaç sözünü
Denizden çok deniz sözünü
Sevmem.
Hâlbuki bir sabah erken uyanınca
Balkona çıkmak da güzel (Ay, 2001, 329).

Güzellik Üzerine Çeşitlemeler - Ülkü TAMER

1.

Güzellik nerededir?

Bir kumrunun kanadına bak

Görmek istiyorsan güzelliği

Beyaz bir güvercinin gözlerine

Yapraklarına bak bir gülün

Bunları sen gösterdin

Sen öğrettin bana

2.

O güzelliği yaratan nedir?

Kanadı kanat yapan

Gözlere biçim veren

Yürektir.

Toprağa inmen gerekir

Gülün rengini arıyorsan.

3.

Kim neşter vurabilir bir kelebeğe

Onu daha da güzelleştirmek için

4.

Bunlar bana

Bütün bunları sen gösterdin

Seninle duydum yağmurun sesini

Dalların hıştırtısını

Bir bulutun savurduğu köpükleri gökyüzünde

Ve içimde gümbür gümbür patlamasını

Tomurcukların

5.

Sen

Kanadısın bir kumrunun

Beyaz bir güvercinin ince gözleri
Bir gülün yaprağındaki tazeliğisin sen

Havaya çizdiği şarkısın
Bir kelebeğin

Yağmurun karanfilisin sen
Denizin ipek serçesi
Kar tanelerini saran sıcacık kuş tüyüsün

Tohumun ayak sesi
Başağın taze buğusu
Çınar gölgesinin huzuru
Diriltten serinliği vadinin

Sensin
Bütün bunları sen getirdin bana (Tamer. 2001: 315-318).

7. Sınıf “Doğa ve Evren” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar – Ahmet Muhip DIRANAS

Bakıp imreniyorum akımına
Şehrin üstünden geçen bulutların.
Belki gidiyorlardır yakınına
Rüyamızı kuşatan hudutların.

Evler, ağaçlar, sular, ben ve bu an
Sanki bulutlarla bir, akıyoruz;
Onların hevesine uyaraktan
Cenup ufuklarına bakıyoruz.

Biz de hafif olsaydık bir rüzgârdan,
Yer alsaydık şu bulut kervanında,
Güzel'e ve Yeni'ye doğru koşan
Bu sonsuz gidişin bir yanında;

Dağlara, denizlere, ovalara
Uzansaydık yağarak iplik iplik,
Tohumları susamış tarlalara
Bahar, gölge ve yağmur götürseydik.

Bakıp imreniyorum akınına
Şehrin üstünden uçan bulutların.
Gidiyor, gidiyorlar yakınına
Rüyamızı kuşatan hudutların (Dıranas, 2009: 78).

Ben Bir Yıldızım – Ahmet Muhip DIRANAS

Ben bir yıldızım yıldızlar ortasında,
Sağa bakarım, sola bakarım, eyvah,
Yapayalnızım yıldızlar ortasında.
Bir bitmez düzelikte akşamla sabah.

Alabildiğine bana vermişler, “al! ”
Dayanılmaz boşluğuyla bu evreni
“Bu gerçek, bunu al! Bu düş, bunu da al! ”
Ne ki varsa, bana yazılmış nedeni.

Mutluyum, bu güzel, bu tek yıldızlıkta;
Milyonlarca sunu, adak sana, tanrım!
Ama kalbim çatlayacak yalnızlıkta,
Hiç olmazsa bir ayna ver bana, tanrım! (Dıranas, 2009: 145).

Buğda – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Süslü çuvallara koduk seni be,
Çiçek çiçek nakışlı, dal dal örgülü.
Bir boyası açılmış dağlara dek.
Bir yaprağı taze çayır tadınca.
Düşünmedin, uyanmadın, kalmadın,
Süslü çuvallara koduk seni be.

Güzelliğin hem eski, hem yeni be,
Gökyüzüne benzer vaktin, beş vakit.
Kokusu var üstünde Âdem ile Havva'nın,
Hafifliğin cümle kuşun yediği.
Bir yeşilden, bir sarıdan, bir aktan,
Güzelliğin hem eski, hem yeni be.

Kimler ummaz yeniden gelmeni be,
Yedi iklim, dört bucak?
Değirmenin taşı söyler adını
Ana toprak seni anar yeşerir.

Çocuk olsun, nine olsun, genç olsun,
Kimler ummaz yeniden gelmeni be (Dağlarca, 2012: 39).

Adı Olanlar Evreni - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

1.

Güneşe mi uzanmıştır
Dal sözcüğü
Güneş sözcüğüne mi

Besbelli uzanmıştır
Güneş sözcüğüne
Kimin varlığı olabilir adı olmadan

2.

Kaplanlar
Ayaklarını yaşayınca ancak
Ayakları olur kaplanların

Kuşların
Kanatları var olur
Uçunca (Dağlarca, 2012: 95).

Melisalar Burada - Hilmi YAVUZ

melisalar eylül telâşındalar;
kokularını bir ân önce
sana duyurmak için
sabırsızlanıyorlar...

beyaz duvarda,
erguvan,
nedense hep bulut açıyor,
çiçek yerine...

bulut açarken,
orada:
duvar,
sanki gökyüzü...

bu kumsalda,
olsa da olmasa da,
her zaman bir lâle... (Yavuz, 2006: 382).

Doğabilim – İlhan BERK

Bitkileri öğreniyorum. Otları, çiçekleri
Bir taflanı alıyorum. Taflan bu diyorum.

Başlıyorum incelemeye tutup iki ucundan
Bir pelin yaprağını koparıyorum sonra

Özsuyu çıkıyor elime. Bir dalı kanırtıyorum
Yininden. Uzun, incecik bir söğüt dalını

Damarlarını sayıyorum, bir suya bırakıyorum
Dünyanın en güzel yeşili o zaman anlıyorum.

Böyle bütün gün dolaşıp duruyorum
Sonra birden kâğıda kaleme sarılıyorum (Berk, 2012: 60).

Özlem - Mustafa ÖZÇELİK

Gökyüzünde bütün yıldızlar
Kalbimize dökülüyor
Aydınlanıyor ruhumuzun gecesi
Uyumak için çok erken
Aç perdelerini yavaşça
Dinle sana doğru yükselen
O saf ve berrak sesi
Sular ki hep özlemiştir özler denizi

Gizlice bir dalın yaprağını uyandıran rüzgâr
Sessizliğin o mahrem görüntüsünü bozar
Ve gece sularla birlikte akar
Kavuşur sonunda aydınlığın denizine
Ey sabahla birlikte yükselen ses

Ey güneş
Gerçeği ve güzeli getiren bize (Özçelik, 1997: 22).

Yaşamaya Dair 3 – Nazım Hikmet RAN

Bu dünya soğuyacak,
yıldızların arasında bir yıldız,
hem de en ufaklarından,
mavi kadifede bir yıldız zerresi yani,
yani bu koskocaman dünyamız.

Bu dünya soğuyacak günün birinde,
hatta bir buz yığını
yahut ölü bir bulut gibi de değil,
boş bir ceviz gibi yuvarlanacak
zifiri karanlıkta uçsuz bucaksız.

Şimdiden çekilecek acısı bunun,
duyulacak mahzunluğu şimdiden.
Böylesine sevilecek bu dünya
"Yaşadım" diyebilmen için... (Ran, 2011: 64).

Masalların Masalı – Nazım Hikmet RAN

Su başında durmuşuz,
çınarla ben.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarla benim.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınarla bana.

Su başında durmuşuz,
çınarla ben, bir de kedi.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarla benim, bir de kedinin.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınarla bana, bir de kediye.

Su başında durmuşuz,
çınar, ben, kedi, bir de güneş.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarın, benim, kedinin, bir de güneşin.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınara, bana, kediye, bir de güneşe.

Su başında durmuşuz,
çınar, ben, kedi, güneş, bir de ömrümüz.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarın, benim, kedinin, güneşin, bir de ömrümüzün.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınara, bana, kediye, güneşe, bir de ömrümüze .

Su başında durmuşuz.
Önce kedi gidecek,
kaybolacak suda sureti.
Sonra ben gideceğim,
kaybolacak suda suretim.
Sonra çınar gidecek,
kaybolacak suda sureti.
Sonra su gidecek
güneş kalacak;
sonra o da gidecek...

Su başında durmuşuz.
Su serin,
Çınar ulu,
Ben şiir yazıyorum.
Kedi uyukluyor
Güneş sıcak.
Çok şükür yaşıyoruz.
Suyun şavkı vuruyor bize
Çınara bana, kediye, güneşe, bir de ömrümüze... (Ran, 2011: 92-93).

7. Sınıf “Sanat” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Türkü Söyleyen Adam - Ülkü TAMER

Suya atsaydım söylediğin türküyü
Su yadırgamazdı

Şahine verseydim söylediğin türküyü
Uzun bir dağ çizgisi yaratırdı kendine

Pamuğa yollasaydım söylediğin türküyü
Sessizlik getirirdi ovanı

Ocağa tutsaydım söylediğin türküyü
Bütün damları ısıtırdı köyün

Tünellere saçsaydım söylediğin türküyü
Gelincik tarlasına dönerdi karanlıklar

Daya başını vagon camına
Türkünle çek treni

Yolcular sesine yabancı değil

Bir uzun hava yarıştı telgraf telleriyle
Yayların mekiğiyle bir ağıt doku

Bizden önce varsın sesin Narlı'ya
Kuşun kanadından sırma çeksin
Dağın üstünde tutsun akşam güneşini
Işık kılıcı yapsın sazlıkları
Uyandırısın istasyon memurlarını
Ve herkesin kasketine
Bir balarısı ilişti

Dilsiz cerenlere dil veren sesin (Tamer, 2021: 201).

Kar Musikileri - Yahya Kemal BEYATLI

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu.
Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu.

Bir kuytu manastırda duâlar gibi gamlı,
Yüzlerce ağızdan koro hâlinde devamlı,

Bir erganun âhengi yayılmakta derinden...
Duydumsa da zevk almadım İslâv kederinden.

Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tanbûri Cemil Bey çalıyor eski plâkta.

Birdenbire mes'ûdum işitmek hevesiyle,
Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesiyle.

Sandım ki uzaklaştı yağın kar ve karanlık,
Uykumda bütün bir gece Körfez'deyim artık! (Beyatlı, 2008: 25).

7. Sınıf “Vatandaşlık” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Savaşta Çoğalan – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Gücün artar
Toplara tüfeklere
Savaş gereçlerine bak
Artmadı mı hemen yenilme oğul

Bir yol daha var

Gücün artar

Yurdun

Irmaklarına göllerine denizlerine

Ovalarına ormanlarına doruklarına bak

Artmadı mı hemen yenilme oğul

Bir yol daha var

Bu kez

Yakından

Daha yakından

Dahaca yakından

Dokunurcasına yakından bak

Kendine

Yüzde yüz artacaktır gücün (Dağlarca, 2007: 1427).

7. Sınıf “Çocuk Dünyası” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Bakardım Güneş Avuçlarımda – Beşir AYVAZOĞLU

Hani güzel çocukluk evleri vardı

Görülmemiş rüyalar gördüğümüz

Yıldızlara bürünürdüm üşüyünce

Ay üşümüş ellerimden kayardı

Dışarda kar yağardı ıslıl ıslıl

Aşılması dağlar vardı uzakta

Dağlarda masallardan kopup gelmiş

Ateş yakan bin atlı düşünürdüm

Ve sonra koşardım pencereme

Pencerem masallara bakardı

At sürerdim dolu dizgin dağlara

Dağlar uyanırdı ağır uykularından

Alırdım kendimi korkulardan

Biraz daha büyürdüm biraz daha

Hülya gibi sessizce kurulmuş

Masal sofraları ve bir çocuk

Öylesine sevinmiş, doyurulmuş

Ki bahçeler kuşlar ve kahkaha

Güller açardı parmak uçlarımda
Bakardım güneş avuçlarımda (Ay, 2001: 105).

Yarı Aydınlıklar Ki Sahipsiz - Fazıl Hüsni DAĞLARCA

Yarı aydınlıklar ki sahipsiz
Ve mavi serçeler sabahtan erken.
Çocuğum şarkı söyle sokaklarda
Sesin güzelliğini kaybetmeden.

Kapılar açılır ardına kadar
Kuşlar uçar hatıralar içinden.
Çocuğum bol bol masal dinle
Henüz inanırken.

En uzak gemileri korsanların
Seyretmek yıldızların silinmesini.
Çocuğum sor neden akşam oluyor
Ayıplamaz kimse seni.

Bazı sahillerin serinliği
Ve unutulmayan ilk demet.
Çocuğum sana yalvarıyorum
Ellerin çirkinleşmeden dua et (Dağlarca, 1966: 128).

Dünyanın Bütün Çocuklarına Karşı Yazılmıştır – Fazıl Hüsni DAĞLARCA

Hepiniz el ele bir halka yapsanız
Rüyadan ve şarkıdan bir halka
Ve almasanız kimseyi ortanıza
Benden başka
Masallar gibi silinse etrafımız
Şehzadeniz olsam sizin
Biz mektebi ve dersi ebediyen terk ettik
Ne olurmuş anneler vermezse izin
Seyretsem yüzünüzü birer birer
Ve birer birer seyretseniz beni
Garip saadetler duysak
Bayramlıklar kadar yeni
Nasip değil sadece gökler midir
Üstümüzden ninniler gibi geçen
Yavaşça görünürken karşı dağlar

Oyuncaklar mı hatırlarız devlerden
Gülsek küçük fidanlara sebepsiz
Mesela uçan kuşlar bir tuhaf gelse bize
Ve gölgesinde altın karanlıkların
Deliler gibi âşık olsak kendimize
Hani geçen sene kopan uçurtmamız
Kim bilir şimdi nereye gitti?
Uykular ve güller arkasından
Oyunlar ki Allah'ın selâmeti
Siz dünyanın bütün çocukları geliniz
Rüyadan ve şarkıdan bir halka
Ne olur almayınız kimseyi
Ortanıza benden başka (Dağlarca, 1966: 102-103).

Rahatlık - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Sen büyüdüğün vakit çocuğum,
Yine çiçekler açacak dallarda.
Dallarda açan çiçekler gibi,
Yine çocuklar uyuyacak masallarda.

Sen büyüdüğün vakit çocuğum,
Yine uykular havuzda dibe gidecek.
Havuzlarda kaybolan uykular gibi,
Yine çocuklar mektebe gidecek.

Sen büyüdüğün vakit çocuğum,
Yine göklerden mavi gölgeler inecek yere.
Toprağı nurlandıran mavi gölgeler gibi,
Yine çocuklar gülümseyecek, askerlere.

Sen büyüdüğün vakit çocuğum,
Yine meltemler geçecek denizlerden.
Denizlerden geçen meltemler gibi,
Yine çocuklar olacak, rahatlık veren (Dağlarca, 1966: 92).

Dört Yapraklı Çiçek - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse.
Oynamamız bundandır.
Kara toprakla binlerce yıl.

Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse.
Bundandır sevmemiz
kiraz ağaçlarını.

Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse.
Kardeşliğimiz bundandır
Mavi sularla binlerce yıl.

Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse
Bundandır inanmamamız
Kocaman bombalara (Dağlarca, 2007: 72).

Düşler Bir Ses Bulur Bende – Haydar ERGÜLEN

bir çocuğun düşüyüm ben
büyülü yaz akşamları
ben üflerim mızıka söyler
sesimiz tutar sokakları

ılık bir ses taşırım yorulmadan
sonsuz özlemler büyütürüm yarına
ben mızıka çalarım
siz onu duymasanız da
mızıkamın içindedir yaşam

kardeşler ben çalayım siz görün
nasıl geçilir kiraz rengi sokaklar
soluk soluğa yeni aşklarla
yorulmaz yaşlı bir yürek bile
gülüşler ona akar da

ben mızıka çalmazsam
ne özlemleriniz olur ne ayrılıklarınız
yalnız bir yıldız gibi boşluğa
düşer yaşlı dünyanız

bir çocuğun düşüyüm ben
mızıkamın sesi yeryüzüne değer

uyurum uyanırım hep aynı şarkı
ne sesim eksilir ne umut biter (Ergülen, 2010: 15).

5.1. 4. 8. Sınıf Düzeyi Tavsiye Şiirler Seçkisi

8. Sınıf “Erdemler” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Seher Vaktine Ait – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Sen iyi olacaksın, hâkim olacaksın,
Altın saçlarında aşikâr.
O uzak saadetten mi gelmekte,
Yüzündeki aydınlıklar.

Sen temiz olacaksın, cesur olacaksın;
Meçhul denizlerin gemileri.
Ellerin ki aşka değil,
Uzanmış ileri.

Sen sadık olacaksın, yeni olacaksın;
Ağaçlarla, kuşlarla beraber.
Sadık ve yeni, çocuğum:
Kırılmış heykeller! (Dağlarca, 1966: 105).

İlim İlim Bilmektir – Yunus EMRE

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendin bilmezsin
Ya nice okumaktır

Okumaktan mana ne
Kişi Hakkı bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru ekmektir

Okudum bildim deme
Çok taat kıldım deme
Eğer hak bilmez isen
Abes yere yelmektir

Dört kitabın mânâsı
Bellidir bir elifte

Sen elifi bilmezsin
Bu nice okumaktır?

Yiğirmi dokuz hece
Okursun uçtan uca
Sen elif dersin hoca
Mânâsı ne demektir

Yunus der ki: Ey hoca
Gerekse var bin hacca
Hepisinden iyice
Bir gönüle girmektir (Basut, 2011: 154).

8. Sınıf “Milli Kültürümüz” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Türküler Dolusu – Bedri Rahmi EYUBOĞLU

Kirazın derisinin altında kiraz
Narın içinde nar
Benim yüreğimde boylu boyunca
Memleketim var
Canıma ciğerime dek işlemiş
Canıma ciğerime
Sapına kadar.
Elma dalından uzağa düşmez
Ne yana gitsem nafile.
Memleketin hali gözümden gitmez
Binbir yerimden bağlanmışım
Bundan ötesine aklım ermez.

Yerliyim yerli olmasına
ilmik ilmik, damar damar
Yerliyim.
Bir dilim Trabzon peyniri
Bir avuç tiftik
Bir çimdik çavdar
Bir tutam şile bezi gibi
Dişimden tırnağıma kadar
Ressamım.
Yurdumun taşından toprağından şurup gelir nakışlarım
Taşıma toprağıma toz konduranın
Alnını karışlarım

Şairim şair olmasına
Canım kurban şiirin gerçeğine hasına
içerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum
Bıçak gibi kemiğe dayansın yeter
Eğri büğrü, kör topal kabulüm
Şairim
Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası
Ayak seslerinden tanırım
Ne zaman bir köy türküsü duysam
Şairliğimden utanırım
Şairim
Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum
Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim
Onlarla ağlamış, onlarla gülmüşüm

Hey hey, yine de hey hey
Salınsın türküler bir uçtan bir uca
Evelallah hepsinde varım
Onlar kadar sahici
Onlar kadar gerçek
insancasına, erkekçesine
'Bana bir bardak su' dercesine
Bir türkü söylemeden gidersem yanarım.

Ah bu türküler
Türkülerimiz
Ana sütü gibi candan
Ana sütü gibi temiz
Türkülerde tüter dağ dağ, yayla yayla
Köyümüz, köylümüz, memleketimiz.
Ah bu türküler,
Köy türküleri
Dilimizin tuzu biberi
Memleket ahvalini onlardan sor
Kitaplarda değil, türkülerde ara Yemen'i
Öleni, kalanı, gidip gelmeyi...
Ben türkülerden aldım haberi.

Ah bu türküler, köy türküleri
Mis gibi insan kokar, mis gibi toprak

Hilesiz hurdasız, çırılçıplak
Dışısı dışı, erkeği erkek
Kaşı kaş, gözü göz, yarası yara
Bıçağı bıçak.
Ah bu türküler köy türküleri
Karanlık kuyularda açılmış çiçekler gibi
Kiminin reyhasından geçilmez
Kimi zehir, kimi zemberek gibi.

Ah bu türküler, köy türküleri
Olgun bir karpuz gibi yarılır içim
Kan damlar ucundan, murekkep değil
işte söz, işte ses, işte biçim:
'Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar'
iliklerine kadar işlemiş sızı
Artık iflah olmaz kavak ağacı
Bu türkünün yüreğinde sancı var.

Ah bu türküler, köy türküleri
Ne düzeni belli, ne yazanı
Altlarında imza yok ama
içlerinde yürek var
Cennet misali sevişen
Cehennemler gibi dövüşen
Bir çocuk gibi gülüp
Mağaralar gibi inleyen
Nasıl unuttur nasıl
Ömründe bir kez olsun
Halk türküsü dinleyen... (Eyüboğlu, 2005: 101-105).

Sanat - Faruk Nafiz ÇAMLIBEL

Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyarımız da bin bir baharı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar

Sen kubbesinde ince bir mozaik arar da
Gezersin kırk asırlık bir mabedin içini
Bizi sarsar bir sülüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça yeşil çini

Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin
Bizim de kalbimizi kımıldatır derinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin

Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine,
Istrap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en yanık bir musiki yerine

Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,
Biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini...

Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... ayrılıyor yolumuz (Çamlıbel, 2010: 91).

Çanakkale Şehitlerine – Mehmed Akif ERSOY

Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi,
Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya
Kaç donanmayla sarılmış ufacak bir karaya.
Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde -gösterdiği vahşetle- “Bu bir Avrupalı!”
Dedirir: Yırtıcı, his yoksulu, sırtlan kümesi,
Varsa gelmiş, açılıp mahbesi, yâhud kafesi!
Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi... Mahşer mi, hakikat mahşer.
Yedi iklimi cihânın duruyor karşısında,
Ostralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk;
Sâde bir hâdise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâ'ûna da zuldür bu rezil istilâ!
Ah, o yirminci asır yok mu, o mahlûk-i asil,
Ne kadar gözdesi mevcut ise, hakkıyla sefil,

Kustu Mehmetçiğin aylarca durup karşısına;
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına.
Maske yırtılmasa hâlâ bize âfetti o yüz...
Medeniyyet denilen kahbe, hakikat, yüzsüz.
Sonra mel'undaki tahribe müvekkel esbâb,
Öyle müdhiş ki: Eder her biri bir mülkü harâb.
Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lâğam,
Atılan her lâğamın yaktığı yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer
O ne müdhiş tipidir: Savrulur enkâz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el ayak,
Boşanır sırtlara, vâdilere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yayılımı tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sinelere,
Sürü halinde gezerken sayısız tayyâre.
Top tüfekten daha sık, gülle yağın mermiler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehlide güler!
Ne çelik tabyalar ister, ne siner hasmından;
Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat iman?
Hangi kuvvet onu, hâşâ, edecek kahrına râm?
Çünkü te'sis-i İlâhî o metin istihkâm.
Sarılır, indirilir mevki'-i müstahkemler,
Beşerin azmini tevkif edemez sun'-i beşer;
Bu göğüslerse Hudâ'nın ebedî serhaddi;
"O benim sun'-i bedi'im, onu çiğnetme" dedi.
Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi nâmusunu, çiğnetmeyecek.
Şûhedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar...
O, rükû olmasa, dünyâda eğilmez başlar...
Vurulup tertemiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alını değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhid'i...
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi.

Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
“Gömelim gel seni tarihe” desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyetler eder istiâb.
“Bu, taşındır” diyerek Kâ’be’yi diksem başına;
Ruhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da ridâ namıyla,
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmıyla;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ’yı uzatsam oradan;
Sen bu âvizenin altında, bürünmüş kanına;
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvizeni lebriz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hatırana.
Sen ki, son ehl-i salibin kırarak salvetini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddin’i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslâm’ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân,
O demir çenberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, ruhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a’sâra gömülse taşıyacaksın... Heyhât!
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehid oğlu şehid, isteme benden makber,
Sana âğuşunu açmış duruyor Peygamber (Ersoy, 2008: 356-358).

Turnam, Bir Ay Doğar Pasın’dan - Turgut UYAR

Cümle yolculara selâm ederim.
Dilerim yolları uğurlu olsun, aydınlık olsun.
Havalar günlük güneşlik,
Tuttukları altın olsun...
Bir gün, belli olmaz, bir bakarsın Turnam,
Şu kuru başımı alır ben de giderim...

Varıp Âşık İkrâmî’yi bulurum
– Gelmişleyin birkaç gece kalırım.
Onun sazı omuzunda,
Benim torba sırtımda
– Bir ay doğar Pasın’dan, Turnam
Bir ay doğar Pasın’dan, emmim kızı

Yüreciğim şak şak olur yolların arkasından
Bir ay doğar Pasın'dan,
Tepsi gibi m'olur, yâre mi benzer?
Bir ay doğar Pasın'dan ekmek gibi.
Çal İkrâmî, yürek bizim, yollar bizim, saz bizim
Şu dağlarda alaçiçek yaz bizim.
Boydan boya bu memleket bizim.
Yarın olur güneş düşer, dağlar kalkar doğrulur
Isıcacık gün içinde bir kahveyi tutarız.
Kamyon gelir yolcu iner,
Kamyon gider boşalır
Ortamızda Benli Döne, sarmaşdolaş yatarız...

Dile benden ne dilersen, serçe kuşu
Dile benden ne dilersen, telli Turnam
Dile benden ne dilersen, Alagözlüm
Parça parça yüreğimi önünüze koyayım.
Bu yol nere, Pasın'a mı, Toy'a mı
– Gül yanaklar üstündeki boya mı?
Yavri ceylân suya inmiş dolanır
Melil mahzun sevdiğini aranır.
– Kekliğimi doyurdular
...
Aman anem ben öleyim...

Cümle yolculara dua ederim.
Nasipleri bol olsun, dilekleri tutsun
Zile'den geçsin yolları, Sivas'tan geçsin
Pembeden, beyazdan geçsin..
Askerlere mektup götürsünler
Cümlesine selâm sabah iletsinler,
Az gitsinler, uz gitsinler
Sağlıcakla yurtlarına dönsünler..

Bir ay doğar Pasın'dan, Bekir efendinin kızı
Bir ay doğar gümüş gibi, bal gibi
Haydi Turnam, canım Turnam, yar Turnam
Al sazını garipçecik destine,
Bir türkü çal, yol üstünde, gurbet üstüne (Uyar, 2011: 49-50).

8.Sınıf “Milli Mücadele ve Atatürk” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Kalkım Günü – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Vurmuş kerpiç evlerin bağına dek
Aziziye Tabyası'nın yalazı
Kent sanki kalkım gününde
Anası kızı dedesi gelini çılgınca haykırır durur
Delice ötüşür durur horozu hindisi tavuğu kazı

Düşman eline mi geçmiş kilidi yuvamızın
Haydın katılalım savaşa
Yürektir atadan kalma silah
Kazmaya küreğe kesere tırpana yapışalım
Sarılalım üvendireye taş

İçten dışa vuran korkunç parıltı
Ete kemiğe değer iken acının yaptığı iş
Erzurum tarihe direnmektedir
Söylenceler anlatabilir ancak
Yükselmiş yerin altı gökyüzüne değmiş (Dağlarca, 2007: 1420).

İşte O Atatürk – Tahsin SARAÇ

Kir tutmaz, gölge tanımaz, bitek topraklarında
Saldırganların yüzüne ilk yumruğu indirmiş

Yiğit soylu bir halkın, yiğit ve tok sesi...
Çağlar karanlığında Anadolu gecesinden
Ezilenlere umut, yanan ilk çoban ateşi
İşte o, Atatürk

Asmalarla, zeytinlerle, ekinlerle ışıyan
Tan serinliğinde çalışan bronz eller...
Demir ocaklarında, kömür kuyularında
Yüreği pek işçilerin ak alnını donatan
Öpülesi, saygıdeğer boncuk boncuk ter
İşte o, Atatürk

Sarı kemiklerde, kara derilerde
Henüz anısı yitmemiş o kamçılı sızı
Gövenirken bilinç bilinç ulusal bir dirilişte
Tutsaklığın utanç duvarını yıkmış ülkelerde bugün

Çekilen bir bayrak var ya özgürlük üzere
İşte o, Atatürk

Kurtuluş baharında bütün insanlığın
Uzak artık kavgadan ve kandan
Güvercin sevgilerle tüy tüy ve mavi
Ilık meltemlerle dalga dalga yayılan
Tüm yeryüzüne kurdun kuşun kardeşliği
İşte o, Atatürk (Saraç, 1989: 47-48).

Gazi Mustafa Kemal Paşa – Turgut UYAR

Ben o yılların macerasından geldim.
Barut, toz ve ihtilaldi hepten.
Dolaklı hilal bıyıklı süvarilerle,
Hüzünlü marşlar söyleyerekten
Bir davul zurna, bir üçlü, bir bayrak.
Saf çelik kılıçlar ata yadigârı
Yorgun söğütler, mahzun yollar, kağnılar
Göğsü tek mil döğmeli bir zabitin ardından
Bir yıldızlı tan yerine at sürerekten.

Derdini bilemedik,
Dermanın olamadık Gazi Paşa,
Sana hasretimiz cân-ü yürekten.

Artık bir özge tarih oldu yaşadığımız;
Bozkırdan, mavzerden, kandan ve sestem,
Namlular elpençe, süngüler pusuda,
Kalpağın, dolgun bıyıkların, kırbacın
Bir sen kaldın, bir vatan kaldı, bir koşu,
Bir macera kaldı dillere destan,
Bir gök kaldı mavi, bir kitap yeşil.
Gayri bundan geri bana ağlamak yaraşır.

Temmuzda bir serçe kalkar Sakarya'dan
Ağustosta kartal döner.
Günler uzar hasretle dışımızdan, içimizden
Bir kudretli kumandadır bakışın Paşam,
Geceler içinde patırtılarla yanar
Ağlamak ne kelime ki bizlere,
Tarlamız ekili kaldı

Yiyemedik
Urbamız dikili kaldı
Giyemedik

Gayri ölüm helaldir bizlere
Gazi Paşam
Vatan vatan dediğimiz boşuna değil
Gazi Paşam
Susuşun sualdir bizlere

.....
Ankara'dan gelir geçer trenim,
Bir gün olur elbet ben de binerim,
Varır toprağına yüzüm sürerim

Biz vatan çocukları. Gazi Paşam,
Dilimiz takılı kaldı;
Diyemedik
Boynumuz bükülü kaldı;
Doyamadık (Uyar, 2011: 82-83).

8.Sınıf “Birey ve Toplum” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Şu Güzel Arz Üzerinde – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Sizin çocuklarınız olacaktır .
Oynayan ve konuşan.
Vaktin, gökler arkasında,
Sular gibi duyulan.

Sizin ağaçlarınız olacaktır .
İnsandan anlar gibi.
Mevsim sabırla konuşur,
Kuşlarla beraber, nasibi.

Sizin evleriniz olacaktır
Binbir şekil.
Şu güzel arz üzerinde,
Hülya değil (Dağlarca, 1966: 303).

Değişmeyen - Şükrü ERBAŞ

Işıklı vitrinlere bakıyor gencecik çocuklar
Gencecik çocuklar ev kuracaklar

Dünya kolay, sevgi sonsuz, gençlik güzel

Bakıyor ışıklı vitrinlere iki süzgün ihtiyar
İki mum, iki dal, iki hüznün eğrisi
Akıp gitmiş bir masal ırmağında rüzgârlı yıllar

Bakıyor yan yana aynı yalın istekle
Işıklı vitrinlere ömrümüzün iki yüzü
Birinin kat ettiği yolların başında öbürü (Erbaş, 2019: 156).

Naat – Turgut UYAR

ipekler tel tel bir araya geldiler dokunmak üzere
lâle nerdeyse menekşeye, gül suya dokunmak üzere

kılıç kesti kan koktu bir atlı dörtnala uzaktan
günbatımının büyük eşitsizliğinden yakınmak üzere

bütün dertler söylendi çareleri bir bir yazıldı
son büyük toplantıda bir bir okunmak üzere

kimseye başvurulmadı herkes bir başına kaldı, evet
sonradan hep birlikte kurtulunmak üzere

oysa bir çiçek vardı bahçelerde kendini dererdi
sevinçle. Kendini tek haklıya bir gün sunmak üzere (Uyar, 2011: 343).

8. Sınıf “Okuma Kültürü” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Edebiyat Dersi – Behçet NECATİGİL

Biri öteki yerine
Yalnız biraz kaydırmaca
Tomurcuk umut demektir
Ağaç siz.

Bir orman kesimi gün
İz süreriz düzleminde
Kıymık ya da diken
Sürüp giden sıkıntı.

Uçurtma, tüy, kurşun
Anlatımı hallerin

Bir bilmece değil ayna
Önce mecaz, öğrenin! (Necatigil, 2013: 115).

Anlamdan Düşen Tüy – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Sözcüklerimiz
Nesnelerin
Aydınlığa dönüşür dönüşmez
Giyinmesidir
Yeryüzünü de evreni de

Kuş demesek
Yoktur kanatların sesi
Kanat demesek
Yoktur kuş

Sözcükler
Önce sığdığımızdır
Yeryüzüne de evrene de
Sözcükler
Sonra sığmadığımız
Yeryüzüne evrene de

Peki söyler misiniz şimdi
Gün gün çoğalan bunca birikimle
Nereye gittiğimizi bizim? (Dağlarca, 2007: 1809).

8. Sınıf “İletişim” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Sevgilerde - Behçet NECATİGİL

Sevgileri yarınlara bıraktınız
Çekingen, tutuk, saygılı.
Bütün yakınlarınız
Sizi yanlış tanıdı.

Bitmeyen işler yüzünden
(Siz böyle olsun istemezsiniz)
Bir bakış bile yeterken anlatmaya her şeyi
Kalbinizi dolduran duygular
Kalbinizde kaldı.

Siz geniş zamanlar umuyordunuz

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.
Yılların telâşlarda bu kadar çabuk
Gececeği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde
Açan çiçekler vardı,
Gecelerde ve yalnız.
Vermeye az buldunuz
Yahut vaktiniz olmadı (Necatigil, 2013: 46).

8. Sınıf “Kişisel Gelişim” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Boy – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Yalvaç bile olsa
Çıkaramaz
Kimse kendini dışarı

Dağları tek elle kaldırsa da
Kimse katamaz
Tek gece tek gündüz kendine

Yaşamasını uzun kılsalar kat kat
Yine içindedir
Yaşamasının o

Bin sıcaklığını çağlar sonrası
Bin sıcaklıkla değiştirseler
Çoğaltamaz annesinin verdiği kimse

isterse Karun olsun
Kimse
Kendinden zengin değil

Hürriyete Doğru – Orhan Veli KANIK

Gün doğmadan,
Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.
Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,
İçinde bir iş görmenin saadeti,
Gideceksin;
Gideceksin iri pınarların çalkantısında.
Balıklar çıkacak yoluna karşıcı;

Sevineceksin.
Ağları silkeledikçe
Deniz gelecek eline pul pul.
Ruhları sustuğu vakit martıların,
Kayalıklardaki mezarlarında,
Birden,
Bir kıyamet kopacak ufuklarda.
Deniz kızları mı dersin, kuşlar mı dersin;
Bayramlar seyranlar mı dersin, şenlikler cümbüşler mi?
Gelin alayları, teller, duvaklar, donanmalar mı?
Heeey!
Ne duruyorsun be, at kendini denize;
Geride bekleyenin varmış, aldırma;
Görmüyor musun, her yanda hürriyet;
Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;
Git gidebildiğin yere. (Kanık, 2010: 79).

8. Sınıf “Bilim ve Teknoloji” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Yaşamda – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Değirmiler üçgenler dörtgenler açılar
Silindir küp
Yüzey ya da oylum oylum bütün biçimlerimiz
Bir ev, sayıların evi

Kalem soba düğme
Basamaklar pencereler dam
İskemle masa tabak
Hepsi varolma işlevi

Çizgidir yol
İçtenliğinde
Sürüp gider
Sevi

Ova var ya dağ var ya
Gök var ya
Onlarla duyarız iştirsek
Bitmeyen söylevi

Kendini yeniledi mi o

Biçimleri bitkileri insanları yeniler hep
Sığmaz bir yerlere
Sayılar devri (Dağlarca,2007: 1250).

Ay Yolunda 6 - Ülkü TAMER

Yerçekimi değil, dünyaçekimi yok

Evt, çok kimse bize bakıyor şimdi
Canlı birer insanız onlar için
Kapsülümüz bile canlı
Kapsülün içi bile, kollar, rakamlar bile
Kayışlar, düğmeler bile canlı
Elimizdeki su tabancaları bile

Bütün dünya bize bakıyor şimdi
Biz dünyaya bakıyoruz
Sınıflarda gördüğümüz kürelerin biraz büyüğüne (Tamer, 2021: 201).

8. Sınıf “Zaman ve Mekân” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Maziye Yâda Daldığım Zaman – Cahit Sıtkı TARANCI

I.
Mâziyi yâda daldığım zaman
renkler belirir ta uzaklardan
mavi, kırmızı, beyaz ve siyah.
-her renk ayrı bir hatıradır ah!
renkler renklere renkleri ekler
olurken içim renklere mahşer.

II.
mâziyi yâda daldığım zaman
içimde sanki sestem bir orman
koşan, haykıran, çırpınan sesler
-her ses ayrı bir hatıra besler!-
sesler seslere sesleri ekler
olurken içim seslere mahşer.

III.
mâziyi yâda daldığım zaman
tüter içimde eski buhurdan
gizliden gizli genzime dolar
kokular gibi hep hatıralar
hatıralarla aklımı çeler

eski bahçeler, eski bahçeler.

IV.

mâziyi yâda daldığım zaman

her vakit böyle değildir, bazan

hafızam durur, kaybolur yollar

ve sonradan birden içime dolar

daire gibi genişler sükut

der: "içimde kal, her şeyi unut!" (Tarancı, 1987: 49-50).

Kapılar – Coşkun ERTEPİNAR

Kimi açık kimi kapalı

Kapılar ne düşünür

Birbirine bakarak

Kimi cesur

Kimi korkak

Göz kırpar pencereleriyle

Kimi çingiraklıdır

Kimi topraklı

Kimi bahçelere açılır, aydınlık bahçelere

Burcu burcu çiçek koklar.

Kimi tozlu bir hava ile yıkanmış

Vaktin karanlığı çökmüş kanatlarına

Ürker parıltılı düşüncelerden

Yüzyıllardan kalma bir ağırlıkla uyuklar.

Kapılar şehirlerin aynasıdır.

Güzellik, çirkinlik kapılarda başlar.

Kapı sokağına göredir,

Sokak insanına göre.

Şehirlerin saadeti ya kapı kapı açılır

Ya da kapanır,

Sihirli bir el

“Açıl kapım, açıl” deyinceye kadar (Ertepinar, 1963: 50-51).

Bingöl Çobanları – Kemalettin KAMU

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.

Bu dağların eskiden âşinasıdır soyum,

Bekçileri gibiyiz ebenced buraların.

Bu tenha derelerin, bu vahşi kayaların

Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,

Her gün aynı pınardan doldurur destimizi

Kırlara açılırız çingiraklarımızla...

Okuma yok, yazma yok, bilmeyiz eski, yeni;
Kuzular bize söyler yılların geçtiğini.
Arzu, başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek;
Önümüzde bir sürü, yanımızda bir köpek,
Dolaştırıp dururuz aynı daüssılayı;
Her adım uyandırır ayrı bir hatırayı:

Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burda,
Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam;
Şu karşıki bayırda verdim kuzuyu kurda,
"Suna"nın başka köye gelin gittiği akşam.

Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayıla,
Çoban hicranlarını basar bağrına yayla.
-Kuru bir yaprak gibi kalbini eline al,
Diye hıçkırır kaval:
Bir çoban parçasısın olmasan bile koyun,
Daima egeceksin, başkalarına boyun;
Hülyana karışmasın ne şehir, ne de çarşı,
Yamaçlarda her akşam batan güneşe karşı
Uçan kuşları düşün, geçen kervanları an!
Mademki kara bahtın adını koydu: Çoban!

Nasıl yaşadığından, ne içip yediğinden,
Çingirak seslerinin dağlara dediğinden
Anlattı uzun uzun.
Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun
Nadir duyabildiği taze bir heyecanla...
Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla
Bingöl yaylarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına! (Kamu, 2019: 43-44).

Aydınlanır Yeryüzü – Mustafa ÖZÇELİK

Sözlerimiz yeni değil
Her çocuğa söylenmiştir
Ey çocuk doğduğun bu dünya
Yaşadığın bu iklim
Senin için bir başlangıç gibidir

Zaman hızla geçiyor
Ellerini uzat
İçinden dışına yansıyan ışık
Aydınlatсын yolumuzu
Çok sonra gelse de sabah
Yürüyelim gecesinde zamanın

Bakalım çıkıp seninle
Birlikte yollara
Gelenler vardır
O güzel vakitlerin içinden

Unutulmuş değiliz elbet
Havada yağmur kokusu
Çokça umulan rahmet
Çocuklar
Sessizce oluşup
Büyüyen ordular gibi
Geliyorlar
Taze bir şafak gibi
Gecikmiş bir yaz
Ya da erken gelmiş bir bahar gibi
Yaklaşıyor ayak sesleri

Belki biz uykudayız
Usulca geliyor bir çocuk
Ellerini yüreğimize koyuyor
Uzak yakın bütün ülkelerde
Şimdi sabah oluyor (Özçelik, 1998: 76-77).

Canım İstanbul - Necip Fazıl KISAKÜREK

Ruhumu eritip de kalıpta dondurmuşlar;
Onu İstanbul diye toprağa kondurmuşlar.
İçimde tüten bir şey; hava, renk, eda, iklim;
O benim, zaman, mekân aşır geçmiş sevgilim.
Çiçeği altın yaldız, suyu telli pulludur;
Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur.
Denizle toprak, yalnız onda ermiş visale,
Ve kavuşmuş rüyalar, onda, onda misale.

İstanbul benim canım;

Vatanım da vatanım... İstanbul, İstanbul...

Tarihin gözleri var, surlarda delik;
Servi, endamlı servi, ahirete perdelik...
Bulutta saha kalkmış Fatih'ten kalma kır at;
Pırlantadan kubbeler, belki bir milyar kırat...
Şahadet parmağıdır göğe doğru minare;
Her nakışta o mana: Öleceğiz ne çare?
Hayattan canlı ölüm, gūnahtan baskın rahmet;
Beyoğlu tepinirken ağlar Karacaahmet...

O manayı bul da bul!
İlle İstanbul'da bul! İstanbul, İstanbul...

Boğaz gümüş bir mangal, kaynatır serinliği;
Çamlıca'da, yerededir göklerin derinliği.
Oynak sular yalının alt katına misafir;
Yeni dünyadan mahzun, resimde eski sefir.
Her akşam camlarında yangın çıkan Üsküdar,
Perili ahşap konak, koca bir şehir kadar...
Bir ses, bilemem tambur gibi mi, ud gibi mi?
Cumbalı odalarda inletir kâtibimi...

Kadını keskin bıçak,
Taze kan gibi sıcak. İstanbul, İstanbul...

Yedi tepe üstünde zaman bir gergef işler!
Yedi renk, yedi sestem sayısız belirişler...
Eyüp öksüz, Kadıköy süslü, Moda kurumlu,
Adada rüzgar, uçan eteklerden sorumlu.
Her şafak hisarlarında oklar çıkar yayından
Hala çığlıklar gelir Topkapı sarayından.
Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar;
Güleni şöyle dursun, ağlayanı bahtiyar...

Gecesi sümbül kokan
Türkçesi bülbül kokan, İstanbul, İstanbul... (Kısakürek, 2009: 166-168).

Mevsimler - Yahya Kemal BEYATLI

Kopar sonbahar tellerinden,

Derinden, derinden, derinden
Biten yazla başlar keder mûsikisi.
Bu sâhillerin seslenir her yerinden,

Derinden, derinden, derinden,
Hazin günlerin derbeder mûsikîsi.
Denizden ve dağdan gelen hüzne kandık.
Bulutlar dağılsın, bahâr olsun artık,

Duyulsun bir engin seher mûsikîsi.
Güneş doğmadan mâvileşmiş Boğaz'dan,
Nevâ-Kâr açılsın bütün ses ve sazdan,
Ufuklarda sürsün zafer mûsikîsi (Beyatlı, 2008: 24).

8. Sınıf “Duygular” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Dökülüş - Alaeddin ÖZDENÖREN

Baktıkça gözlerine derinden
Üstüme başıma güller dökülür.

Ve her şey kopar yerinden
Bir buluş bir gülüş ve unutuş ellerinden
Ellerinden beyazlıklar dökülür

Düşlerim ki, kuşatır gökyüzünü
Sonra yıldızlar dökülür

Geçerim arasından kimsesiz çocukların
Ağaçlardan ağıtlar dökülür

Akar saçlarımdan yalnızlığın ırmağı
Kalbime dökülür. (Özdenören, 2011: 109).

Önce Sevgi Vardı – Coşkun ERTEPINAR

Önce sevgi vardı
Hiçbir şey yoktu önce
Çok yoktu, az yoktu,
Kocaman bir boşluk vardı boşlukta
Ne söz vardı kanatlanıp uçan
Ne kendi kendine yeten düşünce
Bir o vardı
Sevgi vardı önce

Ne karanlık vardı,
Ne de aydınlık,
Ne soğuk, ne sıcak..
Hiçbir şey yoktu, hiçbir şey,
Ne göz, ne gözdeki ışık!
Bir o vardı,
Sevgi vardı önce,

«OI!» denmemişti daha,
Olmamıştı varlık,
Yokluktaydı zaman!
Ne ayaltı dünyası,
Ne sonsuz yıldızlar ovası..
Bir o vardı,
Sevgi vardı önce.

Ne iyi ve güzel,
Ne çirkin ve kötü..
Bir o vardı boşluğu dolduran
Açılıp yayılmaya hazır konca!
Bir o vardı,
Sevgi vardı önce... (Ertepinar, 1986: 8-9).

Sevap - Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
Memnun ağaçlarda, memnun kuşlar
Ve mavilikler daha uzaklardan.
Taze ve ağarmış mevsimlerin vakti,
Uykular içre akan.

Sonsuzluğun garip sessizliği,
Aşına, eşyadaki nur.
Meçhul kimsesizliklerle uzanmakta
Dağlardan akseden huzur!

Sabahları, yorgunluk sabahları,
Daha تنها ve derin.
Ve daima devam etmekte
Güzel yoldaşlığı nasibin.

Yıldızlar rahatlıklar verir

Geceler içinden memlekete.
Şimalin bitmez aydınlığı,
Gemiler ki erişmiş selamete.

İnsanlar ki yarı geceleri bulmuş .
Lamba yakmayı unutmuşlar.
Ve yaşamak, sen ne kadar büyüksün,
Memnun ağaçlarda memnun kuşlar (Dağlarca, 1966: 291-292).

Sessiz – Kemal SAYAR

sessiz oturabilir miyiz seninle
aramızda yaprakların hışırtısından
ve ceylanların hayata çıkışından
başka bir ses olmadan

beni sessiz de sevebilir misin
yağmur almış toprağı
ve üşüyen kâinatı dinlerken
araya dünya sözleri karışmadan

biliyor musun çekirgelerin
unutulmuş ülkelerin
kahrından kuruyan nehirlerin
diliyle konuşabilirim seninle

duyabilirim seni hiç konuşmadan
kalbinin atışlarını duyabilirim
içinde bir yaz gezmesine çıkan çocuğı
ve dudağın en uzak sokağında
biriken dilini hayatın
sökebilirim, öğrenebilirim
sözcükler bağırtilar klaksonlar
ona karışmadan

ay sesiyle, gün sesiyle, gül sesiyle
tırmanırım kalbinin tepesine ve işte
zakkumların diliyle konuşabilirim seninle
rüzgârın ve acının bildiğı dilde
acelesiz, hiç yarışmadan
sessiz oturabilir miyiz seninle (Sayar, 2017: 166-167).

Terli Toprak - Mustafa ÖZÇELİK

Terli toprakta dalgın bir su idim ben
Bir salkım söğüt uyandırdı beni

Hangi yönden eserse essin rüzgâr
Artık yüreğimde gam değil dünya
Çünkü sesim sesine eklenmede

Çoğalıyorum bereket diyor buna annem
Annem, hayat ağacım
Su damarım çeşmelerimde

Annem ki dağımdır benim
Bahçemde en yemişli kiraz ağacım
Yüreği karanfil kokulu çarşı
Tarlasında alın teri bayrakları dalgalanan

İşte biz
Böyle bakıp nimet olana
Öyle çıkıyoruz sabaha (Özçelik, 2017: 41).

Sessiz Gemi - Yahya Kemal BEYATLI

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.

Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.

Biçare gönüller. Ne giden son gemidir bu.
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu.

Dünyada sevilmiş ve seven nafil bekler;
Bilmez ki, giden sevgililer dönmeyecekler.

Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden.
Bir çok seneler geçti; dönen yok seferinden (Beyatlı, 2008: 51).

8. Sınıf “Doğa ve Evren” Teması İçin Tavsiye Şiirler

İçindekiler, Tabletler I - Cahit KOYTAK

XXV

ağaçla ağaç olmak,
taşla taş, rüzgârla rüzgâr...

onlarla çözmek,
anlamak dilini Senin!

ağacın içindeki ezgiyi duymak
ve görmek taşın içindeki biçimi,

okumak havada kuşun,
suda balığın izini,

rüzgârın anlattığı öyküyü,
zamanın dudağındaki hüznü... (Koytak, 2018: 68).

Masum Irmak - Ebubekir EROĞLU

şu masum ırmak!
kapım ona açılır
çalılar aralanmak ister yol için
bir gül
daha yeni yaratılmış kokusuyla
çeken odur bağına adımlarımı
yoksa kim dayanır haşin aralıklara
capcanlı bir gençlik bu verdiği rabbim
baktım bütün sokaklar masum
ırmağa doğru .
yoksa kim dayanır
gergin bir ip gibi açılan hafizaya
yoksa kim dayanır
gül kokulu rüyayı çeken adımlarla
masum bir ırmağa açılır kapım
her sabah
çocuklar dizilir iki kıyısına
yol aydınlanır
çocuklar nefes alır
duran bir güldür ötede daha ötede
şehre bir uzaklık tadı eklesem
bir şiirin ilk şeklini
ve sözün parıltılı sevincini (Ay, 2001: 148).

Dallar – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Dallar yıldızlara karşı
Varmaz ki
Gece durur yeşille
Dallar gecede gecede durmaz ki

Düşünür tohumlan
Yelleri suyu
Dallar aldırılmaz ya
Dalların içi ışıltılı ışıltılı olmaz ki

Yoldaşlığı var yerin göğün dallara
Dallar uzanır gider
Gider ormanlara doğru yönlerden
Dallar kişinin gününü anlamaz ki

Kurtlar kuşlar çekilir uykularına
İner sessizliği göklerin
Dallar yapraklarda kımıldanır
Dallar yapraklarda uyumaz ki (Dağlarca,1997: 127).

Uyanıklık – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Kimine çocuk vermiş onu sever
Söyler karanlıklarda ninnisini.
Kimine tarla vermiş onu eker
Bekler sabahların sisini.

Kimine orman vermiş, ağaçlar,
Oyalar ruhu bir sonsuz mevsimde.
Kimine gökler vermiş, üstünden
Geçer yıldızlar ve aydede.

Kimine yatak vermiş, yatmakta,
Kimine sabahlar, uyanmaktadır.
Nazlı sevgililer vermiş kimine
Ki daima uzaktadır.

Vücudunu bir büyü gibi örter
Kimine meçhul ipekliler vermiş.
Kimine hatıralar, açık bir kapı

Kadar bitmez ve geniş

Hastalıklar ruha nedametler veren,
Sonsuz hastalıklar vermiş kimine.
Mesela bir ikindi uykusundan sonra
Serin bir rüzgâr vermiş, kimine.

Kimine bir sürü, kimine bir vezin;
Ki sesler gelir, acayip sesler.
Kimine muhteşem bir kışla vermiştir
Ki orda nöbet bekler.

Fakat ey bütün dostlar,
Nerdedir çizgisi sonsuzluğun?
O ki daima yaşayacak,
Bizi avutadursun (Dağlarca,1966: 41-42).

8. Sınıf “Sanat” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Çocuk ve Resim – Dilaver CEBECİ

Bir çocuk resim yapıyor:
Tutup ebemkuşağını sermiş önüne
Ve o asil beyazlığa eğmiş başını,
Kalemleri, yeşil, mavi, sarı...
Düşürmüş de kâküllerini bir masal beldesine,
Huzura şekil veriyor incecik parmakları...

Bir çocuk resim yapıyor:
Uzun kirpikleri geziniyor mor dağlarda,
Ufukta gülüp duruyor alev saçlı bir güneş,
Barışın gökçek maviliğinden kuşlar geçiyor,
Küçük yüreğinin sevgisi serpiliyor toprağa
Yamaçlardan beyaz papatyalar açıyor...

Bir çocuk resim yapıyor:
Bir dere geliyor sonsuzluktan, akıyor sonsuzluğa,
Dirliğe boy atıyor kıyısında çimenler...
İki ağaç baş başa seyrediyor gökleri,
Yanağından pembeler dökülüyor çocuğun
Cömert bir yağmur gibi suluyor çiçekleri

Ah çocuk canım çocuk
Gel şu dünyayı kirli libasından soy
Düşleri nakışlı çocuk, elleri hünerli çocuk
Resminin bir yerine beni de koy (Cebeci, 2016: 227).

Şiir İçin Cevaplar – Ülkü TAMER

1
Şiir gecenin kardeşidir,
gündüzün annesi.

Yürekteki büyükbadır şiir.

2
Şiir örümceğin sesidir,
duvarın şarkısı.

Duvarcının türküsüdür şiir.

3
Şiir yağmurun deresidir,
saç diplerinin teri.

Teknelerin taze sancağıdır şiir.

4
Şiir afişlerin çerçevesidir,
harflerin çizgisi.

Çingırağın içindeki madendir şiir.

5
Şiir kamyonetlerin mavisidir,
kamyonların yığılğı.

Faytonların yazılmamış tarihidir şiir.

6
Şiir bakracın çeşmesidir,
kuyunun yolcusu.

Kaynağın bekçisidir şiir.

7
Şiir cambazların dengesidir,
hokkabazların seyircisi.

Sihirbazların rüyasıdır şiir.

8
Şiir üzümün güneşidir,
elmanın kurdu.

Böğürtlenlerin tozudur şiir.

9
Şiir gümüşün simgesidir,
çeliğın yapılışı.

Kurşunun çıkışıdır şiir.

10
Şiir çitlerin dikenidir,
tarlanın sürülmesi.

Rençberin dalgınlığıdır şiir.

11
Şiir tatarcıkların saatidir,
ateş böceklerinin saniyesi.

Tabiatın yıllarıdır şiir.

12
Şiir ölümün gölgesidir,
yaşamın örtüsü.

Çocuğun savunmasıdır şiir.

13
Şiir kumsalın eleğidir,
kayanın tortusu.

Mermerin sunduğu damardır şiir.

14
Şiir uykusuzluğun şiltesidir,
uykunun haritası.

Balkonun uyanışıdır şiir.

15
Şiir ateşin habercisidir,
yangının kundakçısı.

Yanardağın üstündeki kuştur şiir (Tamer, 2021: 157-159).

Eski Müsîkî – Yahya Kemal BEYATLI

Çok insan anlayamaz eski mûsikîmizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden

Açar altın bir anahtarla rûh ufuklarını
Hemen yayılmaya başlar sadâ ve nûr akını

Ve seslenir büyük İtrî semâyı örten rûh
Peşinde dalgalanır bestesiyle Seyyid Nûh

En mutlu devrede İtrî'ye en yakın bir dost
Işıklı dantelalar bestekârı Hâfız Post

Bu neslin ortada dâhîcedir başardığı iş
Vatan nasıl karışır mûsikîyle göstermiş

Bu yaz kemençeyi bir dinledinse Kanlıca'da
Baharda bir gece tanbûru dinle Çamlıca'da

Bu sazların duyulur her telinde sâde vatan

Sihirli rüzgâr eser dâimâ bu topraktan

Evet bu eski nesil bir şerefli âlem açar
Duyuşta ince zamanlardan inkırâza kadar

Yüz elli yıl sıra dağlar birer birer yücelir
Ve âkıbet Dede'nin anlı şanlı devri gelir

Bu mûsikîyi o son kudretiyle parlattı
Ölünce ülkede bir muhteşem güneş battı (Beyatlı, 2008: 22).

8. Sınıf “Vatandaşlık” Teması İçin Tavsiye Şiirler

Son Gücümüz – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

Buraya dek dedi dağ taş

çatladı sallandı koptu düştü

içindeki yabancı sözcükler

Ulu savunmasında Türkçemizin

Duymuştu yediden yetmişe tek tek

Bütün Türkler

Başkasının sözcükleriyle

Artık soluk alamayacaklarını

Dirilir unutturulmuş söz

Dirilir bilinçaltımdaki direnç

Bağımsızlık savaşlarında dirilir

Ulusların yaşama eylemleri

Anımsıyor musunuz

Sakarya Savaşı'nın en karanlık yerinde

Birliklerimize katılan son ordu

Dalkılıç dalyürek dalağız

Ana dilimizdi bizim (Dağlarca, 2007: 1403).

KAYNAKÇA

- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 7-18.
- Akçiçek, G. (2020). *Güvercinim süt beyaz*. Ordu: Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Akın, E. vd., (haz). (2019). *Çocuklar için edebiyat eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akın, G. (2019). *Seçme şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Aksan, D. (2016). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Altunbay, M. (2015). *İlköğretim Türkçe dersi (6-7-8. sınıflar) öğretim programında yer alan temel becerilerin kazandırılmasında çocuk edebiyatı ürünlerinin etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altuntaş, İ. (2018). *Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin imgesel dil kullanımı açısından incelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anaz, Z (2018). *Mavisel Yener'in çocuk edebiyatı yapıtlarının dil özellikleri, söz varlığı, anlatım teknikleri ve dış yapı özellikleri bakımından incelenmesi*. Doktora Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Hatay.
- Asya, A. N. (1996). *Bir bayrak rüzgar bekliyor*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Atsız H. N. (2015). *Türk edebiyatı tarihi*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Ay, A. (2001). *Türk edebiyatından çocuklara şiirler antolojisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aykaç, M. (2011). *Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatı metinleriyle kurgulanan yaratıcı drama etkinliklerinin anlatma becerilerine etkisi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi Programı, Ankara.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bakiler, Y. B. (2011). *Harman*. İstanbul: Size Dergisi Yayınları.
- Baran, Ç. ve Diren, E. (drl). (2020). *Meb 5. sınıf türkçe ders kitabı*. Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Basut, F. (2011). *Yunus emre hayatı-öğütleri-şiirleri*. Ankara: Akasya Kitap.
- Başkale, H ve Bahar, Z. (2008). Piaget' nin bilişsel gelişim kuramıyla ilgili bir gözden geçirme. *Deuhyo Ed.* 1 (2). 133-147.
- Batmaz, Ö. (2020). *Çocuk edebiyatı eserlerinin estetik ölçütler bakımından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Bayat, N. (2012). Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin şiirbilim açısından görünümü üzerine bir inceleme. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7 (1). 325-344.
- Behramoğlu, A. (2001). *Büyük türk şiiri antolojisi 1*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Behramoğlu, A. (2001). *Büyük türk şiiri antolojisi 2*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Berk, İ. (2012). *Seçme şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berk, İ. (2019). *Şiirin çizdiği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berk, İ. (2021). *Toplu şiirler 2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Beyatlı, Y. K. (1971). *Edebiyata dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Beyatlı, Y. K. (2008). *Kendi gök kubbemiz*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Bloom, H. (2016). *Etkilenme endişesi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Borges, J. L. (2020). *Norton konferansları*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Canberk, E. (1983). *Yüreğin burkulduğu zaman*. İstanbul: Yazko Yayınları.
- Cebeci, D. (2016). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Töre Devlet Yayınları.
- Ceylan, S. vd., (haz). (2021). *Meb 6. sınıf türkçe ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Cumalı, N. (1983). *Bütün şiirleri I*, İstanbul: Yazko Yayınları.
- Çalışkan, G. (2016). Türkçe dersi öğretim programı ve Türkçe ders kitapları: 5. sınıf Türkçe ders kitabına yönelik bir inceleme. *Anadili Eğitimi Dergisi*. 4 (2). 201.
- Çamlıbel, F. N. (2010). *Toplu şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çelik, L. (1996). *Piaget'nin zihinsel gelişim kuramına göre ilköğretim matematik dersi programının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Programları ve Öğretimi Ana Bilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Çer, E. (2019). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken: eğitsel özellikler. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 3 (1). 1-11.
- Çerçi, A. (2019). Çocuk ve mektup. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*. 7(1). 15-24.
- Çıplak, E. (2013). *Minima poetika*. İstanbul: Dedalus Yayınları.
- Çobanoğlu, S. (2009). *Hüdayinabit*. İstanbul: Profil Yayınları.
- Çocuk H. E. (2013). Çocuk yazınında 'bilgilendirici metin' olarak 'köşe yazısı. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı* Issn: 1308-9196. 145-148.
- Çok, F. (1993). Gelişim psikolojisi: kuramlar, yöntemler ve yaşamın ilk yılları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 26 (2). 641-670.
- Dağlarca, F. H. (1966). *Çocuk ve Allah*. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Dağlarca, F. H. (1997). *Asu*. İstanbul: Tümzamanlar Yayıncılık.
- Dağlarca, F. H. (2007). *Bütün şiirleri 2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dağlarca, F. H. (2012). *Seçme şiirler*. İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Demir, S. (2015). *Ortaokul Türkçe dersi ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarındaki şiirlerin duygu eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisan Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Pamukkale.
- Demirel, Ş. ve Kökçü Y. (2018). 6. Sınıf türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin estetik unsurlar açısından incelenmesi. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 64. 515-519.
- Dıranas, A. M. (2009). *Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2004). Okuma Öğretimi Hedefleri Bağlamında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Ürünleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2. 43-55.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Doğan D. F. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin metinsellik ölçütleri bağlamında çözümlenmesi ve bu şiirlerin metinselliğine ilişkin öğretmen görüşleri*.

Yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. Elâzığ.

- Ecevit, B. (2009). *Bir şeyler olacak yarın*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Eke, U. N. (2017). Türk dili ve edebiyatı öğrencilerinin “şiiir” kavramına yönelik metaforik algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 16 (64). 1565-1580.
- Elkind D. (1999). *Çocuk ve toplum gelişim ve eğitim üzerine denemeler*. Bekir Onur (çev.), Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama.
- Erbaş, Ş. (2019). *Bütün şiirleri-1*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Ercan, A. N. (2014). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin şekil, tema ve tür açılarından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 2(2). 15-27.
- Eren, H., vd. (haz.). (1988). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Ergülen, H. (2010). *Toplu şiirler 1*. İstanbul: Turkuaz Kitap Yayınları.
- Ergülen, H. (2012). *Üzğün kediler gazeli*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Ersoy, M. A. (2008). *Safâhat*. İstanbul: Ceren Yayıncılık.
- Erşahin, I. U. (2009). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Çağdaş Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Eğitsel Öneriler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. İstanbul.
- Ertepinar, C. (1963). *Mevsimlerin ötesinden*. Ankara: Doğuş Matbaası.
- Ertepinar, C. (1986). *Dorukta rüzgar var*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Eselioğlu, H. (2021). *Meb 8. sınıf türkçe ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Evren, Z. (2008). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki edebi metinlerin çocuk edebiyatı ölçütlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- Eyüboğlu, B. R. (2005). *Toplu şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Güleç, H. Ç. ve Geçgel H. (2005). *Çocuk edebiyatı*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Hıdıroğlu, M. (2019). *Türkçe ders kitapları ile ana dilim Türkçe ders kitaplarının dilsel ve görsel metinlerin niteliği açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Horozcu, O. R. (1998). *Seçme şiirler*. İstanbul: Adam Yayınları.
- İşıldak S. (2008). Yaratmada İlk Adım: İmge ve İmgelem. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*. 2 (1). 64–69.
- İprişoğlu, N. ve İprişoğlu, Z. (1997). *Çocuk kültürü*. İstanbul: Mavibulut Yayınları.
- Kamu, K. (2019). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kanık, O. V. (2010). *Seçme şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaplan, M. (2018). *Sevgi ve ilim*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaca, A. (2019). *İkinci yeni poetikası*. Ankara: Hece Yayınları.
- Karaçelebi, H. (1959). *Milli şiirler*. İstanbul: Bakış Kütüphanesi.
- Karaer, M. N. (2017). *Karacoğlan hayatı ve bütün şiirleri*. Dergâh Yayınları.
- Karakoç, A. (1997). *Akıl karaya vurdu*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Karakoç, A. (2015). *Dosta doğru*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Karakuş, N. (2012). *Türkçe öğretiminde kaynak metin kullanımı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Avcı Ofset.
- Kaya, M. (2013). Okuma-yazma öğretiminde şiir. *Dil ve Edebiyat Dergisi*. 10 (1). 49-96.
- Keskin, B. (2014). *Y'ol*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2016). Çocuk edebiyatı. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kır, T. (2021). *Meb 7. sınıf türkçe ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2009). *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 21. 1-21. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/115636>
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirmesi. *Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi*. 6(1). 597.
- Korkmazgil, H. H. (1988). *Tohumlar tuz içinde*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Koytak, C. (2018). *Alçak sesle ve divanece*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Küçükakın, H.A. (2009). *Aşık veysel hayatı ve şiirleri*. Konya: Tablet Yayınları.
- Küçükavşar, A. Hasırcı, S. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa göreliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10 (24). 57-76.
- Külebi, C. (2013). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Langner, M., vd. (haz.). (2015). *Deutschbuch*. Berlin: Cornelsen Schulverlage GmbH.
- Memmedov, C. (2013). Modern Türk çocuk şiirinin dil ve üslup özellikleri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*. 2 (1). 330-341.
- Necatigil, B. (1993). *Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (2013). *Seçme şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Neydim, N. (2000). *Çocuk ve edebiyat*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okay, M. O. (2015). *Sanat ve edebiyat yazıları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Orhun, B. D. (2019). *Çocuk edebiyatında estetik ölçütlerin belirlenmesi ve bir çocuk edebiyatı kitabının estetik ölçütler açısından değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı. Ankara.
- Ören, Z. (2015). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuk edebiyatı bağlamında değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı. İstanbul.
- Özbalcı, M. (2011). International periodical for the languages, literature and history of Turkish or Turkic. *Turkish Studies*. 6(1). 863-882.
- Özçelik, M. (1997). *Güneş ve ayna*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Özçelik, M. (1998). *İfşa*. Ankara: Akabe Yayınları.
- Özçelik, M. (2012). *Ateş denizi*. Ankara: Ebabil Yayınları.
- Özçelik, M. (2012). *Gül ve hançer*. İstanbul: Nar Yayınları
- Özçelik, M. (2017). *Dilim ol söyle*. İstanbul: Çıra Yayınları.
- Özdenören, A. (2011). *Bütün şiirleri*. Ankara: Hece Yayınları.
- Özel, İ. (2009). *Şiir okuma kılavuzu*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Özer, K. (1983). *Araya giren görüntüler*. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Özer, K. (1998). *Sınırlamıyor beni sevdâ*. İstanbul: Yordam Kitapları.
- Öztürk, Y. (2019). *Hüseyin Yurttaş'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. Kırıkkale.
- Polat, N. H. (2017). *Şair Ömer Seyfettin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ran, N. H. (2008). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ran, N. H. (2011). *Seçme şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Saba, Z. O. (2014). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Can Yayınları.
- Saltık, O. (2019). “Şiirimi kedi kaptı” adlı şiir kitabında çocuk gerçekliği. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*. 5 (10). 180 - 194.
- Saraç, S. (1989). *Toplu şiirler*. Ankara: Tekin Yayınları.
- Sarıçan, E. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlerin çocuk edebiyatı kriterlerine uygunluğu*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Çanakkale.
- Sayar, K. (2017). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2020). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Söylemez, M. (2019). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin ve şairlerin seçimi üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. Denizli.
- Süreya, C. (2000). *Toplu yazılar 1*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Şimşek, T. (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tamer, Ü. (2021). *Toplu şiirler*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk. *Dergi Park*. 22 (1). 71-88.
- Tanpınar, A. H. (1977). *Edebiyat üzerine makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2017). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tarancı, C. S. (1987). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Can Yayınları.
- Tecer, L. (2001). *Ahmet Kutsi Tecer'in bütün şiirleri*. Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Türkçe Dersi Öğretim Programı*. (2019). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB).
- Uludağ, Çetin. (2010). *7. Sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı. İstanbul.
- Uyar, T. (2011). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Üstten, A. U. (2014). *Gençlik edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G (2014). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuz, H. (2006). *Büyü'sün yaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yazgan, B. (2013). *Gülü incitme gönül*. İstanbul: Nar Yayınları.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe eğitimindeki işlevi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin yerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Denizli.
- Yiğit, Ş (2020, Nisan). Zıtlar mecmuası. Erişim: 31 Ocak 2022, <https://zitlarmecmuasi.com/kentlerde-gozler/>

ÖZ GEÇMİŞ

Mustafa Tuğrul ÇOLAK, Tavas Zeybekler Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden 2012 yılında mezun oldu. Mezuniyetinden bu yana Türkçe öğretmeni olarak görev yapan Mustafa Tuğrul ÇOLAK orta derecede İngilizce bilmektedir. Temel ilgi alanları, şiir ve edebiyattır. (12.01.2022)

İletişim Bilgileri

ORCID ID: 0000-0002-8475-2132